

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΕΤΟΣ Α΄.

Ίούλιος

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ε΄.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΟΥΚΑΣ ΒΑΤΑΤΣΗΣ

Ο ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

—

Ὁ Θεόδωρος Δάσκαρις, ἐκχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καθ' ἡν στιγμήν αὕτη ἠλίσκετο ὑπὸ τῶν φράγκων, καὶ καταφυγὼν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, κατώρθωσε, τῇ συμπράξει τῶν περιστοιχισάντων αὐτὸν μεγιστάνων, νὰ ἀνυψώσῃ ἐν Νικαίᾳ τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ νὰ συγκροτήσῃ περὶ τὴν πόλιν ταύτην νέον τοῦ ἑλληνισμοῦ ὄρμητήριον. Τὸ ὄρμητήριον τοῦτο ἔκτασιν μὲν δὲν εἶχε μεγάλην, ἀλλ' ἦτο σφόδρα εἰς τοὺς κατακτητὰς ἐπικίνδυνον καθ' ὃ πλησιέστατον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐν τούτοις ἂν καὶ ὁ Θεόδωρος Δάσκαρις καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος καὶ οἱ ἄλλοι περὶ αὐτοὺς ἄρ-

χοντες ἦσαν ἄνδρες γενναῖοι, οὐδέποτε ὅμως κατώρθωσαν νὰ νικῆσωσιν ἐκ τοῦ συστάδην τοὺς φράγκους, τὸ μὲν διότι δὲν ἐφρόντισαν νὰ ὀργανώσωσι προσηκόντως τὸν στρατὸν, τὸ δὲ διότι πολλάκις ἐν οὐδέοντι ἐρρίψοικινδύνευσαν. Ἦτο δὲ ἐν γένει ὁ Δάσκαρις ὀξύτατος τὸν χαρακτήρα, ὅπως ἀπεδείχθη μάλιστα ὅτε ἐμονομάχησε πρὸς τὸν Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου καὶ ὅτε ἀφειδῶς ῥίψας ἑαυτὸν ἐν τῷ μέσῳ τῶν Τουρκομάνων συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἀλλ' ὅπωςδῆποτε ὁ νέος αὐτοκράτωρ ὠφελήθη ἐπιτηδεῖως πρῶτον μὲν ἀπὸ τὴν ἐν Θράκῃ ἐπαναστασιν καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς περισπασμοὺς οὓς ἐπροξένησαν εἰς τὸν Ἑρρίκον οἱ Λομβαρδοὶ μεγιστάνες τῆς Θεσσαλονίκης ἵνα οὐ μόνον ἀναχαιτίσῃ πᾶσαν πρόοδον τῶν φραγκικῶν ὄπλων ἐν Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐλάχιστά τινα μέρη περιστείλῃ τὰς ἐπέκεινα τοῦ Βοσπόρου κτή-

σεις αὐτῶν. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως περὶ τὰ ἔσχατα ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Τούρκους οὐκ ὀλίγας τῶν πόλεων αὐτοῦ, καὶ συζευχθεὶς μὲν εἰς τρίτον γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Λατίνου αυτοκράτορος Πέτρου Κουρτεναλὺ Μαρίαν, περιελθὼν δὲ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ῥοβέρτου ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ δώσῃ τούτῳ σύζυγον τὴν ἰδίαν θυγατέρα Εὐδοξίαν καὶ ὡς προῖκα ἀξιόλογόν τι τμήμα Ἀσιάτιδος χώρας, ἦτο ὅλως διόλου διατεθειμένος νὰ διαγάγῃ ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸν νέον τῶν φράγκων κυριάρχη, ὅτε αἴφνης ὁ Θεόδωρος ἀπεβίωσε τῷ 1222 ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, διότι δὲν ἦτο ἔτι οὔτε πεντηκοντούτης. Τινὲς λέγουσιν ὅτι εἶχεν υἱὸν ἀνήλικον, ὀνόματι Κωνσταντῖνον· ἄλλοι δὲ ἀναφέρουσιν υἱὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ Νικηφόρος Γρηγορᾶς ῥητῶς λέγει· «ἄρῃην γὰρ ἦν αὐτῷ παῖς οὐδεὶς.» Τὸ δὲ βέβαιον εἶναι ὅτι κατέλιπε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Ἰωάννην Βατάτζην ὅστις εἶχε συζευχθῆ τὴν θυγατέρα του Εἰρήνην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ὁ δὲ Βατάτζης ὢν πολὺ μᾶλλον περιεσκεμμένος καὶ εὐσταθὴς ἢ ὁ προκάτοχος ἐμελλε νὰ καταφέρῃ πληγὰς καιρίας εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει φραγκικὸν κράτος. Ἰδοὺ μετὰ πόσης ἀκριβείας καὶ λεπτότητος σύναμα ἀντιπαραθέτει ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς τοὺς χαρακτήρας τῶν δύο πρώτων ἐν Νικαίᾳ αυτοκρατόρων· «Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Δάσκαρις, ὄξυς μὲν ἦν τὴν ὀρμὴν καὶ ἀνυπόστατος· καὶ πλείστας μὲν προκεκινδύνευκε μάχας, πλείστας δ' ἀνῶρθωσε πόλεις καλλίσταις οἰκοδομαῖς καὶ πολλοῖς ἀναλώμασιν, ἀνασοβῶν καὶ ἀναχαιτίζων διὰ τούτων τὴν τῶν Λατίνων ὀρμὴν. Ἄλλ' ἐκιδέηλεν αὐτὴν, ἀωρία πολλὰκίς εἰς τὰ πράγματα χρώμενος. Ὁ δὲ γαμβρὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης ὁ Δούκας, σύνεσιν πλουτῶν φυσικὴν καὶ τρόπον εὐστάθειαν καὶ βεβηκὸς ἦθος, κάλλιστα τὴν ἀρχὴν διέθυγε καὶ ἐκόσμιε· καὶ τοῖς τε Ῥωμαίων πράγμασι καὶ στρατεύμασι πλείστην ἐν βραχεὶ τὴν ἐπίδοσιν ἐδεδώκει κατὰ τὸ

ἐκατέροις ἀνάλογον, μήτε πρὸ βουλῆς ἐργαζόμενος οὐδὲν, μήτε μετὰ τὴν βουλὴν ἀμελῶν οὐδενός· ἀλλὰ πάντα μέτρῳ καὶ κανόνι διδοὺς καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι. Ἀλλὰ φαίη ἂν τις εὐστόχως, ὡς καιρὸς ἐκείνος τὴν Θεοδώρου τοῦ βασιλέως ὄξειαν ἐζήτει ὀρμὴν· τοιγαροῦν καὶ ξυνεῖρήνηκεν· ὁ δ' ἐφεξῆς χρόνος τὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου εὐστάθειαν· τοιγαροῦν καὶ συνέδραμεν.»

Καθ' ἣν ἐποχὴν λοιπὸν ἐβασίλευσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ῥοβέρτος, κατελάμβανε συγχρόνως τὸν ἐν Νικαίᾳ ἑλληνικὸν θρόνον ἀνὴρ πολὺ ἐπικινδυνότερος τοῦ Δασκάρως. Ἐν ταύτῳ δὲ ἐν Εὐρώπῃ ὁ δεσπότης Ἑλλάδος Θεόδωρος Κομνηνός, ἕτερος οὗτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρόμαχος ἀπέβαινε τολμηρότερος διὰ τὴν προϊούσαν ἀναρχίαν τοῦ φραγκικοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ δεσπότης Θεόδωρος, «ἀνὴρ δραστήριος, κατὰ Γρηγορᾶν, καὶ καινὰ δεινὸς ἐπινοῆσαι πράγματα, καὶ αἰεὶ τοῦ πλείονος ἐφιέμενος,» προελάσας πρὸς Ἀνατολὰς, ἐγένετο τῶντι εὐχερῶς κύριος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκείθεν δὲ ὀρμώμενος προέβη διὰ τῆς Ζαγορᾶς καὶ κατέλαβε πᾶσαν τὴν μέχρις Ἀδριανουπόλεως, καὶ Φιλιππουπόλεως, καὶ Χριστοπόλεως χώραν. Ἄν τότε ὁ Θεόδωρος ἐνόει ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε πρὸ πάντων χρεῖαν ἐνώσεως καὶ ἐτάσσετο ὑπὸ τὸν ἐν Νικαίᾳ αυτοκράτορα, βεβαίως οἱ φράγκοι δὲν ἠθέλον παρατείνει ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτι ἐνιαυτοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν καχεκτικὴν αὐτῶν ὑπαρξιν. Ἀλλὰ τοιαῦτα ἀξιούντες περὶ Θεοδώρου, ἠθέλομεν ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτοῦ δύο ἀρετὰς, τὰς ὁποίας σπανίως, ὡς μὴ ὄφελλεν, ἀνέδειξεν ὁ Ἑλληνισμὸς, τὴν πολιτικὴν μετριοπάθειαν καὶ τὴν πολιτικὴν πειθαρχίαν. Εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι πολλὰ ὑπῆρχον τὰ δικαιολογούντα μέγχι τινὸς τὴν ὀλίγην τοῦ ἀνδρὸς τούτου προθυμίαν τοῦ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἐν Νικαίᾳ αυτοκράτορα. Ὁ πρὸ μικροῦ βασιλεύσας Ἰωάννης Βατάτζης δὲν εἶχεν ἔτι ἀναδείξει τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου δημιουργη-

θὲν κράτος ἦτο πολὺ εὐρύτερον τοῦ περὶ τὴν Νίκαιαν συγκροτηθέντος καὶ προσέτι ἡ οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν καὶ Ἀγγέλων εἰς ἡν ἀνήκεν ὁ Θεόδωρος ἠδύνατο νὰ λογισθῆ ὡς ἔχουσα πλειότερα εἰς τὸν θρόνον δίκαια ἢ ὁ Ἰωάννης Δούκας Βατάτζης. Ὅπως δὲ ὁ Θεόδωρος ἀποβαλὼν ἤδη τὸ δευτερεῦον ἀξίωμα τοῦ δεσπότη, ὅπερ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχε, ἀνηγόρευσε ἐαυτὸν αὐτοκράτορα, ὑπενεύθη πορφυρίδα, περιεβλήθη ἐρυθρὰ πέδιλα, συνεκρότησεν αὐλὴν βασιλικὴν, προεχειρίσατο δεσπότης καὶ σεβαστοκράτορας καὶ μεγάλους δομestίκοις καὶ πρωτοβεστιαρίους καὶ ἔκοψεν ἴδιον νόμισμα. Ἀπήντησε μὲν περὶ ταῦτα μικρὰν τινα δυσκολίαν, διότι ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνος ὁ Μεσοποταμίτης, θεωρῶν τὴν ἐν Νικαίᾳ βασιλείαν κατὰ τοῦτο μάλιστα ὡς μόνην νόμιμον ὅτι παρ' αὐτῆ ἔδρευεν ὁ ὀρθόδοξος πατριάρχης, δὲν ἠθέλησε νὰ στέψῃ τὸν νέον αὐτοκράτορα· οὗτος ὅμως ὑπερενίκησε τὴν δυσχερείαν ταύτην διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ τόλμης καὶ ὀξύτητος, ἐξορίσας μὲν τὸν Μεσοποταμίτην, στέφθεις δὲ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Δημητρίου, ὅστις ὑπελάμβανεν ἐαυτὸν αὐτοκέφαλον καὶ αὐτόνομον. Ἄλλ' ἡ ἀντίστασις αὕτη τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης εἶναι ἀξιοσημείωτος, διότι μαρτυρεῖ ὅτι ὁ κληρὸς τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν εἶχε πλειότερον τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος ἢ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης Βατάτζης οὐδὲν ἠθέλησεν ἢ ἠδύνατο ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ πράξῃ κατὰ τοῦ Θεοδώρου· ἀλλ' οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φράγκοι ὡς πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ κατάλυσις τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου, ἐπεχείρησαν τῷ 1224 στρατεῖαν τινα ἐπὶ τὴν πόλιν ἐκείνην, κατετροπώθησαν ὅμως ὀλοσχερῶς περὶ Σέρρας καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν βασιλεύουσαν κακῶς ἔχοντες. Τότε ὁ Θεόδωρος ὅστις ἐφρόντισε νὰ διατελῆ φιλικῶς πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἵνα μὴ περισπᾶται ὑπ' αὐτῶν, ἐκυρίευσεν τὴν Μοσυνούπολιν, τὴν Ξάνθειαν, τὴν Γρατζιαίην,

καὶ αὐτὴν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀφ' ἧς ἐτράπη λεηλατῶν τὴν χώραν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βιζύης ὅτε ἐνίκησε πάλιν τοὺς φράγκους. Ἀλλὰ δὲν προεχώρησε περαιτέρω ἀναγκασθεὶς νὰ ἀπέλθῃ πρὸς δυσμὰς διότι ὁ Γουλιέλμος ὁ Μομφερράτικὸς διεπεραιώθη κατὰ μάρτιον τοῦ 1225 ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ δυνάμεως, ἵνα ἀνακτήσῃ τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τσοαύτας πόρρωθεν προέτεινε ἀξιώσεις. Ἀπέθανεν ὅμως ὁ Γουλιέλμος κατὰ σεπτέμβριον μηδὲν λόγου ἄξιον διαπράξας. Τὰ στρατεύματά του ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ Θεόδωρος ἔμεινε κύριος ἀπόλυτος τῆς χώρας, καὶ ἀφήσας ἡσύχους τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει φράγκους ἡσυχολήθη ἤδη ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐποχυρῶσῃ τὴν δευτέραν τοῦ κράτους αὐτοῦ πρωτεύουσαν ἦτοι τὸ Δυρράχιον, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξώσῃ ἐκ τῆς Θεσσαλίας τοὺς κατέχοντας ἔτι αὐτὴν ξένους δυνάστας. Καὶ ἐνῶ κατελύετο οὕτω ἐν Εὐρώπῃ διὰ παντὸς τὸ φραγκικὸν βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπεχείρει ἐν Ἀσίᾳ τῷ 1224 τὰς πρώτας κατὰ τῶν φράγκων ἐχθροπραξίας αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης Βατάτζης τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ οἱ τοῦ Θεοδώρου Λασκάρως ἀδελφοὶ Ἀλέξιοι καὶ Ἰσαάκιος εἶχον καταφύγει εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ ὑπεκίνοον τοὺς φράγκους κατὰ τοῦ νέου αὐτοκράτορος. Ὁ Βατάτζης νικήσας κατὰ κράτος τοὺς φράγκους ἐν μάχῃ αἱματηρᾷ συγκροτηθεῖσα περὶ τὸ Ποιμανηρὸν, κατέλαβεν ὅλας σχεδὸν τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτῶν καὶ ἰδίως τὴν Λάμψακον ὅπου ἔκοτε πολλάκις ἔδρευε, τὸ Ποιμανηρὸν, τὰ Λευτιανὰ, τὴν Χαρίορον καὶ τὸ Βερβενιάκον. Ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ ἔπεσον πλείστοι περιφανεῖς Γάλλοι ἱππῶται καὶ ἄλλοι πολλοὶ αἰχμαλωτεύθησαν, ἐν οἷς καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Λασκάρως, τοὺς ὁποίους ἐτύφλωσεν ὁ Ἰωάννης. Ἀλλὰ καὶ στόλον συγκροτήσας ὁ ἐν Νικαίᾳ βασιλεὺς ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς φραγκικῆς αὐτοκρατορίας τὰς εἰς τὴν ἄμεσον αὐτῆς κυριαρχίαν ὑπαγομένας νήσους Λέσβου, Χίου, Σάμου,

Ἰκαρίαν καὶ Κῶν, καὶ κατέστησεν ὑποτέλη τὸν Λέοντα Γαβαλάν, ὅστις ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων εἶχε καταλάβει τὴν Ῥόδον καὶ τὰς παρακειμένας αὐτῇ νήσους καὶ εἶχεν ἰδρύσει αὐτόθι ἰδίαν δυναστείαν, ἣτις ἦτο ὅτε μὲν ὑπήκοος τῆς αὐτοκρατορίας ὅτε δὲ ἀνεξάρτητος ἀπὸ αὐτῆς, ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων τὰ ὁποῖα ἔκοψε καὶ ὧν τινὰ μὲν φέρουσι. «Καῖσαρ ὁ Γαβαλᾶς (ὁ Λέων) ὁ δούλος τοῦ βασιλέως,» ἄλλα δέ. «Ἰωάννης ὁ Γαβαλᾶς (ἄδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Λέοντος) αὐθέντης τῆς Ῥόδου.» Μετὰ τὰ προεκτεθέντα ὁ στόλος τοῦ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορος ἐληλάτησε τὰς εἰς τοὺς Ἑνετοὺς ὑπαγομένας παραλίαι πόλεις Μάδυτα, Καλλιπολιν καὶ ἄλλας. Εὐτυχῶς διὰ τὸν Ῥοβέρτον ἐσωτερικαὶ συνωμοσίαι ἠνάγκασαν τὸν Βατάτζην νὰ συνομολογήσῃ τῷ 1225 ἀνακωχᾶς καθ' ἃς παρεχώρησε μὲν εἰς τοὺς φράγκους χώραν τινὰ περὶ Νικομήδειαν, ἔλαβε δὲ τὸ ἀρχαῖον φρούριον τῶν Πηγῶν. Ὡστε ἐπὶ τέλους ἡ φραγκικὴ αὐτοκρατορία ἐστερήθη καὶ ἐν Ἀσίᾳ τὰς κυριωτέρας αὐτῆς νήσους καὶ τὰς κυριωτέρας ἐπὶ τῆς στερεᾶς κτήσεις. Ἀπῆλαυσεν ὁμοῦς ἡδαιρήνην τινὰ καὶ ἐν Ἀσίᾳ ὅπως καὶ ἐν Εὐρώπῃ μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1228 ἐπελθόντος θανάτου τοῦ Ῥοβέρτου.

Ἀλλὰ ποῖαν εἰρήνην! Ποτὲ ἴσως κράτος ἐπὶ γῆς δὲν περιῆλθεν εἰς τοσοῦτον ἐλεεινὴν κατάστασιν ὅσον τὸ κράτος αὐτὸ τοῦ ὁποῖου οἱ ἡγεμόνες ἠξίουσι ὅτι ἦλθον ἀπὸ δυσμῶν εἰς τὴν Ἀνατολήν ἵνα ἐνιδρύσωσιν ἐν αὐτῇ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν ἀρετὴν, καταλύσωσι δὲ τὴν Βυζαντινὴν ἀσθένειαν καὶ κακοῦθειαν. Διηρημένοι πρὸς ἀλλήλους, ἐγκαταλελειμμένοι ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, εἰσαγαγόντες διοικητικὸν σύστημα ἀνεπιτηδείατατον, κατατροπωθέντες πολλάκις ὑπ' ἐκείνων τοὺς ὁποίους τοσοῦτον περιεφρόνουν, ἐκάθηντο αὐτοὶ οἱ διάδοχοι τῆς μακεδονικῆς δυναστείας καὶ τῶν Κομνηνῶν κεκλεισμένοι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄνευ στρατοῦ καὶ χρηματικῶν πόρων καὶ ἐξετραχηλίζοντο πολυλάκις εἰς τὴν οἰκτροτέραν ἠθικὴν παρακ-

μῆν. Οἱ Ἑνετοὶ δὲν ἐφρόντιζον εἰμὴ πῶς νὰ ἐκμυζήσωσι τὰς τελευταίας τοῦ κράτους τούτου προσόδους, μηδὲν φροντίζοντες περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἀναλογισθέντες τὴν ἀθλιότητα εἰς ἣν περιῆλθον οἱ ἀρχαῖοι αὐτῶν σύμμαχοι συνέλαβον τὸν σκοπὸν νὰ μεταφέρωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ Ἑνετίας τὴν ἔδραν τοῦ ἰδίου αὐτῶν κράτους· ἀλλὰ τάχιστα παρήτησαν τὸ βούλευμα τοῦτο, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐκτέλεσις ἤθελε πιθανῶς ἐπαγάγει τὴν κατάλυσιν καὶ οὐχὶ τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεως αὐτῶν. Ὁ τότε πάπας Ὀνόριος ἐπεκαλεῖτο τὴν συνδρομὴν τῆς Δύσεως ὑπὲρ τῆς νέας ταύτης ἐν τῇ Ἀνατολῇ Γαλλίας (Nova Francia, ὡς ἔλεγον τὴν χώραν ἡμῶν), ἀλλὰ δὲν εἰσηκούετο, καὶ ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ Ῥοβέρτος ἀντὶ νὰ πράξῃ τι γενναῖον κατέτριβε τὸν χρόνον εἰς ἔρωτας ἀθέσμους, μέχρις οὗ οἱ ἀγανακτήσαντες βαρῶνοι, ἐμβαλόντες εἰς τὰ ἀνάκτορα τὴν μὲν ἐρωμένην αὐτοῦ ἐρρίνοκόπησαν καὶ ἀπετύφλωσαν, τὴν δὲ μητέρα αὐτῆς ἐπνίξαν. Ὁ ταλαίπωρος Ῥοβέρτος μὴ δυνάμενος νὰ ἐκδικηθῇ, ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην ἵνα ἰστορήσῃ τὰς συμφοράς του εἰς τὸν πάπαν. Ὁ δὲ παρεμύθησεν αὐτὸν ὅσον ἡδύνατο, τὸν ἔδωκε μερικὰ χρήματα καὶ τὸν κατέπεισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ταύτην ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέθανεν ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1228. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Βαλδουίνος Β' (1228—1261) ἦτο παῖς ἐνδεκαετής. Ὁθεν ἐδέησε νὰ εὐρεθῇ σπουδαιότερός τις τῶν πραγμάτων κυβερνήτης· καὶ τοσαύτη ἦτο ἡ ἀπελπισία τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ὥστε κατήτησαν νὰ συζητήσωσιν ἂν δὲν συμφέρῃ νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀπὸ τινοῦ καιροῦ ἐπικρατήσαντα τῆς Βουλγαρίας Ἰωάννην Ἀσάν, τὸν υἱὸν τοῦ θηριώδους Ἰωαννίσου. Τελευταῖον ὁμοῦς παρήτησαν τὴν ιδέαν ταύτην καὶ ἀνηγόρευσαν κυβερνήτην τὸν ἐν Νεαπόλει διατρίβοντα πρῶν βασιλέα τῶν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην Βρυνέννιον, ὅστις, καὶ τοι γέρον ἦδη, ἐλογίζετο εἰς τῶν ἰπποτικωτέρων ἡγε-

μόνων τοῦ κόσμου καὶ ἔλθων εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ αὐγουστον τοῦ 1251 μετὰ πεντακοσίων ἵπποτων, 1200 ἵππων καὶ 5000 στρατιωτῶν, ἐμνήστευσε μὲν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν μετὰ τοῦ Βαλδουίνου Β', ἐστέφθη δὲ συμβασιλεὺς καὶ ὑπελήφθη παρὰ πάντων ὡς μέλλων τοῦ κράτους σωτήρ.

Ἄλλ' αἱ χρησταὶ αὐταὶ προσδοκίαι ἐματαιώθησαν. Ἄφου ἐπὶ δύο ἔτη ἔμεινεν ἀργὸς ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔπειτα ἠθέλησε νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τοῦ ἐν Νικαίᾳ βασιλέως, ἐπέστρεψεν ὅμως μετὰ τέσσαρας μῆνας μηδὲν μέγα διαπράξας. Καὶ τότε ὁ Βατάτζης ἀπεφάσισε νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσάν, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ συμμαχία αὕτη, καθ' ἣν ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Βατάτζη Θεόδωρος Δάσκαρις ἔμελλε νὰ συζευχθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀσάν Ἐλένην, οἱ δὲ δύο ἡγεμόνες συνεφώνησαν νὰ διανείμωσι πρὸς ἀλλήλους τὸ φραγκικὸν κράτος, ὑπῆρξε βεβαίως διὰ πολλοὺς λόγους ἀναξία τοῦ μεγαλοφυοῦς τῆς Νικαίας βασιλέως· διότι μακρὰ μὲν πείρα εἶχε καταστήσει ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν πολὺ ἐπικινδυνώτεροι τῶν φράγκων πολέμιοι τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὰ δὲ πράγματα καθ' ἑκάστην ἐμαρτύρουν ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς οὐδεμίαν εἶχε χρεῖαν τοιοῦτων συμμάχων ἵνα καταλύσῃ τὴν φραγκικὴν κυριαρχίαν. Ἡ πολιτικὴ λοιπὸν αὕτη οὔτε χρηστὴ ἦτο οὔτε συνετή. Ἄλλ' ἐνῶ πολλάκις ἀπεδείχθη ὅτι περὶ τὴν τῶν πραγμάτων διεξαγωγὴν ἡ χρηστότης δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν σύνεσιν, οἱ ἄνθρωποι καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ἐπέισθησαν περὶ τούτου, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἶχον πεισθῆ κατ' ἐκείνου τοῦ χρόνου. Μήπως πρὸ ὀλίγου ἔτι δὲν εἶδομεν τοὺς φράγκους βουλευομένους νὰ ἐνιδρύσωσιν ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπίτροπον τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἐκείνον τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων; Ὅπως δὴποτε, τῷ 1255, ὁ Ἰωάννης Βατάτζης ἀρξάμενος τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐκυρίευσεν ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν τὴν Καλλι-

πολιν ἐπαγαγὼν αὐτόθι σφαγὴν καὶ δῆωσιν δεινοτάτην· μεθ' ἧς κατέλαβε πᾶσαν τὴν Θρακικὴν χερσόνησον καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι τῆς Μαρίτζης χώραν καὶ αὐτὴν τὴν Τζουρουλὸν, τὸ κάλλιστον τῶν φράγκων φρούριον. Ἄφ' ἑτέρου δὲ κατέφθασε καὶ ὁ Ἀσάν, ἀφου ἐπόρθησε τὰς ἀρκτικὰς ἐπαρχίας καὶ τῷ 1256 ἐπολιόρησαν οἱ δύο σύμμαχοι ἀπὸ κοινοῦ, ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τότε τελευταῖον ἀνέδειξαν δραστηριότητά τινα οἱ φράγκοι. Ἑνετοὶ, Γενοαῖοι, Πισάται καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Πελοποννήσου Γοδοφρέδος Β' Βιλλεαρδουῖνος δραμόντες εἰς βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ κατατροπωθῇ μὲν ὁ βυζαντινὸς στόλος, νὰ καταστραφῶσι δὲ τὰ στίφη τοῦ Ἀσάν καὶ αὐτῷ νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ Κωνσταντινουπόλις ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου. Ἄλλὰ τοῦτο ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον μέγα τῶν φράγκων κατόρθωμα. Ἄμα οἱ σύμμαχοι ἐκείνοι ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια, ἅμα ἡ αὐτοκρατορία ἐκείνη ἐγκατελείφθη εἰς τοὺς πόρους τῆς ἀμέσου αὐτῆς κυριαρχίας, ἐγένετο πρόδηλον ὅτι οὔτε χρήματα οὔτε ἄνδρας εἶχεν ὅπως συγκροτήσῃ στρατὸν ὅπως οὖν ἀξιόλογον. Ὄθεν ἀπῆλθεν ὁ Βαλδουῖνος Β' εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἵνα συλλέξῃ στρατὸν καὶ χρήματα. Καὶ ἐπέτυχε τρῶντι κατ' ἀμφοτέτερα, μάλιστα δὲ ὡς πρὸς τὴν συγκροτήσιν τοῦ στρατοῦ, διότι τῷ 1240 ἠδυνήθη νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν βασιλεύουσαν αὐτοῦ συνεπαγόμενος 700 μὲν ἵπποτας ἐν οἷς πολλοὺς ἐπιφανεστάτους τῆς Γαλλίας ἄνδρας, πλείστους δὲ πεζοὺς καὶ ὑπὲρ τὰς 20000 ἵππων. Ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Βρύνειος, ὁ Βαλδουῖνος Β' ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ λατινοῦ πατριάρχου Νικολάου ὡς μόνος τῶν Ῥωμαίων κυρίαρχος καὶ ἐν τῷ ἅμα προσέβαλε τὴν Τζουρουλὸν. Τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο φρούριον ἐκυριεύθη, κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ ἑνετὸς ναύαρχος Ἰωάννης Μικιέλης ἐνίκησε πάλιν τὸν στόλον τοῦ Βατάτζη· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οἱ φράγκοι ἀπέβαλον πάντα σχεδὸν ὅσα κατεῖχον ἔτι ἐν Ἀσίᾳ,

καί, συνομολογήσαντες διετεῖς ἀνακωχάς (1241—1243), περιέπεσον αὐθις εἰς τὴν συνήθη αὐτῶν ἀδράνειαν καὶ ἀμνηχανίαν. Ἐνῶ ὁ ἐν Νικαία πολυμήχανος βασιλεὺς κατέλυε τὸν ἐν Θεσσαλονίκη ὁμογενῆ ἀντίπαλον καὶ ἠνώρθου οὔτω τὴν ἐνότητά τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὡς θέλομεν μετ' οὐ πολλῷ ἱστορήσει, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φράγκοι οὐδὲν ἠδύναυτο νὰ πράξωσιν, ἰδίως ἔνεκα τῆς ἐσχάτης αὐτῶν πενίας. Ἐγκαταλειφθέντες κατὰ τὸ σύνηθες ὑπὸ τε τῶν ἐνετῶν, οἵτινες δὲν ἐπεμελοῦντο εἰμὴ μόνον περὶ τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν συμφερόντων, καὶ ὑπὸ τῶν φράγκων τῆς κυρίας Ἑλλάδος, οἵτινες δὲν ἐφρόντιζον εἰμὴ περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἡγεμονειῶν, ἐδέησε νὰ ἀποταθῶσιν ἐκ νέου πρὸς τὴν Εὐρώπην. Τῷ 1245 ἀπῆλθε τὸ δεύτερον ὁ Βαλδουῖνος εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ἐλαχίστας ἐπέτυχε συνδρομάς. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατήντησαν εἰς τοιαύτην ἀνεχειαν ὥστε ἐδέησε νὰ μεταχειρισθῶσι πρὸς συντήρησιν οὐτῶν καὶ αὐτὸν τὸν μόλυβδον ἐξ οὗ ἦσαν κατασκευασμένοι αἱ στέγαι τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἀνακτόρων. Εἰς τοιαύτην ἀθλιότητα περιήλθου οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως ἐκείνης, ἥτις ἐν τῇ προηγουμένῃ ἑκατονταετηρίδι ἐδίδεν εἰς τοὺς ἡμετέρους αὐτοκράτορας αὐτὴ καὶ μόνη 120,000,000 τοῦ τότε νομίσματος. Οἱ διάδοχοι αὐτῶν, οἵτινες ἐπῆλθον ἐπαγγελλλόμενοι ὅτι θέλουσι περιποιήσῃ εἰς ἡμᾶς νέαν ζωὴν, κατήντησαν ἐπαῖται. Διὰ νὰ πορισθῶσι μερικὰ χρήματα, νῦν μὲν ἐπώλουν λείψανα ἀγίων, νῦν δὲ ἐδανείζοντο ἀπὸ ιδιώτας. Ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1248 ὁ Βαλδουῖνος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄπρακτος, ἐξήτησε πρὸ πάντων ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐμπόρου 24000 ὑπέρπυρα καὶ ἐξηκολούθησεν οὔτω τείνων τὴν χεῖρα πότε εἰς τὸν ἕνα πότε εἰς τὸν ἄλλον, ἵνα λάβῃ ὀλίγα τινα χρήματα, καταντήσας νὰ ἐνεχυριάσῃ ἐπὶ τούτῳ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Φίλιππον εἰς τοὺς ἐμπόρους Ἀγγελον καὶ Ἰωάννην Φέρρο. Ἐννοεῖται ὅτι τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων δὲν

ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ πολὺ, καὶ τῷ 1261 ἀνέκτησαν οἱ ἡμέτεροι εὐχερῶς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Οὐδὲ ἤθελε παρατείνει ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη τὴν ἀγωνίαν αὐτοῦ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει φραγκικὸν κράτος ἐὰν ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ἐδιχοτομεῖτο ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἰς δύο αὐτοκρατορίας, τὴν ἐν Νικαία καὶ τὴν ἐν Θεσσαλονίκη καὶ ἐὰν ἢ ἐν Νικαία βασιλεία δὲν ἐνόμιζε πρὸ πάντων ἀπαραίτητον νὰ ἀνορθώσῃ τὴν ἐνότητά αὐτοῦ. Τὸ ἔργον αὐτῆς τοῦτο διευκολύνθη ὑπὸ τῆς ἀκαθέκτου ὀρμῆς καὶ τῆς ἀκορέστου πλεονεξίας τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη αὐτοκράτορος Θεοδώρου Ἀγγελου Κομνηνοῦ. Τῷ οὗτῳ ὁ ἀνὴρ οὗτος, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθὲν μέγα κράτος, τὸ ὅποιον ἠπλοῦτο ἀπὸ Δυρράχίου μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ Ναυπάκτου μέχρι Ἀδριανουπόλεως, καὶ λησμονῶν ὅτι ὄφειλεν ἐν μέρει τὰς ἐπιτυχίας αὐτοῦ εἰς τὰς φιλικὰς καὶ συγγενικὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας συνῆψε πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην Ἀσάν, ἐβῆρξεν αἰφνης τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας τῷ 1250. Ὅσον κατακρίνομεν πᾶσαν πρὸς τοὺς Βουλγάρους συμμαχίαν συνεπαγομένην τὴν ἐπέμβασιν αὐτῶν εἰς τὰ κατὰ τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν πράγματα, τόσον κατακρίνομεν ἐξίσου πᾶσαν διάλυσιν τῶν πρὸς αὐτοὺς ὑφισταμένων εἰρηνικῶν σχέσεων καθὼ δυναμένην νὰ προκαλέσῃ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ ὅλοσχερῆς καταστροφή τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεων τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὅ,τι λοιπὸν φρονιμώτερον εἶχεν οὗτος νὰ πράξῃ ἦτο νὰ περιορίζῃ ὅσον ἐνεστι τὸν βουλγαρισμὸν εἰς τὰς παρ' αὐτοῦ καταληφθείσας πρὸ αἰῶνων χώρας, ὅπως ἐπολιτεύθη μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Θεόδωρος, ὅστις, μεταβαλὼν ἤδη ἀνευ λόγου σύστημα, εἶναι τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀξιοκατάκριτος ὅσῳ ὁ Ἰωάννης Ἀσάν, μακρὰν τοῦ νὰ κληρονομήσῃ τὴν θηριωδίαν τοῦ πατρός του, ἦτο ἡγεμὼν μετριοπαθῆς, ἂν ὄχι φιλάνθρωπος. Καὶ ἐτιμωρήθη ὁ Θεόδωρος διὰ τὸ σφάλμα αὐ-

τοῦ ἐκεῖνο, διότι συγκροτηθεῖσθαι κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1250 μάχης περὶ Κλοκοτινίτζαν παρὰ τὸν Ἐβρον ποταμὸν, ἐνικήθη κατὰ κράτος καὶ ἡχμαλωτεύθη αὐτός τε καὶ πολὺ πλῆθος τῶν περὶ αὐτόν. Ὁ Ἀσάν ἐπολιτεύθη ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς ἠττηθέντας, ἀπολύσας μὲν τοὺς πλείους τῶν αἰχμαλώτων, ἀγωνισθεῖς δὲ διὰ παντὸς τρόπου νὰ περιποιηθῇ τὴν εὐνοϊαν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τοῦτο εὐχερῶς κυριεύσας τὴν Ἀδριανούπολιν, τὸ Αἰδυμότοιχον, τὸ Βολερὸν, τὰς Σέρβας, τὴν Πελαγονίαν, τὴν Πρίλαπον, τὸ Ἀλβανὸν καὶ μέχρι τῆς Ἰλλυρίας ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς μεγάλης Βλαχίας ἀφ' ἑτέρου ἐπιδραμῶν μεθ' ὃ ἐπανήλθεν εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ χώραν. Καὶ αὐτὸς ὁ Θεόδωρος κατ' ἀρχὰς οὐδὲν ἄλλο κακὸν ἔπαθε παρὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· μόνον δὲ ἀφοῦ ἐφωράθη παρασκευάζων ἐπιβουλὰς, ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ Ἀσάν. Ἐν τούτοις ὁ νεώτερος τοῦ Θεοδώρου ἀδελφὸς, ὁ δεσπότης Μανουὴλ, διασωθεὶς ἐκ τῆς περὶ Κλοκοτινίτζαν μάχης ἀνηγορεύθη ἐν Θεσσαλονίκῃ αὐτοκράτωρ καὶ διετήρησε τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπὶ δεκαετίαν (1250—1240) μὴ ἐνοχλούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀσάν, τοῦ ὁποίου ἦτο γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ. Ἀφοῦ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησε νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὸν Βατάτζην, ἀπέκλινε πρὸς τοὺς λατίνους, ὑπέσχετο ὑποταγῆν εἰς τὸν πάπαν ἔν τε τοῖς κοσμικοῖς καὶ τοῖς πνευματικοῖς πράγμασι καὶ ὤμοσεν ὄρκον φεουδαλικῆς πίστεως πρὸς τὸν πρίγκηπα τοῦ Μωρέως Γοδοφρέδου Β', ὅπερ ὅμως μόνον ὑπὸ τῶν φράγκων λεγόμενον φαίνεται ἐντελῶς ἀπίθανον, διότι ἀφοῦ ὁ Μανουὴλ προέκειτο νὰ μὴ διατηρήσῃ τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν δὲν ἐννοοῦμεν διατί ἤθελε θυσιάσει αὐτὴν μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ξένων ἐκείνων δυναστῶν ἢ ὑπὲρ τοῦ ἐν Νικαίᾳ ὁμογενοῦς καὶ ὁμοδόξου αὐτοκράτορος.

Ἄλλως τε ἂν καὶ ὁ Μανουὴλ ἐξηκολούθει ἄρχων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ καλούμενος αὐτοκράτωρ καὶ κόπτων, ὅπως προηγουμένως ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὑπέρπυρα καὶ χαλκὰ νομίσματα, τὸ κράτος αὐτοῦ δὲν εἶχε πλέον τὴν προτέραν ἐκ-

τασιν. Παρεκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ἀσάν κυριευθεισῶν χωρῶν καὶ πόλεων, τὸ κράτος τοῦτο ὑπέστη τότε καὶ ἄλλην κολόβωσιν. Ὁ πρῶτος τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου ἰδρυτῆς, ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος Κομνηνὸς, ἀποθανὼν τῷ 1214 εἶχε καταλίπει ἐκ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γάμου υἶόν τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μιχαὴλ Θεόδωρος δὲν εἶχε σεβασθῆ τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦτο νόθος· ἔλεγε δὲ αὐτὸν νόθον, διότι ἡ μήτηρ του ἦτο στενὴ συγγενὴς τοῦ Μιχαὴλ. Ὁ νέος ἐκεῖνος Κωνσταντῖνος Ἀγγελος καλούμενος βραδύτερον δὲ μετονομασθεὶς Μιχαὴλ Β', κατέφυγε τότε εἰς Πελοπόννησον· ὅτε δὲ συνέβη ἡ τοῦ Θεοδώρου αἰχμαλωσία παρέστη εἰς τὸ μέσον καὶ ἀπήτησε καὶ ἐπέτυχε νὰ λάβῃ τὴν ἀρχὴν τῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κτήσεων ἤτοι τῆς Ἠπείρου, τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Αἰτωλίας καὶ μέρους τῆς Θεσσαλίας, ὥστε προέκυψεν ἤδη νέον δεσποτάτον τῆς Ἠπείρου ἀνεξάρτητον τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ αὐτοκρατορίας καὶ τὸ ὅποιον διαιρεθὲν βραδύτερον εἰς δύο καὶ τρία μάλιστα κλάσματα, ἐξηκολούθησεν ὑφιστάμενον μέχρι τοῦ 1318 καὶ ἔχον σχέσιν μᾶλλον πρὸς τοὺς φράγκους τῆς Ἀχαΐας ἢ μετὰ τὸς ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτορας. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὅλως κατελύθη ἡ οὕτω πολυειδῶς περιορισθεῖσα αὐτοκρατορία τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐν πρώτοις τῷ 1240 ὁ Ἰωάννης Ἀσάν, χηρεύσας πρὸ μικροῦ, ἔλαβε σύζυγον τὴν ὠραίαν τοῦ Θεοδώρου θυγατέρα Εἰρήνην καὶ δείξας πλείονα πρὸς τὴν νεάν σύζυγόν του στοργὴν ἢ πρὸς τὴν θυγατέρα του, τὴν σύζυγον τοῦ Μανουὴλ, οὐ μόνον ἀπέλυσε τὸν Θεόδωρον, ἀλλὰ καὶ συνέδραμεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Θεσσαλονίκην. Τότε ἐπειδὴ ὁ Θεόδωρος ἦτο τυφλὸς, τυφλοὺς δὲ αὐτοκράτορας οὐδέποτε ἀπεδέξατο τὸ δημόσιον βυζαντινὸν δίκαιον, ἐστέφθη μὲν ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Ἰωάννης, πράγματι ὅμως ἡ κυβέρνησις διεξήγετο ὑπὸ τοῦ πατρὸς του. Ἄλλ' ὁ ἐξωσθεὶς Μανουὴλ ἐνέβαλε τῇ συνδρομῇ τοῦ Βα-

τάτση ἐν Θεσσαλίᾳ· τῷ δὲ 1242 ἐπελ-
θὼν καὶ αὐτὸς ὁ Βατάτζης μετὰ στρα-
τοῦ ἰσχυροῦ εἰς Μακεδονίαν ἠνάγκασε
τὸν Ἰωάννην Ἀγγελον νὰ ἀποθέσῃ τὸ
αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, νὰ ὀνομασθῇ
ἀπλῶς δεσπότης καὶ νὰ ἀρχῇ τῆς Θεσ-
σαλονίκης ὡς ὑποτελῆς αὐτοῦ. Μετὰ
δύο ὅμως ἔτη ἀπέθανεν ὁ δεσπότης
Ἰωάννης, ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν ἀδελ-
φός του Δημήτριος εἰς τοσαύτην ἀγα-
νάκτησιν ἔφερε τοὺς Θεσσαλονικεῖς διὰ
τῶν ἀκολασιῶν αὐτοῦ ὥστε φυσικῶ τῷ
λόγῳ προεκλήθη νέα τοῦ Βατάτζη ἐπέμ-
βασίς. Ὁ Βατάτζης ἀπεφάσισε τόσῳ
μᾶλλον νὰ ἐπεμβῇ ὅσῳ συγχρόνως ἡβα-
σιλεία τῶν Βουλγάρων εἶχε περιέλθει
εἰς τὸν ἀνήλικον υἱὸν τοῦ Ἰωάννου Ἀ-
σάν, τὸν Μιχαῆλ (1246—1257.) Ὅθεν
ἠφελούμενος ἐξ ὄλων τούτων τῶν περι-
στάσεων περὶ τὸν Ἑλλησποντον τῷ
1246, κυριεῦει τὰς Σέρβας, τὸ Μελέ-
νικον, τὸν Στενίμαχον, τὰ Τζέπαινα καὶ
τὰ περὶ τὴν Ῥοδόπην· καὶ ἔπειτα τρα-
πεῖς πρὸς βορρᾶν κατὰ τῆς χώρας τῶν
Βουλγάρων παραλαμβάνει τὸ Στούμ-
πιον, καὶ τὸ Χοτοβόν, καὶ τὸ Βελεβού-
διον, καὶ τὰ Σκόπια καὶ ἄλλας πολλὰς
πόλεις, ἀναγκάσας τὸν Μιχαῆλ νὰ προ-
τείνῃ λόγους περὶ εἰρήνης. Τελευταῖον
δὲ κατὰ νοέμβριον εἰσῆλθεν εἰς Θεσσα-
λονίκην, συνέλαβε καὶ ἐξώρισεν εἰς
Λεντιανὰ τὸν Δημήτριον, ἐπέτρεψεν εἰς
τὸν Θεόδωρον κτήματά τινα περὶ Βοδενὰ
καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν καταλι-
πὼν ἐν Εὐρώπῃ ἐπίτροπον αὐτοῦ πλη-
ρεξούσιον τὸν μέγαν δομέστικον Κομνη-
νὸν Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον, ἔχοντα
παρ' ἑαυτῷ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μιχαῆλ,
τὸν βραδύτερον γενόμενον ἰδρυτὴν τῆς
τῶν Παλαιολόγων δυναστείας.

Ἡ κατάλυσις τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ
αὐτοκρατορίας καὶ ἡ συνένωσις τοῦ ἑλλη-
νισμοῦ ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τὴν ἐν
Νικαίᾳ ἰδρυθεῖσαν μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἄσια-
νὸς ἑλληνισμὸς, ὅσον καὶ ἂν εἶχεν ἐκπέ-
σει, διετήρει ἔτι συστατικά τινα πολι-
τικῆς ἐμπειρίας, δεξιότητος καὶ δυνά-
μεως πλειότερα τῶν ὅσα ἔφθασεν ἀπο-
κτῆσθαι ὁ πρὸ μικροῦ εἰς νέον πολιτικὸν

βίον ἀνακύψας εὐρωπαϊκὸς ἑλληνισμὸς.
Ἡ δὲ ἔνωσις αὕτη ὑπῆρξε μὲν τὸ κυ-
ριώτατον κατόρθωμα τοῦ Ἰωάννου Βα-
τάτζη, ἀλλ' οὐχὶ τὸ μόνον. Εἶδομεν ὅτι
ἀνέκτησεν ἀπάσας τὰς νήσους καὶ χώρας
ὅσαι ἀπετέλουν τὸ ἄμεσον τοῦ λατίνου
βασιλέως κράτος καὶ ὅτι περιώρισεν
αὐτὸν εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν.
Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν ἠδου-
νήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν μεγάλην ταύτην
πρωτεύουσαν, ἀλλ' ἤξευρεν ὅτι ἡ πτῶσις
αὐτῆς ἦτο προσεχὴς καὶ ἀναπόδραστος.
Ὅθεν ἠσχολήθη ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν
ἐσωτερικὴν τῶν Ἀσιανῶν αὐτοῦ ἐπαρ-
χιῶν ρύθμισιν. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται αἰτι-
νες οὐδένα ἔτρεχον ἀπὸ δυσμῶν ἦτοι ἀπὸ
τῶν φράγκων κίνδυνον, εἶχον ἀσφαλισθῆ
προσφάτως καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν ἦτοι ἀπὸ
τῶν ἐν Ἰκονίῳ Τούρκων διὰ παραδόξου
συνδρομῆς περιστάσεων. Καθ' ἣν ἐπο-
χὴν ἐν ἀρχῇ τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατον-
ταετηρίδος ἡ δυτικὴ Εὐρώπη ἐπεχειρεῖ
τὴν καταστροφὴν τοῦ προμαχῶνος ὅστις
ἐπὶ χίλια ἔτη ὑπερεμάχει ὑπὲρ αὐτῆς
κατὰ τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἀδιαλείπτως
ἀνανεουμένων πολεμίων, ἐπέσκηπτεν
ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας νέα φοβερὰ κα-
ταιγῆς Μογγολικῶν σιφῶν, ἅτινα ἀνή-
κοντα εἰς φυλὴν ὅλως ἄλλοτρίαν τῆς
Καυκασικῆς καὶ εἰς ἀναριθμήτους μυ-
ριάδας συναγελασθέντα ὑπὸ ἓνα τῶν ἡ-
γεμόνων αὐτῶν Τεμουτζίν, τὸν ἐπονομα-
σθέντα Τσιγγισχὰν ταῦτον εἰπεῖν αὐτο-
κράτορα, ἐκυρίευσαν ἅπασαν τὴν ἀχανῆ
χώραν τὴν ἀπλουμένην ἀπὸ τῆς βορείου
Σινικῆς μέχρι τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς
Συρίας πρὸς μεσημβρίαν, μέχρι τῆς Πο-
λωνίας πρὸς βορρᾶν. Ὁ ἐν Ἰκονίῳ Σελ-
τσουκίδης Σουλτάνος βλέπων ὅτι δὲν
εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὸν χεῖμαρ-
ρον τούτου, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπεμάκρυνε
τοὺς Μογγόλους τελέσας φόρον εἰς αὐ-
τοὺς καὶ ἀφ' ἐτέρου ἐνόμισε φρόνιμον νὰ
διάγῃ ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸν ἐν Νικαίᾳ αὐ-
τοκράτορα ὅστις τοιοιτοτρόπως ἠσφα-
λίσθη διττῶς ἀπ' ἀνατολῶν ἀπὸ τε δη-
λαδῆ τῶν Τούρκων καὶ ἀπὸ τῶν Μογγό-
λων. Καὶ τότε ἐπέστησε τὴν προσοχὴν
εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως

τῶν Ἀσιανῶν ἐπαρχιῶν, αἵτινες κακῶς ἔχουσαι ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀγγέλων, δὲν εἶχον λάβει βεβαίως βελτιώσιν τινα λόγου ἀξίαν ἐπὶ τῶν ἀδιακόπων ἀνωμαλιῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑποίων ἀπρητίσθη ἢ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκρατορία ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Δασκάρους. Νῦν δὲ οὐ μόνον αἱ πόλεις ἀνεκτίσθησαν ἀλλὰ καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία πολλὴν ἔλαβον τὴν ἐπίδοσιν. Ὁ βασιλεὺς ἐφιλοτιμήθη νὰ ἐπαρκῆ εἰς ἀπάσας τὰς ἀνάγκας τῆς αὐλῆς ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κτημάτων· ἐπῆρκει δὲ ἐξ αὐτῶν οὐ μόνον εἰς τὰς συνήθεις τῆς βασιλείας δαπάνας ἀλλὰ καὶ εἰς συντήρησιν πολλῶν εὐεργετικῶν καταστημάτων οἷον γηροτροφείων, πτωχοτροφείων καὶ νοσοκομείων. Ἴνα κατορθώσῃ τοῦτο ἐπεμελήθη πολὺ τὴν γεωργίαν, τὴν ἀμπελοργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν τῶν κτημάτων τούτων· ὥστε λέγεται ὅτι ἀπὸ τῆς πωλήσεως μόνον τῶν ὠν ὅσα ἔτικτον αἱ ἀγέλαι τῶν ὀρνίθων αὐτοῦ ἠθροίσθη ἐντὸς ὀλίγου χρόνου χρηματικὸν ποσὸν δι' οὗ κατεσκευάσθη τῇ βασιλίδι στέφανος «λίθοις καὶ μαργάροις λίαν πολυτελέσι διηρθισμένος, ὃν καὶ ὠά τον ὁ βασιλεὺς ἐπωνόμασε διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν ὠν πρᾶσεως κατεσκευάσθαι αὐτόν.» Τὰ αὐτὰ δὲ παρῆναι νὰ πράττωσι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ μεγιστᾶνες, ἐξ οὗ μετ' ὀλίγον πάντων αἱ ἀποθήκαι ἔβριθον καρπῶν, αἱ δὲ ὁδοὶ καὶ ἀγυαὶ καὶ πᾶσα μάνδρα καὶ σηκὸς ἦσαν κτηνῶν πλήρη. Καὶ ἐπειδὴ συνέβη κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον λιμὸς παρὰ τοῖς Τούρκοις, τὰ ἀποταμιεύματα ταῦτα τῶν προϊόντων ἐπωλήθησαν εἰς τιμὰς βαρυτάτας καὶ πλοῦτος πολὺς εἰσέβρυσεν εἰς τε τὰ δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικά ταμεία. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν μέσῳ τῶν συνετῶν τούτων διατάξεων ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔπραξε καὶ τινα τὰ ὅποια μαρτυροῦσιν ὅτι δὲν ἦτο ἀνώτερος πολλῶν ἡμαρτημένων δοξασιῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ· διότι ἔκτισε ναοὺς περικαλλεῖς καὶ μοναστήρια πολυτελῆ, καταδαπανῶν περὶ τὰ τοιαῦτα χρήματα, τὰ ὅποια ἠδύναντο ἐπωφελέστερον νὰ ἀναλωθῶ-

σιν εἰς συντήρησιν στρατοῦ καὶ στόλου, καὶ ὑποθάλλων τὸν μοναχικὸν βίου ὅστις δὲν συνετέλει βεβαίως εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ κράτους. Πλὴν τούτου ἐνόμισε κατὰ τὴν ἄλλοτε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐπικρατήσασαν δοξασίαν, ὅτι δικαιοῦται καὶ δύναται νὰ ῥυθμίσῃ τὴν χρῆσιν τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ πλοῦσιοι ἄνθρωποι μετεχειρίζοντο πολλὰ βαρῦτιμα γονναρικά καὶ πολλὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα. Καὶ τὰ μὲν γονναρικά ἤρχοντο ἀνέκαθεν ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας· τὰ δὲ μεταξωτὰ, ἐνὸς μὲν ὑφίστατο τὸ βυζαντινὸν κράτος, κατεσκευάζοντο ἐντὸς αὐτοῦ καὶ μάλιστα εἰς Θήβας καὶ εἰς τὰς ἄλλας κυρίως ἑλληνικὰς χώρας, ἥδη δὲ, ἐπειδὴ αἱ χώραι αὗται κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν φράγκων καὶ προσέτι ἀπὸ τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος εἶχον ἰδρυθῆ ἔργοστάσια εἰς Σικελίαν, κατήντησαν καὶ τὰ μεταξωτὰ προῖον ἐξωτερικῆς βιομηχανίας· ὅθεν ὁ βασιλεὺς ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν αὐτῶν τε καὶ τῶν βαρυτίμων γονναρικῶν, ἀπαιτήσας ὥστε πάντες νὰ ἀρκῶνται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους βιομηχανήματα. Εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ διάταξις αὕτη, ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς τοιαύτας ἀπαγορεύσεις, ἔπεσε μετ' οὐ πολλὴν εἰς ἀχρησίαν. Ὅπως δὲ ποτε ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ προσοχὴ ἣν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπέστησεν εἰς τὰ οικονομικὰ τοῦ κράτους ζητήματα, καὶ βεβαίως ἢ ἐπίδοσις ἦν ἔλαβε τότε τῆ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἐν Ἀσίᾳ μαρτυρεῖ, ὅτι, μεταξὺ πολλῶν ἐσφαλμένων, εἶχε καὶ πολλὰς ὑγιεῖς περὶ δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς οικονομίας ἀρχάς, ὅπως ἀνέκαθεν συνέβη εἰς τὴν βυζαντινὴν βασιλείαν.

Ἀξιομνημόνευτοι ὡσαύτως εἶναι αἱ ποικίλαι σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἰωάννης Βατάτζης περιῆλθε πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Ὁ τότε αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φριδερίκος Β', ὁ τοῦ Φριδερίκου Α' Βαρβαρόσσα ἐγγονος, ἦτο, ὅπως ὅλοι οἱ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας, πολέμιος τοῦ πάπα· ὁ δὲ πάπας

ἦτο ὁ φυσικὸς προστάτης τῶν λατίνων τῆς ἀνατολῆς, ἅρα οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο εἰμὴ νὰ συμπαθῶσι πρὸς τὸν Φριδερίκον. Ἡδη ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος Ἀγγελος Κομνηνὸς εἶχε συνομολογήσει συνθήκην συμμαχίας πρὸς τὸν ἰσχυρὸν μονάρχην τῆς δύσεως τῷ 1229, διόπερ καὶ ἀφωρίσθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ πάπα. Ὁ δὲ Βατάτζης συνῆψεν ἔτι οἰκειοτέρας σχέσεις πρὸς τὸν Φριδερίκον Β', διότι μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Εἰρήνης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως, ἐνυμφεύθη τὴν νόθην θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἄνναν ἢ Κωνσταντίαν, καὶ οὐ μόνον διετέλει εἰς ἀλληλογραφίαν μετ' αὐτοῦ ἀναγγεῖλαντος ἰδίως πρὸς τὸν Βατάτζην τῷ 1250 κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἐν ἐκτάσει τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιτυχίας του, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀνέλαβε νὰ πέμψῃ τῷ πενθερῷ ἐπικουρίας κατὰ τοῦ πάπα διὰ τοῦ Δυρράχιου. Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα ἐτάραξαν τὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης. Τὸ πολιτικὸν οἰκοδόμημα ὅπερ διὰ τοσούτων ἀδικιῶν καὶ ἀγῶνων εἶχε κατασκευάσει ἐν τῇ ἀνατολῇ κατέρρεε, καὶ μακρὰν τοῦ νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὸν εἶχεν ἀπεναντίας χρεῖαν τῆς συνδρομῆς του. Ἡ ἐλπὶς ὅτι διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει λατίνου αὐτοκράτορος καὶ λατίνου πατριάρχου, οἱ Ἕλληνες θέλουσιν ὑποταχθῆ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, διελύθη ὡς ὄνειρον. Οἱ Ἕλληνες, κληρικοὶ τε καὶ λαϊκοὶ, ἀπειλούμενοι, φυλακιζόμενοι καὶ γυμνούμενοι ἐνέμενον οὐδὲν ἦττον πιστοὶ εἰς τὰ δόγματα τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσωσιν ἄλλον ὑπέρτατον ἀρχηγὸν εἰμὴ τὸν ἐν Νικαίᾳ ἐδρευόντα οἰκουμενικὸν πατριάρχην. Τότε ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος ἐνόησεν ὅτι ἐπὶ ματαίῳ ἐχύθη τόσον αἷμα, ἐπὶ ματαίῳ ἐγένοντο τοσαῦται καταστροφαὶ καὶ ὅτι ἄλλο δὲν τῷ μένει εἰμὴ νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς τὸν ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορα καὶ τὸν παρ' αὐτῷ πατριάρχην τὰς διαπραγματεύσεις τὰς ὁποίας ἄλλοτε τοσάκις εἶχεν ἐπιχειρήσει πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτο-

ρας καὶ πατριάρχας. Οἱ ἡμέτεροι ἀπήνησαν μετὰ τῆς συνέσεως καὶ μετριοπαθείας, ἣν ἀείποτε ἔδειξαν εἰς τὰς πρὸς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν σχέσεις αὐτῶν. Εἶπον ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν πάπαν ὡς τὸν πρῶτον ὄλων τῶν πατριαρχῶν, ἐπιτρέποντες μὲν τὴν εἰς αὐτὸν ἐκκλησίαν ὡς ὑπατον δικαστήν, ὑπακούοντες δὲ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς δογματικὰς αὐτοῦ ἀποφάνσεις καθ' ὅσον δὲν ἀντιφάσκουσι πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν συνόδων καὶ τῶν πατέρων θεσπισθέντα· ἀλλὰ συγχρόνως ἀπήτησαν εὐλογώτατα νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἡ ἀπάντησις αὐτῆ δὲν εὐχαρίστησε τὸν Ἰννοκέντιον Δ', καὶ ἡ διαπραγματεύσεις διεκόπη.

Ἄλλὰ καὶ τὰ γράμματα τὰ τοσαύτην παθόντα συμφορὰν διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤρχισαν πάλιν νὰ καλλιεργῶνται ἐν Νικαίᾳ. Ὁ Βατάτζης καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος Εἰρήνη ἐπροστάτευσαν νέον ἔτι ὄντα τὸν Γεώργιον Ἀκροπολίτην, ὅστις ἔπειτα ἔγραψε Ἱστορικὴν συγγραφὴν περιέχουσαν τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἀνακτήσεως αὐτῆς ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, καὶ τὸν Νικηφόρον Βλεμμύδην, ἀκμάζοντα τότε ἕνεκα τῆς ποικίλης αὐτοῦ παιδείας καὶ διδάσκαλον διατελέσαντα τοῦ τε Γεωργίου Ἀκροπολίτου καὶ πολλῶν ἄλλων, πρὸ πάντων δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Βατάτζη Θεοδώρου. Τὸ δὲ σπουδαιότερον ὁ Βλεμμύδης ἦτο ἀνὴρ χρηστὸς καὶ γενναῖος καὶ ἔδωκέ ποτε δείγμα τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ τιμῶν ἐξίσου αὐτὸν τε καὶ τὸν βασιλέα Ἰωάννην Βατάτζην. Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχε διατελέσει πιστὸς πρὸς τὴν πρώτην αὐτοῦ σύζυγον Εἰρήνην, ἣτις ἂν δὲν ἐδελέαζεν αὐτὸν διὰ τοῦ κύλλουσι ἐδέσποζεν ὅμως αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀρρένωπου καὶ ἀρχικοῦ χαρακτήρος αὐτῆς. Ἄλλ' ἡ δευτέρα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Φριδερίκου Β', καὶ τοι νεωτάτη καὶ ἴσως διὰ τὴν τῆς νεότητος ἀπειρίαν δὲν κατῴρθωσε νὰ προσηλώσῃ αὐτὸν ἀπερισπᾶστος. Μεταξὺ τῶν κυριῶν ὅσαι συνώδευσαν αὐτὴν ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης

ὑπῆρχε μία ἢ οἱ ἡμέτεροι ὀνομάζουσι Μαρκεσίαν καὶ παριστώσιν ἄμαχον κατὰ τε τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν. Ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς χάριτας ταύτας καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτῆς ὥστε ἐπέτρεψε νὰ κοσμηθῆται διὰ βασιλικῶν συμβόλων φοροῦσα πέδιλα πορφυρᾶ καὶ ἰππεύουσα ἵππον διὰ πορφύρας ὡσαύτως κεκοσμημένον. Καὶ οἱ μὲν πλείστοι τῶν αὐλικῶν δὲν ἐδίσταζον νὰ τιμῶσι τὴν ἐρωμένην ὡς βασιλίδα, ὁ δὲ Βλεμμύδης μὴ ἀνεχόμενος τὸ σκάνδαλον ἔσκωπτε καὶ κατέκρινεν αὐτὴν ἀναφανδόν. Ἐπειδὴ δὲ μίαν ἡμέραν ἡ Μαρκεσίνα ἠθέλησε νὰ προσέλθῃ ἐν συνοδίᾳ λαμπρᾶ εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ μονὴν ἣν εἶχε κατασκευάσει ἑαυτῷ ὁ σοφὸς καθηγητῆς, ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀπέπεμψεν αὐτὴν μὴ ἐπιτρέψας τὴν εἴσοδον. Ἡ φίλη τοῦ βασιλέως προσέδραμε τότε πρὸς αὐτὸν ζητοῦσα ἐκδίκησιν καὶ ἔχουσα συνηγόρους τοὺς περὶ αὐτὴν κόλακας. Ἄλλ' ὁ Βατάτζης ἂν δὲν εἶχε τὴν γενναιότητα νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ κάλλους, εἶχε τὴν σύνεσιν τοῦ νὰ κατανοῇ τὸ ἄτοπον τοῦ πράγματος καὶ ἐτίμα τὸν ἄνδρα, ὃν κατηναγάζετο νὰ τιμωρήσῃ. «Ὅθεν κατηφῆς γενόμενος καὶ δακρύσας, «ἵνα τί με κολάζειν ἄνδρα δίκαιον συνωθεῖτε, ἀπήντησεν· εἰ γὰρ μου πρὸς βουλήσεως ἦν ἀτιμίας ὁμοῦ καὶ αἰσχύνης καθῆσθαι ἐκτός, ἀκίβδηλον ἂν τὸ τῆς βασιλείας ἐτήρουν σεμνὸν καὶ αὐτός· νῦν δὲ τὰς αἰτίας τῶν ἐμῶν ὕβρεων καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς αὐτοὺς παρεχόμενος, προσηκούσας ἀπολαμβάνω λουπὸν ἐντεῦθεν τὰς ἀμοιβὰς καὶ τῶν πονηρῶν σπερμάτων ἄξια τὰ γεώργια.»

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Δούκας Βατάτζης ὅστις ἀπέθανε τῇ 50 ὀκτωβρίου 1255· μεγαλεπήβολος, μεγαλοπράγμων καὶ ἐν αὐταῖς αὐτοῦ ταῖς ἀδυναμίαις μεγαλόφρων. Ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅποσον ἡρωϊκοὶ ἦσαν οἱ φράγκοι ὅτε ἐν ἀρχῇ τῆς ἑκατομητηρίδος ταύτης ἐξεπόρθησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅποσον ἔλεεινοὶ οἱ Ἕλληνες οὖς κατέναντι αὐτῶν ἀπήντησαν, πάλιν δὲ ὀπό-

σον ἡρωϊκοὶ ἀπέβησαν οἱ Ἕλληνες μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου καὶ ὅποσον ἔλεεινοὶ κατήντησαν οἱ φράγκοι, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ ἔλθωμεν εἰς δύο σπουδαιότατα δι' ἡμᾶς συμπεράσματα· τὸ μὲν ὅτι οἱ φράγκοι δὲν ἐνόησαν τὴν ἀνατολήν, καὶ τούτου ἕνεκα δυστυχιῶν μόνον πρόξενοι ἐγένοντο ἐνταῦθα ἑαυτοῖς τε καὶ ἡμῖν· τὸ δὲ ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς, ὅπως πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἔχοντα ζωὴν καὶ μέλλον, ἠντλησεν ἐν αὐτῇ τῇ δυστυχίᾳ δυνάμεις πρὸς ἀναβίωσιν αὐτοῦ.

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙ ΣΠΟΓΓΩΝ

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Τί ἐστὶ σπόγγος; πιθανὸν οὔτε ὑμεῖς, οὔτε ἐγὼ βεβαίως, οὐδ' ὁ ἐπιδειξιώτατος ταξινομὸς ἀνεπισφαλῶς γινώσκει τι εἰσέτι μέχρι νῦν. Οὐδὲν τῶν ὄντων οὔτε ζῶον οὔτε φυτὸν περιήχθη ἀπὸ κλάσεως εἰς κλάσιν καὶ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν ἐν ταῖς πολυαριθμοῖς διαιρέσεσι τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοσοῦτον, ὅσον ὁ σπόγγος, ὥστε ἐπὶ τέλους ἀπηνθηκότες περιήλθον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπαντήσωσι μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἄρθρου τούτου ἐρώτησιν ὅτι «ὁ σπόγγος ἐστὶ σπόγγος.»

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο ἦν γνωστὸν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, διότι ὁ σπόγγος παραγόμενος ἀφθόνως ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔνθα τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου ὡς εἰς κόλπον εἰσρέουσιν, ἕνεκα δὲ διαφόρων αἰτιῶν ἀποσπώμενος ἐκ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης καὶ κυμαινόμενος παρὰ τὴν παραλίαν, ἔνθα καὶ καθαίρεται, ἔδει ὑπὸ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῶν παραλιῶν τούτων νὰ εὑρεθῇ. Ἴνα συλληχθῇ δὲ τὸ παράδοξον τοῦτο προῖον, παρατηρηθῇ ἡ ἐλαστικότης αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ ιδιότης τοῦ πληροῦσθαι ὕδατος, κατὰ βούλησιν, καὶ ἐν συντόμῳ ἵνα γνωρισθῶσιν αἱ διάφοροι χρήσεις αὐτοῦ πρὸς ἃς εἶναι κατάλληλον, βραχύτατος χρόνος ἤρκεσεν. Ἄλλ' ὅτε τοῦ σπόγγου γενομένου κοινο-

τέρου, φυσιοδίφης τις ἠθέλησε νὰ μάθῃ τί ἦτο, μέγα προεισαγωγικὸν ζήτημα προϋτέθη « Ζῶον ἢ φυτὸν ὁ σπόγγος ; »

Οἱ ἀρχαῖοι ζῶον τὸν ἐθεώρουν καὶ παρεδέχοντο ὅτι καὶ αἰσθήσεσιν ἦν πεπροικισμένος, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς φαινομένης αὐτοῦ ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῆς ἐγγιζούσης χειρὸς καὶ τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν πειρωμένων νὰ τὸν ἀποσπᾶσωσιν ἐκ τῆς ἐνύδρου ζωῆς αὐτοῦ, καὶ ταῦτα κατὰ τὰς ἰδέας ἐκείνας τοῦ Πλινίου καὶ Διοσκουρίδου, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι δύνανται νὰ διακρίνωσιν ἄρρενας σπόγγους καὶ θήλεις καὶ νὰ παραγάγωσιν ἐκ τῶν ὄντων τούτων ζῶα πεπροικισμένα ἰδίαις κινήσεσι.

Μεταβαλλομένων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁ χρόνος ἔφερε κατ' ὀλίγον πλήρη μεταβολὴν ἐπὶ τῶν περὶ σπόγγου ἰδεῶν. Κατ' ὀλίγον οἱ παράδοξοι οὗτοι υἱοὶ τῆς θαλάσσης γίνονται φυτὰ, ἢ τοῦλάχιστον θεωροῦνται τοιαῦτα καὶ τὴν γνώμην ταύτην παρεδέχθη καὶ ὁ Ῥουτελέτος, οὐδόλως ἀποδίδων εἰς αὐτὰ αἴσθησιν. Ὁ Τουρνεφόρτης καὶ ὁ Διυναῖος ἠσπᾶσθησαν τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ σπόγγος ἐστὶ φυτὸν, ὅπερ ὁ τελευταῖος διαρρήδην ἐξέθηκεν ἐν ταῖς πρώταις τοῦ Συστήματος αὐτοῦ περὶ φύσεως ἐκδόσεσι. Καὶ διὸ ὁ σπόγγος ὑπεβιβάσθη κατὰ μίαν βαθμίδα ἐν τῇ τῶν ὄντων κλίμακι κατ' ὀλίγον ὅμως δι' ἀντιστροφῆς ἀντιδράσεως, πλησιέστερον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μοναδικὸν φυτὸν σπουδάσαντες καὶ τὰς τοῦ μέσου αἰῶνος ἰδέας μετὰ τῶν τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ἐγκαταλιπόντες, ἐπανῆλθον εἰς τὰς τῆς ἀρχαιότητος τροποποιήσαντες ταύτας τὰς δοξασίας οὕτως, ὥστε ἠρνήθησαν τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν δύναμιν τῆς μετακινήσεως εἰς τοὺς σπόγγους, κατὰ τὴν ἀκμαίαν τοῦλάχιστον ἡλικίαν. Τανῦν χάρις εἰς τοὺς κόπους καὶ ἀξιολόγους τοῦ Γράντ παρατηρήσεις, εἰς δὲ ὀφείλομεν τὰς ἐντελεστάτας ἐρεῦνας ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου, ὁ σπόγγος νομίζεται ζώο φυτον λαβὼν τὸ ὄνομα ποροφόρον, ὡς τοιοῦτος δὲ κατέχει ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν ζῶων τὴν τελευταίαν

θέσιν, ἐπειδὴ ἡ ζωότης αὐτοῦ δηλοῦται μόνον διὰ λίαν περιορισμένης αἰσθητικότητος καὶ συστολῆς.

Ἦσπερ ὁ σπόγγος — μέχρι νεωτέρας διατάξεως — ἐστὶ ζῶον !... Πρὸ πάντων δὲ ἀπεδόθη ζωότητος ιδιότης εἰς τὸν σπόγγου ἕνεκα τῆς χημικῆς αὐτοῦ συνθέσεως, καθ' ἣν τὸ τυπικὸν στοιχείον τῶν ζωϊκῶν οὐσιῶν ἐν ἀφθονίᾳ συναυτᾶται, τουτέστι τὸ ἄζωτον, τοῦ ὁποίου ἀπλούστατον πείραμα δεικνύσει τὴν παρουσίαν εἰς τὸ ἔμπυρυματικὸν λείψανον τὸ ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τοῦ ζωοφύτου τούτου. Καύσον τεμάχιον σπόγγου καὶ θὰ παρατηρήσῃς ὁσμὴν ἐντελῶς ὁμοίαν τῇ ὁσμῇ τοῦ πτεροῦ, τῶν τριχῶν, τοῦ κέρατος, ὑποβαλλομένων εἰς τὸ αὐτό.

Ἄλλως τε ὀλίγα σώματα προσφέρουσιν ἐν χημικῇ ἀναλύσει, — τῷ νέφω τούτῳ τῆς γενικῆς ἐπιστήμης ὀφθαλμῷ — σύνθεσιν πληρεστέρων. Ἡ τῶν διαφόρων ἀπλῶν σωμάτων ὀνοματολογία περιέχει ἄνθρακα, ὑδρογόνου καὶ ἄζωτου, τὰ τρία ταῦτα σὺν τῷ ὀξυγόνῳ ἀντιπροσωπικὰ σώματα πάσης ζωϊκῆς ὕλης· εἶτα ἰώδιον, θεῖον καὶ φωσφόρον· ἔπειτα ἄλατα συνθετώτερα, ὡς τὸ φωσφορικόν, τὸ θειοῦχον καὶ τὴν ἀνθρακικὴν τίτανον — ἐν ὀλίγῳ ὡς εἰς τὰ ὄστα, — καὶ τέλος πάντων θαλάσσιον ἄλας, χαλικίτιδα, μαγνησίαν, λευκάδιον καὶ θειοῦχον σίδηρον.

Ἐν ἀρχῇ ἐδηλώσαμεν τόπον τινὰ μεγάλης καὶ ἀρχαίας τῶν σπόγγων ἐξαγωγῆς, ἀλλὰ θὰ ἦτο πλάνη νὰ πιστεύωμεν ὅτι τὸ προῖον τοῦτο εἶναι εἰδικὸν τούτου τοῦ τόπου μᾶλλον ἢ ἐκείνου. Ὁ σπόγγος ἀπασῶν τῶν θαλασσῶν εἶναι προῖον, εὐρισκόμενον ὑφ' ὅλα τὰ πλάτη, ποῦ εἰς μέγα βάθος, ποῦ δὲ πλησιέστερον ἢ ἀπώτερον τῆς ἐπιφανείας, καὶ γενικῶς εἰς τόπους σταθερῶς ὕδατι κεκαλυμμένους, ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς παλιρροίας βρεχομένους καὶ καλυπτομένους ἀλληλοδιαδόχως. Πάντα δὲ τὰ εἶδη ἐξαπλοῦνται ἐπὶ τῶν βράχων, καὶ τοσοῦτον ἰσχυρῶς πρὸς αὐτοὺς συμφύονται ὥστε συχνάκις ἀναγκαζόμεθα νὰ κόψωμεν ἢ νὰ σχίσωμεν αὐτοὺς ὅπως τοὺς ἀποσπᾶσωμεν. Εἰς προπεφυλαγμέ-

νας δὲ κοιλότητος βράχων φαίνεται ὅτι ἀρέσκονται τὸ πλεῖστον ἐκεῖ φθάνουσιν εἰς τελείαν ὠριμότητα καὶ κρέμανται εἰς στεφάνους ἀπαλούς καὶ μαλακοὺς κοσμοῦντας τὴν εἴσοδον τῶν φυσικῶν τούτων σπηλαίων. Ἀπομιμῶνται δὲ κατὰ τὰ πολυαριθμώτατα αὐτῶν εἶδη τοὺς ποικιλοτάτους τύπους ἀγγείων, σφαιρῶν, σωλήνων, ριπιδίων, θάμνων καὶ ὄγκων ἐντελῶς ἀνωμάτων. Ὡς πρὸς δὲ τὸ γενικὸν χρῶμα αὐτῶν, ὅπερ ποικίλλει ἀπὸ τοῦ λευκοῦ μέχρι τοῦ μέλανος διερχόμενοι καὶ διὰ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ φαιοῦ, οὐδέποτε προσφέρει θελκτικόν τι λίαν εἰς τὸν ὀφθαλμόν.

Ὁ σπόγγος κέκτηται ἐσωτερικὸν ὄργανισμὸν ὅλως ἀξιοσημείωτον· τὸ σῶμα αὐτοῦ συντίθεται ἐκ μαλακῆς σαρκὸς, φύσεως τοσοῦτον τρυφερᾶς καὶ πηκτώδους, ὥστε ἡ ἐλαχίστη ψαῦσις τὸ βλάπτει, πρὸς δὲ καὶ ἐξ ἴστου πεπλεγμένου ἐξ ἰνῶν ἄλλων μὲν σκληρῶν ἄλλων δὲ ἐλαστικῶν. Παρατηρούμεναι διὰ μικροσκοπίου, αἱ ἴνες αὐταὶ παρουσιάζουσι σύμπλεγμα παραδόξως συμπεφυρμένον μὲ μικρὰς βελόνας μετρίου μεγέθους, καὶ ἡ σὰρξ δ' αὐτῆ φαίνεται περιέχουσα πληθῆν μικρῶν κόκκων ἐπιπολαζόντων ἐν διαφανεῖ πάγῳ. Τὸ δὲ τοῦ ζῶντος σπόγγου ἐξωτερικὸν ἐπικάλυπτε ἔργασία λίαν περιίπλοκος. Ἡ βᾶσις τοῦ σπόγγου ἐσχηματισμένη ἐν μέρει ἐξ οὐσίας τιλώδους καὶ τραχείας, ἀναδεδυμένη δὲ τιτανώδει ὕλη παρουσιάζει οἴονεϊ τὸν σκελετὸν τοῦ ὅλου ζώου καὶ καλεῖται ἄξων τοῦ ζωοφύτου. Ὅταν ἦναι ὁ σπόγγος ζῶν, ἀφήσιν ἰξῶδες τι ὑγρὸν καὶ πηκτώδες, οὐτινος ἢ μετὰ τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου ἐπαφή δὲν εἶναι ἀκίνδυνος, παράγουσα φλυκταΐνας ἀποδιδόμενας εἰς τὴν ὑπὸ τὸ δέρμα εἰσαγωγὴν δηλητηριώδους στοιχείου. Ἐξέβαλον δὲ πιμελώδη τινα ὕλην ἐκ τοῦ προϊόντος τούτου.

Τὴν ἐπιφάνειαν παρατηροῦντες σπόγγου, μάλιστα ζῶντος εἰσέτι, ἀναγνωρίζομεν δύο εἰδῶν πόρους· τοὺς μὲν μεγάλους πλὴν εὐαρίθμους, τοὺς δὲ μικροτάτους ἀλλὰ πολυαρίθμους συνι-

στῶντας τρόπον τινὲ τὴν σύστασιν τοῦ σώματος τοῦ ζώου. Οἱ μεγάλοι ὀχετοὶ ἔχουσι γενικῶς στρογγύλου σχῆμα, τὸ δὲ περιχέλωμα αὐτῶν περιβάλλεται ὑπὸ εἶδους θηλῶν προεχουσῶν. Τὴν ἐπιφάνειαν οὕτω διατεθειμένην ἔκπαλαι τὴν ἐξελάβανον ὡς τὸ αἰσθητικὸν κατὰ τι καὶ συσταλτὸν τοῦ ζώου μέρος, καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἀλληλοδιάδοχος διαστολὴ καὶ συστολὴ τῶν μεγάλων ἀγγείων ἔφερε τὸ ὕδωρ εἰς ἐπαφήν νεάν μετὰ τῶν ἐσωτερικῶν παρειῶν τοῦ ζώου, καὶ οὕτως ἠδύνατο νὰ ἐκτελῇ τὴν θρέψιν αὐτοῦ· ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω. Ὁ Γραντ κατέδειξεν ὅτι ὁ σπόγγος οὐδεμίαν ἐρεθιστικότητα κέκτηται καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδεμιᾶς κινήσεως ἐπιδεκτικὸς εἶναι. Ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν νυγμῶν, τῶν διασχίσεων, τῆς καύσεως, τῆς ἐπαφῆς, τῶν ἐνεργητικωτάτων χημικῶν προϊόντων, οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ προκαλέσωσι σημεῖόν τι συστολῆς ἢ αἰσθητικότητος ἐπὶ τοῦ ζῶντος ζώου.

«Ἡ ζωϊκότης τῶν σπογγωδῶν, εἶπεν ὁ Pouchet, εἶναι τοσοῦτον μάλιστα ἀμφίβολος, καθ' ὅσον πράγματι οὐχὶ ἐπὶ τεκμηρίων λογικῶν στηριζόμενοι, τοὺς κατέταξαν εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζώων. Οὐδὲν ὄργανον παρατηρεῖται ἐν αὐτοῖς.» Ἐτι δέ: «Οἱ σπόγγοι εἰσὶ τὸ κατώτατον τέρμα τῆς ζωϊκότητος, κατώτερον καὶ τῆς μονάδος ἐτι! Εἶναι ἀληθές, ὅτι παρουσιάζονται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ὑπὸ τύπους λίαν διακεκριμένους, ἀλλὰ τίποτε δὲν μᾶς ἀποκαλύπτει καὶ διαφορὰν εἰδῶν. Πάντα συνάπτονται ἐν τῇ μόνῃ ἰξῶδει μάξῃ τῆς ὁποίας αἱ κυμάνσεις εἰσὶ σχεδὸν ἀνεπαίσθητοι, ἐν ᾧ ἡ μονὰς εἶναι ἐντελῶς περιορισμένη καὶ πεπρoικισμένη ἐκ ζωηρᾶς κινητικῆς δυνάμεως.»

Ὁ Βόρυς (de saint Vincent) δὲν εὔρε, λέγει, τὴν ἐξαργέλλον πραγματικὴν ζωϊκότητα, ἐν τούτοις ὅμως παραδέχεται ὅτι δὲν δύνανται νὰ ταξινομηθῶσιν ἐν τοῖς φυτοῖς μόνον. Οὐδεμία ἐρεθιστικότης, οὐδὲν ὄργανον κινητικόν· ἐν ὅσῳ ὁ σπόγγος δὲν ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ καθ' ὃ δύναται νὰ

ἀναγεννηθῆ, ἔχει τὰς ἕξεις τῶν ἀγάμων ἰδατωδῶν τῆς τελευταίας βαθμίδος, δηλ. τῶν ἀπλουστάτων τοῦ κόσμου φυτῶν. — Οὕτω λοιπὸν, κατ' αὐτὸν, ὁ σπόγγος εἶναι εἰδὸς τι φύκους. — ἔρχεται ὅμως χρόνος καθ' ὃν τὸ ὅλον τοῦ ποικίλου τούτου ὄντος πληροῦται γλοιώδους τινὸς ὕλης, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀχρόου καὶ διαφανοῦς, μᾶλλον ἢ ἦττον πυκνῆς, ὁσμῆς ἰχθυώδους, ὕλης δὲ ποιηθείσης ἐκ τῶν μεταξὺ κειμένων ἰνῶν, καὶ δι' ἧς ζωοποιοῦνται τὰ σώματα ταῦτα καὶ ἀποκλίνουσι πρὸς Ἀλκυόνας. Ἡ ὕλη λοιπὸν αὕτη εἶναι ἢ αὐτὴ τῇ καλυπτούσῃ τὰ ἀντίφατα καὶ τὰ βοργονιακὰ καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἐκτελεῖται ἡ ἐργασία τῆς παραγωγῆς. Διὰ τὸν εἰδήμονα φυσιολόγον, — ὀφείλω νὰ τὸ εἶπω — καὶ δι' ἡμᾶς, οἱ σπόγγοι εἰσὶ φυτὰ βλαστάνοντα ἀπολύτως ὡς τὰ βρύα, τὰ φύκη καὶ ὅ,τι ἄλλο ὑδρόφυτον θαλάσσιον, ἐφ' ὅσον ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν περιορίζεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἰνώδους καὶ ἰσχυρᾶς βάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ των. Ὡς πρὸς τὴν ζωοποίησιν ὅμως αὐτῶν ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς παραγωγῆς των διὰ τῶν ζωοσπόρων, πλεῖστα θὰ δώσωμεν ἀμέσως παραδείγματα ἅπερ θὰ τοὺς πλησιάζωσι πρὸς τὰ φύκη, ἐν οἷς, καθ' ἡμᾶς, δέον καταταχθῆναι.

Οὕτω λοιπὸν ὁ μὲν Βόρυς οὐδεμίαν ζωϊκότητα ἐν αὐτοῖς βλέπει, ἐν δὲ ὁ Πουχέτος ἐξ ἐναντίας παραδέχεται συστολήν τινα ἀρκούσαν ὥστε νὰ κυμαίνηται. Ὁ δὲ Γράντ οὐδεμίαν μὲν τοιαύτην παραδέχεται, πλὴν δι' ἀξιοπεριέργου τινὸς πειράματος, ὅπερ ἀμέσως ἐπιφέρομεν, ἀποδείκνυσιν, ὅτι οἱ σπόγγοι δύνανται νὰ παράγωσιν ἐν τῷ ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένῳ ὕδατι συνεχῆ τινα ῥοήν, χρησιμεύουσαν προφανῶς πρὸς τροφήν καὶ αὔξησιν αὐτῶν. Ἀλλὰ πῶς δύνανται νὰ παράγωσι ῥύσιν, εἰμὴ διὰ κινήσεως τινος ὅποιασδήποτε, περισταλτικῆς ἢ ἄλλης τινός; . . . Ἄλλ' ἡ κίνησις — ἢ δὲ ῥύσις κινήσις ἐστὶ — δὲν γίνεται δι' ἠρεμίας. Ἰδοὺ οἱ τοῦ Γράντ λόγοι :

« Ἐθῆκα, λέγει, τεμάχιον σπόγγου ὀνομαζομένου κοαλιτὰ ἐν ποτηρίῳ, ὑπὸ

μικροσκοπίου, ἐκ θαλασσίου ὕδατος πεπληρωμένῳ. Διὰ τῆς διὰ τοῦ ὑγροῦ δὲ ἀντανακλάσεως τοῦ φωτὸς παρετήρησα ἀδιαφανῆ τινα μόρια πλέοντα ἐν τῷ ὕδατι· εἶτα τοποθετήσας τὸν κύλικα ὥστε νὰ βλέπω τοὺς πόρους τοῦ σπόγγου, παρετήρησα πρῶτον ἤδη τὸ ἐξαίσιον τῆς ζώσης ταύτης πηγῆς θέαμα· ῥαγδαῖον χεῖμαρρον, πρὸ κυκλοτεροῦς κοιλότητος ἐξωθούμενον, μυριάδας δὲ ἀδιαφανῶν ἀθροισμάτων μακρὰν ταχέως ἐξακουτιζόμενας. Ἐπὶ πολὺ ἡ ώραίότης καὶ καινότης τοιαύτης σκηνῆς εἴλκυσε τὴν προσοχήν μου· μετὰ εἴκοσι λεπτῶν ὅμως ἀδιάλειπτον παρατήρησιν ἠναγκάσθην νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς μου κοπωθέντας χωρὶς νὰ ἴδω οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὸν χεῖμαρρον παρεκτρεπόμενον ἢ ἐλαττοῦτα τὴν ὀρμὴν του. Ἐξηκολούθησα νὰ παρατηρῶ κατὰ βραχέα διαλείμματα τὴν αὐτὴν ὀπὴν καὶ πάντοτε ἐβεβαιώθην περὶ τῆς αὐτῆς ὀρμῆς. Μετὰ πέντε ὥρας ἡ ῥοὴ ἠλαττώθη κατὰ πολὺ, τὴν δ' ἀκόλουθον ὥραν ἔπαυσεν ἐντελῶς . . .

Τὸ δ' ἄληθές εἶναι ὅτι ὁ σπόγγος παράγει κίνησιν· ἀλλὰ πῶς τὴν παράγει; τοῦτο οὐδεὶς εἰσέτι γινώσκει, καθ' ὅσον ἡ ἐσωτερικὴ τῶν μεγάλων τούτων σωλήνων ἐπιφάνεια δι' οὐδεμιᾶς καλύπτεται ἰνὸς ἀναλόγου τῇ τῶν ἀληθῶν ζωοφύτων· τὸ μικροσκοπίον τοῦλάχιστον οὐδὲν εἰσέτι ἀνεκάλυψεν. Ὡστε ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως ταύτης ἐντελῶς ἄγνωστός ἐστὶ. Προφανῶς ὅμως ἡ λειτουργία αὕτη ἐκπληροῖ σύναμα τὴν τε τῆς ἀναπνοῆς καὶ τὴν τῆς θρέψεως· ἢ αὔξησις τοῦ σπόγγου ἐκτελεῖται διὰ τῆς τοῦ ἰξώδους παρεγχύματος εἰδους τινὸς ζωηφόρου περικαλύμματος, ὅπερ τὸν περικαλύπτει καὶ ὅπερ βεβαίως ἐστίν, ἐναντίου πάντων τῶν λεγομένων, τὸ κέντρον τῆς νευρικής καὶ ζωϊκῆς τοῦ ζωοφύτου ἐνεργείας. Οἱ δὲ μεγάλοι οὗτοι σωλήνες — οὗς θηλας ὠνόμασαν — προφανῶς χρησιμεύουσιν εἰς τε τὴν ἔκκρισιν καὶ εἰς τὴν ἀφαίρεσιν συγχρόνως στερεῶν οὐσιῶν μὴ ὑπὸ τοῦ ζώου ἀπερρόφημένων.

Γεννᾶται ὅμως ἤδη ζήτημα λίαν περίεργον· ὁ σπόγγος ζῆ· καλῶς· — αὐξάνει·

ἄριστα· — ἀλλὰ πῶς ἀποθνήσκει;
 Πῶς μὲν τὰ ὄντα ταῦτα ἀνεφύησαν, οἱ
 φυσικοὶ ὀρθῶς ἀνεκάλυψαν, καὶ ἀμέσως
 θὰ τὸ ἴδωμεν· ὑποθέτουσιν ἐπίσης καὶ
 πῶς ἀναπνεύουσι καὶ τρέφονται καὶ νομί-
 ζουσιν ὅτι γνωρίζουσι καὶ πῶς αὐξά-
 νουσι, καὶ τοῦτο δὲ εἶδομεν ἤδη· οὐδεὶς
 ὅμως γινώσκει πῶς ἀποθνήσκουσι
 Δι' ἀποστεώσεως ἢ διὰ σήψεως τοῦ ζωο-
 γόου μαλακοῦ πλέγματος; ἢ μήπως διὰ
 παύσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης δυνά-
 μεως τῶν ῥύσεων δι' ἧς τὸ ὕδωρ παρα-
 σύρει τὴν ἰξώδη οὐσίαν — ἀποσυνθετο-
 μένης ἅμα παύση τοῦ ζῆν — καὶ κατα-
 λειπούσης τὸν ἰνώδη τοῦ ζώου σκελετὸν
 μόνον; «Οὕτως ἢ ἄλλως, εἶπεν ὁ Α.
 Μανγὲν, πρέπει νὰ ἀποθνήσκωσι, διότι
 ἄνευ τούτου θὰ ἠναγκαζόμεθα ἅπαξ ἔτι
 νὰ ἀποπέμφωμεν τοὺς σπόγγους ἐκ τοῦ
 τῶν ζώων βασιλείου εἰς ὃ μετὰ τοσοῦ-
 του κόπου εἰσήλθον.»

Μυστήριον εἰσέτι!

Πῶς ὁ σπόγγος ἀναγεννᾶται; Τοιοῦ-
 το ζήτημα πρὸ πολλοῦ οἱ φυσιολόγοι
 προῦβαλον, μὴ δυνηθέντες ὅμως νὰ λύ-
 σωσι. Φαίνεται δ' ἐπὶ τέλους ἀποδειχθὲν
 μετὰ τὰς νεωτάτας παρατηρήσεις, ὅτι ὁ
 σπόγγος ἐστὶν ὠοτόκος . . . οὐχί, ὀφθαλ-
 μογόνος . . . οὐχί, ζωοτόκος . . . οὐχί.
 Τέλος πάντων τὰ μέσα δι' ὧν ἡ φύσις
 ἐξησφάλισε τὴν ἀπειρον πολλαπλασία-
 σιν τῶν ἀτελεστάτων ὄντων εἰς βε-
 βαίως τὰ ἀξιοθαυμαστάτα! Εἰς τὰ
 τῶν ἀνωτέρω κλάσεων ὄντα τὰ μικρὰ
 ἔχουσιν ἀνάγκην γονέων ἢ ἡρεμία εἰς
 αὐτὰ ἐστὶν ἢ ἀναγκαία συνέπεια τῆς
 ἀδυναμίας τῶν ὀργάνων, οἱ δὲ γονεῖς
 μετακινούνται καὶ φέρονται περὶ τὸ κέν-
 τρον τῆς στοργῆς αὐτῶν. Ἐνταῦθα ὅμως
 οἱ γονεῖς οὐδεμίᾳ κινήσει, ὡς εἶδομεν,
 εἰς ἰ πεπρoικισμένοι. Πῶς ποιητέον;

Ἡ φύσις τὰ ὡὰ διὰ τῆς κινήσεως ἀ-
 πλοῦστάτα ἐπροίκισε, καὶ οὕτω τῆς δια-
 σποράς τὸ πρόβλημα εὐρέθη λελυμένον.
 Ὁ τρόπος ἀπλούστατος καὶ ὁμοῖος ἐκέ-
 ινο ἦν ὁ Μωάμεθ μετεχειρίσθη ἀντικρῶ
 τοῦ ὄρου: ἐκεῖνο οὐδόλως ἦλθεν εἰς
 αὐτὸν, αὐτὸς ἐβάδισε πρὸς ἐκεῖνο!
 Ὡς εἰς τὰ ὡὰ τῶν ἀκινήτων μαλακίων,

οἶον τοῦ ὄστράκου, οὕτω καὶ εἰς τὰ τῶν
 σπόγγων ζωογόνα ἢ φύσις ἔδωκε μετα-
 κινήριον σύστημα ὅπερ πίπτει ἅμα τὸ
 μικρὸν ὄν τὸ φέρον αὐτὸ δὲν ἔχει πλέον
 ἀνάγκην αὐτοῦ. Προσέξωμεν! Τὰ φύκη
 εἶναι πεπρoικισμένα διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀ-
 κριβῶς ἀναγεννητικῶν τρόπου ὡς καὶ ἐ-
 κείνα ἅτινα ὠνόμασαν ζωοσπόρα! Ἀλλὰ
 τὰ φύκη εἶναι ἐπίσης ζῶα; . . . ἢ μάλ-
 λον οἱ σπόγγοι φύκη ἀπλῶς εἶναι; Πῶς
 νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ συλλογισμοῦ τούτου;

Πάντοτε μυστήριον! . . .

Καθ' ὥρας τινὰς τοῦ ἔτους τὰ μέρη
 τοῦ σπόγγου τὰ σχηματίζοντα τὸ ἰξώδες
 ἐκεῖνο καὶ διαφανὲς περικάλυμμα —
 τοῦτο ἐν τοῖς φύκοις εἶναι αὐτὸ τὸ ἐσω-
 τερικὸν τοῦ σαρκώδους ὄγκου τῶν μεγά-
 λων φύλλων, — φαίνονται πεπασμένα
 μὲ πολυάριθμα στίγματα ἅτινα οὐδὲν
 ἄλλο εἰσὶν εἰμὴ πεπυκνωμένα συμπλέγ-
 ματα ζωοσπόρων ἢ ὀφθαλμιδίων (ἐκ
 τῆς λέξεως ὀφθαλμὸς κοινῶς ἡμᾶτι τῶν
 δένδρων). Τὰ σπερμάτια ταῦτα αὐξά-
 νουσι κατ' ὀλίγον, — τὸ ὦν συμπήγνυ-
 ται, — μετὰ δὲ τινὰς μῆνας φαίνονται
 ἐν ταῖς ἐσωτερικαῖς ὀπαῖς καὶ σωλῆσι
 τοῦ σπόγγου, εἰς τὴν παρεῖαν τῶν ὁποίων
 μένουσι προσκεκολλημένα δι' ἐνὸς τῶν
 ἄκρων αἰτῶν. Τοῦτο ἀποδεικνύει, καθ'
 ἡμᾶς, ὅτι οἱ σωλῆνές εἰσιν ἐνδεδυμένοι
 ἐξ ἰνώδους μεμβράνης, ζώσης καὶ δια-
 κεκριμένης, πιθανώτατα δὲ πεπρoικι-
 σμένης μὲ τὴν κίνησιν τὴν παράγουσαν
 τὰς ῥύσεις καὶ ὅτι ἐὰν δὲν τὸ ἀνεκάλυ-
 ψαν διὰ τοῦ μικροσκοπίου, ἀνάγκη αἰ
 παρατηρήσεις νὰ ἐπαναληφθῶσιν.

Ἄμα τὰ ζωοσπόρα ταῦτα φθάσωσιν
 εἰς ὠρίμανσιν, ἀποσπῶνται καὶ φέρον-
 ται πρὸς τὰ ἐκτὸς διὰ τῶν ὑπὸ τῆς ζωο-
 μήτορος παραγομένων ῥύσεων. Γενό-
 μενα ἐλεύθερα οὐδόλως φθάνουσιν εἰς
 τὸν πυθμένα ὡς τὰ συνήθη σπέρματα,
 ἀλλ' ἀρχίζουσι τὸν περιέργον αὐτῶν
 πλάνητα βίον. Ἐν τῶν ἄκρων αὐτῶν,
 τὸ εὐρύτερον, εἶναι ἐφωδιασμένον ἐκ
 στεφάνου παλμωδῶν βλεφαρίδων κατέ-
 χοντος τὰ δύο τρίτα σχεδὸν τῆς ἐπιφα-
 νείας τοῦ ζώου, μένουτος τοῦ ἄλλου
 τρίτου γυμνοῦ, λευκοῦ καὶ διαφανοῦς. Ἡ

κινήσεις τῶν βλεφαρίδων τούτων ἀρκεῖ εἰς ὄδηγιαν τῶν μικρῶν τούτων ὄντων, αὐτὸς δ' ὁ ὀργανισμὸς παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ σπέρματι τῶν φυκῶν, μυτίλων, ὀστρέων κλπ. κλπ. Ἐὰν τὸ μικρὸν ζῶον προσεκολληθῆ εἰς τι ἀντικείμενον ὅποιον—δήποτε διὰ λεπτοτάτης τινὸς ἄκρας, οἱ παλμοὶ τῶν βλεφαρίδων παράγουσι ῥύσιν ἀρκούσαν νὰ τὸ ἀποσπᾷ καὶ, κατάλληλον διεύθυνσιν λαμβάνοντες νὰ τὸ ἀναγκάζωσι νὰ προχωρῇ διὰ ταύτης τῆς ἄκρας. Ὅταν δὲ κολυμβῶσιν, αἱ βλεφαρίδες κείνται ἐμπρός.

Τὰ μικρὰ ταῦτα ζῶα ἔχουσί τινα σκοπὸν πρὸς ὃν διευθύνονται; Βεβαίως! φαίνεται μάλιστα ὅτι κέκτηται ἔνστικτὸν τι ὅπερ τὰ ὄδηγεῖ νὰ ἀποφεύγωσι τὸν κίνδυνον. Ἐὰν ἀντικείμενόν τι σταματήσῃ τὴν πορείαν αὐτῶν, αἱ κινήσεις τοῦ παλμώδους στεφάνου ἐλαττοῦνται, παύουσι μάλιστα, καὶ, τοῦ καλύμματος μεταστραφέντος ἢ ἐκκλίναντος, ἡ πορεία ἐπαναλαμβάνεται ὡς οἱ τροχοὶ τῶν ἀτμοκινήτων οἵτινες ἀρκούντως μᾶς παρέχουσι τὸν θαυμάσιον τοῦτον τύπον!

Τὰ ζωοσπόρα ζῶσιν οὕτω πλανώμενα ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τοῦ χρόνου τούτου δηλοῦσι τὴν ἀνάγκην νὰ στηριχθῶσιν εἰς σῶμά τι ὅποιονδήποτε· τοῦτο ὅμως προέρχεται ἐξ ἐλαττώσεως τῆς ζωτικότητος αὐτῶν ἢ ἐκ κοπώσεως τῶν κινητικῶν ὀργάνων; Ἄγνωστον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ ὀφθαλμίδα προσκολλῶνται εἰς τὰ περίξ αὐτῶν ἀντικείμενα καὶ τότε εἰσὶ διαφανῆ, πλατέα ἐν τῇ βάσει καὶ ὀξεία τὴν κορυφήν.

Περίεργος μετασχηματισμὸς, διότι προσεκολληθήσαν διὰ τῆς ὀξυτενοῦς ὀπισθίου ἄκρας αἰφνιδίως πλατυνθείσης ἐν ᾧ ἡ πλατυτέρα ἦτις ἔφερε τὰς παλμώδεις βλεφαρίδας ὠξύνθη αἴφνης. Πλήττουσι δὲ τὸ ὕδωρ διὰ συνεχῶν καὶ ταχειῶν κάμψεων ἐπιτοπίως ἐκτελουμένων, ἔξαπλοῦντες λεπτὴν μεμβράναν, ἐν ᾧ αἱ παλμώδεις βλεφαρίδες, ὡς ἀχρηστοὶ ἤδη, ἀπόλλυνται ἀνὰ μίαν ὑπὸ τῆς μικρᾶς ῥύσεως, ἣν γεννῶσιν ἤδη, ἐν τῷ ὑγρῷ παρασυρόμεναι. Κατὰ ταύ-

την δὲ τὴν στιγμὴν τὸ νέον ζῶον ἐπλατύνθη ὡς φακὴ καὶ περιέχει ἐν τῷ κέντρῳ, ὡς ἡ μήτηρ αὐτοῦ, σπερμάτια καὶ στάχεις (spicules) διαφανεῖς ἢ μικρὰς ἀκάνθας εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος του, τὴν ἀρχὴν τοῦ ἰνώδους πλέγματος τοῦ σκελετοῦ. Ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων αἱ ἴνες εἰσὶν ὀργανισμέναι καὶ ταχέως αὐξοῦνται, ὁ δὲ σπόγγος ἤδη ἔχει περιχέλωμα διαφανές. Μετὰ τινὰς ἑβδομάδας οἱ στάχεις συμπλέκονται εἰς ἓν καὶ παρυσιάζουσι διακεκριμένως εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν μικροῦς σπόγγους, ἐν βραχεῖ δὲ ὁ σπόγγος, ὁ μόλις δύο ἢ τριῶν χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, παρουσιάζει ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον ἀναγέννησιν — ἐν ἀπείρῳ σμικρότητι — τῆς μητρὸς ἐξ ἧς ἐξῆλθεν.

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ ἔμβρυα ταῦτα ἐκλέγουσι κατὰ προτίμησιν βράχους ἢ τιτανώδεις λίθους ἵνα προσφυῶσιν· ἀλλὰ, πρᾶγμα μοναδικόν! ὀρύττουσιν εἰδὸς τι κοιλότητος εἰδικῆς, ἣτις ἐν μὲν τῇ νέᾳ αὐτῶν ἡλικίᾳ τοῖς παρέχει σκέπην, ὅταν δὲ αὐξηθῶσι τοῖς ἀσφαλίζουσι σύνδεσιν μονιμοτέραν.

Ἄλλὰ πῶς κοιλοῦνται τὸν λίθον; Πάντοτε μυστήριον!...

Ἀόριστα διδόμενα ἔχομεν περὶ τῆς ταχύτητος τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς τῶν σπόγγων. Πιθανὸν ἐν τούτοις ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν ταχεῖά ἐστι ἀνάλογος τῇ τῶν φυκῶν, — ἀλλ' εἶναι φύκος; — καὶ τῇ τῶν λοιπῶν ζωοφύτων — ζῶον εἶναι; — Οἱ ἀλιεῖς ὑπολογίζουσι ὅτι εἰς δύο ἔτη οἱ ὑπ' αὐτῶν ἀπογυμνωθέντες βράχοι κατοικοῦνται αἰθῆς καὶ δύναται νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶσιν ἐκ νέου πρὸς κάρπωσιν.

Εἶπομεν ὅτι οἱ σπόγγοι εὐρίσκονται ὑφ' ὅλα τὰ πλάτη καὶ εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας, δὲν εἶπομεν ὅμως ὅτι ἅπαντες οἱ σπόγγοι οὗτοι ὑπῆρξαν πρόσφοροι εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου χρησιμοποίησιν πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολιτισμοῦ. Μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσι, πλεῖστα εἶδη διαστέλλονται ἐκ τῶν ἰδιοτήτων καὶ ἐλαττωμάτων ἅτινα παραδόξως ποικίλλουσι τὴν ἀξίαν καὶ

χρήσιν αὐτῶν. Σπόγγοι τινὲς ἀντὶ νὰ συντίθενται ἐξ ἰνώδους συναρμογῆς, κερατοειδοῦς, μαλακῆς καὶ ἐλαστικῆς, ἀποτελοῦνται μόνον ἐκ κυττάρων ἢ χαλικωδῶν ἰνιδίων, καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς χειρὸς θραύονται ὡς ὑάλια καὶ πίπτουσιν εἰς κόβιν. Ἄλλοι δὲ πάλιν στεροῦνται ἐλαστικότητος ὄντες στερεοὶ ὡς ξύλα, καὶ τινες εὐρίσκονται ἐντελῶς λισώδεις, χαλικώδεις καὶ τιτανώδεις.

ὑπὸ ἐμπορικὴν δὲ ἐποψίαν ὀμιλοῦντες, θὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ ἀριστοὶ σπόγγοι εἰσὶν οἱ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Μεσογείου παρεχόμενοι. Ἐν μεγάλῃ ὡσαύτως ἀφθονίᾳ εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν βράχων καὶ τῶν παραλιῶν τῆς Ἀυστραλίας, ἐπίσης δὲ καὶ ἐκ τῆς νήσου Βαχάμης ἐξάγονται πολυάριθμοι οἱ ἐκεῖθεν ἐξαγόμενοι τιμῶνται ὀλιγώτερον. Τὴν δὲ πρώτην τάξιν κατέχουσιν οἱ τῆς Συρίας σπόγγοι, πρὸ πάντων διὰ τὰς χρήσεις τοῦ καλλωπισμοῦ καὶ τῆς χειρουργίας· ἔχουσι δὲ οὗτοι τὸν κόκκον λεπτόν, μεγάλην εὐκαμψίαν ἰνὸς, προσφέροντες ἀνώτερον βαθμὸν ἀπορροφήσεως, — δηλ. εἰς μέγεθος ἴσον, περιέχουσιν ὑγρὸν πολλὸν περισσότερον πάντων τῶν ἄλλων εἰδῶν. Ποία δ' ἡ αἰτία τούτου τοῦ προτερήματος; Προέρχεται ἐκ τῆς ἐλαστικότητος τῶν ἰνῶν ἢ ἐκ τῆς διασταυρώσεως αὐτῶν ἐντὸς, ἢ ἔνεκα μεγαλειτέρων κενῶν; κτλ. κτλ. Οὐδὲν γινώσκωμεν. Μυστήριον πανταχοῦ!

Ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τρεῖς ποιότητος σπόγγων λεπτῶν (fines) διακρίνουσι: τοὺς λεπτοὺς λευκοὺς μὲ μικροὺς κόκκους συνιστῶντας τὴν πρώτην τῶν ποιότητων· εἶτα τοὺς λεπτοὺς σκληροὺς ἢ χιμύσους, οἵτινες εἰσι κίτρινοι, σκληρότεροι, καὶ κατὰ τὸ δέρμα οὐχὶ τόσον ἐλαστικοὶ, ἐπὶ τέλος δὲ τοὺς ξανθοὺς ἢ χονδροὺς ἢ σπόγγους τῆς Ἐνετίας οἵτινες σχεδὸν μόνον εἰς τὴν οἰκιακὴν χρήσιν χρησιμεύουσιν. Ἐπάρχει ἤδη μεγάλῃ διαφορά μετὰ τὴν σπόγγον, ἐκ πηλοσκόρου ἄλλως μερῶν παραγομένου ὡς λ. χ. οἱ τῆς Συρίας καὶ οἱ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους· εἰσὶ μὲν ἐπίσης ὡραῖοι, ἐπίσης σχε-

δὸν λεπτοὶ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ, οἱ τοῦ ἀρχιπελάγους ὁμῶς ἔχουσι πλατυτέρους τοὺς σωλήνας, καὶ ὡς τοιοῦτοι πολλὴ προσφορώτεροι εἶναι πρὸς τὰς διαρρήξεις. Τὸ σύνθημα τῶν λεπτῶν τούτων σπόγγων σχῆμά ἐστι τὸ τοῦ ποτηρίου μᾶλλον ἢ ἡττον καλῶς ἐστρογγυλευμένου ἢ μᾶλλον ἢ ἡττον κωνικοῦ, παρεμφέρουσι δὲ μὲ τοὺς δριμεῖς μήκυτας καὶ δηλητηριώδεις τῶν δασῶν ἡμῶν. Τὰ χεῖλάματα τῶν ποτηρίων τούτων εἰσὶ μαλακὰ καὶ φαίνονται ὅτι συνίστανται ἐκ λεπτοῦ χονδρωτοῦ ὑφάσματος ἢ μάλινου βελούδου. Ἄλλ' οὐχὶ τὸ σχῆμα μόνον καὶ ἡ ὑφή τῶν σπόγγων ποικίλλει, ἀλλὰ καὶ τὸ χρῶμα αὐτῶν ἀρκεῖ εἰς τοὺς ἐμπόρους νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ μέρος ὅθεν ἐξήχθησαν, διότι οἱ μὲν εἰσὶν ὠχρότεροι, οἱ δὲ ξανθότεροι, φαίτεροι κλπ. Πάντα δὲ ταῦτα τεκμηριῶσι τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς ὅστις διατιμᾷ τὸ προϊόν.

Οἱ κοινοὶ σπόγγοι, ὧν χρήσιν ποιούμεν ἐν ταῖς οἰκίαις ἡμῶν καὶ ἵπποστασίαις, παρουσιάζουσι χονδροὺς κυλινδρικούς ὄγκους, σκληροὺς, βαθυχρόους, ὑπερύθρους ἔσωθεν, — ὀνομάζονται σπόγγοι ἀλεκτωρικοὶ ἢ Μασσαλιωτικοὶ, καὶ ἔρχονται ἐκ τῶν παραλιῶν τῆς Βαρβαρίας. Τὸ πλέγμα αὐτῶν εἶναι ἀρκετὰ ἀπορροφητικόν· ἔχουσι δὲ μεγάλας τρίχας ὀρθὰς καὶ ἀκανθώδεις, ὅπως πολλὴ μεγάλας καὶ παραλλήλους, καὶ τέλος πάντων εἰσὶν ἐν γένει διαπερασμένοι ἐκ μεγάλης ὀπῆς διὰ τοῦ κέντρου διερχομένης. Εἰς Θεσσαλονίκην εὐρίσκεται σπόγγος σκληρὸς, ὃν ὀλίγον ἐκτιμῶσιν. Οἱ δὲ τῆς Βαχάμης καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ σπόγγοι εἰσὶ μαλακοὶ καὶ λεπτότατοι, λειοὶ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν, τὸ πλέγμα ὁμῶς αὐτῶν ὀλίγην συνοχήν ἔχει καὶ ὡς ἐκ τούτου φθειροῦνται εὐθὺς ἐν τῇ χρήσει.

Ἡ δὲ ἀλιεῖα τῶν σπόγγων εἶναι μία τῶν μεγάλων βιομηχανιῶν τῶν τόπων τῆς παραγωγῆς αὐτῶν. Καίπερ δ' ἐλευθέρα ἡ ἀλιεῖα αὕτη ἐξασκεῖται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σύρων μόνον, ἢ δ' ἀποκλειστικότης αὕτη οὐδὲν τὸ λίαν παρά-

δοξον ἔχει, ὅταν ἀναλογισθῇ τις, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς συγκομιδῆς ἀπαιτεῖ εὐρωστίαν καὶ ἔξιν, ἣτις δυναται νὰ εὐρεθῇ μόνον παρὰ τοῖς ἀσκουμένοις εἰς τοῦτο ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, ἀρκετὰ δὲ ἀφόβοις ἵνα ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς ἐν ἀνάγκῃ κατὰ τῶν καρχαριῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπικινδύνων ζώων, ὧν τὸ δῆγμα ἀκαταπαύστως ἐπαπειλεῖ. Παρατηρήσωμεν ἐν τούτοις ὅτι ἕνεκα τῶν προόδων τοῦ πολιτισμοῦ ἢ πολλαπλασίασις καὶ εὐθηνία τῆς συσκευῆς τῶν καταδυτικῶν μηχανῶν ἔπρεπε νὰ μεταβάλωσι τὴν βιομηχανίαν ταύτην, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ χρῆσις τῶν διαφόρων ναυγισσαστῶν δὲν ἐλαττοῖ ποσῶς τὸν κίνδυνον τῶν ἀλγεινῶν συναντήσεων ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ὠκεανοῦ· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὁ μὴ στενοχωρούμενος ὑπὸ τῆς φρικώδους προσδοκίας τῆς στερήσεως τοῦ ἀέρος ἐὰν διαμεῖνῃ μίαν στιγμὴν περισσότερον ὑπὸ τὸ ὕδωρ, θὰ ὑπερασπισθῇ μετὰ πολὺν περισσότερον θάρρους καὶ ἀταραξίας ἢ ὁ δυστυχῆς καταδύτης ὁ αἰσθανόμενος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐκλειπύσας εἰς ἕκαστον δευτερόλεπτον βραδύτητος. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ καταδύτης ὧν κύριος νὰ διαμῆνῃ εἰς τὸν βυθὸν ἐφ' ὅσον ἐπιθυμεῖ, θὰ δύναται νὰ κάμῃ ἀναζητήσεις ἐπικερδεστέρας, ἀντὶ νὰ ἀποσπᾶ κατὰ τύχην καὶ ἐσπευσμένως τὰ ὑποπίπτοντα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ προΐοντα, νὰ ποιῇ ἐκλογὴν συνετήν, καὶ, διὰ λελογισμένης εὐθετήσεως τῶν σπογγωδῶν ὄχθων, νὰ κατορθῶνῃ τὰς παραγωγὰς πολυαριθμοτέρας καὶ καλλιτέρας ποιότητος.

Ἡ τῶν σπόγγων ἄλιεῖα γίνεται εἰς βάθος 50 ὀργυιῶν καὶ πλέον ὡς εἰκός. Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ ἰουνίου διαρκοῦσα μέχρις αὐγούστου καὶ Σεπτεμβρίου καθ' ὅσον ἡ ὥρα εἶναι εὐνοϊκὴ καὶ ἡ θάλασσα γαλήνιος. Ἀρχομένης τῆς ὥρας φθάνουσιν αἱ ἑλληνικαὶ σακολέβαι ἐν αἷς ἐπιβαίνουνσι καταδύται, οἵτινες ἐν γένει ἔρχονται ἐκ Βηρυτοῦ, Λαοδικείας καὶ Τριπόλεως. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐκμισθοῦσι τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν, τότε δὲ οὐδόλως φοβοῦνται τὴν καιρὴν ἔκβασιν τῆς ἀ-

λείας· ἐνίοτε ὁμως συνενοῦνται καὶ ἐργάζονται διὰ λογαριασμόν των. Συγκροτοῦσι πλήρωμα ἐκ πέντε ἕως ἑπτὰ ἀτόμων καὶ ἐπιβαίνουνσι λέμβου ἐλαφρᾶς, ἀκαταστρώτου. Τὰ μικρὰ ταῦτα πλοία ἄναχωροῦντα λίαν πρῶτ' ἀπομακρύνονται εἰς μεγάλην ἀπὸ τῆς παραλίας ἀπόστασιν· οἱ δὲ δῦται ἐργάζονται μόνον ὅταν ἡ κατάστασις τῆς θαλάσσης ἦναι ἀρκετὰ γαλήνιος ἵνα βλέπωσι τὸν βυθόν.

Ἄμα ἀναγνωρίσαντες σύρτην τιὰν ἐν γινώσκουσιν ὡς παράγοντα σπόγγους, ἡ ἄγκυρα ρίπτεται, τὰ ἰστία προσδέονται, ἄρχεται δ' ἡ ἄλιεῖα.

Ἐκαστος δύτης κατέρχεται κατὰ σειρὰν εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, τοὺς πόδας ἔχων ἐπὶ χονδρῷ λίθῳ τὴν δὲ χεῖρα προσκεκολλημένην εἰς τὸν κάλω. Κατελθὼν δὲ σπεύδει νὰ ἀποσπᾶσῃ πάντας τοὺς σπόγγους εἰς οὓς ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐξικνεῖται, τοὺς θέτει κατὰ σειρὰν εἰς δικτυωτὸν σάκκον ἐν φέρει περὶ αὐτὸν, ἀναπνέων ἐνίοτε σπόγγον μικρὸν πεπληρωμένον ἐξ ἐλαίου ὃν τινα κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα, ὅταν δὲ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ὁ ἀναγκαῖος ἀῆρ ἐξαντληθῶσι, ποιεῖ σημεῖον εἰς τοὺς λοιποὺς ἄλιεις ἔλκων τὸ σχοινίον, ἐκείνοι δὲ σπεύδουσι νὰ τὸν ἀναβιβάσωσιν. Οἱ λεπτοὶ σπόγγοι οἰκοῦσι τὰ μεγαλιότερα βάθη, δι' ὃ, ὡς ἐμπορεύματα, τιμῶνται περισσότερον τῶν χονδρῶν σπόγγων, οἱ ὅποιοι ἀγρεύονται πολὺ πλησίον τῆς ἐπιφανείας.

Τῆς δ' ἡμέρας τελευτώσης οἱ ἄλιεις σπεύδουσι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ξηρὰν ἵνα ποιήσωσι τὴν ἀπαιτουμένην προετοιμασίαν τῶν σπόγγων, νὰ ἀφαιρέσωσι τὸ γλοιῶδες φαιὸν περικάλυμμα καὶ τὸν ἰχθυώδους ὀσμῆς χιλὸν ἐξ οὗ εἰσι πεπληρωμένοι. Πρὸς τοῦτο δὲ ὀρύττουσιν ἐν τῇ ἄμψῳ τῆς παραλίας λάκκον εἰς ὃν μεταφέροντες ὕδωρ ρίπτουσι τοὺς σπόγγους, καὶ τοὺς πιέζουσι διὰ τῶν ποδῶν μέχρις οὗ ἐντελῶς ἀποδύσουσιν ἐκ τῶν μεμβρανῶν αὐτοῦ καὶ δὲν περιέχουσι πλέον οὐδὲν ἴχνος ξένης ὕλης. Καὶ εἰσέρχεται μὲν, φυσικῶς, ἐν τοῖς διαστήμασι τῶν σπόγγων ἀρκετὴ ποσότης ἄμμου καὶ κογχυλίων, ἀφ' ὧν οἱ

άλιεις δὲν φροντίζουσι πολὺ νὰ τοὺς καθαίρωσι, διότι πάντα ταῦτα αὖξουσι τὸ βάρος τοῦ ἐμπορεύματος αὐτῶν, καὶ ἐπειδὴ πωλοῦσι μὲ τὸ βάρος εὐρίσκουσι μείστην ὠφέλειαν οὕτω, πλὴν ἡ μέθοδος αὕτη ὀλίγον ἔννομος, οὐδένα ἀπατᾷ, διότι ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς συνηθείαις τοῦ ἐμπορίου τοῦ εἵδους τούτου, ἵνα ὁ ἀγοραστὴς ποσότητός τινος σπόγγων δύναται νὰ ἀφίγη ἐπὶ δύο ἡμέρας νὰ ξηραίνωνται, νὰ τοὺς παίη, νὰ ἐξελέγη τὴν διαφορὰν τοῦ πραγματικοῦ βάρους ἀπὸ τοῦ βάρους καθ' ὃ τὸ ἡγόρασε, καὶ νὰ ἀποδίδεται ἡ διαφορὰ εἰς ἐμπορεύματα ἢ εἰς χρήματα.

Αἱ μεγάλαι δ' ἀγοραὶ τῶν σπόγγων ἐν Εὐρώπῃ γίνονται εἰς Βηρυτὸν, Λαοδικεῖαν καὶ Τρίπολιν. Ἡ δὲ τελευταία αὕτη πόλις εἶναι κυρίως τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τούτου, καὶ ἡ ἀγορὰ τούτου εἶναι ὁ μέγιστος τόπος τῆς συγκεντρώσεώς του. Οὐδεὶς δύναται νὰ δώσῃ ιδέαν τῆς θορυβώδους ταύτης πανηγύρεως, οὐδὲ τῶν ὑπερμέτρων ληψοδοσιῶν αἰτινες ἐκτελοῦνται ἐνταῦθα, διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι, δυστυχῶς δι' ἡμᾶς, μόλις ἄφ' οὗ διέλθωσι δι' ἑπτὰ—ὄκτω τοῦλάχιστον χειρῶν φθάνουσιν εἰς τοὺς καταναλωτὰς, καὶ αὕτη εἶναι ἡ κυρίως αἰτία τοῦ μεγάλου αὐτῶν τιμῆματος. Ἡ ὕλη ἄφθονός ἐστιν, ἡ θάλασσα γόνιμος, οἱ μεσολαβοῦντες ἀναίσχυντοι καὶ πολυάριθμοι! Φεῦ! ὡς καὶ ἄλλα πράγματα θὰ διορθωθῇ καὶ τοῦτο.

N. Γ. ΜΟΣΧΟΒΙΚΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΔΙΚΑΙ

Ο ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΝΕΪ (1815)

ὑπὸ ΦΟΥΚΙΕ

(Συνέχ. Ἰδε φυλλ. δ'.)

Ὁ Κ. κόμης Σὲ, πρόην νομάρχης τοῦ Δουβ. — Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἑξασκῆσεως τῶν νομαρχικῶν του καθηκόντων ἐν τῷ ἑκτῷ στρατιωτικῷ τμήματι, ἐγνώ-

ρισε τὸν κατηγορούμενον ὅστις ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ τὴν ἐκ Βεζανσῶν ἀφίξίντου διὰ νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ πληροφορηθῇ ἂν ὁ δουξ τοῦ Βερρί ἤρχετο. Ὁ στρατάρχης Νεῦ τοῦ ἐζήτησε χρήματα καὶ ἵππους. Ὡμίλησεν εἰς τῶν ὥστε τῷ ἐφάνη ἀφωσιωμένος εἰς τὸν βασιλέα. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ἦτο γενικὸς εἰς Βεζανσῶν, καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι ἦσαν ὁμοφώνως θιασῶται τῶν Βουρβόνων. Τὴν προτεραίαν, ὅταν ἐφθασαν τὰ ὄχηματὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Βερρί, εἶχον σύρθῃ θριαμβευτικῶς ὑπὸ τοῦ πλήθους. Ἀπεστάλησαν τηλεβόλα ἐκ τοῦ φρουρίου ὅταν δὲ ὁ μάρτυς ἔκαμε περὶ τούτου παρατηρήσεις, τῷ ἀπήντησαν ὅτι τὰ τοιαῦτα μέτρα ἦσαν ἐκτὸς τῆς ἀρμοδιότητος τῆς θέσεώς του. Ἐζήτησεν ὄπλα διὰ τοὺς βασιλικοὺς ἐθελουτὰς, ἀλλὰ δὲν εὐρέθησαν τοιαῦτα. Ὁ βαρῶνος Πρεσὰμ, τῷ εἶπεν ὁμίλων περὶ τοῦ Ναπολέοντος «δὲν θὰ ἀπέλθῃ ὅπως νομίζετε,» καὶ τοῦτο μὲ ἔννοϊαν καὶ μὲ τόνον τοιοῦτον ὥστε νὰ τὸν ἐμβάλη εἰς ἀνησυχίας.

Ὁ στρατάρχης. Δὲν σᾶς ἐζήτησα χρήματα· εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἶχον ἔνταλμα 15,000 φράγκων δοθὲν παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ πολέμου ἐπὶ τῶν δημοσίων ταμείων τοῦ Βεζανσῶν, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐτακτοποιήθη ὑπὸ τοῦ γραμματέως μου μετὰ τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης ἀναχώρησίν μου. Σᾶς ἐζήτησα ἵππους καὶ ἔπραξα τοῦτο συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας μου καὶ πρὸς τὰ καθήκοντά μου. Δὲν τοὺς ἐχορηγήσατε, μήτε ὄπλα μήτε τηλεβόλα δὲν ἐξήλθον ἐκ τῆς ἀκροπόλεως· ὑμεῖς δὲν ἐλάβετε πρόνοιαν διὰ νὰ διανεμηθῶσι πυριτοβολαὶ εἰς τὰ ἐκ τῆς ἕδρας σας διερχόμενα στρατεύματα. Δὲν γνωρίζω μὲ ποῖον ὄνομα νὰ χαρακτηρίσω, Κ. Νομάρχα, τὴν καθ' ὅλα σχεδὸν μὴ ἀκριβῆ κατάθεσίν σας.

Ὁ μάρτυς. Δὲν λέγω ὅτι τῶν χρημάτων ἐκείνων ἐγένετο ἄλλη χρῆσις παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος παραγγελλομένην, ἐζήτησα δὲ νὰ ἐπιτραφῇ εἰς ἐμὲ τὸ ἔνταλμα ὡς ἐγγραφον λογιστικότητος, διότι τὸ ἔνταλμα

τοῦτο εἶχε σταλῆ πρὸς κανονισμόν τῶν γενικῶν λογαριασμῶν.

Ὁ στρατάρχης. Ἐνθυμείσθε, Κ. νομάρχα, ὅτι μὲ προσεφέρατε ἑπτακοσίας χιλιάδας φράγκων καὶ ὅτι σὰς εἶπον περὶ τῶν προσφερομένων τούτων χρημάτων ὅτι μήτε ἐγὼ μήτε οἱ στρατιῶταί μου δὲν ἐχρειαζόμεθα τίποτε, καὶ ὅτι τὰ χρήματα ταῦτα ἔπρεπε νὰ φυλαχθῶσι διὰ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας αἰτινες ἤθελον παρουσιασθῆ ἀφεύκτως καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως.

Ὁ Κ. κόμης Σ ἐ, λέγει ὅτι ὑπῆρχον τῶντι ἑπτακόσιοι χιλιάδες φράγκων εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Βεξασῶν καὶ ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συναχθῆ ποσὸν μεγαλειτερον ἐὰν ὑπῆρχεν ἀνάγκη.

Ὁ στρατάρχης. Νομίζω ὅτι ἀπὸ τὸ Βεξασῶν, Κ. νομάρχα, ἐξῆλθε κατ' ἀρχὰς ἢ αἰσχρὰ ἐκείνη συκοφαντία ὅτι εἶχον λάβει πεντακοσίας χιλιάδας φράγκων διὰ νὰ ἐκπληρώσω τὸ καθήκόν μου. Δὲν γίνεταί πλέον σήμερον λόγος περὶ αὐτῆς, διότι ἐνόησαν ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ἀποτρόπαιον καὶ πολὺ μωρὸν νὰ κατηγορηθῆται διὰ τοιαύτην χαμέρπειαν ἀνῆρ ὁποῖος ἐγὼ. Ἄλλὰ ἂν εἶχον δολοφονηθῆ κατὰ τὴν ἐξ' Ὀριάκ εἰς Παρισίους μεταφοράν μου, ὅπως ἐκινδύνευσα εἰκοσάκις νὰ τὸ πάθω, τὰ τέκνα μου δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκπλύνωσι τὴν τοιαύτην κηλίδα.

Ὁ μάρτυς ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐλλείψεως δῆθεν πολεμοφodίων καὶ περὶ ἄλλων τινῶν πολεμικῶν λεπτομερειῶν.

Ὁ στρατάρχης ἀπαντᾷ. Ταῦτα δὲν ἦσαν τῆς δικαιοδοσίας σας καὶ δὲν ἦσθε ὑπεύθυνος δι' αὐτά· ἀλλ' ὅσα ἐξηρῶντο ἀφ' ὑμῶν δὲν ἐξετελέσθησαν. Παρεκάλεσα τὸν Κ. νομάρχην νὰ λάβῃ διοικητικὰ τινα μέτρα, δὲν τὰ ἔλαβεν. Οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κάτοικοι ἐρρίψαν εἰς τὴν διώρυγα τὰ τηλεβόλα περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ. Ἐλέχθη ὅτι ἤθελα ν' ἀπομακρύνω καὶ νὰ διασκορπίσω τοὺς ἐθνοφύλακας· ἐν τούτοις δὲν τοὺς διεσκορπίσα, ὡς λέγουσιν· ἀπ' ἐναντίας προσέκαλεσα περὶ ἐμὲ ὅλους ὅσοι εἶχον θάρρος καὶ ἀφοσίωσιν. Ἄλλὰ πολλοὶ ἄνθρωποι φαί-

νονται σήμερον πρόθυμοι, τότε ὁμως δὲν ὑπῆρχον τοιοῦτοι.

Ἄλλος μάρτυς ὁ Κ. Ῥοσεμόν λέγει, ὅτι τὴν 15 μαρτίου ἐστάλη εἰς τὸ Μακὼν παρὰ τοῦ στρατάρχου διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὸ δημόσιον πνεῦμα καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ στρατάρχης τὸν συνεχάρη, ὅτι εἶχε σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ δώσῃ εἰς τὸν βασιλέα ἀπόδειξιν τοῦ ζήλου του.

Ὁ Κ. κόμης Φαβερνύ, διοικητῆς τῆς τιμητικῆς φρουρᾶς κατὰ τὰ συμβάντα τῆς 14 μαρτίου εἰς Λὸνς-Δὲ Σωλιεῖ, ἀναφέρει λόγους λεχθέντας παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Λεκουῖρβ τὴν 15 εἰς Πολινύ. — Ὁ στρατηγὸς μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι τὰ πάντα ἐτελείωσαν, ὅτι ὁ στρατάρχης Νεύ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι τὰ πάντα ἔτακτοποιήθησαν καὶ ὅτι ἡ παράδοσις τῶν στρατευμάτων εἰς τὸν Ναπολέοντα ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ὡς ἄθυρμα παιδίου.

Ὁ στρατάρχης. Παρακαλῶ τὸν κύριον νὰ μὲ εἰπῆ ἂν δὲν ὠμίλησα πάντοτε εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον συμφῶνως μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς ἀναμφιβόλως εἶχε καλὰς διαθέσεις, ἀλλ' ἄς κηρύξῃ ἂν θὰ ἠδύνατο νὰ συναθροίσῃ τρεῖς ἀνθρώπους. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ ὅτι τῷ εἶπον τινὲς ὅτι ἐγὼ εἶχον εἰπεῖ ὅτι τὰ πάντα ἦσαν τακτοποιημένα, τοῦτο ἀναφέρεται ἀπλῶς εἰς ὅσα εἶχα μάθει ἐγὼ ὁ ἴδιος παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Βερτράν.

Ὁ Κ. Φαβερνύ. Εἶχον πολλοὺς ἀνδρας οἵτινες μὲ εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ βαδίσωσι. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ὑποθέσετε ἐξ ὅσων εἶπα περὶ τοῦ Κ. στρατηγοῦ Λεκουῖρβ ὅτι ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν ἐνὸς ἀποθανόντος· οὗτος ἐξῆ ὅταν ἡ κατάθεσις μου ἐγένετο· κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἠλπίζαμεν ὅλοι νὰ τὸν ἴδωμεν τὸν ἴδιον εἰς Παρισίους.

Ὁ Κ. πρόεδρος ἐρωτᾷ τὸν Κ. Φαβερνύ ἂν ὑπῆρχον ἄλλοι μάρτυρες τῆς συνομιλίας τὴν ὁποίαν ἤκουσεν εἰς Πολινύ;

Ὁ Κ. Φαβερνύ. Μάλιστα, Κ. πρόεδρε. Ἦσαν παρόντες ὁ οἰκιδεσπότης καὶ ἄλλα τινὰ πρόσωπα... Ἦκουσα ἀκόμη τὸν στρατηγὸν Λεκουῖρβ νὰ λέγῃ ὅτι ἡ-

θελεν ὑπάγει νὰ εὔρη τὸν Βουναπάρτην καὶ ὅτι ἤθελε τῷ κάμει σφοδρὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς διαγωγῆς του· ὅτι ἤθελε δηλώσει πρὸς αὐτὸν ὅτι ἂν μετεχειρίζετο πάλιν τοὺς στρατηγούς ὅπως ἄλλοτε, θὰ εὔρισκον εὐκόλως τρόπον νὰ τὸν κρημνίσωσι. Προσέτι ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἄνω κάτω· ὅτι ἂν ὁ Βουναπάρτης ἐφουενέτο, ἦσαν πέντε ἢ ἕξ οἱ θέλοντες νὰ γίνουιν αὐτοκράτορες, καὶ ὅτι ἡ Γαλλία ὠμοίαζε μὲ τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἐν τῇ παρακμῇ αὐτῆς. Ὁ στρατηγὸς Λεκούρβ ἐξέθεσεν ἔπειτα λεπτομερῶς ὅτι τὰ στρατεύματα εἶχον ταχθῆ κλιμακῆδὸν ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Νεῦ καὶ διαιρεθῆ εἰς μικρὰ ἀποσπάσματα διὰ νὰ ἐνεργήσωσιν εὐκολώτερον τὴν αὐτομόλησιν των καὶ νὰ προληφθῆ οὕτω πᾶσα ἀντίστασις.

Ὁ στρατάρχης. Εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶπε τοιούτους λόγους ὁ Λεκούρβ· ἤξευρεν ὅτι τὰ στρατεύματα ἦσαν εἰς πορείαν καὶ ἠκολούθουν τὸ δρομολόγιον τὸ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν ὀρισθέν· ἐπομένως ὅτι δὲν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν μου νὰ χωρίσω τὰ στρατεύματα εἰς καταμεμερισμένα ἀποσπάσματα.

Ὁ Κ. Βελλὰρ ἐπιμένει διὰ νὰ δώσῃ ὁ κατηγορούμενος ἀκριβεστέραν περὶ τούτου ἐξήγησιν· οὗτος δὲ ἀπαντᾷ, ὅτι τὰ στρατεύματα εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ τοῦ Βεζανσὼν ὅταν αὐτὸς ἐφθασεν ἐκεῖ καὶ ἐπομένως ὅτι ὅλαι αἱ διαταγαὶ τὰς ὁποίας ἐξετέλεσεν ἐδόθησαν μέχρι τῆς 14 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ κόμητος Βουρμόντ.

Ὁ ἀντιστράτηγος κόμης Βουρμόντ. Ἐξετάσθην ἤδη ἐν Δίλλῃ κατὰ συνέπειαν δικαστικῆς παραγγελίας καὶ ἀπέφυγα νὰ ἐπιβαρύνω τὸν κατηγορούμενον. Δὲν ἀπήντησα εἰμὴ περὶ πραγμάτων ὡς πρὸς τὰ ὅποια ὤφειλον ὑποχρεωτικῶς νὰ δώσω λεπτομερείας. Ἐμποδίσθην νὰ ἐκφρασθῶ σαφέστερον ὑπὸ τοῦ οἴκτου τὸν ὅποιον ἐμπνέει μία μεγάλη συμφορὰ· ἀλλὰ σήμερον ὅτε ὁ κατηγορούμενος μὲ προσβάλλει, ὅτε κατέθεσεν ὅτι ἐνέκρινα τὴν διαγωγὴν του καὶ τὴν προκλήρουξίν του, ὅτι τῷ εἶχον δώσει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι καλῶς ἔπραττεν

ἐγκαταλείπων τὴν μερίδα τοῦ βασιλέως διὰ ν' ἀσπασθῆ τὴν τοῦ Βουναπάρτου, θὰ ἐξηγηθῶ μὲ περισσοτέρας λεπτομερείας· τοιοῦτοι ἰσχυρισμοὶ καθάπτονται τῆς τιμῆς μου καὶ θὰ ὀμιλήσω, ἂν δὲ ἐνοχοποιήσω περισσότερο τὸν κατηγορούμενον, ἄς μὴ αἰτιᾶται εἰμὴ ἐαυτὸν.

Τὴν 15 ὁ Κ. βαρῶνος Καπέλλης ἐφθασεν εἰς Λὸνς-Δὲ-Σωλνιέ· ἦλθε νὰ μὲ ἐπισκεφθῆ καὶ μὲ εἶπεν ὅτι τὸ Βούργου ἦτο ἐπαναστατημένον. Ἐπήγα μετ' αὐτοῦ καὶ ἀνήγγειλα τὴν εἶδησιν ταύτην εἰς τὸν στρατάρχην ὅστις ἐφάνη δυσαρστηθεὶς ἐκ τούτου, καθότι ἐστοχάσθη ὅτι ἡμεῖς ἐπεμένομεν πιστοὶ εἰς τὸν βασιλέα. Τὴν 14 τὸ πρωὶ ἐφθασε τὸ 8ον σύνταγμα τοῦ ἐλαφροῦ ἵππικοῦ· ὑπήγα νὰ τὸ ἀναγγείλω πάλιν εἰς τὸν Κ. στρατάρχην, αὐτὸς δὲ μὲ διέταξε νὰ τὸ τάξω εἰς μάχην. «Ἐλοιπον! φίλτατέ μου στρατηγέ, μὲ εἶπεν ἔπειτα, ἀνεγνώσατε τὰς προκηρύξεις τὰς ὁποίας διασκορπίζε ὁ αὐτοκράτωρ· εἶναι καλῶς συντεταγμέναι· τί φρονεῖτε περὶ αὐτῶν; Θὰ ἔχωσι βεβαίως μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τοὺς στρατιώτας.» Τῷ ἀπεκρίθην ὅτι τῶντι ὑπῆρχον εἰς αὐτὰς ἐκφράσεις μέλλουσαι ἀφεύκτως νὰ ἐπενεργήσωσιν εἰς τὰ πνεύματά των ὡς ἡ ἐξῆς: Ἡ νίκη θὰ βαδίση μὲ βῆμα ὀδοιπορικόν κτλ. «Ἐξεπλάγητε, προσέθεσεν ὁ στρατάρχης, ἰδὼν τὸν στρατὸν νὰ διαιρεθῆ διὰ νὰ βαδίση εἰς τὰ ἐμπρός; τὸ αὐτὸ ἔπραξε πανταχοῦ, τὰ πάντα ἐτελείωσαν.» Τότε εἰσῆλθεν ὁ στρατηγὸς Λεκούρβ. Ὁ στρατάρχης τῷ ὀμίλησε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Τῷ εἶπεν ὅτι πρὸ τριῶν μηνῶν ὅλοι ἐγνώριζον εἰς Παρισίους τὸ σχέδιον τούτο· ὅτι, ἂν ἤμεθα ἐκεῖ, θὰ τὸ ἐγνώριζομεν ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ὅλος ὁ στρατὸς ἦτο κατατετμημένος κατὰ δύο τάγματα καὶ τρεῖς στήλας. «Ὁ βασιλεὺς δὲν εἶναι πλέον εἰς Παρισίους, εἶπεν· ἂν ἦτο ἐκεῖ, θὰ ἠρπάζετο· ὄχι ὅτι τὸν μισοῦμεν προσωπικῶς. Ἄς ἀπέλθῃ, ἄς ἀποπλεύσῃ· δυστυχία, δυστυχία εἰς ὃν τινα ἤθελεν ἐπιχειρήσει τι κατ' αὐτοῦ ἢ κατὰ τινος μέλους τῆς οἰκογενείας του! Ἡμεῖς πρέπει νὰ ὑπάγωμεν νὰ εὔρωμεν τὸν αὐτοκράτορα.» Ἐγὼ ἤμαν-

τιώθην εἰς τοῦτο. «Θὰ προσφερθῆ καλῶς πρὸς ἡμᾶς, εἶπεν ὁ στρατάρχης. Ἐν τούτοις εἴσθε κύριος νὰ πράξετε ὅπως θέλετε. Πλὴν ὁ Δεκούρβ θὰ ἔλθῃ μὲ ἡμᾶς.»

Ὁ στρατηγὸς Δεκούρβ εἶπε: «Μὰ τὴν ἀλήθειαν ὁ Βοναπάρτης πάντοτε μὲ μετεχειρίσθη κακῶς, καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ εὐηργέτησεν. Ἐκτὸς τούτου ἔχω αἰσθηματιμῆς καὶ δὲν θέλω νὰ παραβῶ τοὺς ὄρκους μου. — Καὶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ στρατάρχης, ἔχω αἰσθηματιμῆς, καὶ διὰ τοῦτο ὑπάγω νὰ συνενωθῶ μὲ τὸν αὐτοκράτορα δὲν θέλω πλέον νὰ βλέπω τὴν γυναικὰ μου νὰ ἐπιστρέφῃ κλαίουσα δι' ὄλας τὰς ἐξευτελίσεις αἱ ὁποῖαι τῇ γίνονται τὴν ἡμέραν. Εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν μᾶς θέλει. Οἱ στρατάρχαι καὶ ὁ στρατὸς πρέπει νὰ τιμῶνται, καὶ μόνος ὁ Βοναπάρτης δύναται νὰ τοὺς τιμῇ.»

Ὁ στρατηγὸς Δεκούρβ ἠθέλησε ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ὁ στρατάρχης ἐπέμεινε νὰ τὸν κρατήσῃ καὶ μᾶς ἀνέγνωσε τὴν προκήρυξιν τὴν ὁποῖαν ἔμελλε ν' ἀναγνώσῃ εἰς τοὺς στρατιώτας. Ὁ στρατηγὸς Δεκούρβ καὶ ἐγὼ ἡμεθα ἐντελῶς ἐναντίου εἰς τὰ αἰσθηματικά ταῦτα, ἀλλ' ἐνομίσαμεν ὅτι εἶχον ληφθῆ κατ' ἡμῶν μέτρα ἐν περιπτώσει ἀντιστάσεως· ἐστοχάσθημεν πρὸς τοὺς ὅτι ἠεπιρρῶη τοῦ στρατάρχου εἰς τὸ πνεῦμα τῶν στρατιωτῶν θὰ ἦτο μεγάλη. Ὑπήγομεν λοιπὸν εἰς τὴν συνάθροισιν διὰ νὰ παρατηρήσωμεν τὴν ἀποτέλεσμα ἠθελε παραγάγει. Ἡμεθα μελαγχολικοὶ καὶ καταβεβλημένοι· οἱ ἀξιωματικοὶ ἦλθον νὰ σφίγξωσι τὴν χεῖρά μας λέγοντες: «Ἄν ἠξέυρομεν τὴν θὰ ἐγίνετο δὲν θὰ ἠρχόμεθα.»

Ἐν τούτοις τὰ στρατεύματα ἔκραζον: Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ! ὁ Κ. στρατάρχης Νεῦ ἦτο τόσον ἀποφασισμένος ἐκ τῶν προτέρων νὰ κηρυχθῆ ὑπὲρ τοῦ Βοναπάρτου, ὥστε ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προκηρύξεως ἔφερεν εἰς τὸ στήθος τὸν μέγαν ἀετὸν μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ σφετεριστοῦ· λοιπὸν, ἐκτὸς ἐὰν πιστεύσωμεν ὅτι τὸν εἶχε προμηθευθῆ μὲ σκοπὸν νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν βασιλέα, ἔρω-

τῶ τὴν πρέπει νὰ στοχασθῆ τις περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ στρατάρχου;

Ὁ στρατάρχης. Φαίνεται ὅτι ὁ Κ. κόμης Βουρμόντ παρεσκεύασε τὸ θέμα του πρὸ πολλοῦ, ὅτι πρὸ ὀκτῶ μηνῶν ἠτοίμασεν ἐν Δίλλῃ τὰς καταγγελίας του. Ἦλπισεν ἴσως ὅτι δὲν ἠθέλομεν ποτὲ ἐπανίδει ἀλλήλους, ἐνόμισεν ὅτι θὰ εἶχα ἐδῶ τὴν αὐτὴν τύχην μὲ τὸν Λαβεδοῦρον. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ὁ στρατηγὸς Δεκούρβ δὲν ζῆ πλέον ἀλλὰ (ὑψώνει τὴν χεῖρα πανηγυρικῶς) ἐπικαλοῦμαι αὐτὸν εἰς ἄλλο μέρος· ἐπικαλοῦμαι τὴν ὁμολογίαν του ἐναντίον τῶν μαρτυριῶν τούτων, ἐνώπιον ἄλλου δικαστηρίου ὑψηλοτέρου, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅστις μᾶς ἀκούει ὄλους, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅστις θὰ μᾶς κρίνῃ, ὑμᾶς καὶ ἐμὲ, κύριε Βουρμόντ. Ἐδῶ ὁ Κ. Βουρμόντ μὲ κατασυντρίβει, ἐκεῖ θέλομεν κριθῆ ἀμφότεροι.

Ἐν τούτοις ἐκάλεσα τοὺς δύο τοῦτους ἀξιωματικούς εἰς τὴν οἰκίαν μου, τοὺς ἐξώρκισα ἐν ὀνόματι τῆς τιμῆς νὰ μὲ εἴπωσι τὴν γνώμην των. Ὁ Κ. Βουρμόντ μὲ εἶπε: «Κύριε στρατάρχα, δύνασθε ν' ἀναγνώσετε τοῦτο εἰς τοὺς στρατιώτας.» Ὁ Δεκούρβ εἶπε: «Σᾶς τὸ ἔχειλαν;» Ἐγὼ δὲν ἀπεκρίθην· ἀλλ' ἐπέμεινα διὰ νὰ φωτισθῶ ἀπὸ τὰς γνώμας των· πλὴν δὲν ἔλαβον καμμίαν ἀπάντησιν. Μήπως μὲ εἶπε κανεὶς «ποῦ ὑπάγετε; θὰ διακινδυνεύσετε τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψίν σας δι' ὑπόθεσιν ὀλεθρίαν.» Δὲν εὔρον εἰμὴ ἀνθρώπους οἵτινες μὲ ᾤθησαν εἰς τὸ βάραθρον. Τοὺς παρεκάλεσα νὰ μείνουν εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀλλ' αὐτοὶ ἀπεσύρθησαν. Ὁ στρατηγὸς Βουρμόντ συνήθροισε τὰ στρατεύματα, ἀφοῦ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του δύο ὥρας διὰ νὰ σκεφθῆ. Ἄν ἔκρινε τὴν διαγωγὴν μου ἐγκληματικὴν, δὲν ἠδύνατο νὰ διατάξῃ τὴν σύλληψίν μου; Ἡμῖν μόνος, δὲν εἶχα κανένα ἄνθρωπον πλησίον μου καὶ κανένα ἵππον ἵππασίας διὰ νὰ δραπετεύσω· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἐμακρύνθη, ἀπεσύρθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μαρκεσίου Βολσιε, σχηματίζων μετ' αὐτοῦ μικρὰς φατρίας διὰ νὰ προφυλάττεται κατὰ τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν, καὶ ἐν πάσῃ

περιπτώσει νὰ εὔρη θύραν τινὰ ὑπεκφυγῆς. Τέλος ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ συνηθροισμένοι ἤλθον νὰ μὲ παραλάβωσι καὶ νὰ μὲ ὀδηγήσωσιν εἰς τὴν πλατείαν τῶν Ὀπλων ἕως εἰς τὸ μέσον τοῦ τετραγώνου.

Ὁ Κ. πρόεδρος. Τίς εἶχε διατάξει νὰ συναθροισθῶσι τὰ στρατεύματα ;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Ἐγὼ, ἐπὶ τῇ προφορικῇ διαταγῇ τοῦ Κ. στρατάρχου.

Ὁ στρατάρχης. Τὰ συνήθροισεν ἀφοῦ τῷ ἐγνωστοποίησα τὴν προκήρυξιν.

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Κατὰ τὴν 11 ὥραν.

Ὁ Κ. πρόεδρος. Πῶς γίνεται, ἀφοῦ ἀπεδοκιμάσατε τὴν διαγωγὴν τοῦ Κ. στρατάρχου νὰ τὸν ἠκολούθησετε εἰς τὴν πλατείαν, ἐνῶ ἐγνωρίζατε τί ἔμελλε νὰ πράξῃ ;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Ἦθελα νὰ ἰδῶ τί ἀποτέλεσμα θὰ ἐπροξένει ἡ προκήρυξις ἐκείνη, καὶ ἂν ἤθελεν ἐκδηλωθῆ πνεῦμά τι ἀντιπολιτεύσεως εἰς τὰ στρατεύματα. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ νὰ οὐδετερώσῃ τις τὴν ἐπιρροὴν τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ ἐξασκήσῃ ὁ στρατάρχης, ἐν μόνον μέσον ὑπῆρχε· τὸ νὰ τὸν φονεύσῃ τις τὸν ἴδιον. Ἐλέχθη ὅτι ἠδυνάμην νὰ ὑπάγω εἰς τὸν βασιλέα. Ἄλλ' ἐφοβήθην μὴ συλληφθῶ ἐκτὸς τούτου, ἀπομακρυνόμενος, ἀπετύγχανον τοῦ σκοποῦ μου ὅστις ἦτο ν' ἀναφέρω τὰ πάντα εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα. Ἀνδιηρχόμην διὰ τῆς Δόλης ἢ τοῦ Βεζανσῶν, ἐπιπτον ἀναγκαίως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ στρατάρχου. Ἡ ἄμαξά μου συνετρίβη, ἡ γέφυρα Μέρυ-Σοῦρ Σὲν, ἦτο ἀδιάβατος, καὶ μὲ ἠνάγκασε νὰ κάμω μακρὰν λοξοδρομίαν. Ἐφθασα εἰς τὴν πρωτεύουσιν τὴν 18, καὶ ἐξέθεσα πιστῶς εἰς τὸν βασιλέα ὅλα ὅσα εἶχον ἰδεῖ.

Ὁ στρατάρχης. Ὁ Κ. Βουρμόντ εἶπεν ὅτι ἐφόρουν εἰς τὸ Λόνς-Λε-Σωλιεὶ τὴν πλάκα τὴν ἔχουσιν τὴν εἰκόνα τοῦ Ναπολέοντος· τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἐφόρουν μέχρι τῶν Παρισίων τὰ παράσημα τοῦ βασιλέως. Μὲ ὑπεθέτετε λοιπὸν οὐτιδανόντινα ἄνθρωπον! καὶ θὰ εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ Παρισίων, ὅπως

ἰσχυρίσθησαν οἱ ὑπουργοὶ, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ προδώσω τὸν βασιλέα ; Διηγοῦμαι ὅτι ἄνθρωπος εὐφυῆς προσφεύγει εἰς μέσα τόσον ψευδῆ καὶ τόσον ποταπά. Εἶναι ἀληθῶς ἀγενὲς νὰ κάμνη τις τοιαύτας ὑποθέσεις.

Ὁ Κ. Βελλάρ. Παρακαλῶ τὸν Κ. πρόεδρον νὰ ἐρωτήσῃ τὸν κ. στρατάρχην ἂν τυχὸν ἀνεφύη προσωπικῆ τις ἔρις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ μάρτυρος.

Ὁ στρατάρχης. Καμμία.

Ὁ Κ. πρόεδρος. Ὁ Κ. κόμης Βουρμόντ ἐξηκολούθησε νὰ ὑπηρετῇ ;

Ὁ στρατάρχης. Παρηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ καὶ ἔπειτα ἐδραπέτευσεν.

Ὁ Κ. πρόεδρος. Διατί συμπεριλάβετε τὸν στρατηγὸν Βουρμόντ ἐν τῇ διαταγῇ περὶ τῆς συλλήψεως ἀξιωματικῶν τινῶν ;

Ὁ στρατάρχης. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐδόθη ἐν Ὠξέρρη, πλὴν δὲν συνέλαβον κανένα. Ἡ διαταγὴ αὕτη εἶχε δοθῆ παρὰ τοῦ Βουαπάρτου. Ὁ Κ. Βουρμόντ ἐγένετο ἀφανὴς εἴτε ἐντρεπόμενος εἴτε κινούμενος ἀπὸ αἰσθημάτι τὸ ὁποῖον δὲν δύναμαι νὰ ἐξηγήσω· τὸ πρᾶγμα ὁμῶς εἶναι ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποσκίρτησίν μου.

Ὁ Κ. Βερρυνέ. Ἄς μᾶς εἰπῇ ὁ Κ. Βουρμόντ εἰς τίνα πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ διαταγὴ τοῦ νὰ βαδίσῃ ὁ στρατὸς κατὰ τμήματα ;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Εἰς τὸν ὑπουργὸν τοῦ πολέμου.

Ὁ στρατάρχης. Ὑμεῖς ἐφέρατε τὴν διαταγὴν ταύτην καὶ ἐπετηρήσατε τὴν ἐκτέλεσίν της. Εἶναι περιέργον νὰ μάθωμεν τοῦλάχιστον πῶς θέλουν ν' ἀποδώσουν εἰς ἐμὲ τὴν τοιαύτην διαταγὴν.

Ὁ Κ. Βερρυνέ. Συγχωρήσατέ με, Κ. πρόεδρε, νὰ ἐρωτήσω τὸν Κ. Βουρμόντ ὅστις ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπῆγεν εἰς τὴν πλατείαν τῶν Ὀπλων ἀπὸ ἀπλὴν περιέργειαν, ἂν πάλιν ἡ περιέργεια τὸν ἔκαμε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ συμπόσιον τὸ δοθὲν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον παρὰ τοῦ Κ. στρατάρχου μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προκηρύξεως.

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Ἐπρεπε ν' ἀπο-

μακρύνω πᾶσαν ὑπόνοιαν καὶ νὰ ἐμποδίσω τὴν σύλληψίν μου. Ὁ στρατάρχης ἀνυσύχει δι' ἐμέ, ἔστειλε συχνὰ ἀξιωματικούς διὰ νὰ μάθῃ τί ἔμελλον ν' ἀποφασίσω· ἐγὼ δὲ εἶχον ἀνάγκην νὰ ἐκτελέσω τὸν σκοπὸν μου.

Ὁ στρατάρχης. Δὲν διέταξα τὴν σύλληψιν κανενός, ἀφῆκα ὄλους ἐλευθέρους. Δὲν ἐκάματε πρὸς ἐμὲ καμμίαν ἀντιρρήσιν, μήτε κανεὶς ἄλλος. Ὁ Κ. συνταγματάρχης Δουβαλὲν ἦλθε καὶ μ' ἐνεχείρισε τὴν παραίτησίν του· αὐτὸς μόνος ἐφέρθη ὡς ἔντιμος ἀνὴρ. Ὑμεῖς εἶχετε μεγάλην στρατιωτικὴν ἐξουσίαν· ἠδύνασθε νὰ διατάξετε τὴν σύλληψίν μου καὶ θὰ ἐπράττετε καλῶς· ἂν δὲ μ' ἐφονεύετε, θὰ προσεφέρετε εἰς ἐμὲ μεγάλην ὑπηρεσίαν καὶ ἴσως τοῦτο ἦτο τὸ καθήκόν σας!...

Τοῦ Κ. Βουρμόντ εἰπόντος ὅτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο ἤδη εἰς τὸ Λυὼν τὴν 15 μὲ 5,000 ἀνδρῶν, «Διατί ν' ἀπατῶμεν τὸ κοινὸν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν;» ἀνακράζει ὁ στρατηγός, «ὄλοι γνωρίζουν ὅτι εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του 14,000 ἀνδρῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν στρατιωτῶν οἵτινες ἐπορεύοντο πανταχόθεν πρὸς αὐτὸν καὶ παμπόλλων ἀξιωματικῶν ἡμιμίσθων. Ἐβλεπα τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀφευκτον· θὰ ἐχρειάζετο νὰ πατήσωμεν ἐπὶ 60,000 γαλλικῶν πτωμάτων.»

Ὁ Κ. πρόεδρος, πρὸς τὸν μάρτυρα. Πιστεύετε ὅτι ὁ στρατάρχης θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ ἀντίστασιν τινα κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ναπολέοντος; Θὰ ἠδύνατο νὰ συνάψῃ μάχην;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Ἐκ τοῦ πρώτου βήματος θὰ ἐξηρτῶντο τὰ πάντα. Ἄν ὁ στρατάρχης ἤρπαζεν ἐν ὄπλῳ καὶ ἐπετίθετο πρῶτος, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ παράδειγμά του ἠθελε φέρει ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα, διότι κανεὶς δὲν εἶχε πλειότερον κράτος εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ στρατοῦ. Ἐν τούτοις δὲν τολμῶ νὰ διαβεβαιώσω ὅτι θὰ ἐνίκα· ἢ ἐκβασίς τοῦ πράγματος θὰ ἐξηρτάτο ἀπὸ στρατιωτικούς συνδυασμούς ὡς πρὸς τοὺς ὁποίους μόνον εἰκασίας δύναται τις νὰ κάμῃ.

Ὁ στρατάρχης. Ὅ,τι λέγετε ἦτο ἀδύνατον. Θὰ τὸ ἐκάμνετε ὑμεῖς; Δὲν φρονῶ ὅτι ἔχετε μήτε ἀρκετὴν σταθερότητα, μήτε ἀρκετὴν ἰκανότητα.

Ὁ Κ. Πρόεδρος. Τέλος πάντων ἐρωτῶμεν, ἂν ὁ στρατάρχης θὰ ἠδύνατο (ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὴν προκήρυξίν του) νὰ κάμῃ τὰ στρατεύματά του νὰ βαδίσωσι κατὰ τοῦ Βοναπάρτου;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Θὰ ἠδύνατο νὰ διαθῆσῃ ὅσα ἦσαν ἀκόμη εἰς Πολινὺν, εἰς Δὺνς-Δέζωλυιὲ καὶ εἰς Σαιντ-Ἀμούρ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον λάβει ἀκόμη τὸ σημεῖον τῆς ἀνταρσίας.

Ὁ Κ. Δουπέν. Ὁ κύριος στρατάρχης μίαν μόνον φορὰν σᾶς ἀνέγνωσε τὴν προκήρυξιν;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Τὴν ἀνέγνωσε καὶ δευτέραν.

Ὁ Κ. Δουπέν. Ἐρωτῶ ἐὰν, ὅταν τὴν ἀνέγνωσεν ἐκ δευτέρου, ὑμεῖς ἤξεύρετε τί ἔμελλον νὰ πράξῃ ὁ Κ. στρατάρχης;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Ἀναμφιβόλως.

Ὁ Κ. Δουπέν. Ἐλάβετε μέτρα τινα ἐναντία εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον οὗτος ἠθελε νὰ παραγάγῃ;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Δὲν ἔλαβον τὸν ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτο χρόνον.

Ὁ Κ. Δουπέν. Πῶς ἤξεύρετε λοιπὸν ὅτι τὰ στρατεύματα ἐκκλινον πρὸς τὸν βασιλεῖα;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐγγνηθῶ περὶ τούτου.

Ὁ Κ. βαρῶνος Σεγῆρος. Ἐρωτήσατε, Κ. πρόεδρε, ἂν δὲν συνελήφθη ἀξιωματικὸς τις τὴν 15 κατὰ διαταγὴν τοῦ κατηγορουμένου;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Εἶχα ἀκούσει ὅτι ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἔλεγε νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὸν Βοναπάρτην· διέταξα τὴν σύλληψίν του, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο στρατιωτικὸς ἀξίοτιμος, διέταξα μόνον νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν εἰς Βεζανσῶν.

Ὁ Κ. βαρῶνος Σεγῆρος. Διατί δὲν διετάξετε νὰ συλλάβωσι τοὺς ἀποστόλους τοῦ Βοναπάρτου;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Δὲν ἔμαθον τὴν ἀφίξιν των εἰμὴ ἀφοῦ ὁ στρατάρχης μὲ ἐπληροφόρησε περὶ αὐτῆς.

Ἐστρατάρχης. Τῷ φόντι ἀξιωματικός τις συνελήφθη κατὰ τὴν 13 καταγελλθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Βουρμόντ, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον νὰ συλλάβωμεν τοὺς ἄλλους. Ἀμφιβάλλω μάλιστα ἂν καὶ αὐτὸς ὠδηγήθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Βεζανσών.

Ὁ Κ. Βερρύνέ. Ἰκετεύομεν τὸν Κ. πρόεδρον νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Κ. Βουρμόντ ποῖον ἀποτέλεσμα παρήγαγεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς προκηρύξεως;

Ὁ Κ. Βουρμόντ. Οἱ στρατιῶται ἔκραζον: Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ! οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν ἐμβρόντητοι.

Ὁ Κ. Βερρύνέ. Ἄς ἐρωτηθῇ ὁ Κ. Βουρμόντ ἐὰν ἔκραξε: Ζήτω ὁ βασιλεὺς!

Θύρβοι ἀκούονται, πολλοὶ πατριτικοὶ ταρασσονται καὶ κρᾶζουν πρὸς τὸν δικηγόρον. «Τὸ ἐρώτημα εἶναι ὅπως ἄτοπον,» ἀναφωνεῖ ὁ κόμης Μολέ. «Ταῦτα εἶναι προσωπικότητες αἱ ὅποια πρέπει νὰ περισταλώσι,» προσθέτει ὁ Κ. Φρανδεβίλ.

Ὁ Κ. μαρκέσιος Βολσιέ. Μαθὼν τὴν εἴσοδον τοῦ Βοναπάρτου εἰς τὸ Λυὼν, ὁ στρατάρχης ἠγανάκτησε διὰ τὴν ἀδεξιότητα τῶν κατ' αὐτοῦ ληφθέντων μέτρων. Προσέθεσεν: «Ἄν εὐρίσκωμην πλησίον τῆς Α. Υ. τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως, θ' ἀνέβαινον εἰς τὸ ὄχημά του καὶ θὰ τῷ ἔλεγον. Ἄς βαδίσωμεν, ὑψηλότατε, πρέπει νὰ πορευθῶμεν εἰς τὰς ἐμπροσθοφυλακάς· τοῦτο εἶναι τὸ μόνον μέσον τοῦ ν' ἀντιταχθῶμεν ὅπως οὖν εἰς τὰς προόδους τοῦ Βοναπάρτου.» Ὁ στρατάρχης ὠμίλησεν ἔπειτα περὶ τῶν ἰδιαιτέρων λόγων δυσαρσεκείας τοὺς ὁποίους εἶχε, καὶ περὶ τῶν ταπεινώσεων τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποστήσει εἰς τὴν αὐλὴν ἡ κυρία στραταρχίς. Ἐπειτα ὠμίλησεν ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν αἰτίων τῆς δυσαρσεκείας τοῦ στρατοῦ καὶ περὶ τῆς διαγωγῆς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τηρήσῃ πρὸς αὐτόν. Ὁ μάρτυς ἐκθέτει ἐπὶ τέλους τὰ συμβάντα τῆς 14, τὰ ὁποία εἶχε μάθει παρ' ἀνθρώπων παρευρεθέντων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προκηρύξεως ἐν τῇ πλατεῖᾳ τοῦ Λὼν-Δε-Σαλιέ. Ἀφοῦ ἔμαθεν ὅλας τὰς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἀναγομένας λεπτομερείας, ἀπεφάσισε ν' ἀποσυρθῇ. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἶδε

τὸν στρατάρχην ὅστις δὲν παρεμπόδισε διόλου τὴν ἀναχώρησίν του. Τὸν προσεκάλεσε μόνον νὰ ὀρίσῃ μεταξὺ τῶν ἐγκρίτων πολιτῶν ἐκείνου ὅστις ἔπρεπε νὰ τὸν διαδεχθῇ διὰ νὰ διοικήσῃ τὸν νομὸν ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ πρεσβύτερος τῶν νομαρχιακῶν συμβούλων ἀνέλαβεν, ἂν καὶ μετὰ πολλῆς δυσαρσεκείας, τὴν διοίκησιν τοῦ νομοῦ.

Πρὸ τῶν μέτρων τούτων, ὁ Κ. Βολσιέ εἶχε λάβει ἐπιστολὴν τοῦ στρατάρχου ἐν τῇ ὁποίᾳ οὗτος τὸν διέταττε νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ διοικῇ τὸν νομὸν ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὸν ἐβεβαίωεν ὅτι καμμία σύλληψις δὲν ἤθελε γίνεαι καὶ ὅτι τὰ πάντα ἤθελον διεξαχθῆ εἰρηνικῶς.

Ὁ στρατάρχης, πρὸς τὸν μάρτυρα. Ἐνθυμούμαι τῷ φόντι ὅτι ἔσχον μεθ' ὑμῶν συνδιάλεξίν τινα εἰς τὸ Λὼν-Δε-Σαλιέ, ἀλλ' αὕτη διήρκεσε δέκα λεπτὰ τὸ πολὺ καὶ βεβαίως θὰ παραδεχθῇ ἕκαστος ὅτι εἶχα τότε πολὺ σπουδαιότερα πράγματα νὰ κάμω παρὰ τὸ νὰ δίδω εἰς ὑμᾶς τόσον ἐκτεταμένης ἐξηγήσεις. Ὅπως δὴποτε κηρύττω ὅτι ἠρνήθητε νὰ ὑπηρετήσετε τὸν αὐτοκράτορα.

Ὁ Κ. Βολσιέ τελειώνει τὴν κατάθεσίν του λέγων ὡς καὶ ὁ Κ. Βουρμόντ ὅτι τὴν 14 ὁ στρατάρχης, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προκηρύξεώς του, ἐφόρει τὸν ἀετὸν τοῦ Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Ὁ στρατάρχης. Ἡ διαβεβαίωσις αὕτη ἀντίκειται εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἐκατὸν χιλιάδες μαρτύρων θὰ ὠμολόγουν ὅτι ἦτο ψευδής.

Ὁ Κ. βαρῶνος Καπέλλης καὶ ὁ Κ. κόμης Γενετιέρης καταθέτουσι περίπου τὰ αὐτὰ ὡς ὁ Κ. Βουρμόντ.

Ὁ Κ. Γκριζὼν λοχαγός. Ἦτο εἰς τὸ Λανδώτταν ὁ στρατάρχης ἐφθασεν ἐκεῖ ἐντὸς τοῦ ἀπριλίου ἐπιθεωρῶν τὴν ἄλυσσον τῶν στρατευμάτων κατὰ διαταγὴν τοῦ Βοναπάρτου. Καταθέτει ὅτι ὁ στρατάρχης συναθροίσας τοὺς ἀξιωματικούς ἐκλείσει τὴν θύραν τῆς οἰκίας ὅπου εἶχον συναθροισθῆ καὶ εἶπεν· «Ἐλπίζω ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ μήτε ξένοι μήτε κατάσκοποι.» ἔπειτα δὲ ἐξέφερον

ἀπείρους ὕβρεις κατὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Ὁ στρατάρχης. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας, ἢ καὶ ἀξιωματικὸς ὅστις δήποτε, ν' ἀφαιρέσῃ τὰς κλείδας ἐνὸς μέρους ὅπου εἶναι συνηθρισμένοι ἀξιωματικοί! . . . τοῦτο εἶναι ὄλως ἀπίθανον. Δὲν εἶπα τίποτε ὕβριστικὸν διὰ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν· αἱ μυστικαὶ ὁδηγίαι τοῦ Βοναπάρτου μᾶς παρήγγελλον ῥητῶς νὰ σεβασθῶμεν ὅλα αὐτῆς τὰ μέλη, νὰ διευκολύνωμεν τὴν φυγὴν των καὶ ν' ἀπέχωμεν πάσης ἀπρεποῦς συμπεριφορᾶς πρὸς αὐτά. Ἄγνοῶ, Κ. ἀξιωματικέ, ἀπὸ ποῖον ἐστάλητε διὰ νὰ με καταργεῖτε, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω ὅτι οἱ ἰσχυρισμοί σας δὲν ἔχουν κἂν πιθανότητά τινα.

Ὁ μάρτυς. Εἶπατε λόγους ὕβριστικούς κατὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοὺς ὁποίους δὲν τολμῶ νὰ ἐπαναλάβω, εἶπατε ὅτι πολλοὶ στρατάρχαι εἶχον διανοηθῆ νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν δημοκρατίαν.

Ὁ στρατάρχης. Δὲν ἔχω μήτε παρηρησιν μήτε ἀπόκρισιν νὰ κάμω.

Εἷς ἄλλος μάρτυς, ὁ λοχαγὸς Κὰς, ἐπαναλαμβάνει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ προηγηθέντος μάρτυρος.

Ὁ Κ. Καίλλοε, χρυσοκεντητῆς καὶ ἀδαμαντοπώλης, κηρύττει ὅτι μόνον τὴν 25 μαρτίου αἱ πλάκες καὶ τὰ παράσημα τοῦ στρατάρχου τῷ ἐστάλησαν διὰ νὰ προσθέσῃ εἰς αὐτὰ τὰ αυτοκρατορικὰ ἐμβλήματα καὶ δεικνύει πρὸς ἀπόδειξιν τὸ κατάστιχόν του.

Ὁ Κ. Βαταρδῆς συμβολαιογράφος, κηρύττει ὅτι παρ' αὐτοῦ ἔμαθεν ὁ στρατάρχης τὴν ἀπόβασιν τοῦ Βοναπάρτου εἰς Κάννας. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὁ στρατάρχης ἔδειξε μεγίστην ἔκπληξιν καὶ θλίψιν. «ὦ! δυστυχῆς πατρίς μου! εἶπε. Τί ἔρχεται νὰ κάμῃ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὅστις δὲν ἔχει νὰ μᾶς φέρῃ ἄλλο τι εἰμὴ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον; Ἄν δὲν ἐστηρίζετο εἰς διχονοίας καὶ εἰς μίση, δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ πατήσῃ τὸ γαλλικὸν ἔδαφος.»

Ὁ Κ. δοῦξ τοῦ Μαγέ. Καταθέτει, ἀφοῦ διηγεῖται συντόμως τὴν ἰδίαν ἐαυ-

τοῦ διαγωγὴν κατὰ τὰ συμβάντα τοῦ μαρτίου, ὅτι ἀφήκε τὸν στρατάρχην εἰς Λὸνς-Δὲ-Σωλνὲ διατεθειμένον εὐνοϊκώτατα πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ βασιλέως. Προσθέτει· «Ὁφείλω ἀκόμη χάριν τῆς ἀληθείας νὰ κηρύξω ὅτι ἤκουσα τὸν Κ. στρατάρχην νὰ δίδῃ τὰς μᾶλλον ἐνθαρρυντικὰς διαταγὰς καὶ νὰ λέγῃ αὐτολεξεῖ πρὸς τὸν Κ. κόμητα Βουρμόντ. «Ἐμπρὸς, φίλτατέ μου στρατηγέ, πρέπει νὰ βαδίσωμεν κατὰ τοῦ Βοναπάρτου· θὰ ἤμεθα ἴσως ὀλιγαριθμότεροι, ἀλλὰ θὰ πολεμήσωμεν καλῶς, καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν θὰ τὸν κτενίσωμεν.

Ὁ Κ. στρατηγὸς κόμης Φίλιππος Σεγῆρος. Ἐχῶ τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω πολὺ τὸν Κ. πρίγκηπα τῆς Μοσχόβας· τὸν εἶδον τὴν 7 μαρτίου, μὲ εἶπεν ὅτι ἐπορεύετο νὰ πολεμήσῃ τὸν Ναπολέοντα καὶ μ' ἐπεφόρτισε κατὰ τὴν ἀπουσίαν του νὰ λάβω διάφορα στρατιωτικὰ μέτρα. Πᾶν ὅ,τι ἤκουσα ἐκ τοῦ στόματος του ἦτο ἄξιον τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ ὅστις ἐδόξασε τὴν πατρίδα του εἰς εἴκοσι πολέμους.

Ὁ Κ. Μωρύ. Εἰς τὸ Διζὼν τὴν 16 ἢ τὴν 17 μαρτίου, ἰταλός τις, ὁ κόμης Βιάνος, ὅστις εἶδε τότε τὸν στρατάρχην, τὸν ἤκουσε νὰ ὀμιλῇ περὶ τῆς ἀνησυχίας του, περὶ τῆς μεταμελείας του, νὰ καταρᾶται τὰς δυσκόλους περιστάσεις εἰς ἃς εὕρισκετο καὶ νὰ προσθέτῃ ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος εἶχεν ὑπερτερῆσαι παρ' αὐτῷ πάσης ἄλλης σκέψεως.

Ὁ Κ. Βουρσιλιὰκ ἑπαρχὸς τοῦ Πολινύ. Εἶδον τὸν στρατάρχην πρὸ τῆς ἀποσκιρτήσεώς του. Μ' ἐδέχθη καὶ μ' ἐπρότεινε νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου τοὺς ἐθνοφύλακας καὶ νὰ δώσῃ ὁ ἴδιος τὸ παράδειγμα τῆς ἀντιστάσεως. Τὸν ἤκουσα νὰ παραπονῆται κατὰ τοῦ βασιλέως, κατὰ τοῦ Κ. καὶ κατὰ τῆς Κ. Βλακᾶ διὰ τὴν ἐκ μέρους τῆς αὐλῆς ἀπόρριψιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἀρχαίας φρουρᾶς.

Ὁ στρατάρχης. Καθ' ὅσον ἀφορᾶ τοὺς περὶ τῆς ἀρχαίας φρουρᾶς λόγους μου, ὀφείλω νὰ δώσω ἐξήγησιν τινα.

Ναί, εἶπον εἰς τὸν βασιλέα ὅτι ἦτο πῶλι-
τικὸν καὶ γενναϊόφρον νὰ τὴν προση-
λώσῃ εἰς ἑαυτὸν, ὅτι αὕτη εἶχε δικαιώ-
ματα νὰ φρουρῇ τὸ ἄτομόν του, ὅτι ἡ
φρουρὰ ἦτο ἡ ἀνταμοιβὴ ὅλου τοῦ στρα-
τοῦ καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν καταστρέ-
ψουν. Τὴν ὁμίλιαν ταύτην τὴν ἔκαμα
εἰς τὴν Κομπιέννην κατὰ τινὰ σιγμῆν
ὅτε ἡ Μεγαλειότης του εὐηρεστείτο νὰ
δείξῃ πρὸς ἐμὲ ἰδιάζουσαν ἐμπιστοσύ-
νην. Ὁ Βοναπάρτης τὸ ἔμαθε καὶ μὲ
εἶπε βραδύτερον· « Ἄν ὁ βασιλεὺς εἶχεν
ἀκολουθήσει τὰς συμβουλὰς σας, ποτὲ
δὲν θὰ ἐπάτουν τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας.»

Ὁ ἀντιστράτηγος κόμης Χε-
δλῆ. Εἰς τοὺς νομοὺς τοὺς τεθειμένους
ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν μου καὶ εἰς τὰς πέριξ
αὐτῶν ἐπαρχίας, τὸ ἀνταρτικὸν κίνημα
ἦτο γενικόν. Δὲν ἠδύνατό τις νὰ βασισθῇ
μήτε εἰς τοὺς στρατιώτας μήτε εἰς τοὺς
κατοίκους. Τὸ κόμμα τοῦ βασιλέως ἦτο
ἐλαχίστη τις μειονοψηφία. Τὰ αὐτὰ συν-
έβαινον ὡς νομίζω εἰς τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ
στρατάρχου. Οἱ κάτοικοι ἦσαν παρωρ-
γισμένοι καὶ διατεθειμένοι νὰ ἐνωθῶσι
μὲ τὸν Βοναπάρτην.

Ὁ στρατάρχης πρίγκηψ τοῦ
Ἐκμοὺλ (Δαβου) δίδει ἐπὶ τῇ προσκλή-
σει τοῦ Κ. Βερρὺν, ἐξηγήσεις τινὰς περὶ
τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3 ἰουλίου συνθηκο-
λογίας τῶν Παρισίων καὶ περὶ τοῦ 12 ἄρ-
θρου αὐτῆς τοῦ ἐγγυωμένου τὴν ἀσφά-
λειαν τῶν προσώπων, ὁποῖαι καὶ ἂν ἦσαν
ἄλλοτε αἰγνώμαί των καὶ ἡ προηγουμένη
διαγωγῆ των. Προσθέτει ὅτι ἂν αἱ ἐγγυή-
σεις αὐταὶ δὲν εἶχον δοθῆ, αὐτὸς εἶχεν
ἀξιόλογον στρατὸν εὐδιάθετον νὰ πολε-
μήσῃ, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ πολυαρίθμου
πυροβολικοῦ καὶ ἔχοντα ὑπὲρ ἑαυτοῦ
ὅλας τὰς πιθανότητας ὅσας δύναται νὰ
προῖδῃ πᾶς ἀνώτατος στρατηγός. Ἄλλ'
ὅταν ὁ Κ. Βερρὺν ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν μάρ-
τυρα νὰ εἶπῃ ποῖον ἀποτέλεσμα ἔπρεπε
νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν ιδέαν του τὸ ἄρθρον 12,
ὁ Κ. Βελλὰρ ἀντέστη εἰς τὸ ν' ἀποκριθῇ
ὁ πρίγκηψ εἰς παρομοίας ἐρωτήσεις καθὼ
ἄλλοτρίαις εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

Ὁ κατάλογος τῶν μαρτύρων ἐξηγητλή-

θη. Τί νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν μαρτυριῶν
τούτων! Ὅπόσον θλιβερὸν θέαμα παρου-
σιάξουσιν αἱ ἀνανδρῖαι καὶ μνησικακίαι
αὐταὶ! Ἄν ἦτό τις δίκαιος, εἰλικρινῆς,
θὰ ὑπέπιπτεν εἰς δυσμένειαν. Διὰ τοῦτο
ὁ κόμης Σὲ δὲν θ' ἀπαντήσῃ εἰμὴ μὲ
τρόπον ἐπαμφοτερίζοντα ὡς πρὸς τὴν
μωρὰν συκοφαντίαν τῶν πεντακοσίων
χιλιάδων φράγκων. Διὰ τοῦτο ὁ μαρκέ-
σιος Βολσιὲ καὶ ὁ βαρώνος Καπέλλης
θὰ κατασυντρίψωσι τὸν κατηγορούμενον
ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῆς τῆς ἄλλης συκο-
φαντίας τῆς ἀναγομένης εἰς τὰ ἐκ προ-
καταβολῆς ἡτοιμασμένα αὐτοκρατορικὰ
παράσημα. Θὰ χρειασθῇ ὥστε τίμιός
τις ἀδαμαντοπόλης νὰ ἔλθῃ νὰ δώσῃ εἰς
τοὺς ἀνθρώπους τούτους μάθημα εὐτολ-
μίας καὶ εἰλικρινείας. Ὁ Κ. Καλλοὲ, ὁ
δουξ τοῦ Μαγέ, ὁ στρατηγὸς κόμης Σε-
γῆρος καὶ δύο τρεῖς ἄλλοι μάρτυρες
κατάρθωσαν μόνον ν' ἀποφύγωσι τὴν ὄρ-
μην τῶν κακοήθων παθῶν.

Ὅσον διὰ τὸν Βουρμόντ, ἡ διαγωγῆ
του ἦτο διαγεγραμμένη ἐκ τῶν προτέ-
ρων. Ὁ προδότης τῆς 15 ἰουλίου, ὁ οὐ-
τιδανὸς ἄνθρωπος ὅστις ἐξηκολούθησε
νὰ ὑπηρετῇ τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ εὐ-
ρεθῇ εἰς θέσιν νὰ ἐκθέσῃ τὰ πάντα εἰς
τὸν βασιλέα, δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ
εἰμὴ ὅπως ὠμίλησεν ἐνώπιον τῆς βου-
λῆς τῶν πατρικίων. Αἰσθάνεται ἑαυτὸν
περιφρονούμενον καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀκόμη
τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ὑπηρετεῖ,
καὶ εἶναι εὐκολον ν' ἀνακαλύψῃ τις τὴν
περιφρόνησιν ταύτην εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν
ἐρωτήσεις τοῦ σφραγιστοφύλακος Δαμ-
βρύ. Καὶ ἀληθῶς μὲ ποῖαν ὑπόκωφον
λύσσαν, μὲ ποῖαν χολοβαφῆ μνησικα-
κίαν ὁ Βουρμόντ κατασυντρίβει διὰ τῶν
ψευδολογιῶν του τὸν ἄνθρωπον πλησίον
τοῦ ὁποίου ἔπαιξε πρόσωπον κατασκό-
που καὶ προκαλεστοῦ εἰς τὸ ἐγκλημα!

Ἄλλὰ καὶ τί πρέπει νὰ στοχασθῶμεν
περὶ τοῦ Κ. Βελλὰρ ἐρωτῶντος ἂν ἔρις
τις ἀνεφύη μεταξὺ τοῦ μάρτυρος καὶ τοῦ
κατηγορουμένου; Τοῦτο εἶναι ἀνοησία
προερχομένη ἐξ ἀγνοίας καὶ συμβιβά-
ζεται ἐξαιρέτα μὲ τὴν γνώμην τοῦ δικα-
νικοῦ τούτου ἀνδρὸς περὶ τῆς πιθανότη-

τος τοῦ νὰ νικήσῃ ὁ Νεῦ πολεμῶν τὸν Ναπολέοντα. Ὁ Κ. Βελλὰρ φαίνεται ν' ἀγνοῇ ὅτι ὁ Βουρμὸντ εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον ὑποκλέψῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ στρατάρχου, ὅτι τοσοῦτον ἐστηρίζετο εἰς τὴν γενναιοφροσύνην του ὥστε, ὅταν ἠθέλησε νὰ νικήσῃ τὰς δυσπιστίας τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Δαβου, εἰς τὸν Νεῦ προσέφυγεν ἕνα διὰ τῆς μεσιτείας του γίνωσι δεκταὶ αἱ ὑπηρεσίαι του παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Βουρβόνων, ὁ Βουρμὸντ δὲν ἐπέτυχε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πεζικοῦ τοῦ 4ου σώματος εἰμὴ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Νεῦ, καὶ ὁ δυστυχὴς στρατάρχης ἐγγυήθη εἰς τὸν Ναπολέοντα καὶ εἰς τὸν Δαβου περὶ τῆς πίστεως τοῦ ἀνθρώπου ὅστις δὲν ἐξήτει νὰ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν ἐνὸς στρατοῦ εἰμὴ διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν τὸ σχέδιον τῆς μελλούσης ἐκστρατείας!

Ἐπάρχουσι μετὰ τῶν μαρτύρων δύο λοχαγοὶ οἵτινες ἀτιμάζουσι τὰς ἐπωμίδας των, καθιστάμενοι συνένοχοι γελοίας συκοφαντίας, ἀλλὰ τοῦλάχιστον οἱ δυστυχεῖς οὗτοι εἶναι ἀπλοὶ συκοφάνται, δὲν εὐηργετήθησαν ποσὸς παρὰ τοῦ κατηγορουμένου, δὲν τῷ ὀφείλουσι καμμίαν ἐνγνωμοσύνην καὶ ἐξασκουσι τὸ ἐπάγγελμά των. Ἡ διαγωγὴ τοῦ Βουρμὸντ εἶναι βδελυροτέρα ἀκόμη παρὰ τὴν τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων.

Ἐν τούτοις ὁ Κ. Βελλὰρ λαμβάνει τὸν λόγον διὰ νὰ συγκεφαλαιώσῃ τὴν κατηγορίαν. Παριστᾶ τὸ ἔγκλημα ὡς συνιστάμενον εἰς τὴν προκήρυξιν τῆς 14 μαρτίου καὶ περαίνει τὴν ἀγόρευσιν του ὡς ἐφεξῆς·

«Κύριοι, εἰκοσιπέντε ἔτη ταραχῶν καὶ πολιτικῶν καταιγίδων ἐξησθένισαν ὑπερβαλλόντως τὰ ἀξιώματα τῆς ἠθικῆς· κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους μάλιστα, τὰ ἀξιώματα ταῦτα συχνότατα παρεγνωρίσθησαν· πόσοι ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ὅμως δὲν αἰτιώμην καὶ τῶν ὁποίων αἱ παρεκτροπαὶ δικαιολογούνται ὅπως οὖν ἐκ τῶν περὶστάσεων ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τῶν καθηκόντων των! Ἄλλ' ἂν μᾶς ἦναι εὐάρεστον νὰ

ζητῶμεν δικαιολογίας τινὰς διὰ σφάλματα προελθόντα ἐκ τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν, εἶναι θλιβερότατον καὶ ἀλγεινότατον ν' ἀπαντῶμεν μετὰ τῶν ἀληθῶν ἐνόχων ἕνα τῶν ἐπιφανῶν ἐκείνων πολιτῶν οἵτινες ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐδόξασαν τὴν Γαλλίαν καὶ νὰ τὸν εὐρίσκωμεν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν πολεμιστῶν μας τῶν ὁποίων ὁ βίος ὀλόκληρος ὄφειλε νὰ συγκροτῆται ἐκ τῆς τιμῆς.

»Καὶ τῶντι, ἂν κατὰ πρῶτον ὁ κατηγορούμενος εἶχε φοβηθῆ τὸν κίνδυνον, δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο καταφύγιον ὀλιγώτερον ἐνδοξον ὅμως παρ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ φύσις αὐτῆ τῶν πραγμάτων τῷ ὑπεδείκνυε· καὶ δὲν ὄφειλε τοῦλάχιστον ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον διὰ νὰ τηρήσῃ ἐκεῖ εὐλαβῶς τὴν πίστιν τὴν ὁποῖαν εἶχεν ὁμόσει;

»Παῦω, κύριοι, καὶ ἀφίνω εἰς τὰς ὑμετέρας συνειδήσεις τὴν φροντίδα νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς ἐν τῷ κατηγορητηρίῳ ἐγγράφῳ περιεχομένας αἰτιάσεις.

»Ἐπιφυλάττομαι δὲ ν' ἀπαντήσω εἰς ὅσας δικαιολογίας ἤθελε προτείνει ὁ κατηγορούμενος.»

Τὴν 6 δεκεμβρίου, ὁ Κ. Βερρὺν ὁ πατὴρ ἀπήγγειλε τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ στρατάρχου. Τίποτε νέον εἰς τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ, ἦτις καταπολεμεί σχοινοτενῶς τὴν προμελέτην του. Τὰ πάντα περιορίζονται, εἰς τὸν λόγον του, εἰς ἀνωφελῆ σοφιστεῖαν ταπεινοῦσαν τὸν κατηγορούμενον διὰ τῆς σμικρύνσεως τῆς ὑποθέσεως. Εἶδομεν ἤδη ἐν τῇ ἐρωτήσει, τὴν ὁποῖαν ὁ Κ. Βερρὺν ἀπέτεινε εἰς τὸν Δαβου, τὸ κυριώτατον ἐπιχείρημα τῆς ὑπερασπίσεως. Ὁ Κ. Βερρὺν ἀναπτύσσει αὐτὸ διὰ μακρῶν. Κατ' αὐτὸν, τὸ ἄρθρον 12 προστατεύει τὸν στρατάρχην ὡς καὶ ὅλους ὅσοι εὐρίσκονται εἰς ταιαύτην θέσιν. Τὸ νὰ καταδιώκεται σήμερον διὰ τὰς γνώμας του καὶ διὰ τὴν προτέραν του διαγωγὴν, ἰσοδυναμεί μὲ ἄμεσον διαγραφὴν τῆς συμβάσεως τῆς 3 ἰουλίου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων ἐγγυήσεων. Τοῦτο δὲν εἶναι ἐπιχείρημα, ἀλλὰ σόφισμα. Καὶ ἀληθῶς, τίς δὲν βλέπει ὅτι ἡ σύμβασις αὕτη, ἡ μᾶλλον,

διά να δώσωμεν εἰς αὐτὴν τὸ ἀληθές της ὄνομα, ἢ στρατιωτικὴ αὐτὴ συνθηκολόγησις, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ὑποχρεωτικὴ εἰμὴ διὰ τοὺς στρατηγούς τῶν δύο στρατῶν, καὶ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰμὴ εἰς τὴν προσωρινὴν κατάστασιν πρωτεύουσῃς εὐρισκομένης εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ; Ὁ δούξ τοῦ Οὐέλιγκτων ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῆς στραταρχίδος περὶ τῆς εἰς τὸ ἄρθρον 12 βεβαίας ἐρμηνείας, εἶχεν ἀπαντήσῃ μετὰ πλειοτέρας λογικῆς παρὰ γενναιοφροσύνης ὅτι αἱ ἐγγυήσεις αὐταὶ αἱ συστηθεῖσαι μεταξὺ τοῦ νικητοῦ καὶ τοῦ ἠττημένου, προδήλως δὲν ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὴν μέλλουσαν κυβέρνησιν τῆς Γαλλίας.

Ἄν τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο τῆς ὑπερασπίσεως ἦτο ἀπλοῦν σόφισμα, δὲν εἶχε τοῦλάχιστον τὸν ἀναξιοπρεπή χαρακτήρα τοῦ δευτέρου ἐπιχειρήματος τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξεν ὁ Κ. Βερρυνέ. Στηριζόμενος εἰς τὴν συνθήκην τῆς 20 νοεμβρίου, ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Νεῦ γεννηθεὶς εἰς τὸ Σαρλουὶ εἶχε τὴν ιδιότητα τοῦ ξένου καὶ διέφευγεν ἐπομένως τὴν ἀρμοδιότητα τῶν γαλλικῶν νόμων! Εἰς τὰς πρώτας λέξεις τοῦ ἀθλίου τούτου ἐπιχειρήματος, τὸ ὁποῖον ἰσχυροποίει τὴν κατηγορίαν, ὁ Κ. Βελλάρ ἐγείρεται καὶ λέγει:

«Πρὶν οἱ ὑπερασπισταὶ ἐμπλεχθῶσιν εἰς νέους συλλογισμούς πάντη ἄλλοτρίους πρὸς τὴν δικαζομένην ὑπόθεσιν, ὀφείλω ν' ἀποφύγω τὸ νὰ προστεθῇ ἐν ἔτι σκάνδαλον εἰς τὰς ὀδυνηρὰς ταύτας συζητήσεις. Εἴμεθα Γάλλοι καὶ μόνον τοὺς γαλλικοὺς νόμους πρέπει νὰ ἐπικαλώμεθα. Εἵχομεν τρόντι προμαντεύσει ὅτι διεννοοῦντο νὰ προβάλωσι τὰς ἐνστάσεις τὰς ὁποίας τώρα ἐτοιμάζονται νὰ ὑποστηρίξωσιν· ἀλλ' ἠλπίσαμεν τὸ ὁμολογῶ ὅτι ὠριμωτέρα σκέψις ἤθελε τοὺς παρακινήσει νὰ παραιτηθῶσιν ἀπὸ αὐτάς· περιεμένομεν διὰ νὰ τοὺς ἀντικρούσωμεν νὰ ἐκτυλιχθῇ ἡ ὑπεράσπισις τοῦ κατηγορουμένου· ἀλλ' ἀφοῦ ἀπομακρύνονται τόσο ἰσχυρότερον ἀπὸ τὴν συζήτησιν, ἀφοῦ λησμονοῦσι μάλιστα τὴν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν ἣτις ἀπαγορεύει πᾶσαν συζήτη-

σιν ἐπὶ προδικαστικοῦ ζητήματος, διακηρύττω ὅτι οἱ ἐπίτροποι τοῦ βασιλέως ἀνθίστανται ἀπολύτως εἰς τὸ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐπὶ πλέον οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ κατηγορουμένου ν' ἀπομακρύνονται ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον ἠρνήθησαν νὰ συζητήσωσι.»

Ὁ Κ. Δουπὲν ἐμμένει εἰς τὸ ἐπιχειρήμα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ταύτην ὅτι ὁ στρατάρχης εἶναι πάντοτε Γάλλος κατὰ τὸ αἶσθημα.

Ὁ στρατάρχης. Ναι, κύριοι, εἶμαι Γάλλος καὶ θὰ κατορθώσω ν' ἀποθάνω ὡς Γάλλος. Μέχρι τοῦδε ἡ ὑπεράσπισίς μου ἐφάνη ἀφινόμενη ἐλευθέρα, ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι παρεμποδίζεται. Εὐχαριστῶ τοὺς γενναιοφρόνας ὑπερασπιστάς μου δι' ὅσα ἔπραξαν καὶ δι' ὅσα εἶναι ἔτοιμοι νὰ πράξωσιν· ἀλλὰ τοὺς παρακαλῶ νὰ παύσωσι μᾶλλον νὰ μὲ ὑπερασπίζονται ἐντελῶς παρὰ νὰ μὲ ὑπερασπισθῶσι περιορισμένως· προτιμῶ νὰ μείνω ὅλως ἀνυπεράσπιστος παρὰ νὰ ἔχω ἵνδαλμα μόνον ὑπερασπίσεως. Κατηγοροῦμαι ἐναντίον τῆς πίστεως τῶν συνθηκῶν, καὶ δὲν θέλετε νὰ τὰς ἐπικαλεσθῶ! Πράττω ὡς ὁ Μορῶ, ἐκαλῶ τὴν δίκην μου εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ὁ στρατάρχης δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ ὅπόσον ἡ πορεία τῆς ὑπερασπίσεως ἦτο ἀναξία ἑαυτοῦ. Τὸ σφάλμα του ὑπῆρξεν ὅτι ἐγκατέλειπεν ἑαυτὸν καὶ ἐφάνη ὅτι ἀπεδέχετο τὰ ὑπὸ τῶν δικηγόρων ἐπινοηθέντα σοφίσματα. Πόσον ἡ θέσις του θὰ ἦτο ἀπλουστέρα, εἰς πόσῃ ἀμηχανίαν θὰ ἔφερε τοὺς ἐχθροὺς του ἐὰν ἐκφράζων ἀνυποκρίτως τὴν λύπην του διὰ μίαν παρεκτροπὴν τὴν ὁποίαν συνεμερίσθη ὅλη ἡ Γαλλία, ἠρκεῖτο εἰς τὸ νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν ὡς θῦμα ἐξιλαστήριον, εἰς τὸ ν' ἀνακηρύξῃ καὶ αἰθὴς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν προθέσεων αὐτοῦ καὶ ν' ἀντιτάξῃ εἰς μίαν στιγμὴν ἐξολισθήσεως ὀλόκληρον βίον ἔνδοξον καὶ ἀφοσιωθέντα εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὴν τελευταίαν μόνον στιγμὴν ἐννοεῖ τέλος τὴν ταπεινότητα τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖον τὸν παρεκίνησαν νὰ παῖξῃ

ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν του συναθροισθέντων ὄχι διὰ τὸν κρίνωσιν ἀλλὰ διὰ τὸν καταδικάσωσι. Καὶ πάλιν οἱ δικηγόροι του τὸν παρασύρου καὶ εἰς τελευταῖόν τι σφάλμα. Θὰ παρετήρησε τῶντι ὁ ἀναγνώστης τὴν ἀτυχή ταύτην ἔκφρασιν: «Πράττω ὡς ὁ Μορώ.» Ποτὲ ὁ Νεὺ δὲν θὰ ἔλεγε τοῦτο. Ἡ διαμαρτύρησις του τῆς ὁποίας ἡ ἐν γένει ἐννοια ἦτο εὐγενῆς καὶ ὑψηλῆ, συνετάχθη, ἐκτὸς τῆς πρώτης φράσεως, παρ' ἐνὸς τῶν ὑπερασπιστῶν του.

Οἱ ἐπίτροποι τοῦ βασιλέως δὲν ἔλειψαν νὰ δράξωσι τὴν εἰς αὐτοὺς προσφερομένην πρόφασιν διὰ τὸ δώσωσι πέρασ εἰς τὴν συζήτησιν. Μόλις ὁ στρατάρχης εἶχε προφέρει τὰς τελευταίας λέξεις του καὶ ὁ Κ. Βελλάρ ἠγέρθη.

«Εἶναι καιρὸς, εἶπε, νὰ δοθῇ τέρμα εἰς τὸ σύστημα τοῦτο τῆς μακροθυμίας τὸ ὁποῖον σταθερῶς ἠκολουθήσαμεν. Ἡ ὑπεράσπισις ἐπεκαλέσθη ἀξιώματα οὐδόλως γαλλικά. Οἱ δικηγόροι ἔφερον μέχρι τῆς ἀκολασίας τὴν ἐλευθερίαν τῆς ὑπερασπίσεως. Πρέπει νὰ συγχωρῆται εἰς ἓνα κατηγορούμενον νὰ παρεμβάλλῃ ἐν τῇ ὑπερασπίσει αὐτοῦ θέματα πάντη ἄσχετα πρὸς αὐτὴν; Οἱ ὑπερασπισταὶ εἶχον περισσότερον χρόνον παρ' ὅσον ἐζήτησαν, πρὸς τί λοιπὸν αἱ ἀπὸ τοῦ κυρίου θέματος ἀποπλανήσεις τὰς ὁποίας τεχνάζονται; Δὲν φέρομεν μήτε τὴν ἐλαχίστην προσβολὴν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν ἀπαιτοῦντες νὰ ἐγκλεισθῇ ἐντὸς τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ κατηγορητηρίου. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ βασιλέως, ὅποιοι καὶ ἂν ἦναι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Κ. στρατάρχου, ἐπιμένουσιν εἰς τὴν αἰτησίαν των.»

Ὁ Κ. πρόεδρος. Ὑπερασπισταί, ἐξακολουθήσατε τὴν ὑπεράσπισιν, περιοριζόμενοι εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς κατηγορίας.

Ὁ στρατάρχης. Ἀπαγορεύω τοὺς δικηγόρους μου νὰ ὀμιλήσωσιν ἐκτὸς ἐὰν τοῖς συγχωρηθῇ νὰ ὀμιλήσωσιν ἐλευθέρως.

Ὁ Κ. Βελλάρ. Ἀφοῦ ὁ Κ. στρατάρχης θέλει νὰ κλείσῃ τὴν συζήτησιν, δὲν θὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς νέας παρατηρή-

σεις. Θὰ περαιώσωμεν δὲ τὴν ἀγόρευσίν μας διὰ τῶν προτάσεών μας.

Κατὰ συνέπειαν ὁ εἰσαγγελεὺς προτείνει ἐν ὀνόματι τῶν ἐπιτρόπων τοῦ βασιλέως νὰ ἐφαρμόσῃ ἡ βουλὴ τῶν πατρικίων εἰς τὸν στρατάρχην Νεὺ τὰ ἄρθρα τοῦ ποινικοῦ νόμου τὰ ἀφορῶντα τοὺς ἀποδειχθέντας ἐνόχους ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας καὶ ἐπιχειρήματος κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους.

Ὁ Κ. πρόεδρος. Κατηγορούμενε, ἔχετε νὰ κάμετε παρατηρήσεις τιναὶς περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ποινῆς;

Ὁ στρατάρχης. Οὐδεμίαν, ὑψηλότατε.

Ὁ Κ. πρόεδρος. Ἀπομακρύνετε τὸν κατηγορούμενον, τοὺς μάρτυρας καὶ τὸ ἀκροατήριον.

Εἶναι ὥρα πέμπτη. Ὁ κατηγορούμενος, οἱ μάρτυρες καὶ τὸ κοινὸν ἀποσύρονται. Ἡ βουλὴ τῶν πατρικίων μένει συνεδριάξουσα, μόνον δὲ ἐγγίξουτος τοῦ μεσονυκτίου ἡ δημοσία συνεδρίασις ἐπαναλαμβάνεται.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναγινώσκει τὴν ἀπόφασιν συντεταγμένην ὡς ἐξῆς·

«Ἡ βουλὴ, ἀφοῦ διεσκέφθη, ἐπειδὴ ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀνακρίσεως καὶ ἐκ τῆς συζητήσεως ὅτι ὁ Μιχαὴλ Νεὺ, στρατάρχης τῆς Γαλλίας, δούξ τοῦ Ἑλσυγεν, πρίγκηψ τῆς Μοσχόβας, πρῶην πατρίκιος τῆς Γαλλίας, ἀπεδείχθη ἔνοχος ὅτι, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 15 πρὸς τὴν 14 μαρτίου 1815, ἐδέχθη πολλοὺς ἐκ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ σφετεριστοῦ ὅτι τὴν ῥηθεῖσαν ἡμέραν τῆς 14 μαρτίου ἀνέγνωσεν ἐπὶ τῆς δημοσίας πλατείας τοῦ Δου-Δε-Σωλιε, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ζουρά, εἰς τὸν παρατεταγμένον στρατόν του, προκήρυξιν τινα τείνουσαν εἰς τὸ νὰ διεγείρῃ τοὺς στρατιώτας πρὸς τὴν ἀνταρσίαν καὶ τὴν ἀποσκίρτησιν ὅτι ἀμέσως μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ συνενωθῶσι μετὰ τὸν ἐχθρόν, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του ἐξετέλεσε τὴν αὐτομόλησιν ταύτην·

«Ἐπειδὴ κατὰ συνέπειαν ἀποδεικνύεται ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας καὶ ἐπιχειρήματος κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ

κράτους, διὰ τῶν ὁποίων ἐσκόπευε νὰ καταστρέψῃ καὶ νὰ μεταβάλῃ τὴν μορφὴν τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν νόμιμον τάξιν τῆς εἰς τὸν θρόνον διαδοχῆς,

«Κηρύττει αὐτὸν ἔνοχον τῶν κακουργημάτων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῶν ἄρθρων, 77, 87, 88 καὶ 102 τοῦ ποινικοῦ νόμου· 1 καὶ 5 τοῦ τίτλου Α' τοῦ νόμου τῆς 21 Ὀμικλῶδους ἔτους πέμπτου, καὶ 1 τοῦ τίτλου Γ' τοῦ αὐτοῦ νόμου.

«Κατὰ συνέπειαν, ἐφαρμόζουσα τὰ εἰρημένα ἄρθρα, καταδικάζει τὸν εἰρημένον Μιχαὴλ Νεῦ, στρατάρχην τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης.

«Διατάττει ἵνα ἡ ἀπόφασις ἐκτελεσθῇ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 12 Μαΐου 1793 διὰ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ βασιλέως.

«Καὶ συμφώνως πρὸς τὸ δικαίωμα τοῦ χορηγηθέν ὑπὸ τοῦ Β. διατάγματος τῆς 12 τοῦ παρελθόντος νοεμβρίου, διατάττει ἵνα ἡ παρούσα ἀπόφασις ἀπαγγελθῇ δημοσίως, μὴ παρόντος μὲν τοῦ κατηγορουμένου, παρόντων δὲ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ ἢ προσηκόντως κλητευθέντων ἀναγνωσθῇ δὲ καὶ γνωστοποιηθῇ εἰς τὸν κατάδικον ὑπὸ τοῦ γραμματέως καὶ ἀρχαιοφύλακος ἐκπληροῦντος καθήκοντα δικαστικοῦ γραμματέως καὶ κατὰ παραγγελίαν τῶν ἐπιτρόπων τοῦ βασιλέως.»

Ὁ Κ. Βελλάρ. — Οἱ ἐπίτροποι τοῦ βασιλέως ἐπιφορτισθέντες νὰ διεξαγάγωσι τὴν ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ κατηγορίαν κατὰ τοῦ στρατάρχου Νεῦ,

«Δαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τὴν ἀπαγγελθεῖσαν ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν πατρικίων κατὰ τοῦ στρατάρχου Νεῦ, προτείνουσι ὥστε, κατὰ συνέπειαν τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ νόμου τῆς 24 ἀνεμώδους ἔτους δωδεκάτου, ὀρίζονται ὅτι: Καμμία καταδίκη ἐναντίον οἰοῦδηποτε μέλους τοῦ Λεγεῶνος τῆς τιμῆς δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ εἰμὴ μετὰ τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, νὰ εὐαρεστηθῇ ὁ Κ. πρόεδρος ν' ἀπαγγείλῃ ὅτι ὁ στρατάρχης Νεῦ, παραβιάσας τὰ καθήκοντα τῆς τιμῆς ἔπαυσε νὰ ἦναι μέλος τοῦ Λεγεῶνος.»

Ὁ Κ. πρόεδρος παραδέχεται τὴν πρότασιν.

Ἐσπερον ἀπὸ τόσα σφάλματα εἰς τὰ ὁποῖα περιέπεσεν ὁ κατηγορούμενος ὅστις φαίνεται ὅτι κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ διευκολύνη εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐκδικησεῶς τῶν, ἢ ἀπόφασις αὕτη δὲν δύναται κατ' οὐδὲν νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ. Ἐν μόνον πρᾶγμα ἠθέληεν ἴσως φανῆ παράδοξον εἰς ἐκείνους αἰτινες ἀγνωστοὶ ποῖαι ὑπενδόσεις, ποῖαι ἀναυδρίαί, ποῖα πάθη τυφλὰ παρταροῦνται, πολλάκις καὶ εἰς τοὺς ἔξοχωτέρους ἄνδρας ἐν καιροῖς ἀνωμάλοις, τοῦτο δὲ εἶναι ἡ φοβερὰ πλειονοψηφία ἢ ἀποφανθεῖσα ὑπὲρ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης. Ἐξ 161 μελῶν παρόντων (τῆς πλειονοψηφίας ἀποτελουμένης ἐξ 81) 128 ἐψήφισαν τὸν θάνατον, 17 τὴν ὑπερορίαν, 5 ἀπέσχον, 11 δὲ ψήφοι ἀφῆρέθησαν ἔνεκα ὁμοφώνου γνωμοδοτήσεως μεταξὺ συγγενῶν.

Δὲν θὰ καταστρώσωμεν ἐκ νέου τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων μὲ τὴν γνωμοδοτήσιν ἐκάστου ἀπέναντι τοῦ ὀνόματός του, καθότι τοῦτο θὰ ἦτο δι' ὅσους κατὰ δυστυχίαν τῶν ἐψήφισαν τὸν θάνατον εἰδός τι καταδίκης εἰς ἀτίμωσιν. Ἐὰν οἱ πρῶην μεταάσται, οἱ αὐλικοὶ, οἱ πρίγκηπες καὶ οἱ δούκες τῆς ἀρχαίας μοναρχίας, ἀκούοντες μόνην τὴν φωνὴν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ τρόμου, ἀταπεκρίθησαν διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης εἰς τὴν κατατομίαν τῆς 21 ἰανουαρίου καὶ εἰς τὴν ἐν Βενσένναις δικαστικὴν δολοφονίαν, δὲν πρέπει νὰ παραξενευθῶμεν πῶς διὰ τοῦτο δι' αὐτοὺς ὁ Νεῦ ἦτο ἀπλῶς καὶ μόνον συνένοχος ἐνὸς ληστοῦ, ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαναστάσεως. Ἄλλ' εἶναι ὀδυνηρὸν ν' ἀναγκαζώμεθα νὰ σημειώσωμεν μεταξὺ τῶν ψηφισάντων τὸν θάνατον ἄνδρας φέροντας τὰ σεβαστὰ ταῦτα ὀνόματα: Lamoignon, d' Aguesseau, de Sèze, Séguier. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν ὀνομάτων ἐκείνων τῶν συνταυτισθέντων μὲ ὅλους τοὺς θριάμβους τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ φερομένων παρ' ἀνδρῶν οἵτινες ἤξευρον ὁποῖος ὑπῆρ-

ξεν ὁ ἔνδοξος στρατιώτης τὸν ὁποῖον ἔπεμπον εἰς τὸν διὰ γαλλικῶν σφαιρῶν θάνατον;

Ἐνῷ δὲ πλείστοι Βοναπαρισται ἀπεφαινόντο ὑπὲρ τοῦ φόνου τοῦ Νεῦ, ὁ Κ. Φουτὰν, ὁ πομπώδης Ἀκαδημαϊκὸς πανηγυριστὴς τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐνθουσιώδης Βοναπαριστὴς ἄλλοτε, ἔπειτα δὲ διάπυρος βασιλόφρων, ἀνὴρ πάντοτε φιλόδοξος καὶ δειλὸς, ἔσχε τὴν τόλμην νὰ ψηφίσῃ τὴν ὑπερορίαν. Τίς τῷ ἐνέπνευσε τόσον θάρρος; Ἴσως ὁ στρατηγὸς Κολλάρ ὅστις κατὰ τὴν στιγμὴν ὅτε οἱ ὁμότιμοι ἠτοιμάζοντο ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὸ δωμάτιον τῶν διασκέψεων, τῷ εἶπεν εἰς τὸ ὄπιον «Μὴ ψηφίσετε τὸν θάνατον, θὰ κοιμηθῆτε ἡσυχώτερα.»

Τῇ ἡν εἶχεν ἐκδοθῆ ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ὀμοτίμων ἡ ἀξιοθρήνητος αὐτῆ ἀπόφασις, μετὰ τινὰς δὲ ὥρας ὁ γραμματεὺς καὶ ἀρχιεφύλαξ τῆς Βουλῆς Κ. Κωσιὲ μετέβαινε πλησίον τοῦ στρατάρχου ἐν τῇ εἰρκῇ του διὰ νὰ τῷ γνωστοποιήσῃ τὴν ἀπαγγελθεῖσαν καταδίκην. Ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν ὁ Νεῦ εἶχε μεταφερθῆ ἐκ τοῦ Κεντρικοῦ δεσμοτηρίου εἰς δωμάτιόν τι κείμενον εἰς τὰ ὑπερῶα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Λουξεμβούργου.

Ὅταν ὁ Κ. Κωσιὲ ἐξήτησε νὰ εἰσαχθῆ πλησίον τοῦ δεσμίου, οὗτος ἐκοιμάτο βαθέως. Ἐξυπνήσας δὲ παρενθὺς, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς στάσεως αὐτοῦ ὁποῖον εἶδους ἀγγελίαν τῷ ἔφερον ὁ γραμματεὺς τῆς βουλῆς. Τότε ὁ ἀτρόμητος χαρακτήρ τοῦ στρατιώτου ἀνεφάνη πάλιν ὀλόκληρος· δὲν ἐπρόκειτο πλέον διὰ τὸν Νεῦ περὶ μιᾶς ἐξ ἐκείνων τῶν πολυπλόκων καὶ μικτῶν θέσεων αἰτινες ἀπαιτοῦσι κρίσιν εὐφυῆ, ἐκτίμησιν τῶν περιστάσεων ἐξόχως ἐπιδεξίαν, πνεῦμα συνεπὲς, διαγωγὴν ἐπιτηδείαν, συμπεριφορὰν ἀτάραχον· ἔβλεπε τοῦ λοιποῦ ἑαυτὸν ἐκτεθειμένον εἰς ἄφενκτον ὄλεθρον, διὰ τὴν σαφῆ δὲ καὶ ἀπλὴν ταύτην θέσιν δὲν ἐχρειάζετο εἰμὴ καρδιά ἀπτόητος καὶ ὄμμα ἀτρόμητον. Ἐνόμισεν ἑαυτὸν τότε ἀπέναντι ἐχθρικοῦ χαρακώματος ὅταν μέλλῃ νὰ δοθῇ τὸ

σημεῖον τῆς ἐφόδου.» Ἡρεμὸς καὶ μειδιῶν ἤκουσε τὰς προοιμιακὰς διατυπώσεις τῆς ἀποφάσεως. Ὅτε δὲ ὁ Κ. Κωσιὲ ἤρχιζε τὴν μακρὰν ἀπαρίθμησην τῶν τίτλων καὶ ἀξιομάτων τοῦ καταδίκου «Παρέλθετε, κύριε, εἶπεν, εἰπέτε ἀπλῶς ὁ Μιχαὴλ Νεῦ, καὶ μετὰ μικρὸν ὀλίγη τέφρα.»

Ἐνταῦθα ἄς ἀφήσωμεν πάλιν τὸν Κ. Ἀχιλλέα Βολαβὲλ νὰ ὁμιλήσῃ. Ἡ ἔκθεσις του τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ Νεῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρότυπον. Ἀλήθεια, ἀφέλεια, γοργότης, ἀπλότης μεγαλοπρεπῆς, συγκίνησις εἰλικρινῆς καὶ ἐνταυτῷ συνεσταλμένη, ὅλα τὰ προτερήματα τοῦ ἱστοριογράφου ἀπαντῶνται εἰς τὴν ὠραίαν ταύτην σελίδα πλησίον τῆς ὁποίας ὠχρῶσι παραδόξως αἱ πομπώδεις διηγήσεις τῶν ποιητικῶν ἱστοριογράφων μ' ὅλα τὰ μαρμαίροντα κεντήματά των, τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς δραστηρίας περιόδους αἰτινες τὰς καλλύνουσι.

«Ἠρώτησε τότε, πρὶν πορευθῆ εἰς τὸν θάνατον, ἂν ἡδύνατο ν' ἀσπασθῇ τὴν γυναῖκά του καὶ τοὺς υἱοὺς του. Τῷ ἀπήντησαν καταφατικῶς. — Κατὰ ποίαν ὥραν αὐρίον; ἠρώτησε μὲ ἀπερίγραφτον μεϊδιάμα. — Κατὰ τὰς ἐννέα, κύριε στρατάρχα. — Καλὰ, ἀπήντησεν ὁ Νεῦ, παραγγείλατε λοιπὸν τὴν στραταρχίδα νὰ ἔλθῃ κατὰ τὰς πέντε καὶ ἡμίσειαν. Ἀλλ' ἐλπίζω, προσέθηκεν, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ τῇ ἀναγγείλῃ τὴν καταδίκην μου· ἐπιφυλάττομαι νὰ τὴν ἀναγγείλω μόνος μου εἰς αὐτήν. Δύναμαι τώρα νὰ μείνω μόνος; Ὁ Κ. Κωσιὲ ἔκλινε χαιρετίσας καὶ ἐξῆλθεν. Ὁ στρατάρχης ἐβρίφησεν πάλιν ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ ἀπεκοιμήθη βαθέως.

«Τὴν ἐπιούσαν, 7 δεκεμβρίου, κατὰ τὰς πέντε καὶ ἡμίσειαν τῆς πρωίας, ἀφύπνισθη διὰ τῆς ἀφίξεως τῆς στραταρχίδος τὴν ὁποίαν συνώδευον οἱ τέσσαρες υἱοὶ της καὶ ἡ ἀδελφή της, ἡ κυρία Γαμότ. Ἡ στραταρχὶς εἰσερχομένη εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ συζύγου της κατέπεσεν ἀναίσθητος· τὴν ἀνῆγειρον· τὴν δὲ μακρὰν τῆς λειποθυμίας διεδέχθησαν

κλαυθμοὶ καὶ λυγμοί. Ἡ ἀδελφή της γονυπετῆς πρὸ τοῦ γαμβροῦ της, δὲν εὐρίσκετο εἰς ὀλιγώτερον ἀξιοθρήνητου θέσιν. Οἱ τέσσαρες υἱοὶ τοῦ στρατάρχου τῶν ὁποίων ὁ πρωτότοκος εἶχε μὲν δώδεκα ἐτῶν ἡλικίαν, κατηφείς, ἄφωνοι, ἠτένιζον τὸν πατέρα των. Αὐτὸς τοὺς ἔθεσεν εἰς τὰ γόνατά του, τοὺς ὠμίλησεν ἐπὶ πολλὸν χρόνον μὲ φωνὴν χαμηλὴν, ἔπειτα, ἐπιθυμῶν νὰ δώσῃ πέρασ εἰς τὴν σπαραξικάρδιον ταύτην σκηνὴν, εἶπεν ὀλίγου μυστικὰ πρὸς τὴν κυρίαν Γαμὸτ ἀλλὰ μὲ τρόπον ὥστε νὰ τὸν ἀκούσῃ ἡ στραταρχίς, ὅτι αὕτη «θὰ εἶχεν ἴσως τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ βασιλέως.» Ἡ στραταρχίς ἔδραξεν ἀπλήστως τὴν ιδέαν ταύτην ἥτις ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχε παρὰ νὰ τὴν ἀπομακρύνῃ, καὶ ριφθεῖσα εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ καταδίκου τὸν ὁποῖον ἔσφιγιζεν ἐπὶ πολλὸν, ἔδραμεν ἐσπενυμένως πρὸς τὸ Κεραμεικόν.

«Μείνας μόνος μετὰ τῶν φυλάκων του, ὁ Νεῦ ἔγραψε παραγγελίας τινάς. Οἱ φυλάσσοντες αὐτὸν ἂν καὶ ἐφόρου τὴν στολὴν χωροφυλάκων καὶ στρατιωτῶν τῆς νέας φρουρᾶς, ἀνῆκον εἰς τὰ ἀρχαῖα ἀνταρτικὰ στίφη τῆς δυτικῆς καὶ μεσημβρινῆς Γαλλίας, ἡ εἰς τὰ διάφορα σώματα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Εἰς ἕξ αὐτῶν τοῦ ὁποίου οἱ τρόποι καὶ ἡ γλῶσσα ἦσαν εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν στολὴν του ἐπλησίασε τὸν Νεῦ: «Κύριε στρατάρχα, τῷ εἶπεν, ἂν ἤμην εἰς τὴν θέσιν σας θὰ ἀνέφερα τῶρα τὸν νοῦν μου εἰς τὸν Θεόν· θὰ ἔστειλλον νὰ ζητήσω τὸν ἐφημέριον τοῦ ἁγίου Σουλπικίου.» Ὁ Νεῦ ἐκύτταξε τὸν στρατιώτην καὶ ἐμειδίασε. «Καλὰ, τῷ ἀπεκρίθη, στείλει νὰ τὸν ζητήσης.»

«Κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν ἦλθον νὰ τὸν εἰδοποιήσωσι ἀπεκρίθη ὅτι ἦτο ἕτοιμος. Ἐφερε τὸ πένθος τοῦ πενθεροῦ του, ἐφόρει δὲ ἐπειδύτην ἐκ προστύχου ἐρέας κυανῆς, περισκελίδα καὶ περιπόδια μαύρα μεταξωτά, εἰς τὴν κεφαλὴν δὲ πῖλον στρογγύλου. Κατέβη μετὰ διπλῆς σειρᾶς στρατιωτῶν ἥτις παρετίετο μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ κήπου ὅπου τὸν περιέ-

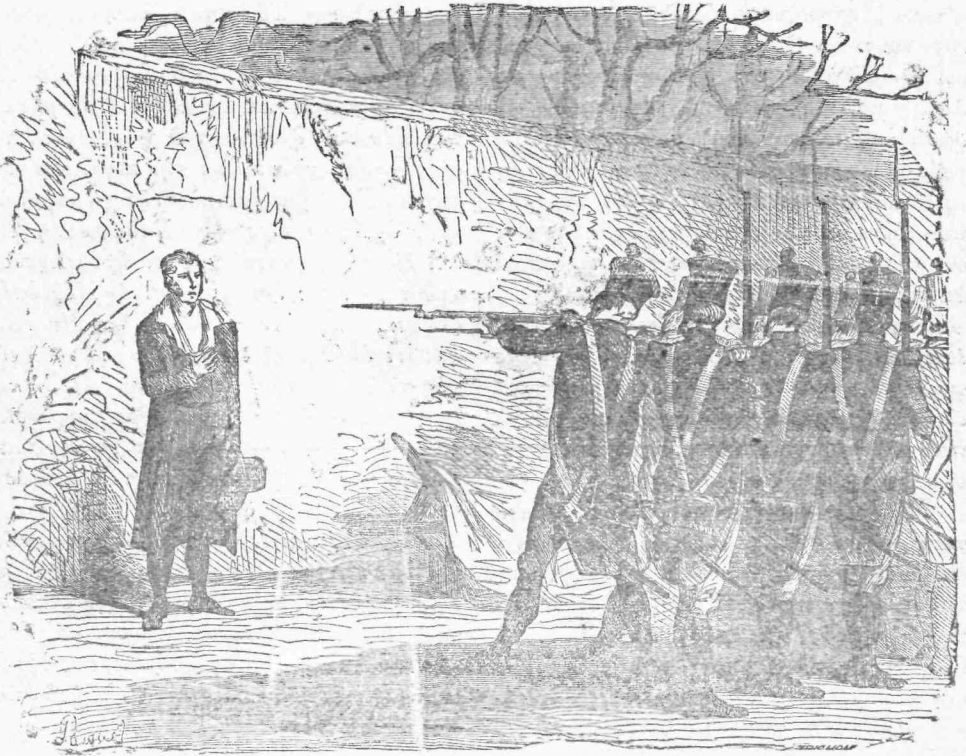
μενον ὁ ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Σουλπικίου καὶ ἐν ἀγοραῖον ὄχημα. Ὅταν ἐμελλον ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὄχημα, εἶπεν εἰς τὸν ἱερέα προσκαλῶν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ πρῶτος: «Εἰσέλθετε, κύριε ἐφημέριε, θὰ φθάσω πάντοτε πρὸ ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν.» Τὸ ὄχημα ἐκίνησε, διέβη τὸν κήπου τοῦ Δουξεμβούργου, εἰσήλθεν εἰς τὴν μεγάλην δενδροστοιχίαν τοῦ Ἀστεροσκοπείου καὶ ἐστάθη εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ δρόμου τοῦ χωρίζοντος τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἀπὸ τὴν κυγκλίδα τοῦ κήπου. Εἰς ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς, ἀνοίγων τότε τὴν θυρίδα, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν στρατάρχην ὅτι ἦτο πλησίον τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Νεῦ ἐπέξενεν, ἐκφράσας ὅμως ἐκπληξίον τινα καθότι ἐπίστευεν ὅτι ἤθελεν ὀδηγηθῆ εἰς τὴν πλατείαν τῆς Γρενέλλης. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις φοβουμένη συναθροίσεις πολὺ μεγάλας καὶ ὄχλαγωγικὴν τινα ταραχὴν, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τὸν φονεύσῃ τρόπον τινὰ λαθραῖως.

Ἐφόντι πλήθος ἀπειρον εἶχε συνέλθει ἀπὸ πρῶτας εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Γρενέλλης, ἐξ ἐναντίας δὲ, εἰς τὴν δενδροστοιχίαν τοῦ Ἀστεροσκοπείου, καὶ κατ' ἐκείνην ἀκόμη τὴν πρωϊνὴν ὥραν, ἐφαίνοντο ὀλίγοι μόνον διαβάται. Ἀφοῦ ἀπεχαιρέτισε τὸν ἱερέα καὶ τῷ ἐνεχείρισε διὰ νὰ τὴν δώσῃ εἰς τὴν στραταρχίδα τὴν χρυσὴν ταμβακοθήκην τὴν ὁποίαν συνήθως μετεχειρίζετο, καὶ διὰ τοὺς πένητας τῆς ἐνορίας του ὀλίγα χρυσὰ νομίσματα τὰ ὁποῖα ἔφερεν ἐπάνω του, ὁ στρατάρχης ὑπήγε καὶ ἐτέθη μόνος του ἀπέναντι τοῦ ὑποσπάσματος τῆς ἐκτελέσεως. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο συγκείμενον ἐξ ἀνδρῶν φερόντων στολὴν στρατιωτῶν ἀρχαίων, εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς του ἀξιωματικὸν τινα ὅστις ἐπρότεινε εἰς τὸν πρίγκηπα τῆς Μοσχόβας νὰ δέσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του. «Ἄγνοεῖτε, ἀπεκρίθη ὁ στρατάρχης, ὅτι πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν συνείθισα νὰ βλέπω κατὰ πρόσωπον τοὺς ὄλους καὶ τὰς σφαίρας;» Ἐπειτα προσέθηκε: «Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος, κατὰ τῆς ἀποφάσεως ἥτις μὲ καταδικάζει. Ἐφείσι-

βάλλω αὐτὴν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ζήτω ἡ Γαλλία!»

«Ὁ ἀξιωματικὸς ἤκουεν ἀκίνητος, ὁ

στρατηγὸς φρούραρχος τῶν Παρισίων ὅστις ἀπὸ τῆς πέμπτης πρωΐνης ὥρας εἶχεν ἐπιφορτισθῆ νὰ φρουρῇ τὸν κατάδικον καὶ νὰ ἐπιτηρῇ τὰς λεπτομερείας

«Στρατιῶται, ἴσα εἰς τὴν καρδίαν!»

τῆς ἐκτελέσεως, ὁ κόμης Ῥοσχουάρτ, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἀποσπάσματος τῷ εἶπε μεγαλοφώνως: «Πρᾶξε τὸ καθήκόν σου.» Ὁ στρατάρχης ἐξέβαλεν ἀμέσως τὸν πῖλόν του διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ θέτων τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν δυνατὴν: «Στρατιῶται, ἴσα εἰς τὴν καρδίαν!» Ἐπεσεν ἀμέσως κτυπηθεὶς ὑπὸ ἑξ σφαιρῶν εἰς τὸ στήθος, ὑπὸ τριῶν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὸν τράχηλον καὶ ὑπὸ μιᾶς εἰς τὸν βραχίονα. Συμφώνως πρὸς τοὺς στρατιωτικὸς κανονισμοὺς, τὸ σῶμα ἔμεινεν ἐκτεθειμένον ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκ-

τελέσεως. Μεταφερθὲν ἔπειτα εἰς τὸ Μαιευτήριον διέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἐπιούσης φυλαττόμενος ὑπὸ ἀδελφῶν τοῦ Ἑλέους τὰς ὁποίας ἤλλαζον ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν καὶ αἰτίνες γονυπετεῖς πλησίον ἀπήγγελλον τὰς νεκρωσίμους προσευχάς.

«Ἐν τούτοις ἡ στραταρχὶς εἶχε τρέξει εἰς τὸ Κεραμεικόν. Εἶχεν ἀπευθυνθῆ διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ΄. εἰς τὸν δούκα τοῦ Δουρὰς πρῶτον εὐπατρίδην τῆς ὑπηρεσίας· ἐχρειάσθη νὰ περιμελῆν ἱκανὴν ὥραν.» Ὁ Κ. Δουρὰς ἔλεγεν ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἐδέχετο ἀκόμη κανένα.

Ἡ εἶδησις τῆς ἐκτελέσεως δὲν ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα· ὁ πρῶ-

τος εὐπατρίδης ἀνήγγειλε τότε εἰς τὴν | νατο νὰ τῇ χορηγηθῇ καθὸ καταστάσα
 χήραν ὅτι ἡ ζητηθεῖσα ἀκρόασις δὲν ἠδύ- | πλέον ἄσκοπος.»

Μεταφερθὲν ἔπειτα εἰς τὸ Μαιευτήριον διέμεινεν ἐκεῖ

Ἄς μὴ κρίνωμεν πολὺ αὐστηρῶς τὸ ὑπέρογκον τοῦτο σφάλμα τῆς παλινορθώσεως. Αὕτη ὑπῆρξεν εἰλικρινῆς ἐν τῇ πολιτικῇ ἐξάψει τῆς ἐνόμισεν ὅτι ἔπρατε συμφώνως πρὸς τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἐφόνευσε τὸν ἀνδρῆιον ἐκεῖνον ὅπως φονεῦομεν κακοῦργόντινα κατὰ τοῦ ὁποίου ὑπερασπιζόμεθα τὴν ζωὴν μας. Ὅλαι αἱ κυβερνήσεις διέπραξαν παρόμοια σφάλματα, καὶ, ἐνόσω πᾶσα νικηφόρος ἐξουσία θέλει θεωρεῖ ἐαυτὴν ὡς ἔχουσαν τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ τὸν ἡττημένον, τοιαῦτα σφάλματα θέλουν διαπράττεσθαι. Ἡ δίκη τοῦ Νεῦ ὡς ἡ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', ὡς ἡ τοῦ δουκὸς τοῦ Ἐγκιέν, ὡς τόσαι

ἄλλαι, ἀποδεικνύει τὸ ἄνομον, τὸ ἄτοπον, τὸ ἀνωφελὲς τῆς θανατικῆς ποιῆς ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων.

Ἡ βδελυρὰ ἀπόφασις τῆς 6 δεκεμβρίου 1815 εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀκυρωθῆ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ὅτε μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1850, ἡ χήρα, τὰ τρία τέκνα καὶ ὁ εἰς τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Νεῦ, ὁ Κ. Δουπὲν ὁ πρεσβύτερος, ἐπέτυχον παρὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου πρῶτην τιμὰ ἐπανόρθωσιν, τουτέστιν ἰσόβιον σύνταξιν 25,000 φράγκων διὰ τὴν στραταρχίδα. Τὴν 12 νοεμβρίου 1851, ἀναφορὰ τῆς τῶν κατοίκων τῆς Μοζέλης, ζητούντων νὰ μετατεθῶσι τὰ λείψανα

τοῦ Νεῦ εἰς τὸ Πάνθεον καὶ νὰ τῷ ἐγερθῆ
μνημεῖον διὰ δαπάνης τοῦ κράτους, ἐξή-
γειρε τὸ ζήτημα ἐθνικῆς ἐπανορθώσεως.
Ὁ Κ. Δουπὲν ὁ πρεσβύτερος, ἐν ἀναφορᾷ
τινι πρὸς τὸν βασιλέα, ὑπὸ χρονολογίαν
23 νοεμβρίου 1831, ἀνεπέσει τὰ ἐπιχει-
ρήματα τῆς ὑπερασπίσεως. Ἡ ἐπιβρόχῃ
τῶν ἀρχαίων πατρικίων οἴτινες εἶχον
λάβει μέρος εἰς τὴν καταδίκην, ἐμα-
ταίωσε τὰς ἐντίμους ταύτας ἀλλ' ἀνω-
φελεῖς προσπαθείας. Τὸ ἐθνικὸν αἶσθη-
μα δὲν εἶχεν ἀρκούντως ἀκυρώσει τὴν
ἀπόφασιν τοῦ 1815;

Μόνον τὴν 7 δεκεμβρίου 1855, ἡμέ-
ραν ἐπέτειον τῆς ἐκτελέσεως, μετὰ παρέ-
λευσιν τριάκοντα ὀκτῶ ἐτῶν, σημεῖον
ὄρατον τῆς ἀποκαταστάσεως ἐστήθη
τέλος ἐπὶ τοῦ ἰδίου τόπου ὅπου βολίδες
γαλλικαὶ εἶχον ἐξαπλώσει νεκρὸν τὸν
Γάλλον ἥρωα. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἀν-
δριάς τοῦ Νεῦ, ψηφισθεὶς τὴν 18 μαρ-
τίου 1848 ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερ-
νήσεως, ἐστήθη πανηγυρικῶς βασιλεύου-
τος ἐνὸς Ναπολέοντος. Ἡ εἰκὼν αὕτη
τοῦ μεγάλου στρατιωτικοῦ ἴσταται ἐκεῖ
ὡς νέον μᾶθημα μετριοπαθείας διδόμε-
νον εἰς τοὺς λαοὺς καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς.

ΣΑΙΚΣΠΗΡ

ΙΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΣ

(Συνέχεια.)

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Ὁδὸς

[Ἐισέρχονται ὁ Βενδόλιος καὶ ὁ Μερκούτιος.]

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Εἰς ποῖον δαίμονα
εὐρίσκειται αὐτὸς ὁ Ῥωμαῖος; Ἐκοιμήθη
ἐκτὸς τῆς οἰκίας του;

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Δὲν τὸν εἶδον εἰς τὴν
οἰκίαν τοῦ πατρὸς του· ὁ ὑπηρέτης του
πρὸ μικροῦ μὲ τὸ εἶπε.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ὡ Ῥοζαλίνα, Ῥοζα-
λίνα, ὦ κόρη ὠχροπρόσωπος καὶ σκλη-

ρόκαρδος, τὸν βασανίζεις μέχρι παρα-
φροσύνης.

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Ὁ Τυπάλδος, ὁ συγ-
γενὴς τοῦ γέροντος Καπουλέτου, ἔγραψε
πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς του.
Ἐπιστρέφων θὰ εὔρη τὴν ἐπιστολήν.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Μὰ τὴν ψυχὴν μου,
θὰ ἦναι πρόσκλησις εἰς μονομαχίαν.

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Ὁ Ῥωμαῖος εἶναι ἰκα-
νὸς νὰ ἀπαντήσῃ.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Διὰ νὰ ἀπαντήσῃ κα-
νεὶς εἰς ἐπιστολήν πρέπει νὰ ἤξεύρῃ νὰ
γράψῃ.

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Μάλιστα· ἀλλὰ θ' ἀ-
παντήσῃ μὲ καλὴν μελάνην· ὁ Τυπάλδος
θα μάθῃ τί ἀξίζει ὁ φίλος μας ὅταν τὸν
προκαλῶσι.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Οἶμοι! δυστυχῆ Ῥω-
μαῖε· ἀπέθανεν ἐκ προοιμίου! Διὰ νὰ τὸν
φονεύσῃ ἤρκεσε μαύρη γραμμὴ ὑπὸ λευκὰ
βλέφαρα ἢ ἐπὶ δὴ ἐρωτικοῦ ἄσματος
ψαλλομένου ὑπὸ γλυκείας φωνῆς. Ὁ τυ-
φλὸς παῖς ἐνέπηξε τὸ βέλος εἰς τὸ μέ-
σον τῆς ἐρειπωμένης καρδίας αὐτοῦ. Ὁ
Ῥωμαῖος νὰ πολεμήσῃ! καὶ καθ' ἐνὸς
Τυπάλδου!

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Ἐνὸς Τυπάλδου! Καὶ
τί ἔκτακτον ἔχει ὁ Τυπάλδος αὐτός;

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Αὐτός· ἔ! φίλε μου,
εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγρίων καὶ ἐξημε-
ρωθέντων θηρίων· ὁ ἡγεμὼν τοῦ κατὰ
κανόνας φόου. Θὰ πολεμήσῃ ἐναντίου
σου χαριέντως, εὐγενῶς ὡς ψάλλεις ἐν
ἄσμα· ὁ πούς αὐτοῦ θὰ κρατῇ τὸ μέτρον
καὶ τὸ σῶμά του θ' ἀκολουθῇ τὴν κίνη-
σιν· ἐν, δύο, τρία... ὁ σίδηρος βυθίζε-
ται εἰς τὸ στήθός σου. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν
μονομάχος, εὐγενὴς πρώτης τάξεως, καὶ
μαχητῆς πρώτης, δευτέρας καὶ τρίτης
τάξεως· σὲ κατακερματίζει ὡς σφαγεὺς
ἐν τῷ μέσῳ τῆς μετάξης τῶν ἐνδυμάτων
σου. Ἄ! ἄ! (τίθεται εἰς προσοχήν.) — Ἐν...
δύο... ἰδὲ... προσβολὴ τρίτης ἀρί-
στη! προσποίησις τετάρτης ἐξαισία!...
Καὶ... χα, χα (μιμνεῖται τὸ ἐπιφώνημα δι-
δακτῆλου τῆς ξιφομαχίας ὅστις ἀμύνεται προτι-
θέμενος νὰ κτυπήσῃ τὸν ἀντίπαλόν του.)

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Χα, χα!... τί ἐννοεῖς;
ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Εἰς τὸν διάβολον ὁ

Τυπάλδος σου καὶ ὅλοι οἱ μωροὶ τοῦ φουράματός του. Ψελλίζουσιν αἰωνίως καὶ αἰωνίως προσποιοῦνται λαλοῦντες διὰ τῆς ἄκρας τῶν χειλέων των. Ἀχρεῖοι φανταστικοὶ, εἰσάγουσι νέας λέξεις καὶ προφορὰς ἀγνώστους. — Μὰ τὸν Θεὸν καλὸν ξίφος . . . ἄληθῶς καλὸν ξίφος . . . χαριεστάτη ἑταίρα μὰ τὴν πίστιν μου. ὦ πάππε μου! δὲν εἶναι ἀξιοδάκρυτον νὰ περιστοιχιζώμεθα ἀπὸ τοὺς κυρίους τούτους, νὰ πιεζώμεθα ἀπὸ τὰς μυίας αὐτὰς φερούσας ξένα πτερά, καὶ νὰ συντριβώμεθα ὑπὸ τὸ βάρος τῶν μὲ συγχωρεῖτε; Δὲν εἶναι ἀξιοδάκρυτον νὰ ἱππεύσῃ ἐφ' ἡμῶν οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἀλλοκότων συρμῶν, οἱ φέροντες τοσοῦτον στενὰς περικνημίδας ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ καθήσῃσιν ἀνέτως. Καὶ ἔπειτα αἱ γαλλικαὶ φράσεις των, τὰ bon jour, τὰ bon soir!

[Εἰσέρχεται ὁ Ῥωμαῖος.]

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Ἰδοὺ ὁ Ῥωμαῖος . . . ἰδοὺ ὁ Ῥωμαῖός μου.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ὁ τεθνεὼς Ῥωμαῖος, ὁ Ῥωμαῖος τεθνεὼς! ξηρὸς ὡς καπνιστὴ ἀρίγκα. Παράδοξος μεταμόρφωσις! Ἀνθρωπος—πτῶμα. Καλημέρα, μακαρίτα φίλε. Ἐμπρὸς, εἶπέ μας μερικὸς στίχους τοῦ ἐρωτευμένου Πετράρχου. Ἡ Λάδουρα ἢ ἐρωμένη του ἦτο τίποτε παραβαλλομένη μὲ τὴν ἰδικὴν σου ἐρωμένην. Λάουρα! οὐφ! Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι ὁ στοιχουργὸς τῆς ἠξίζε περισσότερον σοῦ. Καὶ ἡ Διδῶ! πᾶ! ἀγέλας τῆς Τύρου! Καὶ ἡ Κλεοπάτρα! μικρὰ αἰθιοπὶς! Καὶ ἡ Ἑλένη, ἀθλία γυναῖκα. Καὶ ἡ Ἡρῶ, τυχοδιώκτις! καὶ ἡ Θίσβη, μικρὴ γαλανομμάτα καὶ τίποτε περισσότερον. Ἀλλὰ δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ προσέξῃ τις εἰς αὐτὰς! Δὲν εἶναι ἀληθές; — Κύριέ μου, χαιρετε. Τὸ γαλλικόν σας πανταλόνιον ἀσπαζόμεθα γαλλιστὶ, bon jour! Διάβολε! χθὲς τὸ ἐσπέρας ὠλίσθησας ἐκ τῶν χειρῶν μας ὠραϊότατα!

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Ὡλίσθησα.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ὡλίσθησας ὡς χέλιον! ἀνελήφθης, ἐχάθης.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Συγγνώμην, φίλε μου,

εἶχον κατεπειγούσας ὑποθέσεις. Γνωρίζετε ὅτι ὑπάρχουν περιστάσεις καθ' ἃς ἡ εὐπρέπεια λαμβάνει τὴν δευτέραν τάξιν.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Δευτέρας τάξεως εὐπρέπεια! Δοιπὸν μὲ ὠφειλεις δύο χαιρετισμούς. Τῆς πρώτης τάξεως ἢ εὐπρέπεια ἀπαιτεῖ ἓνα.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Δύο χαιρετισμούς, ἔστω.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Εἰς τὸν καλὸν εὐπατρίδην ἀρκεῖ ἐν μικρὸν μάθημα φιλοφροσύνης.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Ἀγαπῶ τὴν μὴ ἐξαυτλουμένην φιλοφροσύνην.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ὡς τὴν ἰδικὴν μου τὸ ἄνθος τῆς εὐπρεπείας καὶ τῆς ἱπποτικότητος.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Ἄνθος εὐπρεπείας! ὠραία ἔκφρασις.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ὡραιοτάτη.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Φεῦ, τὰ πέδιλά μου! βλέπεις τὰ ὠραία ταῦτα ῥόδα καὶ τὰς ταινίας αἵτινες καλύπτουσι τὰ πέδιλά μου; Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν τὸ ἄνθος τῆς εὐπρεπείας. Ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα σου συντριβει τὰ πέδιλά μου, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὰ ἐξαφανίζει.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ἡ φράσις σου εἶναι καινότερα τῶν πεδίων σου καὶ λαμπρότερα τῶν ῥόδων. Φθείρου τὰ πέδιλά σου καὶ τήρει τὴν ῥητορικὴν σου.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Ἰδοὺ εὐφυΐα ἢν θὰ ἐφθύνουν ὅλοι οἱ ὑποδηματοποιοί.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. (Κράζων τὸν Βενβόλιον.) — Βενβόλιε, βοήθειαν! βοήθειαν, Βενβόλιε! λειποθυμῶ θὰ πέσω.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Δὸς ἐν πτέρνισμα ἀκόμη εἰς τὸ πνεῦμά σου. εἶναι ἀπειθὲς ζῶον, μὴ φείδεται αὐτοῦ.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ἄν κακολογῆς τὸ πνεῦμά μου, σοῦ δάκνω τὰ ἄκρα τῶν ὠτων.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Ἄν τὸ ζῶον λακτίξῃ, παραιτοῦμαι.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ἀκόμη! ἀκόμη! πάντοτε ἐλαστικὰ ἐπιγράμματα τὰ ὁποῖα ὄντα ἐνὸς δακτύλου τὰ τευτόνεις μέχρις ὀργυῖας.

ῬΩΜΑΙΟΣ. — Καὶ εἰς ταῦτα πάντοτε ὑποχωρεῖς.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ — Ἀγαθὴ τύχη! Ἴδου ὁ Ῥωμαῖος τὸν ὁποῖον ἀγαπῶ. Δὲν εἶσαι τώρα πολὺ καλλίτερος παρ' ὅταν κλαίης, θρηγῆς καὶ στεναζῆς; Ἴδου τώρα εἶσαι κοινωνικὸς καὶ χαριεὺς. Ἴδου ὁ ἀληθὴς Ῥωμαῖος, ὁ ἀληθὴς, φυσικὸς καὶ τεχνικὸς Ῥωμαῖος· ὁ μοναδικός. Ὁ ἔρωσ εἶναι ἀληθὴς ἠλίθιος, κρεμανταλᾶς, βαδίζων χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ τί κάμνει.

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Μὴ τοῦ ὀμιλῆς περὶ ἔρωτος διότι ἡ μανία του θὰ ἐπαναληφθῆ.

ΡΩΜΑΙΟΣ. (Βλέπων τὴν τροφόν.) — Σιωπῆ. Ἴδου κάτι μεγαλοπρεπές.

[Εἰσέρχονται ἡ τροφὸς καὶ ὁ Πέτρος.]

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Μακρὰν, μακρὰν! Ἴδου πλοῖον πλησίστιον.

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Δύο πλοῖα, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκόν.

ΤΡΟΦΟΣ. (Καλοῦσα μετὰ φωνῆς δυνατῆς τὸν ὑπηρέτην.) — Πέτρε!

ΠΕΤΡΟΣ. — Παρῶν, κυρία.

ΤΡΟΦΟΣ. — Πέτρε, τὸ ἀνεμιστήρι μου.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Δόσε τὸ ἀνεμιστήρι της, Πέτρε. Τὸ ἀνεμιστήρι θὰ κρύψῃ τὸ πρόσωπον.

ΤΡΟΦΟΣ. — Καλημέρα σας, εὐτυχεῖτε, ὦραῖο κύριοι.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Καλησπέρα, καλησπέρα, ὦραῖα κυρία.

ΤΡΟΦΟΣ. — Πῶς! εἶναι ἑσπέρα;

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Καὶ προχωρημένη ἑσπέρα· τοῦτο λέγει ὁ μέγας ὠροδείκτης.

ΤΡΟΦΟΣ. (Κινοῦσα τὸ ριπίδιον.) — Ἄ, οὐφ! ἄ, οὐφ! τί ἄνθρωπος εἶσαι;

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐπλάσεν ὅταν ἠθέλησε νὰ ἐμπαίξῃ τὸν ἑαυτὸν του.

ΤΡΟΦΟΣ. (Γελῶσα.) — Χαριέστατον, χαριέστατον. Ὅταν ὁ Θεός... ἔ! ὅταν ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ ἐμπαίξῃ τὸν ἑαυτὸν του. Ἐ; νὰ ἐμπαίξῃ τὸν ἑαυτὸν του! Κύριοι, ποῖος ἀπὸ σᾶς εἰμπορεῖ νὰ μὲ εἰπῇ ποῦ θὰ εὔρω τὸν νέον Ῥωμαῖον;

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Θὰ σὲ τὸ εἶπω. Θὰ τὸν εὔρῃς ὀλίγον γηράσαντα· ἦτο νεώτερος κατὰ τρία λεπτὰ τῆς ὥρας ὅταν ἐκίνησες. Ὁ νεώτερος τῶν Ῥωμαίων εὕρισκεται ἐνώπιόν σου... ἐν ἑλλείψει καλλιτέρου εἶμαι ἐγώ.

ΤΡΟΦΟΣ. — Πολὺ καλά.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Τὸν λαμβάνει ὅπως ἔχει· εἶναι συμβιβαστικὴ γυνή.

ΤΡΟΦΟΣ. — Ἐὰν ἦσθε ὁ κύριος Ῥωμαῖος, ἔχω νὰ σᾶς διακοινώσω κάτι ιδιαίτερον.

ΒΕΝΒΟΛΙΟΣ. — Θέλει νὰ τοῦ προτείνῃ ἐρωτικὴν ἐκδρομὴν.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Ὠραῖον! ἀληθῶς ὦραῖον!

ΡΩΜΑΙΟΣ. (Πρὸς τὸν Μερκούτιον.) — Τί λέγεις λοιπόν; τί ἀνεκάλυψες ἀληθῶς ὦραῖον;

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. — Τίποτε. Μία τρίχα εἰς τὴν σουπάν μου. Μικρὸν πράγμα· δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ὀμιλῇ τις. Ἐ, καλά! δὲν αἰσθάνεσαι λοιπόν μούχλα; Οὐφ, εἶναι ταγγή.

[Ἄδει ἀρχαῖον δημῶδες ἄσμα.]

Τὸ παλαιὸν σαμνίον,

Τὸ παλαιὸν πουγγίον,

Τὸ παλαιὸν ἀγγετον

Ἄκόμη χρησιμεῖει καὶ κατὰ τι ἀξίζει.

Γυνὴ σεσαθρωμένη

Καὶ ἐφρύτιδωμένη

Ἄλλὰ ἀκκιζομένη

Βεβαίως δὲν ἀξίζει ὅσον χρυσὸν ζυγίζει.

Ῥωμαῖε, τρώγεις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς σου; ἡμεῖς ἐκεῖ πηγαίνομεν.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Σᾶς ἀκολουθῶ.

ΜΕΡΚΟΥΤΙΟΣ. (Πρὸς τὴν τροφόν.) — Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάττῃ! μάμμη μου! Σᾶς προσκυνῶ, εὐγενεστάτη, εὐγενεστάτη, καὶ τρὶς εὐγενεστάτη κυρία.

[Ὁ Βενβόλιος καὶ ὁ Μερκούτιος ἀναχωροῦσι γελῶντες.]

ΤΡΟΦΟΣ. — Κύτταξε, κύτταξε, κύτταξε!... Ὑγλαίνε, κύριε. Ἴδου χαριέστατον ὑποκείμενον. Εἶπε, εἶπε ἀνοησίας. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ γελοῖος;

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Εἶναι ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ὅλοι ἀκούουν εὐχαρίστως. Ὁμιλεῖ πολλά, καὶ ὀλίγον, πολὺ ὀλίγον ἀφίνει τοὺς ἄλλους νὰ ὀμιλοῦν.

ΤΡΟΦΟΣ. — Ἐ καλά! Ἄς πάρῃ τὰ μούτρά του νὰ πῇ τίποτε γιὰ μένα καὶ βλέπονμε. Ἐγὼ δὲν φοβοῦμαι· δὲν φο-

βοῦμαι ἑκατὸ, χίλιους σὰν αὐτόν. Ἄς ἔλθῃ τὸ λοιπὸν! μὲ πέρνει λοιπὸν σὰν τῆς ὁμοιότητος; σὰν καμμίαν ἀπὸ ἐκελευαίς; (Πρὸς τὸν Πέτρον μὲ πομπῶδες ὕφος.) — Καὶ σὺ, παληόπαιδο, ἀφίνεις νὰ μὲ βρίζῃ, νὰ μὲ πομπεύῃ, νὰ μὲ κακομεταχειρίζεται ὁ τυχὼν ἀνόητος!

ΠΕΤΡΟΣ. — Δὲν εἶδα κανένα νὰ τὰ κάμῃ ὅλα αὐτά. Δὲν σᾶς ἐπρόσβαλε κανείς. Εἶμαι ἀνδρειωμένος σὰν κάθε ἄλλος καὶ ὅταν ἦμαι βέβαιος ὅτι ἔχω τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος μου...

ΤΡΟΦΟΣ. — Μὰ τὴν ζωὴν μου ποτὲ δὲν εἶδα τέτοιον ἄνθρωπον σὰν ἐκεῖνον. (Πρὸς τὸν Πέτρον.) — Εἶσαι γελοῖος. (Πρὸς τὸν Ῥωμαῖον.) — Εὐγενέστατε νέε, ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι. Ἡ νέα μου κυρία μὲ ἔστειλε καθὼς σᾶς προεῖπα... Μὲ ἐπεφόρτισε... ἀλλ' ὅσο δι' αὐτὸ δὲν λέγω λέξις τὸ φυλάγω γιὰ μένα... Πρῶτα πρῶτα, προσέξτε μὴ τὴν ἀπατήσετε· θὰ ἦναι πολὺ κακόν· ἢ μικρὴ εἶναι τόσον νέα! Μὴ θελήσετε νὰ τὴν λυπήσετε!

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Παραμάνα, σ' ἐπιφορτίξω νὰ μεταβιβάσῃς πολλὰς φιλοφρονήσεις ἐκ μέρους μου πρὸς τὴν κυρίαν σου. Εἰπέτη ὅτι ὀρκίζομαι...

ΤΡΟΦΟΣ (διακόπτουσα αὐτόν.) — Μάλιστα, μάλιστα, νέε μου. Ὅσα μοῦ εἶπατε θὰ τῆς τὰ εἰπῶ χωρὶς ἄλλο· καὶ πόσον θὰ τὴν εὐχαριστηθῇ Θεὸς μου, Θεέ μου!

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Καλὰ λοιπὸν! τί θὰ τῆς εἶπῃς ἀφοῦ δὲν μὲ ἀκούεις;

ΤΡΟΦΟΣ. — Θὰ τῆς εἰπῶ ὅτι ὠρκισθήκατε μόνον οἱ εὐγενεῖς ὀρκίζονται.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἄς εὕρῃ τρόπον νὰ ἔλθῃ ἀπόψε νὰ ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν Δαυρέντιον καὶ νὰ ἐξομολογηθῇ εἰς αὐτόν. Θὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τῆς καὶ σύζυγον. (Τῇ δίδει χρήματα.) — Λάβε αὐτὰ διὰ τὸν κόπον σου.

ΤΡΟΦΟΣ. — ὦ! ὄχι, ὄχι, κύριε, ὄχι, βεβαίως.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἐλα τώρα, πρέπει.

ΤΡΟΦΟΣ. — Λοιπὸν ἀπόψε εἶπετε; ὦ! θὰ ἦναι, θὰ ἦναι.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Μίαν λέξις ἀκόμη. Μετὰ μίαν ὥραν ὁ ὑπηρέτης θὰ περιμένῃ εἰς

τὸν τοῖχον τοῦ μοναστηρίου· θὰ σοῦ δώσῃ σχοινίον τὸ ὅποιον θὰ χρησιμεύσῃ ὡς κλίμαξ· διὰ τῶν βαθμίδων αὐτῆς θὰ φθάσω εἰς τὴν ἐλπίζομένην εὐτυχίαν, εἰς τὸ τέρμα τῶν ζωηροτέρων μου πόθων. Ἡ σιωπηλὴ νύξ θὰ μὲ προστατεύσῃ. Ὑγίαινε, παραμάνα, ἔσο πιστὴ. Αἱ ὑπηρεσίαι σου δὲν θὰ μείνωσι χωρὶς ἀνταμοιβήν. Ὑγίαινε καὶ ἐνθύμιζε τὸν Ῥωμαῖον εἰς τὴν μνήμην τῆς κυρίας σου.

[Ἀπέρχεται.]

ΤΡΟΦΟΣ. — Καλὲ νέε, ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογῆσῃ εἰς τὸν οὐρανόν! (Ἀνακαλοῦσα τὸν Ῥωμαῖον.) — Μίαν λέξις ἀκόμη, σὲ παρακαλῶ.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Λέγε.

ΤΡΟΦΟΣ. — Εἶναι πιστὸς ἄνθρωπος ὁ ὑπηρέτης σας; Ἠξέυρετε τὴν παροιμίαν: μυστικὸν ποῦ δὲν ἀνακοινῶνεται φυλάγεται καλὰ.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Σοῦ ἐγγυῶμαι περὶ τῆς ἐχεμυθίας του... εἶναι δεδοκιμασμένος ἄνθρωπος.

ΤΡΟΦΟΣ. — Πολὺ καλὰ! Ἄ, κύριε, κύριε, ἡ κυρία μου εἶναι ἡ πλέον χαριτωμένη γυναῖκα... Σπάνιον πλάσμα... Ὅταν ἔτρεχε καὶ ἐφλυαροῦσε εἰς τὸν κῆπον!... ἦταν ἕνας ἔρωτας... Εὐρίσκεται εἰς τὴν πόλιν ἕνας εὐγενὴς ὁ ὅποιος δὲν θὰ δυσηρεστήτο ἀν ἔπιανε... Θεέ μου! ὁ κόμης Πάρις θὰ ἤθελε βεβαίως... ἀλλ' ἡ ἀγαπητὴ μου μικρὴ δὲν θέλει νὰ ἀκούσῃ δι' αὐτόν... εἰμποροῦσε ν' ἀγαπήσῃ τὸν διάβολον, εἰς τὴν τιμὴν μου, τὸν διάβολον αὐτόν. Ἐπρεπε νὰ ἰδῆτε πῶς θυμόνει ὅταν διὰ νὰ τὴν πειράξω τῆς λέγω ὅτι ὁ κόμης Πάρις εἶναι ἀξιάραστος· ὦ! θυμόνει, χάνει τὸ χρῶμά της σὰν νὰ ἔλεγε... Ὀνομάζεσθε Ῥωμαῖος... ὠραῖον ὄνομα... ἀρχίζει μὲ τὴν αὐτὴν συλλαβὴν μὲ τὴν ὁποίαν καὶ τὸ ῥόδον. Δὲν εἶναι ἀλήθεια;

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἀλήθεια· καὶ τὰ δύο ὀνόματα ἀρχίζουν ἀπὸ Ρ. Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἀδιάφορον νομίζω.

ΤΡΟΦΟΣ. — Ἀπὸ Ρ... ἐλεεινὸ στοιχεῖο. Τί ἀηδία! χωρατεύετε. Εἶμαι βεβαία ὅτι ὁ Ῥωμαῖος δὲν ἀρχίζει καθὼς τὸ ῥοκανίδι. Ἡ κυρία μου λέγει τόσα

ώραία πράγματα ἀπάνου σ' αὐτό... ὦ! ἀν
 ἠκούατε ... ὦ! θὰ εὐχαριστεῖσθε πολὺ!

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἐνθύμιζέ με εἰς τὴν κυ-
 ρίαν σου.

ΤΡΟΦΟΣ. — Μάλιστα, μάλιστα, χί-
 λιαὶ φοραὶς μάλιστα.

[Ὁ Ῥωμαῖος ἀποσύρεται.]

ΤΡΟΦΟΣ. — Ἐ Πέτρε!

ΠΕΤΡΟΣ. — Παρῶν.

ΤΡΟΦΟΣ. — Δάβε τὸ ἀνεμιστήρι, φέρε
 τὸ καὶ βάδιζε ἔμπρός.

[Ἡ τροφὸς ἐξέρχεται πομπωδῶς προηγουμένου
 τοῦ Πέτρου.]

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

Κήπος τοῦ Καπουλέτου.

[Εἰσέρχεται ἡ Ἰουλία.]

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἐννέα ἐκτύπησαν καθ' ἣν
 στιγμὴν ἀνεχώρησεν ἡ τροφὸς μου. Εἰς
 ἡμίσειαν ὦραν ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ·
 μὲ τὸ ὑπεσχέθη. Ἴσως δὲν τὸν εὔρεν! ...
 ἀλλ' ὄχι! (Μετὰ ἐναγώνιον σιωπῆν.) — Εἴ-
 ναι χωλὴ! ... Ἄ! ὁ ἔρωσ ἔπρεπε νὰ ἔχη
 ταχυδρόμον τὴν σκέψιν. Ἡ σκέψις εἴ-
 ναι μυριάκις ταχύτερα τῶν ἀκτινῶν τῆς
 ἡμέρας ὅταν ἀποδιώκωσι τὰς σκιάς ἀπὸ
 τὰ ὄρη. Βεβαίως εἶχον εἰς τὸν πτερωτὸν
 ἔρωτα ἀντὶ ἵππων δύο ταχείας περιστε-
 ράς. (Σιωπῆ.) Ὁ ἥλιος μεσουρανεῖ. Ἀπὸ
 τῆς ἐνάτης ὥρας μέχρι τῆς μεσημ-
 βρίας ... τρεῖς ὄλαι ὦραι! ... Δὲν ἔρ-
 χεται ... Ἐὰν ἠγάπα, εἰς τὸ αἷμα τῶν
 φλεβῶν αὐτῆς ἦτο νεαρὸν καὶ θερμὸν,
 ὦ! θὰ ἐπέτα ὡς σχίζει ἡ σφαῖρα τὸν
 αἴρα. Ὁ λόγος μου μόνον θὰ τὴν ἀπέ-
 στελλεν· εἰς τὸν ἀγαπητὸν μου, ὅστις
 τάχιστα θὰ τὴν ἐπέστρεφεν! Εἶναι
 γραῖα καὶ οἱ γέροντες παρωδοῦσι τὸν
 θάνατον ... τὸ πτώμα δὲν εἶναι βαρύ-
 τερον καὶ ὠχρότερον, καὶ ὁ μόλυβδος κι-
 νεῖται εὐχερέστερον. (Σπεύδει εἰς προῦπᾶν-
 τήσιν τῆς τροφῆς.) Ἴδου αὐτή! εἶναι αὐτή!
 εἶναι αὐτή! (Ἡ τροφὸς εἰσέρχεται μετὰ τοῦ
 Πέτρου φέροντος τὸ ριπίδιον.) Θεέ μου! Ἴδου
 αὐτὴ τέλος πάντων! Ἀγαπητῆ μου πα-
 ραμὰνα, τί νέα· τὸν ἀπῆντησες; Δίωξον
 αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον.

ΤΡΟΦΟΣ. — Πέτρε, πήγαίνε νὰ μὲ πε-
 ριμένης εἰς τὴν θύραν.

[Ὁ Πέτρος ἐξέρχεται.]

ΙΟΥΛΙΑ. — Καλή μου, ἀγαπητῆ μου
 παραμὰνα, σὲ ἀκούω, λέγε ... Ἄ! Θεέ
 μου! πόσον εἶναι θλιβερὰ ἡ ὄψις σου!
 Ἐὰν τὰ νέα σου ἦναι κακὰ μὴ τὰ καθι-
 στᾶς μᾶλλον πένθημα· λάβε ὕφος εὐθυ-
 μον λέγουσα αὐτὰ εἰς ἐμέ. Εἶναι καλὰ;
 Τότε διόρθωσον τὴν πικρὰν θλίψιν τοῦ
 προσώπου σου· διότι ὑπάρχει κακοφω-
 νία μεταξὺ τῆς μουσικῆς αὐτῶν καὶ τῆς
 πενθίμης ὄψεώς σου.

ΤΡΟΦΟΣ. (Ῥιπτομένη ἐπὶ καθίσματος τοῦ
 κήπου.) — Οὐφ! κατεβλήθη, ἀπέκαμα·
 ἔχω ἀνάγκην ἀναπαύσεως ... ὦ! κακό-
 μοιρα μέλη μου. Ἄχ! Θεέ μου! ἄχ! τί
 ταξείδι, κυρία, τί ταξείδι.

ΙΟΥΛΙΑ. — Ἦθελον νὰ ἤμην κουρα-
 σμένη ὡς σὺ καὶ νὰ ἠξέυρω ὅτι ἔχεις
 νὰ μὲ εἰπῆς. Λέγε λοιπὸν, λάλει πρὸς
 χάριν μου, λάλει, ἀγαπητῆ μου παρα-
 μανίτσα.

ΤΡΟΦΟΣ. — Ἄχ! πῶς τρέχεις! Ἰησοῦ!
 τί κόπος. Δὲν εἰμπορεῖς νὰ περιμείνῃς
 μίαν στιγμὴν; βλέπεις ὅτι εἶμαι ἀφα-
 νισμένη, κυρία.

ΙΟΥΛΙΑ. — Σοῦ μένει ἀρκετὴ ἀναπνοὴ
 διὰ νὰ μὲ εἰπῆς ὅτι εἶσαι ἀφανισμένη
 καὶ κοπιᾷξεις περισσότερον ἀπολογου-
 μένη διότι δὲν εἰμπορεῖς νὰ μὲ ἱκανο-
 ποιήσῃς. Τί ἔχεις νὰ μὲ εἰπῆς; καλὰ ἢ
 κακὰ νέα; Ἀπάντησον, ἀπάντησον μόνον
 εἰς τοῦτο. Διὰ τὰς λεπτομερείας περι-
 μένω. Ἄς ἴδωμεν, εἶναι καλὰ ἢ κακὰ
 τὰ νέα;

ΤΡΟΦΟΣ. — Μὰ τὴν ζωὴν μου, κυρία,
 δὲν σὰς συγχαίρω διὰ τὴν ἐκλογὴν ὅπου
 ἐκάμετε. Ὁ Ῥωμαῖος! αὐτὸς, αὐτὸς.
 Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἡ φυσιογνωμία του
 εἶναι χαριτωμένη· ὦραι ὄψις, ἀλλὰ ...
 ποδᾶρι καλοκαμωμένον, χέρι κομφὸν,
 ὀμιλία εὐχάριστη. Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ εἶναι
 κοινὰ· ἐν τούτοις εἶναι κομφὸς, πολὺ
 κομφὸς. Δὲν εἶναι τὸ ἄνθος τῆς φιλο-
 φροσύνης ὁ νεανίας σας. Γλυκὺς σὰν ἀρ-
 νάκι καὶ ὑπομονητικὸς εἰς τὸ ἄκρον.
 Ἐμπρὸς, ἔμπρὸς, κόρη μου, πολὺ καλὰ,
 πολὺ καλὰ. Ἐφάγετε, δὲν εἶναι ἀλήθεια;

ΙΟΥΛΙΑ. — Όχι· ἀλλὰ δὲν μὲ λέγεις τίποτε. Δάλει με περὶ τοῦ γάμου· τί εἶπε;

ΤΡΟΦΟΣ. — Ὦχι! τὸ κεφαλάκι μου! τὶ ἤμικρανία! ἄχ, τί πόνος! Θὰ γίνῃ εἴκοσι κομμάτια. Καὶ ἡ ράχη μου... ἀπ' ἐδῶ... ἀπ' ἐκεῖ... ὦ! ὁ Θεὸς νὰ σᾶς συγχωρήσῃ, κυρία μου! ὠραῖον πρᾶγμα νὰ μὲ κάμετε νὰ τρέχω μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον. Τέλος πάντων αἰσθάνομαι πῶς ἀποθνήσκω.

ΙΟΥΛΙΑ. — Πολὺ λυπούμαι, παραμάνα, δι' ὅσα ὑποφέρεις· ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ, σὲ παρακαλῶ, καλή μου παραμάνα, τί σ' ἐπεφόρτισε νὰ μ' ἀπαντήσης;

ΤΡΟΦΟΣ. — Μὲ εἶπε... μὲ ὠμίλησε σὰν ἀξιόλογος ἄνθρωπος, σὰν ἀγαπημένος ἄνθρωπος, σὰν γενναῖος ἄνθρωπος, σὰν ἐνάρετος ἄνθρωπος. Ἀλήθεια, ποῦ εἶναι ἡ μητέρα σας;

ΙΟΥΛΙΑ. — Ποῦ εἶναι; εἰς τὸν οἶκόν της. Ποῦ θέλεις νὰ ἦναι; Ἀλλὰ διατί μὲ ἀπαντᾷς; Ὁμίλησε σὰν ἀξιόλογος ἄνθρωπος, ποῦ εἶναι ἡ μητέρα σας; Τί σημαίνει τοῦτο;

ΤΡΟΦΟΣ. — ὦ, μικρέ μου καὶ ἀνυπόμονε ἔρωτα. Εἶγε, εἶγε, μ' αὐτὸν τὸν τρόπον θεραπεύεις τὸν κόπον μου; Μὰ τὴν ζωὴν μου, εἰς τὸ μέλλον θὰ κάμνης μόνη σου τὰς παραγγελίας σου.

ΙΟΥΛΙΑ. — Τὶ δυσκολίας φέρεις! ἄς ἴδωμεν, τί σὲ εἶπεν ὁ Ῥωμαῖος;

ΤΡΟΦΟΣ. — Απόψε εἰμπορεῖτε νὰ ὑπάγετε εἰς ἐξομολόγησιν;

ΙΟΥΛΙΑ. — Μάλιστα.

ΤΡΟΦΟΣ. — Λοιπὸν πρέπει νὰ ὑπάγετε εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀδελφοῦ Λαυρεντίου· ἐκεῖ θὰ εὔρετε σύζυγον ἔτοιμον... Νὰ τὰ μάγουλά σας κοκκινίζουν καὶ τὸ αἷμά σας ἄρχισε νὰ βράζῃ. Τὸ βράδου δὲν θὰ κοκκινίζετε πλέον. Πηγαίνετε εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐγὼ θὰ φροντίσω νὰ εὔρωτῃν ἐκ σχοινίου κλίμακα διὰ τὸν Ῥωμαῖον. Ἄμα νυκτώσῃ ὁ ἀγαπητός σας θὰ τὴν μεταχειρισθῇ διὰ ν' ἀναβῇ εἰς τὴν φωλιάν. Ἐργάζομαι διὰ σᾶς! Καὶ πρῶτον πηγαίνω νὰ δειπνήσω καὶ σεῖς σπεύσατε νὰ ὑπάγετε εἰς τοῦ ἀδελφοῦ Λαυρεντίου.

ΙΟΥΛΙΑ. — Σπεύδω πρὸς τὴν εὐτυχίαν. Χαῖρε, ἀγαπητῆ τροφός μου.

[Ἄφ' ἐνός ἐξέρχεται ἡ Ἰουλία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τροφός.]

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

Τὸ σπήλαιον τοῦ ἀδελφοῦ
Λαυρεντίου.

[Εἰσέρχονται ὁ ἀδελφός Λαυρέντιος
καὶ ὁ Ῥωμαῖος.]

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ. — Εἶναι συμπεφωνημένοι. Εἴθε ὁ οὐρανὸς νὰ μειδιάσῃ εἰς τὴν ἱεροτελεσίαν ταύτην, δι' ἣν εὐχομαι νὰ μὴ μετανοήσωμεν εἰς τὸ μέλλον.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — Ἀμὴν, πάτερ μου. Ἄς ἔλθῃ, ἄς ἔλθῃ ἀκολούθως ἡ ὀδύνη, ἂν θέλῃ νὰ ἔλθῃ· δὲν θὰ παραπονεθῶ ποσῶς. Ἰδοὺ ἐγὼ ὀφειλέτης τῆς τύχης· οὐδέποτε θὰ πληρώσω πρὸς αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν ἣν μοὶ παρέχει ὅταν ἴδω τὴν Ἰουλίαν μίαν στιγμὴν καὶ μόνην· ἐνώσατε τὰς χεῖράς μας διὰ τῶν ἱερῶν εὐχῶν σας καὶ ἄς ἔλθῃ ἀκολούθως ὁ βιβρώσκων τοὺς ἔρωτας θάνατος· δὲν τὸν φοβοῦμαι· θέλω μόνον ἡ Ἰουλία νὰ γίνῃ ἰδική μου.

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ. — Αἰ βίαιαι χαρὰ ἔχουσι βίαιον τὸ τέλος. Θνήσκουσιν ἐν τῷ θριάμβῳ αὐτῶν. Ἐκρηγνύονται ὡς ἡ πυρῖτις ἐφ' ἧς τετῆ θρυαλλίς· ἡ πυρῖτις εἶναι τὸ φίλημα τὸ ὅποιον φονεύει. Πρόσεχε, νεανία! ἡ ἡδονὴ ἀποκάμνει ἀφ' ἑαυτῆς· τὸ μέλι καθίσταται ἀηδὲς διὰ τὸν ἀπὸ μέλιτος τρεφόμενον. Μετριάσατε τὸν ἔρωτά σας· καταστήσατε βεβαίαν τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, μετριάζοντες τὴν παραφοράν του. Οἱ πολὺ σπεύδοντες φθάνουσιν ἀργότερον τῶν μὴ σπευδόντων. Ἄλλ' ἰδοὺ αὐτῆ, ἡ νεαρὰ σύζυγός σας.

[Εἰσέρχεται ἡ Ἰουλία.]

Ἰδοὺ αὐτῆ, ἐλαφρὰ καὶ ζωηρὰ μόλις θίγει διὰ τοῦ ταχεῖς ποδὸς αὐτῆς τοὺς χάλικας τοῦ σπηλαίου. Ἐρρασταί, ἐρρασταί! Ψυχαὶ ἐλαφραὶ καὶ εὐθυμοὶ, δύνασθε νὰ ἴστασθε ἐπὶ τοῦ εὐθραύστου ἴστου ὅστις κυμαίνεται εἰς τὸν ἀέρα κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας τοῦ θέρους. Αἶ

χίμαιραι σὰς ὑποστηρίζουσι καὶ εἰσθε ἐλαφροὶ ὡς αὐταί.

ΙΟΥΛΙΑ. (Πρὸς τὸν μοναχόν.) — Ἄγιε πάτερ, ἡ Ἰουλία σὰς χαιρετίζει.

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ. — Ὁ Ῥωμαῖος θὰ σὰς εὐχαριστήσῃ δι' ἐμὲ καὶ δι' αὐτὸν, κόρη μου.

ΙΟΥΛΙΑ. — Καὶ θὰ τὸν εὐχαριστήσω δι' ἀμφοτέρους.

ΡΩΜΑΙΟΣ. — ὦ Ἰουλία μου! συμμερίζεσαι τὴν χαρὰν, τὴν ἄπειρον χαρὰν ἣτις πληροῖ τὴν ψυχὴν μου; Ἐπιτηδειότερα ἢ εὐτυχεστέρα δύνασαι νὰ τὴν ἐκφράσῃς; δύνασαι νὰ εὔρῃς φωνὴν εἰς τὴν ἄπειρον αὐτὴν εὐτυχίαν; ὦ! τότε ὁ περιστοιχίζων ἡμᾶς ἀὴρ ἄς μεθύσῃ ἐκ τῆς φωνῆς σου καὶ ἄς μεταβληθῇ εἰς ἄρμονίαν, καὶ μυρία μαγικὰ φωναὶ ἄς ψάλλωσι τὴν εὐτυχίαν τῆς συνεντεύξεως ταύτης.

ΙΟΥΛΙΑ. — Τὴν εὐδαιμονίαν ταύτην τὴν αἰσθάνομαι ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὴν ἐκφράσω· ἡ πραγματικότης αὐτῆς τῇ ἀρκεί· εἶναι πλουσιότερα ἐν τῇ ἀπλότητι αὐτῆς ἢ ἂν ἐστολίζετο διὰ τοῦ λόγου. Ὅστις μετρεῖ τὸν πλοῦτόν του, φθάνει εἰς τὸ ὄριον· εἶναι πτωχός· ἀλλὰ τὰ πλούτη τοῦ ἀπείρου ἔρωτός μου διαφεύγουσι τὴν δυνάμιν μου τοῦ νὰ τὰ συλλάβω καὶ νὰ τὰ μετρήσω.

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ. — Ἐμπρὸς, ἔμπρὸς, παιδιά μου· πρέπει νὰ μὲ ἀκολουθήσετε· μετ' ὀλίγον θὰ τελειώσουν ὅλα· μὲ τὴν ἄδειάν σας, θὰ περιμείνετε διὰ νὰ λαλήσετε περὶ ἔρωτος ἀφοῦ σὰς ἐνώσῃ ἡ ἐκκλησία διὰ παντός.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΡΑΞΕΩΣ

ΚΑΡΔΙΑ — ΨΥΧΗ — ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν, εὐαίσθητοι ἀναγνώσται καὶ τρυφεραὶ ἡμῶν ἀναγνώστριαι, διὰ τοῦ ἀνατομικοῦ σμιλίου ν' ἀνατάμωμεν καὶ ἐξετάσωμεν τὴν ὑλικὴν τοῦ ἀνθρώπου καρδίαν εὐρίσκομεν ὅτι αὕτη εἶναι κοίλος τις μῦς, ὅπως ὅλοι οἱ ὀργανικοὶ καὶ μὴ ὑποκείμενοι εἰς

τὴν βούλησιν μῦς, ὅτι συνίσταται δηλ· ἀπὸ διαφόρους ἐπιμήκεις καὶ κυκλοτερεῖς ἐν τῇ ἀπλουστέρᾳ αὐτῶν μορφῇ ἴνας, αἵτινες ποικιλοτρόπως, οἷον ἐγκαρσίως, ἐν μέρει καθέτως, πῆ δὲ κυκλοτερῶς ἢ καὶ σπειροειδῶς ἐλίσσόμεναι καὶ περιστρεφόμεναι ἀποτελοῦσι τὴν τετράχωρον αὐτῆς κοιλότητα, ἀπεργαζόμεναι ἅμα κατὰ τὴν κορυφὴν αὐτῆς τὸν θαυμασίον ἐκείνον τῆς αἰχμῆς τῆς καρδίας στρόβιλον (tourbillon) διὰ τῶν συνεσπειρωμένων περὶ αὐτὴν ἰνῶν, περὶ ὧν, φαίνεται, στρέφουσα καθ' ἐκάστην δίκην ἠλιοτροπίου ἢ γυναικεία καρδία πρὸς ἕκαστον αὐτῇ ἰδίᾳ πρόσκαιρον ἠλίον, ὅστις ἤθελε τῇ πέμφει φωτεινὴν τινα ἀκτίνα ἔρωτος διὰ τοῦ φωτοβόλου βλέμματος καὶ τοῦ λαμπραίχμοῦς τόξου τοῦ ἐρωτοτρόπου — ὡς αὐταί — τεκνίου τῆς Κύπριδος. — Οὕτω τοῦλάχιστον ἠδυνήθημεν ἡμεῖς ἐν τῇ ἀπειρίᾳ ἡμῶν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ τόσον παλὶμβουλον καὶ ἀλλοπρόσαλλον τῆς γυναικείας καρδίας. — Περιπλέον δὲ φέρεται βαλβίδας τινὰς ἢ ἰστίαι δι' ὧν, ἀνοικοκλειόντων τῶν διαφόρων αὐτῆς στομιῶν ἐξασφαλίζεται ἡ ὁμαλὴ καὶ κυματοειδὴς τοῦ θρεπτικοῦ ὑγροῦ, ἥτοι τοῦ αἵματος, προοδευτικὴ πορεία, φερομένου εἰς τὰ ἀπώτατα τοῦ σώματος ἵνα διενεργήσῃ τὴν κατὰ τὸ εἰκὸς ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης, ἥτοι τὴν θρέψιν τῶν διαφόρων ἰστών καὶ ὀργάνων. Πρὸς δὲ νευρικὰ κέντρα, οἷον γάγγλια, καὶ κλάδους τινὰς ἐκ τοῦ πνευμογαστρικοῦ καὶ μεγάλου συμπαθητικοῦ δι' ὧν παλμωδῶς βάλλεται εἰς κίνησιν. Τοιαύτης ὡς ἐγγιστα, ἐν ὀλίγοις καὶ ἐν πολλοῖς, οὔσης τῆς ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογικῆς καρδίας, ἣς τὴν ἐξέτασιν χαίρειν ἐῶμεν παρὰ τοῖς φίλοις τῆς Ἀσκληπείου ἐπιστήμης λάτραις καὶ ὁπαδοῖς, φέρε ἀναλύσωμεν αὐτὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ὑπὸ τὴν ἠθικὴν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως.

Ἄλλ' ἐνταῦθα καὶ ἄκουσα σταματᾶ καὶ βραδυπορεῖ ἡ γραφὴς διότι... ἄβυσσος οὕτως βαθεῖα καὶ ἀνεξερεύνητος ἡ ἀνθρωπινὴ καρδία! — χάος ἀχανές, ὠκεανὸς ἀπεριόριστος, ἐν ᾧ οὐδ' αὐτὴ ἡ

μαγνητική βελόνη τοῦ ἀνθρωπίνου πλοίου, ὁ νοῦς δηλαδή, δύναται νὰ σὲ ὀδηγήσῃ καὶ φέρῃ εἰς ὄρμον ἀσφαλείας· αἰωνίως καὶ διὰ παντὸς θὰ πλανῶνται οἱ ἰδεολόγοι μυθιστοριογράφοι ἐξερυννῶντες τὰς μυχαϊτάτας πτυχὰς καὶ τοὺς ἐλικοειδεῖς αὐτῆς κόλπους, ἀλλ' οὐδέποτε εὐρίσκοντες γῆν! . . .

Εἰς μάτην ἐνόσω ζῶσι θὰ γράφωσιν οἱ δαιμόνιοι μυθογράφοι Οὐγος καὶ Δυμᾶς (νῦν υἱὸς) ἐν ταῖς πεζαῖς ἐποποιήσας αὐτῶν ἀναζητοῦντες καὶ ἀνελιττοντες μὲ ἀνατομικομυθιστορικὴν γραφίδα τοὺς κρυφαιτάτους παλμούς καὶ δονήσεις αὐτῆς, εἰς μάτην, λέγω, αἰωνίως εἰς μάτην, διότι, ὡς προείπομεν, ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά εἶναι ἄβυσσος! . . .

Δὲν προτιθέμεθα ὁμως ἐνταῦθα νὰ ἀκριβολογήσωμεν μερικῶς περὶ τῆς γυναικείας καρδίας — ἴσως ἄλλοτε — διότι ταύτην καὶ οἱ μᾶλλον Δῆλιοι κολυμβηταὶ οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ βολιδοσκοπήσωσι καὶ ἐμβατεῦσωσιν, ἀλλ' ἐν γένει περὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας τοῦ τόσο ἐνδιαφέροντος τούτου ὄργανου τοῦ ζωϊκοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὄργανου τούτου δι' οὗ αἰσθάνεται, ἀγαπᾷ, μισεῖ, ἐράται, ζηλοτυπεῖ, ἀποστρέφεται καὶ ὕπερ πάλλει καὶ διὰ τὰς ἐλαχίστας ἐντυπώσεις τοῦ νοῦς, τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τῆς ἀκοῆς. — Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοσοῦτον ἐνδιαφέροντος ὄργανου δὲν θὰ ἦτο, νομίζω, πάντῃ ἄπο σκοποῦ ν' ἀναμνησθῶμεν αὐτῆς τῶν καλῶν μας Ἱπποκρατιδῶν καὶ ἀναφέρωμεν τὴν γνώμην αὐτῶν, οἵτινες ὁμοφώνως σχεδὸν ἀποφαίνονται ὅτι τὸ πρῶτον ὄργανον ἢ μᾶλλον στοιχείου ὄργανον, ὅπερ ἄρχεται ἵνα κατασκευάζεται ἐν τῇ πρώτῃ ἐστία καὶ κοιλίᾳ αὐτοῦ, τῇ ὑστέρᾳ δηλαδή, εἶναι ἡ καρδιά καὶ τὸ ὕστατον ὅπερ ἀναλύεται — πλὴν τῶν ὀστέων — εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη εἶναι πάλιν ἡ καρδιά· ὥστε καὶ ἐκ τούτου ἀρκούντως, νομίζω, καταφαίνεται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μορίου τούτου τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργανισμοῦ, καθότι εἶναι, οὕτως εἶπεῖν, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ἡ βάσις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ Α καὶ τὸ Ω τοῦ μεγάλου τούτου μυστη-

ρίου, ἢ τοῦ μικροῦ ἐν ἡμῖν κόσμου, τοῦ ἀνθρώπου δηλαδή. — Ὡστε καὶ διὰ τὴν καρδίαν, ὅπως δι' ὄλον τὸν ἔσω φιλοσοφικὸν ἀνθρώπον ἀναγκαιότατον αὐτῆς τὸ σωκράτειον: «Γυνῶθι σαυτὸν,» ἦτοι γνώρισον τὴν καρδίαν σου ἵνα γνώρισῃς τὸν ἑαυτὸν σου. — Ἀλλὰ τοιαύτης ἀγχιστροφῆς καὶ ἀβυσσοῦς ἀβύσσου οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, εἶναι ἄρα γε πάντοτε ὁ ἀνθρώπος εἰς θέσιν ἵνα γνώρισῃ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς αἰσθητικότητος τῆς καρδίας αὐτοῦ; Οὐχί! μυριάκις οὐχί! Ἀπαιτοῦνται περιστάσεις τινὲς καὶ περιστάσεις μάλιστα ἰσχυραὶ ἵνα γνώρισῃ ὅλην τὴν δύναμιν, τὰς κλίσεις καὶ τὰ πάθη τῆς καρδίας αὐτοῦ· καὶ ἀπόδειξις τρανωτάτη, ἰδοὺ πρόκεινται τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα μέχρι τοῦδε γραφόμενα ἡρωϊκοκαμικὰ μυθιστορήματα καὶ δράματα, ἅπαντα ὡς ἀρχὴν καὶ βάσιν ἔχοντα ἕνα ἔρωτα, μίαν ζηλοτυπίαν, ἐν μίσος, ἐν τίποτε, μίαν κλίσιν τέλος πάντων, ἢ ἐν πάθος τῆς καρδίας. —

Ὡς φρόνιμοι λοιπὸν καὶ πρακτικοὶ ἀνθρώποι πρέπει νὰ λέγωμεν ἀυσστόλως, ὅτι γνωρίζομεν κατὰ βάθος τὴν καρδίαν μας ἢ τὴν τῶν φίλων μας καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ βασισθῶμεν ἐπ' αὐτῆς; Βεβαίως οὐχί! . . . διότι ἡ καρδιά . . . ὡς ἀνωτέρω προεξεθέσαμεν, εἶναι τὸ μᾶλλον ἀκατάληπτον, τὸ μᾶλλον προδοτικὸν τῶν ἐν ἡμῖν! . . . πολλάκις δὲν εἴμεθα κύριοι αὐτῆς, καθότι ἐνῶ νομίζομεν ὅτι τὴν διευθύνομεν, αὐτὴ μᾶς ὀδηγεῖ. . . . Ποσάκις παραδόντες αὐτὴν εἰς τινὰ (γένους κοινού), δὲν ἐκπλησσομεθα βλέποντες αἴφνης ὅτι αὐτὸς ἢ αὐτὴ ἐδόθη εἰς ἄλλην τινὰ (καρδία δηλαδή;) ὅταν βασιζώμεθα ἐπὶ τῆς σταθερότητος αὐτῆς. . . αὐτὴ μᾶς διαφεύγει· ὅταν τὴν νομίζομεν ψυχρὰν . . . αὐτὴ φλέγεται. Ὅταν ζητῶμεν νὰ τῇ ἐπιβάλωμεν σιωπὴν . . . αὐτὴ ὀμιλεῖ ἀκαταπαύστως καὶ ἀκουσίως ἡμῶν. — Ὡστε μὴ γνωστῆς οὔσης τῆς δυνάμεως τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῶν κλίσεων τῆς καρδίας μας, εἰς τί δυνάμεθα νὰ βασισθῶμεν; τί ἐναπολείπεται ἡμῖν; τί ἄλλο; ἢ ἡ

ψυχῇ! — ὦ!!! ἡ ψυχῇ, ἣν ἕκαστος ὀρίζει κατ' ἴδιον ἑαυτοῦ τρόπον· ὁ μὲν Ἑρεσίστρατος π. χ. θέτει αὐτὴν ἐν τῇ σκληρᾷ μῆνιγγι τοῦ ἐγκεφάλου, ὁ δὲ Ἱπποκράτης εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν τῆς καρδίας. Ὁ Ἐπίκουρος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης διατείνονται ὅτι εὐρίσκεται εἰς ὄλον τὸ σῶμα. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Μωῦσῆς νομίζουσιν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὸ αἶμα. Ὁ Στράβων τὴν θέλει μεταξὺ τῶν δύο ὀφρύων. Ὁ Πλάτων τὴν διαιρεῖ εἰς τρία μέρη: τὸν λόγον, εἰς τὸν ἐγκέφαλον, τὴν ὀργάνην, εἰς τὸ στήθος, καὶ τὰς ἡδονὰς, εἰς τὴν κοιλίαν, (οἱ ἀρχαῖοι, ὡς βλέπετε, λίαν ἐνησχολήθησαν περὶ τῆς ψυχῆς. — Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰκοτολογεῖ τις τὰ τολμηρότερα καὶ ἀπιθανώτερα διὰ πράγματα ἅτινα ἤκιστα ἐπίσταται). Ὁ Ἡρόφιλος εἰς τὴν τετάρτην κοιλίαν τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ Παρμενίδης, εἰς τὸν στόμαχον (ὁ Ἐπίκουρος εἰς τὸν ἐλεγε τοῦτο, θὰ εἶχε περισσότερον δίκαιον, διότι θὰ ἐξεφράζετο συμφωνότερον πρὸς τὰς περὶ ἡδονῶν δοξασίας του). Οἱ Στωϊκοὶ τὴν ἔθετον εἰς τὴν καρδίαν. — Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ μὲν Καρτέσιος τὴν θέτει εἰς τὸ κωνάριον τοῦ ἐγκεφάλου, (*tuber cinerium*), ὁ δὲ Τορβάχιος εἰς τὴν λευκὴν ὕλην τοῦ ἐγκεφάλου, ὁ Βοσσουέτος εἰς τὸ μεσόλοβον καὶ ἄλλοι εἰς τὸ τετράλοβον. Περὶ δὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς, ὁ μὲν Ἀπολλόδωρος διατείνεται ὅτι αὕτη εἶναι πῦρ, ὁ Ἀναξίμανδρος, ὕδωρ. Ὁ Ζήνων τὴν συνθέτει ἐκ τῆς οὐσίας τῶν τεσσάρων στοιχείων. Ὁ Ἡρακλείδης δὲν βλέπει ἐν αὐτῇ εἰμὴ τὸ φῶς. Ὁ Ξενοκράτης καὶ ὁ Πυθαγόρας ἕνα ἀριθμόν. Ὁ Θαλῆς μίαν οὐσίαν ἀείποτε ἐνεργὸν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μίαν ἐνδελέχειαν. — Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἠπατήθησαν ὡς πρὸς τὸν ὀρισμὸν τῆς ψυχῆς διότι ἠθέλησαν ἢ ὑλικὴν αὐτὴν νὰ παραστήσωσιν, ἢ ἐν ὑλικῷ τιμωρίῳ τοῦ ὀργανισμοῦ νὰ ἐντοπικεύσωσιν αὐτὴν, οὐχ ἥττον καὶ ὁ ὀρισμὸς τῶν ἐκλεκτικῶν καλουμένων, καθ' οὓς «ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ὑποκείμενον τὸ καθ' ὄλον τὸν βίον τὸ αὐτὸ μένον καὶ ὡς τοιοῦτον

ἑαυτὸ γινώσκον» καὶ οὗτος ὑστερίζεται κατὰ πολὺ τῆς ἀληθείας διότι δὲν μᾶς ἐξηγεῖ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς. — Τέλος κατὰ τὸν ποιητὴν καὶ φιλόσοφον Μαλλεβράγχιον δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὴν ψυχὴν μας ἢ διὰ τῆς Συνειδήσεως! — Διὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται, ὀλίγιστοι τῶν ἀνθρώπων ἠδυνήθησαν νὰ ἀνεύρωσι καὶ ἐννοήσωσιν αὐτήν! — Ἄλλὰ καὶ αὕτη ἡ Συνείδησις, ἄλλος σκόπελος, κατέναντι τοῦ ὁποίου θραύονται καθ' ἑκάστην ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τύψεως αὐτῆς τοσαῦται κοινωνικαὶ, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρεταὶ καὶ προτερήματα ἔξοχα.

Ἐὰν δὲ θελήσωμεν, κατὰ τὸ σύστημα ἡμῶν, νὰ ὀρίσωμεν καὶ ταύτην κατὰ τοὺς φιλοσόφους τοὺς κενούς καὶ πολυστρόφους λεξιθίρας, τοὺς καλύπτοντας δι' ὠραίων εὐηχουσῶν λέξεων καὶ ἐκφράσεων τὴν περὶ τὰ πράγματα ἄγνωσαν αὐτῶν, κατὰ μὲν τὴν ψυχολογικὴν τῆς λέξεως σημασίαν: Συνείδησις ἐστὶν ἡ ἐσωτερικὴ ἐκείνη τῆς ψυχῆς αὐτοφώτιστος ὄρασις, ἢ μᾶλλον τὸ ἐσωτερικὸν ἐκεῖνο πνευματικὸν φῶς τὸ ὅπωςδήποτε ἐν ἡμῖν ἀναπτόμενον (ἐν ἄλλαις λέξεσι, λυχνία φεγγοβολοῦσα ἀλλὰ μὴ φλέγουσα τὸν ἐμφέροντα αὐτὴν, ἄνευ καταναλώσεως ὑλικῷ πετρελαίου ἢ ἀερίου) δι' οὗ λαμβάνει ἡ ψυχὴ ἀμέσως εἶδησιν τῶν τε ἰδίων ἑαυτῆς καταστάσεων καὶ ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἐκτὸς ἑαυτῆς ὄντων. — Ἀφ' οὔτι εἰξεύρομεν πιστεύω, τίποτε περισσότερον δὲν ἐμάθομεν διότι δὲν μᾶς ἐξηγεῖ πόθεν λαμβάνει ἀρχὴν αὐτὸ τὸ φῶς. — Κατὰ δὲ τὴν ἠθικὴν σημασίαν, Συνείδησις καλοῦμεν τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ ψυχὴ ἄμεσον εἶδησιν τῆς περὶ τὸν ἠθικὸν κόσμον συμφωνίας ἢ ἀσυμφωνίας τῶν πράξεων αὐτῆς καὶ τὴν παρακολουθοῦσαν τὴν τοιαύτην εἶδησιν ἡδονῆν καὶ ἡσυχίαν ἢ λύπην καὶ ταραχὴν. — Ἐνῷ κατὰ τὴν σημερινὴν πολυίδριον καὶ φιλόσοφον ἀλλὰ πρακτικὴν νεολαίαν μας, Συνείδησις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ ἐν τεμάχιον ἀπὸ καουτσούκ, λίαν ἐλαστικόν.

Ἐξεφράσαμεν περὶ τε τῆς ψυχῆς

καὶ τῆς συνειδήσεως ιδέας καὶ γνώμας ἄλλων, φιλοσόφων δηλαδὴ πρὸς οὓς δὲν ἔχομεν τὴν ὑψίστην τιμὴν νὰ συγκαταλεγώμεθα, καὶ οὐχὶ πεποιθήσεις ὀλοσχερῶς ἡμετέρας, καθότι ἀμφιβάλλομεν δυστυχῶς περὶ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν θεωριῶν καὶ τῶν ὠραίων καὶ λεξιθηρικῶν αὐτῶν ὀρισμῶν οὓς ἐξεύρου ν' ἀποδώσωσι δι' ὅλα τὰ ἄγνωστα αὐτοῖς πράγματα· ἀφίεται ὅθεν εἰς τὴν τῶν χαριτοβρύτων καὶ καλλιπαρείων ἀναγνωστριῶν καὶ τῶν ῥωμαντικῶν ἀναγνωστῶν τοῦ καλοῦ Παρθενῶνος — εἰς οὗτινος τὴν ποικίλην Στοᾶν πρῶτην ἤδη φορὰν ἠτύχησαμεν καὶ ἡμεῖς νὰ συναντηθῶμεν μετὰ τοσοῦτων σπουδαίων συντακτῶν — ἀφίεται, λέγω, εἰς τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῶν ἵνα ἐκλέξωσιν ὅπως βασισθῶσι κατὰ τὰς ἔρωτικὰς ἢ ἄλλας αὐτῶν εὐαισθητοὺς ἢ κοινωνικὰς σχέσεις ὅ,τι βούλονται.

Κ. Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΓΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗΝ

(Ἐκ τοῦ *Univerſo Illustrato*.)

Ἄς εὐαρεστηθῶσιν οἱ τοῦ «Παρθενῶνος» ἀναγνώσται νὰ ἀκολουθήσωσιν ἡμᾶς εἰς μικρὰν μεταξὺ τῶν πλανητῶν καὶ ἀστέρων περιήγησιν. Τίς δὲ σήμερον δὲν περιηγεῖται καὶ τί σημεῖον ἠδυνήθη νὰ διαφύγη τὴν περιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου; Διὰ τῶν βιβλίων, τῶν φωτογραφιῶν καὶ τῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων μεταβαίνομεν πανταχοῦ. Τὸ ἀπείρως μικρὸν ἀποκαλύπτεται ἡμῖν ὑπὸ τῶν μικροσκοπίων, τὸ δὲ ἀπείρως μέγα ὑπὸ τῶν τηλεσκοπίων· περιηγούμεθα ἀκόμη καὶ διὰ τοῦ φωτὸς, καὶ ἀκριβῶς ἤδη τὸ φῶς θέλει μᾶς ὀδηγήσει μακρὰν, ἀρκετὰ μακρὰν.

Ὁ πρῶτος ἡμῶν σταθμὸς, ὁ σταθμὸς τῆς ἀναχωρήσεως ἀναγκαίως εἶναι ἡ γῆ.

Ὁ πλανήτης οὗτος ὅστις κατέστη ἡμῖν σκοπιὰ ἐξ ἧς κατοπτεύομεν τὰς κινήσεις καὶ τοὺς νόμους τῶν ἀστρῶν, δὲν εἶναι τόσον μέγας ὅπως συχνάκις φαν-

ταζόμεθα αὐτόν. Πολλοῖς πλανήταις ἔστιν ἄορατος, ἄλλοις δὲ φαίνεται ὡς μικρότατος πρασινωπὸς ἀστήρ.

Ἡ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν αὐτοῦ περιφέρεια εἶναι 1276 χιλιομέτρων, τὸ δὲ σχῆμα αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐντελῶς στρογγύλον, ἀλλὰ μικρόν τι περὶ τοὺς πόλους πεπιεσμένον· ὥστε ἡ διὰ τῶν πόλων περιφέρεια εἶναι κατὰ ἓν τριακοσιοστὸν ὡς ἔγγιστα μικροτέρα ἢ ἡ ὑπὸ τὸν Ἰσημερινόν.

Ἡ περὶ τὸν ἥλιον περίοδος αὐτοῦ συμπληροῦται ἐντὸς 565 ἡμερῶν, 6 ὥρων, 9 λεπτῶν καὶ 10 δευτερολέπτων.

Ἡ γῆ ἐν τῇ ἀρμονίᾳ τῶν αἰωνίων δυνάμεων στρέφεται περὶ τὸν ἴδιον ἐαυτῆς ἄξονα καὶ περὶ τὸν ἥλιον, μετὰ δὲ τοῦ ἡλίου, ἐν τῇ ἀπείρῳ ἐκτάσει. Διατρέχει τὰ διαστήματα περιβεβλημένη ἀερίνην ἐσθητὰ ἧτις ἀραιωμένη μετὰ τοῦ ὕψους, τελευτᾷ εἰς ἀπόστασιν 1000 περίπου μέτρων. Ἡ ἀτμοσφαῖρα δέχεται καὶ διαχέει ἐπὶ τῆς γῆς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ ὅταν εἰσέτι αὐτὸς εὐρίσκεται μικρόν τι ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα, ὅπερ παράγει τὰ μεταξὺ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς χρονικὰ διαστήματα ἄπερ ὀνομάζομεν λυκαυγῆ.

Τὸ φῶς προσέτι διὰ τῆς ἀτμοσφαίρας διερχόμενον ποικίλλει αὐτὴν διὰ παντοίων χρωμάτων καὶ ἰδίως διὰ τοῦ κυανοῦ· ἄνευ τῆς ἀτμοσφαίρας θὰ ἐβλέπομεν τὰ φαεινὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ, ὡς ἐν σκοτεινῷ πεδίῳ διεσπαρμένα, καὶ ἀναμφιβόλως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν σελήνην.

Οἱ ποιητὰι ἔφαλλον τὸν ἐναέριον τοῦτον πλανήτην ὅστις ὀδεύει ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὡς λευκὸν ἰστίον· οἱ ἀστρονόμοι ὑπελόγησαν τὸ μέγεθος αὐτοῦ, κατεμέτρησαν τὴν ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἡμῶν ἀπόστασίν του, τὸν παρέστησαν ἐπὶ χάρτου καὶ προσέτι τὸν ἐφωτογράφησαν.

Ἡ ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασις τῆς σελήνης εἶναι τριακοντάκις μεγαλειτέρι τῆς γῆ· νῆς διαμέτρου, ἰσοδυναμοῦσα μὲ ἐξηκοντάμηνον ἐπὶ σιδηροδρόμου ὁδοιορίαν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἀπόστασις αὕτη οὐδύλως θὰ ἐπτόει τοὺς ἀτρομήτους ἐκείνους

ἄνδρας, οἵτινες πλειστάκις ἐξετέλεσαν τὴν περίμετρον τῆς γῆς.

Ἐν τῇ τῶν δορυφόρων ἱεραρχία, κατέχει θέσιν ἀξιοσημείωτον ἐνῶ ὁ Τίτανον — ὁ μεγαλύτερος δορυφόρος τοῦ Κρόνου — εἶναι τὸ δέκατον ἔκτον τοῦ πλανήτου, ἡ διάμετρος τῆς σελήνης εἶναι μικρόν τι μεγαλειτέρα τοῦ τέταρτου τῆς γῆνης· ὁ ὄγκος λοιπὸν αὐτῆς ἔπρεπε νὰ ἦναι, ἀναλόγως τῆς πυκνότητος, τὸ πεντηκοστὸν περίπου τοῦ τῆς γῆς. Ἄλλ' ἐγνώσθη ἤδη ὅτι ἡ πυκνότης τῆς σελήνης εἶναι ἡ αὐτὴ σχεδὸν μὲ τὴν τῶν λίθων καὶ γαιῶν αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ ἀνώτερον καὶ ἐλαφρότερον τῶν στρωμάτων τῆς σφαίρας μας· ὥστε ὁ ὄγκος τῆς σελήνης εἶναι κατὰ τι μεγαλειότερος τοῦ ἑκατοστοῦ (188) τοῦ γηίνου ὄγκου.

Ἡ ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀπόστασις τῆς σελήνης εἶναι τετραπλασία τῆς ἀπὸ τὴν γῆν ἀποστάσεως αὐτῆς. Ἐὰν ἡ δυσαναλογία αὕτη δὲν ὑπῆρχεν, ὁ ἥλιος θὰ εἴλκυε τὸν δορυφόρον ἡμῶν, προσαποκτῶν νέον πλανήτην· ἄλλως καὶ τώρα ἔξασκεῖ ἐπ' αὐτῆς ἔμμεσον δεσποτείαν.

Ἡ γῆ τοσοῦτον μεγαλειτέρου ὄγκου, ἔλκει τὴν σελήνην, παρασύρουσα αὐτὴν ἐν τῇ ἑκτεταμένῃ αὐτῆς τροχίᾳ περὶ τὸν μεγάλον τῆς ἡμέρας ἀστέρα.

Ἐντεῦθεν ἡ σελήνη ἔχει τρεῖς κινήσεις· στρέφεται περὶ αὐτὴν, καὶ περὶ τὴν γῆν, μετὰ δὲ τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον.

Ἡ περὶ ἡμᾶς περιστροφή αὐτῆς περιγράφει ἔλλειψιν τῆς ὁποίας ὁ ἀστὴρ ἡμῶν κατέχει τὴν μίαν ἐστίαν· διατρέχουσα τὴν ἔλλειψιν ταύτην μεταβάλλει διηλεκῶς τὴν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασίν της καὶ τὸ φαινόμενον μεγεθός της.

Ἐὰν ἡ σελήνη ἦναι δεσμευμένη ἐν τῇ σφαίρα τῆς γῆνης ἔλξεως, ἡ γῆ ὡσαύτως ὑφίσταται τὰς σεληνιακὰς ἐπηρείας περὶ ὧν τοσαῦτα ἐβρυλήθησαν.

Κατὰ τὴν δημῶδη παράδοσιν, αἱ ἐπήρειαι αὗται ἐπεκτείνονται μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν διανοιῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀπεδείχθη εἰσέτι· ἀπειναντίας ἢ ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῶν θαλασσῶν ἐπήρεια αὐτῆς εἶναι προφανεστάτη· ἡ δὲ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν ὑλῶν ἔξα-

σκουμένη ἔλξις τῆς σελήνης, εἶναι ἡ κυριώτερα αἰτία τῶν παλιρροίων.

Ἐκ τούτου οἱ ἀστρονόμοι προλέγουσιν ἀκριβῶς ἐν τοῖς ναυτικοῖς ἡμερολογίοις, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἐν τοῖς διαφόροις κόλποις, λιμέσι καὶ πορθμοῖς τοῦ ὠκεανοῦ ναυτικοὶ ὀφείλουσι ν' ἀναμένωσι τὴν ὀρμητικώτεραν καὶ ὑψηλωτέραν παλιρροίαν.

Ἡ σελήνη στρέφει πρὸς τὴν γῆν αὐτὴν πάντοτε φάσιν ὥστε ὁ ἐν τῷ ἐτέρω ἡμισφαιρίῳ σχηματισμὸς αὐτῆς μᾶς εἶναι πάντῃ ἀγνωστος ἐκτὸς ψιλοῦ καὶ ἀκροτάτου δακτυλίου ὑπερ ἐκ περιστάσεών τινων κινήσεως (φαινομένων δονισμῶν ἢ ἀνωμαλιῶν) οἱ ἀστρονόμοι κατάρθωσαν νὰ κατοπτρεύσωσι ἐκ διαφόρων σημείων τῆς γῆς.

Ἐν τῇ περὶ τὴν γῆν περιστροφῇ αὐτῆς, ἡ σελήνη ἐκτίθεται ἐναλλάξ μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἡ ἡμέρα λοιπὸν καὶ ἡ νύξ ἐν τῷ ἀστέρι τούτῳ διαρκοῦσι δύο ἐβδομάδας.

Ἄς ἴδωμεν τίς ἡμέρα καὶ τίς νύξ.

Ἐπὶ δεκατέσσαρας συνεχεῖς ἡμέρας, ὁ ἥλιος ρίπτει τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀποτόμων βράχων ἔνθα ἀναπτύσσεται θερμότης ὅλως ἀγνωστος καὶ εἰς τὰς μᾶλλον κεκαυμένας ζώνας τοῦ πλανήτου ἡμῶν.

Ἐπὶ δεκατέσσαρας ἄλλας ἡμέρας σκότος βαθύ.

Ἐὰν τὸ πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένον ἡμισφαίριον παρηγορηθῆται ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς γῆς, ἀναμφισβητήτως ἐν τῷ ἐτέρω ἡμισφαιρίῳ ἐπικρατεῖ ὁ ζόφος.

Τὸ πρὸς τὸν ἥλιον ἐστραμμένον μέρος τῆς σελήνης εἶναι τὸ εἰς ἡμᾶς φαινόμενον φωτεινόν. Ἄλλ' ἡ σελήνη κατὰ τὴν θέσιν αὐτῆς ὅτε μὲν μᾶς δεικνύει ἅπαν τὸ ἡμισφαίριόν της, ὅτε δὲ μέρος μόνον φωτεινόν. Καταδύσας ἐν πρώτοις ἐν τῇ σκοτίᾳ (νουμηνία) ὁ δίσκος αὐτῆς ἀρχεται ὑποφωτιζόμενος καὶ τότε ἔχομεν τὴν νέαν σελήνην· ἀκολουθῶς ἐν τέταρτον τοῦ δίσκου της περιβάλλεται ἀργυρόχρουν τι δειλὸν φῶς καὶ ἰδοὺ τὸ πρῶτον τέταρτον· ἐν ἕτερον τέταρτον ἐπίσης καὶ ἰδοὺ τὸ δεύτερον τέ-

ταρτον· μετὰ ταῦτα ὀλοκλήρος ὁ δίσκος καὶ τότε ἔχομεν τὴν Πανσελήνου· ἐντεῦθεν φθίνουσα ἐπανέρχεται εἰς τὸ προτελευταῖον, εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν νοσημίαν.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα ὀνομάζονται φάσεις τῆς σελήνης.

Πολλάκις ἡ γῆ παρεμπεσοῦσα μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς πανσελήνου ῥίπτει ἐπ' αὐτῆς τὸν ἔσχατον κῶνον τῆς σκιάς τῆς καὶ τότε συμβαίνει ἡ ἔκλειψις τῆς σελήνης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας φαίνεται φυσικῶς ἐγκεχαραγμένος ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς σελήνης ὁ τῆς ἡμετέρας γῆς.

Καὶ τ' ἀνάπαλιν, ὁπόταν ἡ σελήνη παρεμπεσοῦσα ἐν τῇ περιστροφῇ αὐτῆς μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἡλίου ἀποκλείσῃ καθ' ὀλοκλήριαν ἢ κατὰ μέρος τὴν θέαν αὐτοῦ παρευρισκόμεθα εἰς τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα προλέγονται μετ' ἀσθηροτάτης ἀκριβείας παρὰ τῶν ἀστρονόμων καὶ μάλιστα ἔτη καὶ αἰώνας πρότερον.

Ὅποια ἡ τῆς σελήνης σύστασις; Ἡ μὴ τῆς σελήνης λειτουργία εἶναι ἄρα γε τὸ νὰ φωτίξῃ τὰς νύκτας μας; εἶναι αὕτη κατοικήσιμος καὶ κατοικεῖται ἤδη; Κέκτηται ἀτμοσφαῖραν;

Εἰς ταύτας καὶ παρομοίας ἐρωτήσεις μόλις μικρὸν τι ἠδυνήθησαν ν' ἀπαντήσωσιν. Ὁ πατὴρ Σέκκιος προσεγγίσας διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὴν τῆς σελήνης εἰκόνα, παρέστησεν αὐτὴν δι' ἡλιογραφίας, καὶ ἀκολουθῶς ὑποβαλὼν εἰς μικροσκοπίον καὶ μεγεθύνσας αὐτὴν ἀπειράκις τὴν ἀπεικόνισεν ἐπὶ τέλους διὰ χαλκογραφίας.

Ἐν βλέμμα ἀρκεῖ νὰ ῥίψωμεν ἐπὶ τῆς ῥωπογραφίας ταύτης ὅπως ἀναγνωρίσωμεν τὴν ὑπὸ φαιενῶν καὶ ζοφωδῶν μερῶν ἀπαρτιζομένην φυσιογνωμίαν τῆς σελήνης. Διακρίνονται σχήματα ὀρέων, ἅτινα ὅτε μὲν ῥίπτουσι τὰς σκιάς αὐτῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον μακρὰν ἐπὶ τοῦ πλησιφαοῦς πεδίου, ὅτε δὲ δεικνύουσι μόνον τὰς κορυφὰς αὐτῶν φωτι-

ζομένας ἐνῶ τὰ κοιλώματα εὐρίσκονται ἐν τῷ σκότει.

Μόλις ὁ Γαλιλαῖος εὐρεθέντος τοῦ τηλεσκοπίου ἔστρεψεν αὐτὸ πρὸς τὴν σελήνην, ἠδυνήθη νὰ καταμετρήσῃ, ἐκ τοῦ μεταβλητοῦ μήκους τῶν σκιῶν, τὸ ὕψος τῶν ὀρέων αὐτῆς ἀμιλλόμενον πρὸς τὸ τῶν ὑψηλοτέρων τῆς γῆς. Ἐν δὲ ταῖς ἡλιακαῖς ἐκλείψεσι τὰ ὄρη τῆς σελήνης διακρίνονται καθαρῶς καὶ διακεκριμένως ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου καὶ ἄλλην διευκόλυνσιν πρὸς καταμέτρησιν προσφέρουσα.

Τινὰ τῶν ὀρέων ἐκείνων ἐκτείνονται εἰς σειρὰς μικροῦ μήκους ὀνομαζόμενα Ἀπεννίνα, Καρπάθια, κλπ. τὰ πλεῖστα ὅμως εἶναι μεμονωμένα ἔχοντα σχῆμα κυκλοτερές, ὅμοια τοῖς γηϊνοῖς ἡφαιστείοις· ἀλλ' οἱ κρατῆρες αὐτῶν εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλείτεροι τῶν τῆς γῆς.

Τὰ ὑπερμεγέθη ταῦτα στόμια, ἅτινα ἔπαυσαν νὰ ἐκσφενδονίζωσι πῦρ καὶ φλόγας καὶ ἅτινα παρεμῶρφωσαν φρικαλέως τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀστέρος τούτου, κατέχουσι τρεῖς ἢ τέσσαρας βαθμοὺς τῆς μεγαλειτέρας περιφερείας αὐτοῦ καὶ ὑπερβαίνουσιν ὀγδοηκοντάκις τὴν Αἴτναν, πεντηκοντάκις τὸν Βεσοῦβιον.

Κηλίδές τινες τῆς ὄψεως τῆς σελήνης ἐνομίσθησαν κατὰ πρῶτον ἐξ ὁμοιότητος θάλασσαι καὶ λίμναι εἰς ἃς ἐδόθησαν τὰ φαντασιώδη ὀνόματα, ἀτμῶν πέλαγος, νεφελῶν ἔλος, ὀνειρῶν ἔλος, ἅτινα σημαίνουσι πράγματα ὅλως ἀνύπαρκα. Καὶ οἱ μᾶλλον ἀκάματοι παρατηρηταί, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν ἐν τῇ σελήνῃ ἐνδείξεις ἀσφαλῆς ὑπάρξεως ὑγρᾶς τιος οὐσίας, οὔτε νέφη, οὔδ' ὀμίχλας, οὔδ' ἠλεκτρικὰς μαρμαρυγὰς.

Ἡ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος ἔλλειψις μᾶς καταδεικνύει τὸ ἀδύνατον τῆς κατοικήσεως παρὰ ζώντων τῆς σελήνης. Καὶ ἀληθῶς ἡ σελήνη εἶναι ὄγκος γυμνὸς καὶ ὑπὸ ἀπείρων ἐσβεσμένων πεποικιλμένη ὑφαιστειῶν, ἐκ δὲ τοῦ μήκους τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, ἐναλλάξ κατεψυγμένη καὶ διακεκαυμένη· ἐντεῦ-

θεν ἡ σελήνη φαίνεται ἀνεπίδεκτος ζωϊκῶν ὀργανισμῶν καίτοι ἐξ ἀπώτατου ὁμοίων μὲ τὰ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπαντωμένων.

Ἐν τοῖς μονήροις ἐκείνοις πεδίοις, ἔνθα ἐπικρατεῖ θανάσιμος σιγή, μάτην ἤθελε κινήθῃ τὸ χεῖλος ἵνα προφέρῃ λέξιν, ἵνα ὑψώσῃ φωνήν· οὐδεὶς θ' ἄπετελεῖτο ἤχος... σιγὴ φρικώδης· δρυμόνες ἄγριοι μὴ ἐμψυχούμενοι ὑπὸ τῶν μορμυρισμῶν τοῦ ῥύακος, ὑπὸ τῆς αὔρας τοῦ ζεφύρου, ὑπὸ τοῦ θροῦ τοῦ φυλλώματος. Πανταχοῦ γυμνότης τρομερά· ὁμοίον τι μὲ τὸν γρανιτώδη σκελετὸν τῆς γῆς, ἀπογεγυμνωμένης τοῦ περιβάλλοντος αὐτὴν μεγαλόπρεπτος καὶ ποικιλοτάτου φλοιοῦ· χῶρα πληκτικῆ, τραχεῖα, ζοφώδης, ὑφαιστεία.

Οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπόψεως, πέραν τῆς ἀτμοσφαιράς μας, μᾶς παρουσιάζεται ἄλλη τις σφαῖρα, ἣτις ὁμοία ὑπὸ τινος μόνου ἐπόψεως πρὸς τὴν ἡμετέραν, εἶναι ὅλως αὐτῆς ἐν γένει διάφορος. Καὶ εἰς πᾶν σημείου τοῦ σύμπαντος καταφαίνεται ἡ ἀόριστος αὐτῆ ὁμοιότης ἠνωμένη μετὰ καταπληκτικῆς καὶ ἀνεξαιτλήτου ποικιλίας.

T. Z.

Ο ΚΟΜΗΣ ΙΒΑΝΟΦΣΚΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

(Συνέχ. καὶ τέλος. "Ἴδε φιλ. δ'.)

— Πολὺ ἀγαπῶ τὸ παιδίον αὐτὸ, ὑπέλαβεν ὁ Ῥώσος μειδίων παραδόξως. Αὔριον, ἐπειδὴ ἔχω πολλὰς ἐργασίας πιθανὸν νὰ μὴ ἐξέλθω, ὥστε φέρε το διὰ νὰ ἔχω αὐτὸ ὡς σύντροφόν μου, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχω σὲ, Μαρία μου, προσέθηκε θωπεύων αὐτήν. Δὲν γνωρίζεις πόσον μὲ εὐχαριστοῦν τὰ μικρὰ παιδία· πρόσεξε! εἶαν δὲν μοὶ τὸ φέρῃς, θὰ ἐννοήσω ὅτι δὲν μὲ ἀγαπᾶς.

— Ἐγὼ! δὲν σὰς ἀγαπῶ! ἀνέκραξεν ἡ ἀτυχής νεάνις.

— Δὲν λέγω τοῦτο, ἀλλά...

— Θὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν· χαίρετε!

— Πῶς; ἔτσι φεύγει ὁ κόσμος! εἶπεν ὁ κόμης· θὰ μὲ ἀφήσῃς σήμερον ἄνευ ἀποδείξεως τοῦ ἔρωτός μας;

Καὶ ὁ εὐγενῆς Ῥώσος περιβαλὼν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ τὴν Μαρίαν ἐπέθηκε φίλημα ἐπὶ τοῦ μετώπου της.

— Α! μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀνέκραξεν ὁ κόμης μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς καταρρίπτων τὸ προσωπεῖον ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου διέπραττε τοσαῦτα ἐγκλήματα. Ἄγνοῶ τίς τῶν δαιμόνων μοὶ χρησιμεύει ὡς πύρινος στύλος διὰ νὰ ἀποδώσω αὐτῷ μυρίας εὐχαριστίας... Διὰ τῆς ἄθωοτάτης ταύτης νεάνιδος, καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ παράδοξον, μέλλω νὰ ἐκτελέσω τοὺς καταχθονιωτάτους σκοποὺς μου. Ἄλλὰ κρίμα! νὰ γεννηθῶ εὐγενῆς... προσέθηκε καυχάσας· εἶμαι γεννημένος διὰ νὰ ὑποκρίνωμαι εἰς τὸ θέατρον. Μὰ τὴν ἀλήθειαν, πιστεύω ὅτι καὶ εἰς τὸν Τάλμαν αὐτὸν ἀκόμη θὰ ἤμην ἱκανὸς νὰ δίδω μαθήματα, ὡσάκις ἐπρόκειτο νὰ ὑποκριθῶ τὸν ἐραστήν. Αὔριον, ἐξηκολούθησε μετὰ μικρὰν σιωπὴν, θὰ μοὶ φέρῃ ἡ ἀγαπητὴ μου Μαρία τὸν υἱὸν τῆς κυρίας Πέτκωφ· πρέπει ὁ μικρὸς νὰ συνειθίσῃ νὰ μένη μετ' ἐμοῦ... Ἴσως τοῦτο μοὶ χρησιμεύσῃ...

Καὶ τρώντι τὴν ἐπιούσαν ἡ θαλαμηπόλος ᾠδήγησε μεθ' ἐαυτῆς τὸ παιδίον· ὁ κόμης δὲν ἠδύνατο νὰ εὔρη λέξεις, ὅπως εὐχαριστήσῃ τὴν Μαρίαν του. Περιεποιήθη τὸ παιδίον ὅσον ἠδυνήθη περισσότερο, προσήνεγκεν αὐτῷ παιγνίδια, ζακχαρωτὰ, δῶρα... Τὸ ἠρώτησεν ἂν θὰ ἐπανεῖθῃ πάλιν μετὰ τῆς Μαρίας, ἂν τὸν ἀγαπᾶ... Λαβὼν δὲ παρ' αὐτοῦ καταφατικὴν ἀπάντησιν ἠσθάνθη τὴν καρδίαν του σκιρτήσασαν.

— Νὰ ἔρχεσαι, παιδάκι μου, νὰ ἔρχεσαι... εἶπε θωπεύων τὸ παιδίον.

— Μάλιστα, κύριε, ἐφέλλισεν ὁ μικρὸς, θὰ ἔρχωμαι.

— Ἀκούεις, Μαρία; αὔριον πάλιν νὰ τὸν φέρῃς μαζή σου· ἔλα, παιδί μου, νὰ σὲ φιλήσω. Βεβαίως δὲν ζηλεύεις, εἶπε πρὸς τὴν Μαρίαν μειδίων.

Τὴν ἐπιούσαν ἐπανελήφθησαν αὐτὰ, ὁ μικρὸς ἦτο κατενθουσιασμένος διὰ τὸν κόμητα.

Η΄.

Ἦτο μεσημβρία.

Ἡ κυρία Πέτκωφ ἐκάθητο ἐπὶ τινος ἀνακλίντρου, παίζουσα μὲ τοὺς ξανθοὺς βοστρύχους τοῦ υἱοῦ της, τὸν ὁποῖον εἶχε πλησίον της· ἡ μέλαινα ἐνδυμασία ἦν ἔφερον ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου της παρείχεν αὐτῇ πλείστας καλλουὰς καὶ ὠραιότητας. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀναμνησθεῖσα τοῦ συζύγου της ἐξέβαλε βαθὺν στεναγμὸν.

Μετ' οὗ πολὺ εἰσελθοῦσα ἡ Μαρία ἀγγέγειλε τὴν ἔλευσιν τοῦ κόμητος· ἡ φύσει ἀγαθὴ καρδία της ἀπέβαλε τὴν ιδέαν τοῦ νὰ μὴ δεχθῆ αὐτὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ γυναικεία περιέργεια ὤθησεν αὐτὴν πρὸς τοῦτο. Τί ἄρα γε ἔμελλε νὰ ἀκούσῃ; δὲν εἶχει εἶπει πρὸς αὐτὴν ὁ κόμης ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἐπανέλθῃ; Προεμάντευε κάπως τοὺς σκοποὺς τοῦ κόμητος καὶ ἦτο ἐτοίμη...

Ποσάκις ὁ ἄνθρωπος, ὅταν θέλῃ νὰ πράξῃ τι, ἐξαπατᾷ καὶ πείθει ἑαυτὸν; — Αἴ! ἀφοῦ ἦλθεν, εἶπε μετὰ τινος δυσαρρεσκείας, ἃς εἰσέλθῃ.

Ἡ θαλαμηπόλος ἐξῆλθε καὶ πάραντα ὁ κόμης ἐνεφανίσθη.

— Κυρία, ἦλθον ὅπως ἐκφράσω τὴν μεγίστην μου λύπην τὴν κατέχουσιν τὴν καρδίαν μου ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου σας, εἶπε μετὰ θλιβερᾶς μελαγχολίας· διότι ὑμεῖς μὲν ἀπωλέσατε σύζυγον προσφιλέ, ἐγὼ δὲ φίλον εἰλικρινῆ...

— Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε κόμη, διὰ τὴν ἀγαθὴν σας καρδίαν.

Μετὰ τοὺς λόγους τοὺτους ἐπεκράτησεν ἄκρα σιωπὴ· ἡ κυρία Πέτκωφ ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος τοὺς πλήρεις δακρύων ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τοῦ συζύγου της ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, ὁ δὲ κόμης ἔθεώρει αὐτὴν μετ' ἐκστάσεως.

— Κυρία, εἶπε τέλος, ἀφοῦ μυριάκις ἀνεμάσησεν ἐν τῇ διανοίᾳ του ὅσα ἔμελλε νὰ εἶπῃ, σκέπτομαι τῶρα πῶς θὰ

διάγατε μόνῃ, ἄνευ οὐδενὸς στηρίγματος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τῇ ἀληθείᾳ θλιβόμαι μέχρι θανάτου...

— Εὐχαριστῶ, κύριε κόμη, σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλικὴν σας ταύτην πρόνοιαν, ὑπέλαβεν ἡ κυρία Πέτκωφ. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἠδύοκῆσε νὰ παραλάβῃ τὸν σύζυγόν μου, τοῦ λοιποῦ θὰ ζήσω ἀνατρέφουσα τὰ τέκνα μου, ἅτινα θὰ μοὶ ἀναμνήσκουσι τὸν προσφιλέ, ἀλλὰ καὶ δυστυχῆ Ἰωάννην μου...

— Τὸ γνωρίζω, κυρία. Πᾶς καλὸς χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς βουλάς τοῦ Ὑψίστου, εἶπεν ὁ κόμης μετὰ ῥωσικῆς τρώοντι ψευδευβλαβείας καὶ ὑποκρισίας, ἀλλὰ λυποῦμαι, διότι ὑμεῖς, ἡ συνεθίσασα νὰ ζῆτε ἐν ἀνωτέρα κοινωνίᾳ, ἤδη θὰ διάγατε βίον μονότουον ἐν τῇ πληκτικῇ ταύτῃ κωμῶνι, ἣν σᾶς καθίστα πρότερον εὐάρεστον ἢ παρουσίᾳ τοῦ συζύγου σας...

— Πολὺ καλλίτερα θὰ ζήσω ἐνταῦθα, κύριε κόμη· ἔχω σκοπὸν νὰ μὴ ἐμφανισθῶ πλέον εἰς τὸν κόσμον, ὥστε ἡ δι' ἄλλους πληκτικὴ αὕτη κωμῶνις, δι' ἐμὲ θὰ ἦναι εὐχάριστον καταφύγιον.

— Πρὸς Θεοῦ! προσφιλέ μοι κυρία· μὴ λέγετε τοῦτο... Εἴσθε εἰσέτι νέα, εἴσθε ὠραία καὶ τῇ ἀληθείᾳ θὰ ἦναι λίαν λυπηρὸν νὰ στερηθῆ ὁ κόσμος τῆς παρουσίας σας τόσῳ ἑνωρῖς...

— Τί ἐννοεῖτε μὲ τοῦτο, κύριε κόμη;

— Δὲν τολμῶ νὰ ἐκφράσω καθ' ὅλοκληρίαν τὴν ιδέαν μου ταύτην, κυρία... ἡ μνήμη τοῦ προσφιλοῦς ὑμῖν συζύγου εἶναι τόσῳ ἠωπῆ, ὥστε διστάζω νὰ...

— Ὅμιλήσατε, κύριε, ὀμιλήσατε ἀφόβως, ὑπέλαβεν ἡ κυρία Πέτκωφ, ἦτις, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, ἦτο ἐτοίμη νὰ ἀκούσῃ πᾶσαν ἐξομολόγησιν.

Ἐὰν ἄλλη τις ἦτο εἰς τὴν θέσιν τῆς κυρίας Πέτκωφ θὰ ἔτρεμεν ὑποδεχομένη τὸν κόμητα· θὰ ἐφοβεῖτο μὴ παραπεισθῆ ἐκ τῆς ὠραιότητος, τῶν τίτλων, τῆς εὐγενείας, τοῦ πλοῦτου, ἀλλ' ὡς πρὸς αὐτὴν, ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα. Εἶχεν ἐδραίαν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτῆς ἦτο ἀκατάβλητος· ἀλλ' ἴσως τις ἐρωτήσῃ· διατί λοιπὸν ὑπεδέχεται τὸν κόμητα;

Διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι ἦτο βεβαία περὶ τῆς μὴ ὑποχωρήσεώς της.

Ἄλλως τε καὶ διατί νὰ μὴ ριφθῆ τις καὶ εἰς τοὺς μεγίστους τῶν κινδύνων, ὅταν ἦναι βέβαιος ὅτι θὰ δυνηθῆ νὰ τοὺς ἀποφύγῃ ;

— Σᾶς εὐγνωμονῶ, κυρία, ἀνέκραξεν ὁ κόμης λαβὼν τὴν ἄδειαν νὰ ὀμιλήσῃ ἀφόβως· γνωρίζετε δὲ πρὸς τούτους ὅτι δὲν δύναμαι νὰ περιμείνω ἐπὶ πολὺ. Ὑπακούω, κυρία, εἰς διαταγὰς ἀνωτέρας, ὥστε εἶναι λίαν πιθανὸν νὰ λάβω τοιαύτας ὅπως ἀπέλθω ἐντεῦθεν... Διὰ τοῦτο, κυρία, ἀνάγκη νὰ σᾶς ἀνοιξῶ τὴν καρδίαν μου... Καταστήσατέ με εὐτυχῆ... σᾶς ἀγαπῶ... προσφέρω ὑμῖν τὴν χειρὰ μου, θὰ μοὶ ἀρνηθῆτε τὴν ἰδικήν σας ; ... Δεχθῆτε νὰ γείνετε κόμησσα Ἰβανόφσκη.

Ὁ καταχθόνιος Ῥώσος ἐπίτηδες ἀφῆκε τὴν λαμπροτέραν τῶν προτάσεών του τελευταίαν θέλων οὕτω νὰ κολακεύσῃ τὸ φύσει κενόδοξον τῆς γυναικός· ἀλλ' ἡ κυρία Πέτκωφ ἤκουσεν ἀταράχως τὴν ἐξομολόγησιν ταύτην· πλὴν δὲ τούτου ἐκ τῶν λόγων τοῦ κόμητος εἶχεν ἐννοήσῃ ποῦ θὰ ἔληγεν ἡ συνομιλία αὕτη.

— Κύριε, ὑπέλαβε, σᾶς εἶπον καὶ πρότερον, νομίζω, ὅτι ἡ μόνη μου ἐνασχόλησις θὰ ἦναι ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων μου...

— Τῶν τέκνων σας ! ἀνέκραξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ κόμης γουμπετήσας. Τὰ τέκνα σας, Ἀλεξάνδρα, θὰ ἦναι καὶ ἰδικά μου... θὰ τὰ ἀνατρέφωμεν ὁμοῦ... θὰ τὰ ἀγαπῶμεν... Ὡ ! κυρία ! δεχθῆτε τὴν ἔνωσιν ἡμῶν ταύτην, προσέθηκε λαμβάνων αὐτὴν ἐκ τῶν χειρῶν ἃ ! εἰ ἂν γνωρίζετε πόσον σᾶς ἀγαπῶ, δὲν θὰ ἤρνευσθε...

— Κύριε κόμη, ὑπέλαβεν ἡ κυρία Πέτκωφ διατηροῦσα πάντοτε τὴν ἀταραξίαν της, πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὰς ιδέας του, ἐπομένως ἔχω καὶ ἐγὼ τὰς ἰδικὰς μου· νομίζω λοιπὸν ὅτι δὲν εἶναι τόσῳ ἔντιμον, ἐκτὸς μεγίστης ἀνάγκης, γυνὴ ἀπολέσασα τὸν σύζυγον της νὰ λαμβάνῃ καὶ δεῦτερον καὶ οὕτω νὰ ἐπιλανθάνεται τοῦ πρώτου. Πᾶσα γυνὴ, κατ' ἐμὲ τοῦ-

λάχιστον, ἔχει καθήκον, ὀφείλει νὰ τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συζύγου της. Ἴσως εἶπητε ὅτι εἶμαι αὐστηρὰ· δυστυχῶς τοιαῦτα εἶναι τὰ φρονήματά μου... Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐγὼ οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχω· ὁ Ἰωάννης μου μοὶ ἀφῆκε ἰκανὴν περιουσίαν, ὥστε δύναμαι νὰ ζήσω μετὰ τῶν υἱῶν μου ἀνέτως· τελευταῖον ἡ ἀπόφασίς μου αὕτη εἶναι ἀμετάτρεπτος...

— Ὡ κυρία ! μετατρέψατε τὴν σκληρὰν ταύτην ἀπόφασιν... σᾶς ἀγαπῶ...

— Τὸ γνωρίζω, κύριε, καὶ διὰ τοῦτο τοσαύτην ἤδη ὥραν ὑποφέρω ἀκούουσα τὰς προτάσεις σας, ὑπέλαβε μετ' ἀγανακτήσεως· διότι μὲ ὄλην τὴν ἀταραξίαν της ἡ τὸ ψυχρὸν αἷμα, ὡς θὰ ἔλεγέ τις τῶν νεωτεριζόντων, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῆ. Ἐὰν ἄλλος τις ἦτο εἰς τὴν θέσιν σας, ἐξηκολούθησε, θὰ τὸν ἀπέπεμπον πάραντα ὡς τολμῶντα τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου μου νὰ μοὶ κάμνῃ προτάσεις περὶ συνοικεσίου καὶ ὑμεναίων... σᾶς ἀνέχομαι ὁμως, κύριε κόμη, διότι σᾶς οἰκτείρω ἀπὸ καρδίας.

— Μὲ οἰκτείρετε, κυρία ! καὶ διατί ; ἠρώτησεν ὁ κόμης εἰσέτι ἐλπίζων. Παρὰ τῷ οἰκτιρῶ ὑπάρχει ἡ συμπάθεια καὶ παρὰ τῇ συμπαθείᾳ ὁ ἔρωσ...

— Διότι βλέπω ὅτι ὁ πρῶτος ὑμῶν ἔρωσ, ἀπήτησεν ἡ κυρία Πέτκωφ, ὡς μοὶ εἶπετε καὶ ἄλλοτε, εἶναι τόσῳ ἀτυχῆς... διότι βλέπω ὅτι δὲν δύναμαι νὰ καταστήσω εὐδαίμονα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον ἐπανήγαγον εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν, προσέθηκε μετ' ὑποκεκρυμμένης εἰρωνείας.

— Ὡ ! ναί· προσφιλῆς μοι Ἀλεξάνδρα, ναί ! ὑμᾶς πρώτην ἠγάπησα ἀληθῶς... Ὑμεῖς τὸν διεφθαρμένον ἐμὲ τὴν συνειδησιν κατεστήσατε ὄντως ἄνθρωπον... κυρία... ἀποφασίσατε ! ὦ ! μὴ μὲ ἀφίνετε οὕτω πᾶσχοντα...

— Σᾶς τὸ εἶπον, κύριε, ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι ἀμετάκλητος !

— Ὡ ! κυρία ! σᾶς καθικετεύω, σᾶς παρακαλῶ !...

— Μάταιαι αἱ παρακλήσεις !...

— Θὰ μὲ φέρετε εἰς ἀπόγνωσιν, κυ-

ρία, ἀκούετε! θὰ μὲ φέρετε εἰς ἀπόγνω-
σιν, ἀνέκραξεν ὁ κόμης ἰδὼν ὅτι τὸ τόσῳ
καταχθονίως τεχνουργηθὲν σχέδιόν του
ἀπετύγχανεν.

Ἡ κυρία Πέτκωφ ἐρρίγησεν ἀκού-
σασα τὸν τόνον μεθ' οὗ ὁ κόμης ἀπήγ-
γειλε τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις.

— Ἀδύνατον, εἶπε καθ' ἑαυτὴν, ἄν-
θρωπος ἀγαπῶν ἀληθῶς νὰ ὀμιλῇ οὕτω...
Ἐὰν μοὶ ἔλεγεν ὅλα ταῦτα διὰ νὰ μὲ
ἀπατήσῃ; προσέθηκε καταληφθεῖσα ὑπὸ
τρόμου σπασμωδικοῦ. Ἐτελειώσαμεν,
ἐτόλμησε νὰ ψελλίσῃ φοβουμένη νὰ
προσίδῃ τὸν κόμητα.

Ἦδη μετενοεῖ ὡς μὴ ἀποπέμφασα
αὐτὸν ἄμα ἐλθόντα· τοσοῦτος φόβος εἶχε
διαχυθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ της.

— Μάλιστα ἐτελειώσαμεν, κυρία,
εἶπεν ὁ κόμης ὑποκόφως. Τώρα ἦλθε καὶ
ἡ σειρά μου, προσέθηκε καθ' ἑαυτόν.

Ἐποια ἔκφρασις ὑπῆρχεν ἐν τῇ μορφῇ
του κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν δυνά-
μεθα νὰ εἴπωμεν!...

Θ'.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὰ ἀνωτέρω συμ-
βάντα εὐρίσκομεν τὸν κόμητα συνδιαλε-
γόμενον μετὰ τῆς Μαρίας ἐν τῷ δωμα-
τίῳ του.

— Λοιπὸν θὰ φέρῃς ἀπόψε τὸν μι-
κρὸν ἐδῶ, ἔλεγεν ὁ κόμης πρὸς τὴν θα-
λαμηπόλον.

— Διατί ἡ ἐπιμονὴ αὕτη, κύριε;

— Τί σὲ μέλει;

— Πῶς τί μὲ μέλει! Ὅταν τὸν ζη-
τήσῃ ἡ κυρία, τί θὰ τῇ ἀπαντήσῃ;

— Θὰ τῇ ἀπαντήσῃ ὅτι ἐγὼ τὸν ἐ-
κράτησα ἀπόψε... εἶπέ πρὸς τούτοις εἰς
αὐτὴν ὅτι τὸν ἀγαπῶ πολὺ, ὅτι θέλω νὰ
ἔχω αὐτὸν πλησίον μου... εἶπέ ὅτι μὲ
βλέπεις πολὺ τεθλιμμένον καὶ ὅτι ἡ
μόνη μου παρηγορία εἶναι νὰ τὸν ἔχω
πλησίον μου. Ἐννοεῖς;

— Αὐτὸς ἄρά γε εἶναι ὁ σκοπός σας;
ἠρώτησεν ἡ νεανὶς διστάζουσα.

— Αὐτὸς, Μαρία μου, αὐτὸς, ἀπήν-
τησεν ὁ κόμης μειδιῶν.

— Πόσον ἀγρίως ἐμειδιάσατε, κύριε!

εἶπεν ἡ Μαρία καταληφθεῖσα ὑπὸ τρό-
μου· τῇ ἀληθείᾳ μὲ ἐκάματε νὰ τρομάξω.

— Εἶσαι παιδί, Μαρία μου, ὑπέλα-
βεν ὁ κόμης θωπεύων αὐτήν. Λοιπὸν θὰ
μοῦ τὸν φέρῃς;

— Ἀδύνατον, κύριε, ἀδύνατον! σκε-
φθῆτε τὴν δυσάρεστον θέσιν, εἰς τὴν ὅποιαν
θὰ εὔρεθῶ, ὅταν ἡ κυρία τὸν ζητήσῃ...

— Λοιπὸν δὲν μὲ ἀγαπᾷς!

— Ἐγὼ κύριε! ἰδοὺ θυσιάσατέ με...
ὅ,τι θέλετε κάμετέ με... μήπως δὲν εἶμαι
ιδικήσας; δὲν ἀνήκω εἰς σᾶς; ἀλλὰ μὴ
ζητήτε νὰ πράξω τοῦτο...

— Ἀρνεῖσαι; φύγε λοιπὸν! ἀνέκρα-
ξεν ὁ κόμης δεικνύων τὴν θύραν καὶ παρα-
τηρῶν τὴν Μαρίαν διὰ τοῦ ἰδιάζοντος εἰς
αὐτὸν βλέμματος.

Ἦτο βέβαιος ὅτι ἡ νεανὶς δὲν θὰ ἠδύ-
νατο νὰ ἀναχωρήσῃ· ἐγνωρίζεν ὅτι αὕτη,
λέγουσα ὅτι τῷ ἀνήκεν, ἔλεγεν ἀλήθειαν.

Ἡ ἀτυχὴς Μαρία ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς
στιγμὰς ὑπὸ τὸ βλέμμα ἐκείνου ἀκίνη-
τος, ὡς ἀγαλμα, ἔπειτα ριφθεῖσα πρὸ
τῶν ποδῶν τοῦ κόμητος.

— Μὴ μ' ἀποβάλλετε οὕτω! λυπηθῆτέ
με! ἀνέκραξε καὶ πάραυτα ἔμεινεν ἀκί-
νητος, ὡς ἀπολιθωθεῖσα.

Ἡ σθάνθη τι σκιρτήσαν ἐν τῇ κοι-
λίᾳ της...

— Σᾶς ἀγαπῶ! ἐξηκολούθησε κλαί-
ουσα, καὶ σεῖς...

— Μὲ ἀγαπᾷς! σὺ μὲ ἀγαπᾷς! ὑπέ-
λαβεν ὁ κόμης ἀναλαμβάνων τὸ θωπευ-
τικόν του ὕφος. Ἐὰν μὲ ἠγάπας, θὰ ἔφε-
ρες τὸν μικρὸν ἀπόψε, χωρὶς νὰ ἀντι-
λέγῃς τόσῃν ἤδη ὥραν.

— Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ γείνη
τοῦτο ἀπόψε; ἠρώτησεν ἡ ἀτυχὴς θαλα-
μηπόλος ἐνδίδουσά πως.

— Ὅχι, κόρη μου, ὄχι! ἀλλὰ δὲν μοὶ
λέγεις διατί φοβεῖσαι νὰ πράξῃς τοῦτο;

Ἡ Μαρία ἐσκέπτετο.

— Θὰ μοὶ τὸν φέρῃς λοιπὸν, ἀγγελέ
μου, ἐξηκολούθησεν ὁ κόμης θέλων νὰ
καταπίσῃ αὐτήν ἐντελῶς, δὲν εἶναι
ἀληθές; ὦ! πόσον σὲ ἀγαπῶ!... πόσον
εἶσαι καλή!... προσέθηκεν ἐναγκαλιζό-
μενος καὶ ἀνεγείρων αὐτήν. Εἶσαι ἀγγε-
λος, Μαρία μου!...

Τοσαύτην ἐπιρροὴν εἶχον οἱ λόγοι, τὸ βλέμμα τοῦ κόμητος, ὥστε ἡ ἀτυχὴς θαλαμηπόλος ὑπέσχετο νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ τὸν υἱὸν τῆς κυρίας Πέτκωφ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

— Ἄ! ἀλήθεια, προσέθηκεν ὁ κόμης, πιθανὸν ὁ μικρὸς, ἂν καὶ τόσον μὲ ἀγαπᾷ, νὰ ζητήσῃ τὴν μητέρα του, ὥστε προσπάθῃ νὰ μείνῃ ἡ αὔλειος θύρα ἀνοικτή· ἐὰν τυχὸν ζητήσῃ τὴν μητέρα του θὰ τὸν φέρω ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὴν οἰκίαν.

— Τί πράγματα εἶναι αὐτὰ σήμερον; ἠρώτησεν ἡ Μαρία ἀποροῦσα. Εἰς ποῖον θὰ τὸν παραδώσετε, ἀφοῦ τὸν φέρετε εἰς τὴν οἰκίαν;

— Εἰς σέ, Μαρία μου. θὰ τὸν φέρω εἰς τὸ δωμάτιόν σου.

— Ἀλλὰ, κύριε, εἰσθε πολὺ παράδοξος! καὶ ἐὰν σὰς ἴδῃ τις εἰς τὸ δωμάτιόν μου τοιαύτην ὥραν, τί θὰ εἴπῃ;

— Τίποτε· τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλοῦστατον· ἐκλαίει ὁ μικρὸς, τὸν ὁποῖον εἶχον εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ τὸν ὠδήγησα πρὸς σέ, ἀντὶ νὰ ἐξυπνήσω τὴν μητέρα του· ἰδοὺ τὸ πᾶν!

— Κύριε, νὰ σὰς εἴπω, διστάζω...

— Ἴδου πάλιν, Μαρία, ἤρχισες τὰς ἀντιλογίας σου. Ἐννοῶ, ἐννοῶ μόνον διὰ τῶν λόγων θέλεις νὰ δεικνύῃς τὴν ἀγάπην σου. Νομίζω ὅμως ὅτι πρέπει νὰ κάμνῃ τις καὶ μικρὰς θυσίας διὰ τὸν μέλλοντα σύζυγόν του· ἐνῶ τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ζητῶ παρὶ σοῦ δὲν εἶναι θυσία, ἀλλὰ μικρὰ χάρις· λοιπὸν θὰ μοὶ ἀρνηθῆς καὶ αὐτήν;

— Ἄ! πρὸς Θεοῦ! κύριε, μὴ λέγετε τοῦτο, σὰς παρακαλῶ. Ἐγὼ δὲν σὰς ἀγαπῶ!... Ἐγὼ κινδυνεύω νὰ παραφρονήσω καὶ σεῖς...

— Δοιπὸν, μὴ μοὶ ἀρνεῖσαι τὴν χάριν ταύτην, ἐπέμενε λέγων ὁ κόμης.

Τοσαύτην ἐπιρροὴν ὁ δαίμων οὗτος ἐξήσκει ἐπὶ τῆς ἀθώας νεάνιδος, ὥστε ἡ δυστυχὴς εἰς ἐν τῶν μαγευτικῶν αὐτοῦ βλεμμάτων·

— Ἄς ἦναι, κύριε, εἶπε, δὲν δύναμαι νὰ μὴ ὑπακούω εἰς τὴν θέλησίν σας. Ἄγνοῶ τί ἔχω ἐν ἐμοὶ ἢ μάλλον ποῖαν δύναμιν ἔχετε ἐπάνω σας, ὥστε μὲ ἀναγ-

κάσετε καὶ ἀκουσίως νὰ σὰς ὑπακούω...

— Δοιπὸν σύμφωνοι, Μαρία μου; ἠρώτησεν ὁ κόμης οὐτίνος ἡ καρδία ἔπαλλεν ἐκ τῆς χαρᾶς.

— Μάλιστα, ἐψέλλισεν ἡ νεάνις δι-στάζουσα εἰσέτι καὶ ἀπήλθεν.

Εἰσερχομένη εἰς τὴν οἰκίαν ἠσθάνθη ἐκ νέου τὸ αὐτὸ βᾶρος, ὅπερ στιγμαίως εἶχεν ἐνοχλήσει αὐτὴν οὐσαν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κόμητος. Ἡ ἀθῶα, ἀλλὰ καὶ δυστυχὴς σύναμα κόρη, ἐγένετο κάτωχρος ἐκ τοῦ φύβου, καί περ ἀγνοοῦσα τὸ ἀληθὲς αἴτιον αὐτοῦ.

Ἦρκει ὅτι τοῦτο τότε πρῶτον συνέβαιεν εἰς αὐτήν.

Ἐπῆρξεν ἐν τῇ οἰκίᾳ γηραῖά τις τροφὸς τῆς κυρίας Πέτκωφ, ἐκείνην λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ ἐρωτήσῃ. Μὴ τολμῶσα ὅμως, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καὶ αὐτὴ τὴν αἰτίαν, νὰ πράξῃ τοῦτο ἐνώπιον τῶν ἄλλων ὑπηρετῶν, ἐκάλεσεν αὐτὴν ἐν τῷ δωματίῳ της.

— Δυστυχὴς νεάνις, εἶπεν ἡ τροφὸς, ἀφοῦ ἡ Μαρία ἐτελείωσε τὴν μικρὰν διήγησίν της.

— Διὰ τί δυστυχὴς; ἠρώτησεν ἡ κόρη ἐκπληκτος.

— Ἀθῶον τέκνον! καὶ ἐρωτᾷς τὴν αἰτίαν; Ποῖος σὲ ἠπάτησε, παιδί μου;

— Μὲ ἠπάτησεν; ἠρώτησεν ἡ Μαρία ἐπὶ μᾶλλον ἀποροῦσα, κανεῖς, κυρία.

— Τὸ ἔγκλημά σου διπλασιάζεται διὰ τοῦ ψεύδους!

— Ποῖον ἔγκλημα! τί λέγετε! ὑπέλαβεν ἡ ἀτυχὴς νεάνις ὠχρίασασα.

— Ποῖον ἔγκλημα! καὶ ἐρωτᾷς ἀκόμη; εἶσαι ἐγγυος, παιδί μου.

— Τί μὲ λέγεις! ἐγὼ ἐγγυος! ἂ! δυστυχία μου... δυστυχία μου!! ἀνέκραξεν ἡ δύστηνος νεάνις ἤδη κατανοήσασα τὸ μέγεθος τοῦ ἀμαρτήματός της.

— Προσοχή! μὴ φωνάζῃς, καὶ σὲ ἀκούσουν... καὶ τότε... Ἄ! ποῖος εἶναι ὁ κακοῦργος αὐτὸς, τέκνον μου, ἀθῶόν μου τέκνον! ὑπέλαβεν ἡ γραιῖα τροφὸς συγκινηθεῖσα ἐκ τῆς ἀθωότητος τῆς νεάνιδος, καὶ θά...

— ὦ! μὴ τὸν ἀπειλήτε... ἀνέκραξεν ἡ ἀτυχὴς θαλαμηπόλος, τὸν ἀγαπῶ! τὸν

ἀγαπῶ, ὡς παράφρων! Εἶμαι δυστυχής... λυπήσου με...

Ἡ φρόνιμος γραία ἰδοῦσα τὴν ἀπελπισίαν τῆς νεάνιδος ἔκρινε καλὸν νὰ τὴν καθησυχάσῃ.

— Ἡσύχασον, κόρη μου, εἶπε, καὶ τὰ πάντα θὰ τελειώσουν· μὴ λυπηῖσαι δὲ καὶ πολὺ... τὸ γνωρίζω ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης εἶσαι ἀθῶα καὶ πιστεύω ὅτι ὁ Θεὸς θὰ σὲ συγχωρήσῃ....

Γ.

Ἦτο ἐννάτη μετὰ μεσημβρίαν.

Ἡ κυρία Πέτκωφ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς φέρουσα νυκτερινὸν ἱματισμόν. Τὸ φῶς τοῦ λύχνου ἀντανακλώμενον ἐπὶ τοῦ λευκοῦ προσώπου της καθίστα αὐτὴν ὑπὲρ ποτε ὠραιότεραν. Τὰ δὲ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της ἔτοιμα νὰ καταρρεύσωσι δάκρυα ἔδιδον αὐτῇ οὐκ οἰδάτι ὑπερφυσικόν.

Ἦν ἄγγελος δραπέτης τοῦ Παραδείσου; .. Νύμφη τις τῶν δασῶν τοῦ Αἴμου θρηνοῦσα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἔραστοῦ αὐτῆς; .. Διέμενεν ἀκίνητος καὶ συλλογισζομένη τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸν σύζυγόν της.

Ἐὰν ἔβλεπέτις αὐτὴν, θὰ τὴν ἐνόμιζεν ὡς ἄγαλμα τῆς ἐγκαρτερήσεως.

— Τί ἔπαθεν ἀπόψε ὁ υἱός μου καὶ δὲν ἔρχεται, ἐψιθύρισε ἀναμνησθεῖσα ὅτι μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ συζύγου της ἔμεινεν αὐτῇ παρήγορος ὁ μικρὸς ἐκείνος ἄγγελος... Μαρία! ποῦ εἶναι ὁ Νικόλαος, διατί δὲν μοὶ τὸν φέρῃς;

Οὐδεμίαν ἀπάντησις. Ἡ Μαρία ἦτο βεβουθισμένη εἰς τὴν λύπην της.

— Μαρία! ἐφώνησεν ἰσχυρότερον ἢ κυρία Πέτκωφ, ποῦ εἶναι ὁ Νικόλαος;

Ὁ ἄνθρωπος παρεκτραπέις ἅπαξ τῆς εὐθείας ὁδοῦ δυσκόλως ἐπανακάμπει εἰς αὐτήν· καὶ ἡ Μαρία ἦτο ἐν τοιαύτῃ καταστάσει. Κατ' ἀρχὰς ἐσκέφθη νὰ εἶπῃ εἰς τὴν κυρίαν της ὅτι ἀφήκε τὸν Νικόλαον τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κόμητος, ἀλλὰ καὶ πάραυτα διανοήθη ὅτι τοῦτο θὰ δυσηρέσει ἴσως τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔτρεμε καὶ ἠγάπα συγχρόνως.

Εἶχεν ἤδη πεισθῆ ὅτι χάριν ἀποκρούοντιν ὁ σκοποῦ ὁ κόμης ἐζήτησε τὸ παιδίον. Ἐφοβήθη λοιπὸν νὰ εἶπῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλως τε καὶ ἔμαθεν ἤδη ὅτι ἦτο ἔγγυος· ἐγίνωσκε πρὸς τούτοις ὅτι δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπικειμένην αἰσχύνην ἢ διὰ τοῦ γάμου, ὁ δὲ προσφιλὴς αὐτῆς κύριος τοσάκις μέχρι τοῦδε κατὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους τερπνὰς αὐτῶν συνομιλίας, καθ' ἃς ἡ νεάνις ἐνόμιζεν ἑαυτὴν εὐτυχεστάτην, ὑπισχνεῖτο ὅτι θὰ τὴν νυμφευθῇ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ψευσθῇ, καὶ,

— Ἐδῶ εἶναι, κυρία, ἀπήντησεν ὑποκόφως.

— Τί κάμνει λοιπὸν μέσα καὶ δὲν ἔρχεται νὰ κοιμηθῇ; ἠρώτησεν ἡ κυρία Πέτκωφ.

— Παίζομεν μαζῇ, ὑπέλαβε μετὰ πλείονος θάρρους ἡ Μαρία εἰσελθούσα ἅπαξ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ψεύδους· δὲν νυστάζει καθόλου.

— Καλὰ· ἄμα θελήσῃ νὰ κοιμηθῇ, φέρετον ἐδῶ.

— Μάλιστα, κυρία... Καὶ τώρα τί θὰ κάμω; Θεέ μου! Θεέ μου! ἐψιθύριζεν ἡ δύστηνος νεάνις ὄλως ἀπελπισ.

— Ἀγαπητόν μου τέκνον, εἶπεν ἡ κυρία Πέτκωφ, τοῦλάχιστον σὺ, μικρὸν μου ἄγγελε, σὺ καὶ ὁ ἀδελφός σου μοὶ μένετε πρὸς παραμυθίαν... Ἄ! πρέπει νὰ γράψω καὶ πάλιν εἰς Βουκουρέστιον διὰ νὰ μοὶ ἀποστείλωσι τάχιστα καὶ τὸν Πέτρον. Ἀφοῦ εἶχον τὴν ἀτυχίαν νὰ χάσω τὸν πατέρα, ἃς διαμοιράσω ὅλην τὴν ἀγάπην μου μεταξὺ τῶν υἱῶν...

Λεπτὰ τινα παρήλθον, καὶ ἡ κυρία Πέτκωφ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἀνεπαισθήτως. Τὸ μειδίαμα, μεθ' οὗ εἶχεν εἶπει τὰς τελευταίας λέξεις, διέμενεν εἰσέτι ἐπὶ τῶν χειλέων της. Μετ' οὐ πολὺ τὸ ὠρολόγιον τῆς οἰκίας ἐσήμαινε τὴν δεκάτην. Ἡ Μαρία μὴ ἀκούουσα νέαν διαταγὴν τῆς κυρίας της ἠγέρθη ὅπως ἴδῃ μὴ ἐκοιμήθη. Βεβαιωθείσα δὲ περὶ τούτου·

— ὦ! ὅσον δι' ἀπόψε εἶμαι ἡσυχος, ἐψιθύρισε· καὶ ἐπανελθούσα εἰς τὸ δωμάτιόν της κατεκλίθη.

Δύο ὄραι παρήλθον ἐν ἡσυχία, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ θύρα τοῦ θαλάμου τῆς κυρίας Πέτκωφ ἠνεψύχθη ἐλαφρῶς· παρήλθον οὕτω τινα δευτέρα λεπτὰ ἀκόμη.

Μετ' οὐ πολὺ εἰσῆρχετο εἰς τὸ δωμάτιον ἄνθρωπός τις κρατῶν ἐν ταῖς χερσὶ κιβώτιον μικρὸν. Διέμεινε ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀκίνητος καὶ μετὰ προσοχῆς ἐξετάζων, εἶτα δὲ ἀπέθηκεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Μὲ ὄλην τὴν προσπάθειαν ἦν κατέβαλεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅπως ἀποθέσῃ αὐτὸ ἡρέμα, τὸ κιβώτιον διαφυγὸν ἐκ τῶν χειρῶν του ἐκρότησεν οὐ σμικρὸν.

Ἡ κυρία Πέτκωφ, ἥτις κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦτο κατειλημμένη ὑπὸ σπασμωδικοῦ τρόμου, ἀφυπνισθεῖσα ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐντρομος.

— ὦ Θεέ μου! τί τρομερὸν ὄνειρον! σύζυγέ μου...

Ἰδοῦσα δὲ πρὸ αὐτῆς τὸν ξένον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ἔχοντα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ κιβωτίου ἐτρόμαξε μᾶλλον. Ἐνόμισεν αὐτὸν ἡ δυστυχῆς ὡς συνέχειαν τοῦ ὀνείρου τῆς. Ἡ ἀπάτη ὅμως αὐτῆ ὀλίγον διήρκεσε· διότι ἀποτινάξασα ἐντελῶς τὸν ἐκ τοῦ ὕπνου λήθαργόν τῆς ἐνόησεν ὅτι ὁ πρὸ αὐτῆς ἄνθρωπος δὲν ἦτο ὄνειρον.

— Πόσον ὠραία εἶναι! ἐψιθύριζεν οὗτος, πόσον εἶναι ὠραία.

— Ὁ κόμης! ἐψέλλιεν ἡ κυρία Πέτκωφ ἐκπληκτος συνελθοῦσα ἐντελῶς.

— Ναί, κυρία, ὁ κόμης! ἐγὼ εἶμαι! εἶπεν ἀναλαμβάνων ὄλον αὐτοῦ τὸ σατανικὸν ὕφος. Τὴν νύκτα ταύτην ὅμως δὲν ἦλθον ἐπαιτῶν, ἀλλ' ἀπαιτῶν...! καὶ συγχρόνως ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς ζώνης του λαμπρὸν ἐγχειρίδιον ἀπέθηκεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Ἡ κυρία Πέτκωφ οὐδὲ λέξιν ἠδύνατο νὰ ἀρθρώσῃ. Ἦθελε νὰ ὀμιλήσῃ, ἀλλ' οἱ λόγοι τῆς κατεπνίγοντο ἐντὸς τοῦ λάρυγγος. Τοῦτο ἐβοήθησε τὸν κόμητα νὰ ἐξακολουθήσῃ.

— Κατὰ πρῶτον, ἀγαπητή μου κυρία, σιωπή! ἔχω μετ' ἐμοῦ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, δι' ἧς δύναμαι, ὅποταν θελήσω, νὰ σᾶς ἀπολιθώσω...

εἶπε δείξας τὸ κιβώτιον· ἢ, ἂν δὲν ἀρκῆ αὕτη, προσέθηκε, νὰ σᾶς ἀναγκάσῃ νὰ σιωπήσῃτε, πιστεύω ὅτι ἐκεῖνο, τὸ στίλβον ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐγχειρίδιον, θὰ πράξῃ τοῦτο· γνωρίζω κτυπήματά τινα λαμπρότατα· ὦ! εἶμαι ἐπιτηδεύωτος! Τὴν νύκτα ταύτην εἶμαι ὁ πεσὼν ἄγγελος ἐνσεσαρκωμένος... Ὅταν σᾶς ἔλεγον ὅτι οὐδεμία γυνὴ μέχρι τοῦδε ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῆ εἰς ἐμὲ, θὰ ἐγγελᾶτε ἴσως· ἦδη ὅμως θὰ μάθετε ὅτι δὲν ἐψευδόμην... Παραδοθῆτε! προσέθηκε μετὰ τόνου ἰσχυροτέρου καὶ προεχώρησε βήματά τινα.

Ἡ Ἀλεξάνδρα ἐκάθητο ἀπλανεῖς ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ οἶονεῖ ἄψυχος.

— Θεέ μου! Θεέ μου! λύτρωσέ με! ἐψέλλιεν.

Αἱ λέξεις αὗται μόλις ἠκούσθησαν. Τόσῳ ἀσθενῆς ἦτο ἡ φωνή τῆς.

— Οὐδεὶς, κυρία, θὰ σᾶς λυτρώσῃ τὴν νύκτα ταύτην ἀπὸ τὰς χεῖράς μου! εἶπεν ὁ κόμης. Εἶμαι ὁ Σατάν!... Εἶμαι... Δοιπὸν, κυρία μου, ἂς τελειώσωμεν, προσέθηκε πλησιάζων.

Ἡ ἀτυχῆς χήρα ὠρθώθη ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ἐξέτεινε τὰς χεῖρας ὅπως ἀποκρούσῃ διὰ τῶν ἐναπολειφθεισῶν αὐτῇ δυνάμεων τὸν τρομερὸν αὐτῆς ἐχθρόν.

Ὁ κόμης στάς ἐπ' ὀλίγον ἀκίνητος ἐσκέφθη.

— Ἄς ἐξασφαλισθῶ καλῶς, εἶπε καθ' ἑαυτὸν· ἐὰν ἐκβάλη κραυγὴν, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ τὴν ἀναγκάσω νὰ σιωπήσῃ.

Ταῦτα σκεφθεὶς ἐπλησίασε πρὸς τὴν τράπεζαν καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖράς του τὸ κιβώτιον ἐπλησίασε πρὸς τὴν ἀτυχῆ γυναῖκα, ἥτις βλέπουσα τὸν κίνδυνον ἐπικείμενον ὠρθώθη ἀπειλητικῆ ἀντλοῦσα ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀπελπισίας τῆς καὶ ἀφῆκε κραυγὴν δυναμένην νὰ συγκινήσῃ καὶ θηρίου ἀκόμη, ἐὰν τοῦτο δὲν ἦτο ὁ κόμης.

— Φωνάζεις, ἀθλία!... λάβε... ἀνέκραξεν ὁ κόμης μετὰ μειδιάματος, ὅπερ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν, καὶ ἔρριψε κεφαλὴν μικροῦ παιδός, ἧς οἱ ξανθοὶ βόστρυχοι ἦσαν αἱματόφυρτοι.

Ἡτάλαινα χήρα ἐφρικίασεν ἐγγίσασα τὰς τρίχας ἐκείνας.

— Τί εἶναι τοῦτο; ἐψιθύρισε ὡς παράφρων. Νικόλαε! νιέ μου! πού εἶσαι;

— Ἴδου ὁ υἱός σας, κυρία, εἶπε μετὰ θηριώδους ἀπαθείας ὁ Ῥώσος φέρων τὸ κιβώτιον πρὸς τὸ φῶς. Ἴδου, ἴδετε αὐτόν!

— Ἀχ! ἀνέκραξεν ἡ δύστηνος Ἀλεξάνδρα, καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς λειπόθυμος μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἀντιστῆ εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο κτύπημα.

Ἐίδεν ἐστηριγμένον ἐντὸς τοῦ κιβωτίου τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τῆς ἀνευ κεφαλῆς...

— Τέλος σέ ἔχω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, ἐν ἄρετε σύ ζυγε, εἶπεν ὁ κόμης μετὰ τόνου μεστοῦ σαρκασμοῦ. Ἀρετή! σέ νικῶ! σέ καταπατῶ!...

Μετ' οὐ πολὺ προέβαλεν ἐκ τῆς θύρας μορφή τις ὠχρά. Ἦτο ἡ Μαρία ἥτις κοιμωμένη ἐν τῷ παρακειμένῳ δωματίῳ ἀφυπνίσθη ὑπὸ τῆς διπλῆς κραυγῆς τῆς κυρίας καὶ ἔδραμεν ὅπως ἴδη τί συνέβαινε.

— Ἀπιστε! σέ συνέλαβον! ἀνέκραξεν ἄμα ἐμφανισθεῖσα, σέ συνέλαβον ἐπ' αὐτοφώρῳ! Μὲ ἠπάτας λοιπὸν, κακοῦργε, μὲ ἠπάτας!... Καὶ σὺ, κυρία, εὐρέθης νὰ τὸν ἀρπάξης ἀπὸ ἐμὲ, προσέθηκε καὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῆς ἤρπασεν ἐν τῶν καθισμάτων, ὅπερ ἠτοιμάσθη νὰ ρίψη κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς κυρίας τῆς.

Ἀλλὰ πάραυτα ἔμεινε ἀκίνητος ἀκολουθήσασα τὴν διεύθυνσιν τῆς χειρὸς τοῦ κόμητος.

— Ἴδὲ, εἶπεν οὗτος δεικνύων αὐτῇ τὸ κιβώτιον, ἰδέ... .

— Τί; τί εἶναι τοῦτο; ὦ Θεέ! ὁ Νικόλαος! ἅ! τέκνον μου, ἐγὼ σέ ἐφόνευσα! ἀνέκραξεν ἡ ἀθλία καὶ κατέπεσεν ἄπνους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

ΙΑ΄.

Τὴν ἐπιούσαν τῶν φρικωδῶν τούτων συμβάντων Μαν πρῶτ' οἱ χωρικοὶ ὠπλισμένοι διὰ ροπάλων, πελέκεων, λίθων

κατεδίωκον ἀνθρωπὸν τινα, ὅστις ὁμως, φαίνεται, εἶχε τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀχιλλέως, διότι ἀπείχε πολλὰ βήματα ἀπὸ τοὺς διώκτας αὐτοῦ.

Εἰς μάτην μετὰξὺ ὄλου τοῦ πλήθους δύο ἀνθρωποὶ ἔκραζον ὅτι εἶναι χρεῖα νὰ παύσῃ ἡ καταδίωξις, ὅτι θὰ μεταμεληθῶσιν, εἰάν ὁ καταδιωκόμενος ὑποστῆ δυστύχημά τι, καὶ ὅτι μόνοι οὗτοι οἱ δύο εἶναι ἱκανοὶ νὰ συλλάβουν τὸν φεύγοντα, εἰάν καταλείπωσιν αὐτοῖς τὴν καταδίωξιν. Οἱ χωρικοὶ ἔμενον ἀμετάπειστοι, ἄκαμπτοι.

— Πρέπει νὰ συλληφθῇ ζῶν ὁ κακοῦργος! ἔκραζον, πρέπει νὰ φονευθῇ διὰ σκληροῦ θανάτου! καὶ ἐξηκολούθουν τὴν καταδίωξιν μετὰ σπουδῆς. Ἡ σκηνὴ αὕτη ἐξηκολούθει δύο συνεχεῖς ὥρας. Ἐννοεῖται ὅτι εἶχον χώραν καὶ διάφορα ἀστεῖα γεγονότα· διότι, ὡς ἦτο ὄλου τὸ πεδῖον καὶ οἱ λόφοι χιονοσκεπεῖς, οἱ χωρικοὶ τρέχοντες ἐπιπτον, καὶ ἐπὶ τῶν πιπτόντων ἐπιπτον ἄλλοι καὶ γέλωτες καὶ ἀστεῖσμοι καὶ διὰ σφαιρῶν ἐκ χιόνος παίγνια ἦσαν τὸ ἄρτυμα τῆς καταδίωξεως. Ἐπειτα δὲν ἐβιάζοντο πολὺ, διότι ἦσαν βέβαιοι ὅτι ὁ καταδιωκόμενος ἦν ἀδύνατος νὰ τοὺς διαφύγῃ.

— Μετὰ τινα εἰσέτι χρόνον ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος ἐφθασεν ὑπὸ τοὺς πρόποδας κορυφῆς τινοῦ τοῦ Αἵμου Σήπκας καλουμένης, ἥτις παραδόξως, ἐνῶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι κορυφαὶ ἦσαν πλήρεις χιόνος, οὐδὲν ἴχνος τοιαύτης ἔφευρεν. Ἐπομένως ὁ καταδιωκόμενος ἤρξατο ἀναρριχώμενος μετὰ μεγίστης εὐκολίας, ἐνῶ οἱ χωρικοὶ ἀμελήσαντές πως τὴν καταδίωξιν, ἐπεβράδυνον αὐτήν.

Ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἦτο νὰ τὸν συλλάβωσι ζῶντα, διότι ἄλλως μυριάκις ἠδύνατο νὰ τὸν φονεύσωσιν.

Αἴφνης ἡ καταδίωξις ἔπαυσε ἐξ ὀλοκλήρου καὶ αἱ φωναὶ,

— Σταθῆτε! Σταθῆτε! εἶναι ὁ καιρὸς του! ἀντήχησαν πανταχόθεν.

Καὶ πάραυτα ἅπαν ἐκεῖνο τὸ πλήθος, ὅπερ οὔτε αἱ παρακλήσεις, οὔτε αἱ ἀπειλαὶ τῶν δύο ἐκείνων ἀνθρώπων ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσιν ἔμεινε ἀκίνητον καὶ

περιμένον μετὰ πυρετώδους ἀνησυχίας.

Μετ' ὀλίγου ἤρξατο πνέων ἄνεμος κατ' ἀρχὰς μὲν ἀδύνατος, ἔπειτα μᾶλλον ὀρμητικὸς, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν πέντε περίπου λεπτῶν τόσῳ ἰσχυρὸς, ὥστε ἅπαντα τὰ περίξ δένδρα ἤρξαντο κλονιζόμενα.

Ἄπαντες ἐστράφησαν ὅπως ἴδωσι τὴ θὰ ἔπραττεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην στιγμήν!...

Ἐν τῇ κορυφῇ ἐκείνῃ οὐδὲν δένδρον, οὐδὲς θάμνος ὑπῆρχεν.

Ὁ δυστυχεὴς ἐκεῖνος αἰσθανόμενος ἑαυτὸν κλονούμενον προσεπάθει νὰ κρατηθῇ ἐκ τῶν παρακειμένων λίθων, ἀλλ' ἀπεσπάτω ὑπὸ τῆς καταγίδος.

— Νὰ πᾶρ' ὁ διάβολος! ἀνέκραξέ τις τῶν χωρικῶν, ἰδέτε τί θαρραλέος ἄνθρωπος εἶναι! ἐγὼ, ἂν ἤμουν εἰς τὴν θέσιν του, ἕως τῶρα θὰ ἤμουν τελειωμένος.

— Ἐχεις δίκαιον, ἔχεις δίκαιον! εἶπεν ἄλλος τις· ἰδὲ τὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας καταβάλλει.

— Ὁ καυμένος! ἐγὼ ἤρχισα νὰ τὸν λυποῦμαι...

— Τί; νὰ τὸν λυπεῖσαι; καὶ θέλει ἄνθρωπος τοιοῦτος λύπην! ἂ! ὁ κακοῦργος... μᾶς κατέστρεψε τὸ χωριό! ὁ δολοφόνος!

— Ἄ! φίλοι μου, διασκέδασι νὰ τὸν θὰ ἔχωμεν!

— Παρατηρήσατε, παρατηρήσατε! ἀνέκραξαν πλείστοι.

Ὁ ἄνεμος ἔπνεε μεθ' ὅλης του τῆς ὀρμῆς, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος κατέβαλλεν ἀπάσας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας ὅπως κρατηθῇ. Ἐπὶ τέλους βεῦμα, ὀρμὴ τῆς καταγίδος βιαιοτέρα τῶν ἄλλων τὸν παρέσυρεν ὀλίγον, μετὰ τοῦτο ἔτερον σύμμαχον, οὕτως εἶπεν, τοῦ πρώτου τὸν ἀνήρπασεν ὑψώσαν αὐτὸν πὸς τινὰς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Τρίτον ὀρμητικώτερον τῶν δύο πρώτων ἔπνευσε καὶ ὁ Ῥώσος, ὁ κόμης Ἰβανόφσκης, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας, ὁ διώκτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατεκυλίσθη εἰς τὴν ἄβυσσον.

.....

Παράφρονες δύο ἐν τῇ κωμοπόλει Καζανλικίῳ ἐπισύρουσι τὸν οἶκτον παντὸς περιγητοῦ. Ἡ μία τούτων πλήρης ὠραιότητος ἔχει τὴν μαίαν νὰ λαλή μόνον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πρὸς πάντα ἐπισκεπτόμενον αὐτὴν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Ἑλλην.

— Φοβοῦ τὴν Ῥωσίαν! κράζει συνεχῶς, προφυλάττου ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, φίλε μου, εἶναι ἐχθροί! ἂ!... κακοὶ ἐχθροὶ εἶναι οἱ Ῥῶσοι...

Ὅταν δὲ εὐρίσκειται μόνῃ·

— Ὁ υἱός μου, ποῦ εἶναι ὁ υἱός μου διὰ νὰ μὲ σώσῃ! ἐπαναλαμβάνει. Περιμένει πάντοτε τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ διαμένοντα υἱὸν τῆς. Ἀλλὰ διατὶ ὁ πάππος του δὲν ἀποστέλλει αὐτὸν εἰς τὴν μητέρα του ἢ διατὶ τοῦλάχιστον δὲν λαμβάνει αὐτὴν παρ' ἑαυτοῦ;...

Ἐνα σχεδὸν μῆμα μετὰ τὸν οἰκτρὸν τοῦ κόμητος θάνατον ἄνθρωπός τις εἶχεν ἐμφανισθῆ εἰς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῆς κυρίας Πέτκωφ ζητῶν αὐτόν. Ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐδέχθη τὸν ἐπισκέπτην, ὅστις παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα τῷ ὁμιλήσῃ ἰδιαιτέρως. Μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὁμιλίας ὁ πατὴρ τῆς παράφρονος ἐξῆλθε τοῦ δωματίου, ἐν ᾧ ἡ συνδιάλεξις ἐγένετο, λίαν κατηφής.

— Δυστυχεὴς τέκνον, εἶπε πλήρης θλίψεως πρὸς τὸν παριστάμενον ἐγγονόν του, δὲν θὰ ἴδῃς τὴν μητέρα σου ἢ μετὰ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.....

Τί ἐνοεῖ διὰ τούτου; Ἴσως ἄλλοτε τὸ μάθωσιν οἱ ἀναγνώσται...

Ἡ ἄλλη παράφρων εἶναι νεάνις δεκαοκταετῆς περίπου. Ἡ ἐτοιμασία ἐνδυμάτων βρέφους εἶναι ἡ παραφροσύνη τῆς.

— Θὰ ἔχω καὶ ἐγὼ υἱόν, ἐπαναλαμβάνει πάντοτε, θὰ τὸν ἀγαπῶ, θὰ τὸν περιτυλίσω εἰς τὰ σπάργανα. Χά! χά! χά! κραυγάζει χαίρουσα, θὰ ἔχω καὶ ἐγὼ υἱόν! ἀλλ' ὁ πατήρτου....

Τοῦτο μόνον θλίβει τὴν νεάνίδα.

Ἡ μία τῶν παραφρόνων τούτων εἶναι ἡ κυρία Πέτκωφ· ἡ δὲ ἄλλη ἡ ἀτυχεὴς θαλαμηπόλος, ἡ Μαρία...

Τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο καθ' ἣν θεὰ τοῦ φονευθέντος Νικολάου εἶχεν ἐμποιήσει

αὐτῷ τόσῳ ἀλγεινῇ ἐντύπωσιν, σὺν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν φρενῶν εἶχε πάθει ὑπὸ ἐκτρώσεως.....

Ἐπίλογος.

Ἡ «Ἐφημερίς τῆς Πετροπόλεως» τῆς 25 Ἰουνίου 1864 ἔγραφε τὰ ἑξῆς·

«Ἐνθυμούνται βεβαίως οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ὅτι κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἀνηγγείλαμεν αὐτοῖς τὸν θλιβερὸν θάνατον τοῦ κόμητος Ἰβανόφσκη ἀπελθόντος ἐντεῦθεν μὲ ἀδειαν περιηγήσεως χάριν καὶ φονευθέντος ἐπίτινος τῶν κορυφῶν τοῦ Αἴμου ἐν τῇ θήρᾳ. Ἐνεκα τῶν χιόνων οἱ χωρικοὶ δὲν ἠδυνήθησαν τότε νὰ παράσχωσιν αὐτῷ οὐδεμίαν βοήθειαν, καί τοι εἶδον αὐτὸν κυλισθέντα εἰς τὰς χαράδρας τοῦ ὄρους ἐκείνου. Ἐν μιᾷ ὅμως τούτων κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα χωρικοὶ ξυλευόμενοι εὔρον τὰ ὄστᾶ ἀνθρώπου, ἅτινα ἐκ τῶν ἐνδιμάτων καὶ ἐκ τῆς θέσεως ἐν ἧ ἔκειντο ἐγνώρισαν ὅτι ἦσαν τοῦ κόμητος.

Εὐτύχημα τῶντι διὰ τὴν ἀτυχή οἰκογένειαν τοῦ εὐφυοῦς καὶ εὐγενοῦς κόμητος ὅτι ταῦτα τοῦλάχιστον διετηρήθησαν ἀβλαβῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄρους καὶ χωρὶς νὰ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τῶν λύκων καὶ τῶν ἄλλων ἀγρίων θηρίων αὐτοῦ.

Τὰ ὄστᾶ ταῦτα μετενεχθέντα ἐκείθεν ἐντὸς λάρνακος τῇ προθύμῃ συνδρομῇ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει προξένου τοῦ Ἀυτοκράτορος ἐτέθησαν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Πετροπόλεως, ἐν ᾧ ὑπάρχει τάφος τῆς οἰκογενείας Ἰβανόφσκη.

Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς ἱεράς Συνόδου ψαλλέντι μνημοσύνῳ παρήσαν πολλοὶ τῆς Αὐλῆς καὶ πλείστοι φίλοι τιμῶντες τὰς ἀρετὰς, τὴν εὐφύταν, τὴν ἰκανότητα τοῦ πλήρους μέλλοντος διπλωμάτου.»

Ἴδου οἱ συνήθεις ἐπικήδειοι τῆς ἐποχῆς μας!

— Ὁ Μαστρο-Σίμος;

Κάτωθεν τῶν παρὰ τὴν Καλλιπόλιν προπόδων τῆς Ῥοδόπης, ὥρας τινας ἐκείθεν τῆς Καλλιπόλεως ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν ἀγούσῃ κείται χωρίου τι

Τατάρ-Κιόι καλούμενον. Οἱ κάτοικοι, αὐτοῦ εἶναι ὅλοι Τάταροι Τοῦρκοι ἐκ τῶν διωχθέντων ἐκ Ῥωσίας, ἀνθρωποὶ ἐργατικώτατοι καὶ γεωργοὶ (ἐν παρόδῳ) φιλοπονώτατοι.

Ἐκείθεν, ἀναγνώστά μου, διερχόμενος τῷ 1865 συνήμησα τὸν Μαστρο-Σίμον ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ ἐκτελοῦντα τριπλοῦν χρέος, ἀρτοποιοῦ, ξενοδόχου, καὶ παντοπώλου καὶ διηγούμενον εἰς πάντας τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν τὰ τρομερὰ συμβάντα του διὰ νὰ τοὺς διασκεδάξῃ βεβαίως.—

Εὐτυχῆς καὶ ἐγὼ, προσφιλῆς μου ἀναγνώστρια, ἐὰν ἐπέτυχον τούτου.....

Α. Π.

ΜΑΘΗΜΑ ΕΓΚΑΙΡΩΣ ΔΟΘΕΝ

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ.)

Προσῆγγιζεν ἤδη τὸ μεσονύκτιον ὅτε ὁ κύριος Ῥιβόνης εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς συζύγου του.

— Πῶς! τοιαύτην ὥραν! — ἀνέκραξεν αὐτῇ μετ' ἐκπλήξεως καὶ τρόμου. — μήπως ἀσθενεῖτε;

— Ἀπ' ἐναντίας, φιλτάτη μου. οὐδέποτε ἠσθάνθην ἐμαυτὸν τόσον ὑγιᾶ ὅσον τὴν στιγμὴν ταύτην.

— Μήπως ἐλάβετε δυσάρεστον τινα εἶδησιν λυποῦσαν ὑμᾶς;

— Ὅχι κατ' εὐτυχίαν· καὶ ἂν τοιαύτην εἶχον, ὡς γνωρίζετε, ἔνεκα τῆς ἀγάπης τὴν ὁποίαν πρὸς ὑμᾶς τρέφω θὰ ἀπέφευγον ὅσον τὸ δυνατόν νὰ ἐννοήσητε αὐτὴν, διὰ νὰ μὴ σᾶς λυπήσω.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐκάθητο ἐντὸς μεγάλης ἔδρας νεύου τῇ θαλαμηπόλῳ νὰ ἀπέλθῃ. Ὁ Κ. Ῥιβόνης, πλούσιος ἔμπορος Μεδιολάνων, εἶχεν ὑπερβῆ τὸ ἔξηκοστὸν τῆς ἡλικίας του ἔτος· μικρὸς τὸ σῶμα καὶ ἰσχνὸς ἦτο γέρων ἐνεργητικὸς καὶ δραστήριος καί τοι ἠσθάνετο τὰς προσβολὰς, ἃς ὑφίστανται οἱ προβεβηκότες τῇ ἡλικίᾳ· ἦτο καρδίας ἐξαιρέτου καὶ ψυχῆς εὐσεβοῦς, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ του ἐτήρησαν τὸ πῦρ τῆς νεότητος. Δαβὼν

δὲ τόνου μετέχοντα ὅπως οὖν εἰρωνείας, οὐχὶ ξένου αὐτῷ, εἶπε πρὸς τὴν σύζυγόν του. — Σᾶς ἐνοχλῶ; ... τρώντι, κακὴν ἐξέλεξα στιγμὴν νὰ ἔλθω πρὸς σᾶς, συγχωρήσατέ μου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἴσθε τόσον ἀπασχολημένη ὑπὸ σοβαρῶν ἀντικειμένων, ὥστε ἔκρινα καλὸν νὰ ἀναβάλω τὴν ἐπίσκεψίν μου διὰ τὴν ὥραν ταύτην.

Ἐλίξα, ἡ κυρία Ῥιβόνη, ἀντὶ ἀπαντήσεως ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν, καὶ καθήσασα παρ' αὐτὸν ἠρυθρίασε ταυτοχρόνως καὶ ὠχρίασεν, ὅπερ δὲν διέφυγε τὸ ἐρευνητικὸν τοῦ συζύγου βλέμμα.

— Μίαν ὥραν, μίαν ὥραν μόνου συνδιαλέξεως ζητῶ παρ' ὑμῶν εὐμενῶς, ἔσπευσε νὰ εἶπῃ οὗτος.

Μετὰ βραχείαν δὲ σιγὴν, καθ' ἣν ἐφάνη συλλέγων τὰς ἰδέας ἐφ' ὧν ἐμελλον νὰ περιστραφῶσιν οἱ λόγοι του, μὲ πραότητα ἐξηκολούθησεν.

— Εἴσθε εἰκοσαέτις, ἐνῷ ἐγὼ κατὰ φυσικὸν νόμον θὰ ἤμην πάππος σας. Ὁ ἱερὸς δεσμὸς ὁ συνδέων ἡμᾶς, ἀντικείμενον ἴσως χλευῆς εἰς τὰ βλέμματα τοῦ εὐγενεοῦς κόσμου, δὲν εἶναι τοιοῦτος πρὸς τοὺς γνωρίζοντας τὰ αἴτια ἕνεκα τῶν ὁποίων οὗτος συνήθη, καὶ σεῖς κάλλιον παντὸς ἄλλου, προσφιλῆς Ἐλίξα...

— Κύριε — τὸν διέκοψεν αὕτη ταπεινοῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς, — ποτὲ μέχρι τοῦδε οὔτε παράπονον, οὔτε λέξις τὸ παρελθὸν ἀφορῶσα ἐξήλθε τοῦ στόματός μου, καὶ....

— Ἄ! τὸ ἤξεύρω, ἀγαθὴ μου φίλη, καὶ σεῖς καλῶς γνωρίζετε ὅτι οἱ λόγοι μου οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑποκρύπτουσιν ἐπιπληξιν, διότι εἴσθε τὸ ἀγαθώτερον πλάσμα ὅπερ ἐγνώρισα, καὶ ἂν ἀναπολῶ τὸ παρελθὸν, τὸ πράττω διότι ἀείποτε γλυκεία καὶ προσφιλῆς μοι εἶναι ἡ ἀνάμνησις αὐτοῦ... Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, τότε εἴσθε δεκαεξαέτις, πρῶτος ὁ πατήρ σας ἀνέφερεν ὑμῖν περὶ τῆς προθέσεως ἣν κατὰ διάνοιαν ἐθῶπευε, νὰ ἐνώσῃ τουτέστιν ἡμᾶς διὰ τοῦ γάμου. Σκληρὰ τότε ἀσθένεια τὸν κατέλαβεν, εἰς ἣν μετ' οὐ πολὺ ὑπέκυψε, τὰ δὲ οἰκονομικά του

εἰς μεγίστην ἦσαν ἀταξίαν· τὰς περιστάσεις ταύτας μέχρι τοῦδε ἠγνοεῖτε, καὶ μόνον τὴν στιγμὴν ταύτην ἐκ στόματός μου μαθάνετε, ἀλήθεια;...

— Πῶς! ὁ πατήρ μου δὲν ἦτο πλούσιος;

— Μόνον χρέη ἀφῆκε, τὰ ὅποια ἐγὼ ἐπλήρωσα. Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ πατρός σας ἐσκιρτήσατε ὑπὸ χαρᾶς, καὶ ἐφάνητε παραφερομένη ὑπὸ τῆς εὐχαριστήσεως ὅτι ἐνυμφεύσθε ἄνδρα τὸν ὅποιον ἐγνωρίζετε ἀπ' αὐτῆς τῆς νηπιότητός σας, καὶ ἐκαλείτε φίλους σας. Ἦλθον τότε πρὸς ἐπίσκεψίν σας, σᾶς εἶπον ὅτι ἐξ ὅλης καρδίας σᾶς ἠγάπων καὶ ὅτι τρισόλβιος θὰ ἐλογιζόμην ἂν ἐδέχεσθε τὸ ὄνομά μου· σᾶς ὑπέβαλον ὅμως τὸ πιστοποιητικὸν τῆς γεννήσεώς μου, καὶ σᾶς ὑπέδειξα πόσον ἤμην πρεσβύτερος τοῦ πατρός σας, ὑμεῖς δὲ ἀγνοοῦσα τὸ πραγματικὸν τῆς θέσεώς σας καὶ νομίζουσα ὅτι ἦσθε πλουσία, ἐλευθέρως ἐκλέξασα ἐγίνατε σύζυγός μου. Ὁ πατήρ σας αἰσθανόμενος ὅτι ἐπλησίαζεν εἰς τὸν τάφον, ἕνεκα τοῦ ὑμεναίου μας ἐγκατέλειπε τὴν γῆν ταύτην ἄνευ λυπηρῶν σκέψεων ὡς πρὸς τὸ μέλλον τῆς προσφιλοῦς καὶ μόνης θυγατρὸς του· μὲ ἠγαπᾶτε, ἦσθε εὐτυχῆς, ἕνεκα γάμου ὅστις θὰ ἐνεποιεῖ ἀποτροπίασιν πρὸς πάσας τὰς ἄλλας κόρας καὶ ἂν αὐταὶ ἤθελον εἶσθαι ὠραῖαι καὶ νέαι ὀλιγώτερον ὑμῶν· κατελήφθην ὑπὸ αἰσθήματος τὸ ὅποιον θὰ μὲ ἐτρόμαζεν ἂν δὲν ἤμην κάτοχος τῆς φιλίας σας.... τοῦ ἔρωτός σας. Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας, Ἐλίξα, ὀφείλω ἔτητινὰ συνεχοῦς εὐτυχίας τὰ μακαριώτερα τῆς ζωῆς μου ἔτη....

— Ἄ! Κύριε, τί ἔχετε; — διέκοψεν αὐτὸν ὄλος συγκινημένη ἡ νεαρὰ σύζυγος. — διατί οὕτως ἀναπολεῖτε τὸ παρελθόν; Οὐδὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ καὶ τὰ πάντα ἐνθυμοῦμαι...

— Ἐπιτρέψατέ μοι, Ἐλίξα, ἐπανέλαβεν ὁ σύζυγος, τώρα ὅτε ἦλθον ἐνταῦθα νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὸν πρὸς ἐμὲ ἔρωτά σας.

Καὶ ἐλαφρῶς ὑπὸ εὐαρεσκείας μειδιάσας συγχρόνως προσέθηκεν. — Ἄφετε

ἵνα ζητήσω συγγνώμην διὰ μίαν ἄλλειψίν μου.

— Σεῖς μοὶ ἐπταίσατε; Ἄ! εἶναι ἀδύνατον.

— Ναί, φιλιτάτη μοι Ἐλίζα, σὰς ἔπταισα, ἀλλὰ θὰ μὲ συγχωρήσετε; . . . ἀκούσατε.

— Ἄλλὰ σεῖς πολὺ ἀγαθὸς ἕως τώρα ὑπῆρξατε πρὸς ἐμὲ, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ . . .

— Ἀφετέ με νὰ τελειώσω, παρακαλῶ. Εἴσθε ἡ γενναιοτέρα, ἡ καλλιτέρα γυνή . . .

— Ἐγὼ, κύριε;

— Ναί, σεῖς, καὶ ἡ τρανωτέρα ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ ὀλιγίστη περιτῶν ἡμετέρων συμφερόντων φροντίς σας. Εἶμαι πλούσιος, καὶ ὁ πατήρ σας συγκατένευσεν εἰς τὸν γάμον μας πεποιθὼς ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου ἠθέλατε κληρονομήσει πάντα τὰ πλοῦτή μου. Τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι τὸ ἐλατήριον, ὁ φανερός ἢ ὑπονοούμενος λόγος ὄλων τῶν γάμων μεταξὺ νέας καὶ γέροντος. Ὑπεσχέθην νὰ σὰς πλουτίσω ὄχι διὰ συμφωνίας ἀλλὰ διὰ λόγου ἐπίσης ἰσχύοντος διὰ πάντα ἔντιμον ἄνθρωπον ὁ πατήρ σας ἀβροφρονεστάτος ὢν οὐδέποτε ἠθέλε ζητήσῃ ἀπροκαλύπτως τοιοῦτό τι παρ' ἐμοῦ πλὴν τῷ ἔδωκα τὸν λόγον μου καὶ τοῦτο ἀρκεῖ, τὴν δὲ ὑπόσχασίν μου ταύτην δὲν ἐξεπλήρωσα ἀκόμη . . . Ἀλλὰ, Θεέ μου, τί θὰ ἐγίνεσθε, Ἐλίζα, ἂν αἴφνης ὁ θάνατος μὲ ἐπλητεν; Οἱ συγγενεῖς μου ὅλοι ὡς ἱέρακες ἐπὶ θνησιμαίου θὰ ἐπιπτον ἐπὶ τῆς κληρονομίας μου, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ ἡμέτερω προικοσυμφῶνι δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἐκ μέρους μου παραχώρησις πρὸς ὑμᾶς, θὰ σὰς ἀπέπεμπον τοῦ παλατίου τούτου, θὰ σὰς ἐστέρουν τῶν κτημάτων μου, τῶν δώρων μου καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν πολυτίμων λίθων σας· ἡ χήρα Ῥιβόννη, πτωχὴ καὶ ῥακενδύτις εἰς μάτην θὰ ἐκίνει ἀγωγὴν ὅπως λάβῃ χορήγησίν τινα πρὸς διατροφὴν της. . . . Ἰδικόν μου, Ἐλίζα, ἠθελεν εἶσθαι τὸ πταῖσμα; πταῖσμα τὸ ὁποῖον ἢ ἔμφυτος γενναϊότης σας οὐδὲ νὰ τὸ ὑποθέσῃτε κἂν σὰς

ἐπέτρεψε, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἔπραξα.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ κύριος Ῥιβόννης ἔσυρεν ἐκ τοῦ θυλακίου του φάκελλον ἐσφραγισμένον, καὶ δίδων αὐτὸν πρὸς τὴν σύζυγόν του. — Λάβετε, φιλιτάτη μου, ἐξηκολούθησε, σὰς ἀνήκει ἡ διαθήκη μου· μὴ σὰς τρομάξῃ ὁ λόγος οὗτος· ἀποφάσεις τοιαῦται οὐδέποτε ἔφερον ἐπὶ τινος τὸν θάνατον. Σὰς ἀποκαθιστῶ γενικὴν κληρονομίαν μου, πρῶτον διότι τὸ ὀφείλω ὡς πρὸ ὀλίγου σὰς εἶπον, ἔπειτα δὲ καὶ ἂν οὐδὲν σὰς ὀφείλων, καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἦσθε πλουσία, πάλιν θὰ σὰς ἔδιδον τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης, διότι μὲ ἀγαπάτε, καὶ ἐγὼ ἐν τῷ κόσμῳ μόνην ὑμᾶς ἀγαπῶ . . . Δυστυχῆς γέρον! ἄνευ ὑμῶν θὰ ἔζων καὶ θὰ ἀπέθνησκον ἐν τῇ ἀπομονώσει ἐξαπατώμενος ὑπὸ τινος ἀχαλινώτου ἀνεψιοῦ, ὅστις ἠθέλε συντάμει τὴν ζωὴν μου, ἢ παίγιον πονηρᾶς θαλαμηπόλου ἢ τῶν ἀργυρωνήτων περιποιήσεων ὑπηρετρίας. . . . Σεῖς δὲν ἐσκέφθητε ἐπὶ τῶν νομιμοτέρων δικαιωμάτων σας, ἢ διαγωγὴ σας πρὸς ἐμὲ ὑπῆρξεν ὡς ἂν ἤμην ἀθάνατος, ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἂν ἔμελλον νὰ ζήσω περισσότερο ὑμῶν, καὶ ὅμως τὸ βλέπετε, εἶμαι γέρον ἐνώ ὑμεῖς εἴσθε νέα. Ἄ! τὰ πάντα σὰς ὀφείλω, καὶ τὰ πάντα, διότι ἐσεβάσθητε τὴν πολιάν μου, διότι ζηλοτύπως ἐφυλάξατε τὴν ὑπόληψιν τοῦ ὀνόματός μου· ὁ ἔρως τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἡμεναίου μας εἴχετε πρὸς ἐμὲ, ὁ αὐτὸς ἔρως εἰσέτι διαρκεῖ, καὶ σεῖς καθ' ἐκάστην νέαν τῷ παρέχετε τροφήν· ὁμοιάζετε κόρην μετ' ἀκραδάντου φροντίδος προσπαθοῦσαν νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν τοῦ πατρός της· καίτοι δὲ νέα, περικαλλῆς, λατρευομένη, οὐδὲν ἦσσαν περιεφρονήσατε τοὺς θελκτικωτέρους ἰππότας ὅπως μείνητε πιστὴ πρὸς γέροντα σύζυγον. . . . Ναί, Ἐλίζα, ὅλα ταῦτα ἐπράξατε, καὶ ἡ ἀξιολίμητος διαγωγὴ σας ἦτο αὐθόρμητος, μὴ ὑπαγορευομένη ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τοῦ καθήκουτος, καὶ ἡ ἀπλή ὑπόθεσις ὅτι ἐσκέφθητε νὰ ἀπομακρυνθῆτε ἀπ' αὐτοῦ ἠθελεν εἶσθαι φρικώδης καθ' ὑμῶν συκο-

φαντία· μετὰ τὰς σκέψεις λοιπὸν ταύ-
τας, πταίω πολὺ περισσότερον περιμέ-
νας νὰ ἐξασφαλίσω ὑμᾶς σήμερον μόνον
ὡς νὰ ἀπητουντο τεσσάρων ἐτῶν δοκι-
μασίαι! . . . Πρὸς Θεοῦ, Ἐλίζα, ἀποβά-
λετε τὸν στοχασμὸν τοῦτου! . . . Ἀλλὰ,
Θεέ μου! Ἐλίζα μου, συγκινεῖσθε,
κλαίετε . . . ὦ! σπογγίσατε λοιπὸν τὰ
δάκρυα ταῦτα, ἐναγκαλισθητέ με, καὶ
ἂς τελειώσωμεν.

Ὁ Κ. Ριβόνης ἠγέρθη, ἐπλησίασε τὴν
σύζυγόν του, καὶ τὴν ἠσπάσθη ἐπὶ τοῦ
μετώπου τὸ μέτωπον ἐκεῖνο ὡς μάρμα-
ρον ἤτο παγερόν.

— Τί ἔχετε, ἀγαπητή μου; μήπως
ἀσθενεῖτε! ἠρώτα ὁ κύριος Ριβόνης τρέ-
χων πρὸς τὸν κωδωνίσκου ὅπως καλέση
βοήθειαν, ὅτε ἡ νεαρὰ σύζυγός του ἐμ-
πόδισεν αὐτὸν, καὶ ἐρρίφθη πρὸ τῶν πο-
δῶν του κράζουσα·

— Ἀ! κύριε, δὲν γνωρίζετε πρὸς ποίαν
ἀπετάθητε· οὔτε τῶν εὐεργεσιῶν σας,
οὔτε τῶν ἐπαίνων σας εἶμαι ἀξία, κύριε,
σᾶς προδίδω, σᾶς ἀτιμάζω . . . ἐὰν δὲν
ἤρχεσθε παρ' ἐμοὶ τὴν νύκτα ταύτην ὁ
φύλαξ ἄγγελός μου θὰ μ' ἐγκατέλειπε...

— Τί λέγετε, κυρία; ἠγέρθητε παρα-
καλῶ.

Εἰς τοὺς λόγους τούτους προφερθέν-
τας διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης καὶ ἀπλη-
πισμένης, ἡ Ἐλίζα ἠσθάνθη ἐπὶ μᾶλλον
τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐλέγχου, καὶ ἐγερθεῖσα
περιαλγῆς καὶ παράφορος ἤρπασε τὴν
ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτῆς πεσοῦσαν διαθή-
κην καὶ τὴν ἐξέσχισεν ὡς μαινομένη
κράζουσα·

— Δὲν θέλω τίποτε παρ' ὑμῶν, οὐδε-
νὸς εἶμαι ἀξία.

— Πραῦνθητε, κυρία, καθήσατε, ἐκ-
πληκτος ἐπανελάβεν ὁ γέρον. Μοὶ ἐλ-
λείπουσι πλέον ἡ δύναμις καὶ τὸ θάρρος
ὅπως σᾶς ἐπιπλήξω . . . ἀρκετὰ μὲ γνω-
ρίζετε καὶ δὲν πρέπει νὰ μὲ φοβῆσθε . . .
ἔχετε ἐραστήν; . . . Ἀποκρίθητε . . . τὸν
ἔχετε; διατί δὲν τελειούετε; . . . ἔχετε
ἓνα ἐραστήν, κυρία;

— Ἀ! ὄχι . . .

— Λοιπὸν! Ἐλίζα, τί σημαίνουναι τὰ
δάκρυα ταῦτα, διατί ἀπελπίζεσθε; Τέρ-

πασθε ἴσως ἐκ τοῦ τρόμου τὸν ὅποιον
μοὶ ἐμποιεῖτε ὠθοῦσά με πρὸς τὴν ἀπελ-
πισίαν;

— Ἐφρεναπατήθη, κύριε, ὦ ναί! ἐ-
φρεναπατήθη . . .

— Τί; ἠτιμάσθητε!

— Ἀ! ὄχι, ὄχι· ἐφρεναπατήθη μόνον.
Παρατηρήσατε, μίαν ὥραν σημαί-
νει τὸ ὠρολόγιον, καὶ ὁ ὠροδείκτης τα-
χέως βαίνει πρὸς τὴν ἀμέσως ἐπομένην
ὥραν· ὅταν φθάσῃ αὐτήν . . . ὦ τότε . . .

— Θὰ ἔλθῃ . . . ὁ ἐραστής σας . . .

— Ἀ! δὲν εἶναι ἀκόμη τοιοῦτος· ὁ Θεὸς
εὐδοκεῖ, ἵνα συνδεδεμένη μετ' ἀνδρὸς ἀ-
γαθοῦ καὶ γενναίου ὁποῖος εἶσθε ὑμεῖς,
δύναμαι ἀκόμη νὰ ὑψώσω ἐπ' αὐτοῦ τοὺς
ὀφθαλμούς . . . Οὐδὲν ἤσσαν ὁμως εἶμαι
ἔνοχος, πταίω· ἡ γυνὴ πρὸς τὴν ὁποίαν
μὲ τόσῃ ἀγαθότητῃ ἠθέλατε νὰ δωρή-
σητε πᾶσαν τὴν περιουσίαν σας, ὠφε-
λεῖτο ἐκ τοῦ ὕπνου σας καὶ τῆς ἀποστά-
σεως τοῦ κοιτώνός σας ἵνα σᾶς προδώσῃ
καθ' ἣν στιγμήν ἤρχεσθε πρὸς αὐτὴν φέ-
ρων τὸ ἔγγραφον ὅπερ ἔμελλε νὰ τὴν
πλουσίῃ· ἠρίθμει τὰς ὥρας, τὰς στιγ-
μὰς αἵτινες προηγούντο τῆς προδοσίας
της, καὶ ἴσως τὰς εὔρισκε πολὺ μακράς.

— Λοιπὸν τὸν ἀγαπᾶτε πολὺ;

— Μετὰ τὴν ἐξομολόγησίν μου ταύ-
την, τί θὰ ἐσκέπτεσθε περὶ ἐμοῦ ἂν δὲν
τὸν ἠγάπων; ἂν ἐξ ἀπλῆς ἰδιοτροπίας
σᾶς προδίδω; Ἀ! ναί, ἐνθυμούμαι τοὺς
παρελθόντας χρόνους· μικρὰ τότε ἤμην
κόρη καὶ σᾶς ἠγάπησα, καὶ τώρα ἀκόμη
ἔχω τὸ αὐτὸ αἶσθημα, ὅπερ τότε δι' ὑμᾶς
ἠσθανόμην· ὅ,τι δὲ ἐν αὐτῷ μὲ παρέσυρε
καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μὲ καταστήσῃ ἔνο-
χον, εἶναι πολὺ διάφορον. Μὴ πιστεύ-
σητε δὲ ὅτι ταῦτα λέγουσα προσπαθῶ
νὰ δικαιολογήσω ἐμαυτήν· ὄχι, ἐγνώρισα
τὸ λάθος μου, ἐντελῶς ἐνόησα ὅτι διὰ
τῆς πράξεώς μου ταύτης παρεβιάζον
τοὺς ὄρκους μου, ἀποκαθίστων ὑμᾶς σκο-
πὸν χλεύης, ἴσως δὲ καὶ σαρκαστικοῦ
οἴκτου ἐκείνου ὁστις ἐνόμιζον ὅτι μὲ ἠ-
γάπα . . . Ἐπὶ μακρὸν ἐπάλαισα . . . ἀλλ'
ἀκατάβλητος δύναμις μὲ ἐγοήτευε· τὸ
λογικόν, ὑπνώττων ὑπὸ δεσπόζουσαν γοη-
τείαν, ὑπέκυπτε καὶ . . . Οἶμοι! αὔριον,

μετ' ὀλίγας ὥρας, πόσον δυστυχῆς θὰ ἦμην· αἰσθάνομαι ὅτι δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ σᾶς πλησιάσω, ὅτι θὰ ἦτο ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου νὰ ὑψώσω ἐφ' ὑμῶν τὰ βλέμματά μου... Καὶ ὅμως ὅταν εἰσῆλθετε ἐνταῦθα ἐνόμισα ὅτι τὰ πάντα ἐμάθετε, καὶ ἤδη ἦμην διατεθειμένη τὰ πάντα νὰ σᾶς ἀρνηθῶ· ἦτο εὐκόλου καὶ ἂν ἀκόμη ἠθέλετε νὰ διέλθῃτε τὴν νύκτα ἐν τῷ κοιτῶνί μου, διότι ἔχω μίαν πιστὴν μου...

— Τὴν θαλαμηπόλον σας, διέκοψεν αὐτὴν ὁ σύζυγος, ἥτις κεκρυμμένη παραφυλάττει εἰς τὴν κλίμακα, καὶ θέλει ἀποπέμψῃ τὸν περιμενόμενον.

— Ναὶ, κύριε· ἀλλ' ὅταν κατενόησα τὴν πλήρη πρὸς ἐμὲ πεποίθησίν σας, ὅταν μοὶ ἀνεφέρατε τὴν πολιάν σας τὴν ὅποιαν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐμελλον νὰ ἀτιμάσω, τότε συνετρίβη ἡ καρδιά μου, ἠσχύνθη ἐμαυτήν· οἱ ἔπαινοί σας βέλη ὄξεια ἦσαν δι' ἐμέ, ἡ εὐγνωμοσύνη σας ἐσπάραξε τὴν ψυχὴν μου, τέλος δεχομένη τὴν διαθήκην ἐκείνην, καρπὸν ἔρωτος προδοθέντος, ἀρετῆς ἐτοίμου νὰ ὑποκύψῃ, νομίζω ὅτι θὰ ἐξετέλουν κλοπὴν. Ἴσως, καὶ τοῦτο εὐχομαι, ζήσητε περισσότερον ἐμοῦ, ἀλλ' ἐν οἰαδῆποτε περιπτώσει εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ δεχθῇ τὴν κληρονομίαν ἐκείνου ὃν ἐπρόδωκε, δὲν δικαιούται γυνὴ ἔνοχος νὰ ἀρπάσῃ τὴν εἰς τὴν ἀρετὴν ὀφειλομένην ἀμοιβήν· ἐνόμισα λοιπὸν εὐλογον ὅτι ὄφειλον νὰ ὀμιλήσω, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, τοῦλάχιστον ἕνεκα εὐθύτητος. Τώρα λοιπὸν, κύριε, διώξατέ με, ἀπομακρύνατέ με ἀφ' ὑμῶν· εἰς οἰαδῆποτε εὐαρεστεῖσθε νὰ μὲ φέριτε θέσιν, ὅπου καὶ ἂν μὲ διατάξῃτε νὰ κρύψω τὸ αἰσχρὸς μου, ἀγογγύστωσ θὰ σᾶς ὑπακούσω.... Ὑπάρχουσι σύζυγοι πιστεύοντες ὅτι ἀνευθριάστως δύνανται νὰ συγχωρήσωσι διαπραχθέν τι πλημμέλημα· ἂν ἦσθε ἐπεικῆς, ἡ θέσις σας εἶναι εὐκολωτέρα· ἐγὼ εἶμαι ἀγνή, ἡ καρδιά μόνον ἐνέδωκεν, ὁ νοῦς ἔσφαλεν. Ἡ εὐστάθειά μου ἔστω ὑμῖν ἐχέγγυον τῆς μεταμελείας μου. Ποία γυνὴ, θέλουσα νὰ πράξῃ ἀδυναμίαν τινὰ, θὰ ἐτόλμα νὰ ἐξομολογηθῇ αὐτήν;

Ἡ καταθλίβουσα τὴν Κ. Ριβόνη ἀλγηδὼν ἐπὶ τοσοῦτου ἐπετάθη, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ προφέρῃ πλέον οὐδὲ λέξιν· ἡ καρδιά της σκληρὰν ὑφισταμένη πάλιν μεταξὺ τῆς ἐλπίδος τῆς συγγνώμης καὶ τοῦ φόβου τῆς ὀργῆς συζύγου δικαίως ἠγανακτημένου συνετρίβετο, καλυψαμένη δὲ διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον ἀνελύθη εἰς δάκρυα. Ὁ σύζυγος αὐτῆς ὡς ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἀποφάσεως ὠθούμενος, ἠγέρθη, καὶ ἀρπάσας τὸν θώμιγγα κωδωνίσκου σπασμωδῶς, τὸν ἔσυρεν. Ἡ θαλαμηπόλος ἐνεφανίσθη.

— Κύριός τις, — εἶπε πρὸς αὐτὴν δι' ἀπολύτου καὶ ἐπιβλητικῆς τόνου — θὰ ἔλθῃ τὴν νύκτα ταύτην παρὰ τῇ συζύγῳ μου, καὶ εἰσθε ἐπιτετραμμένη νὰ τὸν εἰσαγάγητε;

— Ναὶ, κύριε....

— Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑποκείμενον παρουσιάσθη;

— Ἀκόμη, κύριε.

— Καλὰ, ἔχετε δίκαιον, δὲν εἶναι ὥρα ἀκόμη. Ὅταν ἔλθῃ τὸν εἰσάγετε.

— Ναὶ, κύριε.

— Τί θὰ πράξετε; — ἀνέκραξεν ἔντρομος ἡ Ἐλιζα ὅτε ἀπῆλθεν ἡ θαλαμηπόλος — θέλετε νὰ ἐκθέσητε τὴν ζωὴν σας, ἢ νὰ παρατείνητε μόνον τὸ αἰσχρὸς καὶ τὴν ποινὴν μου;

— Οὐδὲν τούτων, σᾶς βεβαιῶ.

— Φεῦ! σᾶς καθικετεύω, μὴ μὲ κάμητε νὰ ἀποθάνω ὑπὸ αἰσχροῦ καὶ λύπης, εὐσπλαγχνισθητε τὴν σύζυγόν σας, ἐφ' ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἔνοχος. Σκέφθητε, κύριε, ὅτι φέρω τὸ ὄνομά σας, ὅτι, ἂν θέλετε, τὰ πάντα δύνανται νὰ ταφῶσιν ἐν τῇ βαθυτέρᾳ λήθῃ· δὲν θὰ τὸν ἐπαινίδω ποτὲ πλέον, δὲν τὸν ἀγαπῶ πλέον, σᾶς βεβαιῶ.

— Μὲ συγχωρεῖτε, τὸν ἀγαπᾶτε ἀκόμη· εἶναι νέος, ὠραῖος, ἀξίεραστός· πιστεύετε ὅτι εἶναι ἀφωσιωμένος πρὸς ὑμᾶς· ὅθεν τὸν ἀγαπᾶτε ἀκόμη, σᾶς τὸ λέγω ἐγώ.

— Ἄ! ὄχι, ὄχι, φεισθῆτέ μου ὦ! μὴ θελήσητε ἵνα καὶ πάλιν συναντήσω τὰ βλέμματά του.

— Λοιπὸν... δὲν θὰ τὸν ἰδῆτε, κυ-

ρία! ἀπήντησεν ὁ σύζυγος, σὰς ἀφίνω ἐλευθέραν τὴν ἐκλογὴν νὰ μεταβῆτε εἰς τὸ σπουδαστήριον ἐκεῖνο ὁπόθεν δύνασθε τὰ πάντα νὰ ἀκούσητε.

Τὸ ὄρολόγιον ἐσήμανε τὰς δύο.

— Ἐκλέξατε, κυρία, προσέθηκε δι' ἐπιτακτικὸν τόνου.

Ἡ Ἐλίξα ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸ σπουδαστήριον τὴν θύραν τοῦ ὁποίου ἀφῆκεν ἡμίκλειστον ὥστε νὰ ἀκούῃ καὶ βλέπῃ τὰ ἐν τῷ κοιτῶνι συμβαίοντα.

Ἐπληττεν εἰσέτι τὸν ἀέρα ὁ κύππος τῶν ὠρῶν ὅτε νέος τις ὥρμησεν ἐν τῷ κοιτῶνι μὲ τὸλμην εὐδαίμονος ἔραστοῦ ἀφιχθέντος ἐπὶ τέλους εἰς τὸ τέρμα τῶν πόθων του καὶ οὐτινος πρῶτον κίνημα εἶναι τὸ νὰ ρίφθῃ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς ὠραιάς ἣν διὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἰταμότητος αὐτοῦ ὑποχερίου ἐποιήσατο. Παρ' ὀλίγον ἐλάμβανε τὴν χεῖρα τοῦ κυρίου Ῥιβόνῃ καὶ ἔφερον αὐτὴν εἰς τὰ χεῖλη του· ἐνόησας δὲ τὸ λάθος του ὀπισθοχώρησεν ἐν βῆμα.

— Αἱ θαλαμηπόλοι, κύριε, ἐνίστε ἔχουσι δύο ἀνθέντας, καὶ τότε δουλεύουσιν ἐκεῖνον ὅστις πληρόνει καλῆτερον... Ἡ τῆς κυρίας Ῥιβόνῃ εἶναι ἀφωσιμένη εἰς ἐμὲ... φύλαξις γυναικὸς εἶναι ἔργον πολὺ δυσχερὲς, καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ ἐνταῦθα παρουσία σας· ἐγὼ δὲ δὲν εἶμαι τόσο νέος ὥστε νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς μόνην τὴν ἀξίαν μου.

— Κύριε, σὰς βεβαιῶ... τεταραγμένος ἐψέλλισεν ὁ γυναικολάτρης.

— Περιττὸν τὸ νὰ ἀρνήσθε· τὰ πάντα γνωρίζω, κύριε. Ἡ σύζυγός μου δὲν εἶναι πλέον ἐδῶ· φυσικῶς ἐπόμενον ἦτο ὅτι ἤθελον ὑπεξαίρεσει αὐτὴν ἐκ τῶν καταδρομῶν σας· ὅ,τι δὲ θὰ σὰς φανῇ παράδοξον εἶναι ἡ ὑποδοχὴ ἣν παρ' ἐμοῦ λαμβάνετε ἐνῶ ταύτην παρ' αὐτῆς περιμένετε. Εἰς τὴν ἡλικίαν μου, ὁ σύζυγος ἀποφεύγει συνήθως τὴν συνάντησιν ἔραστοῦ τοσοῦτον θρασεὸς ὅπολιος εἰσθε ὑμεῖς, μὴ δυνάμενος ἕνεκα τῶν γηρατειῶν του νὰ ἐκδικηθῇ.

— Ἡ ἀμχανία μου, κύριε, ἀρκούντως σὰς φανερόνει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς

ἀπροσδοκίτου συναυτήσεως, ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἤλθον πρὸς συνάντησιν ὑμῶν, ἢ προδοῦσά με θαλαμηπόλος θὰ σὰς ἐπληροφόρησε περὶ πάντων... ἄντι τοῦ

— Ναὶ, Κύριε.

— Θὰ γνωρίζετε λοιπὸν τότε, ἐξηκολούθησεν ὁ ἐρωτόβλητος, ὅτι ἡ κυρία σύζυγός σας οὐδόλως ἐνέχεται εἰς τὴν συνέντευξιν ταύτην· τὰ πάντα ἡγνῶει καὶ ἡ ἐμφάνισίς μου θὰ τὴν ἐξέπληττεν ὅσον ἡ ὑμετέρα μὲ ἐτρόμαξεν.

— Ὅχι, Κύριε, ἡ σύζυγός μου ἦτο ἐν γνώσει πάντων, καὶ μάλιστα σὰς ἀγαπᾷ.

— Ἄ! εἶναι ἀδύνατον πιστεῦσατέ το, δὲν εἶμαι τόσο εὐτυχῆς.

— Εἰσθε, κύριε, καὶ δι' αὐτὸ ἐπέισθην νὰ σὰς ἀφήσω νὰ εἰσδύσητε ἕως ἐδῶ... Ἐὰν εἴκοσιν ἔτη ἔφερον ὀλιγώτερον ἐπὶ τῆς ράχεώς μου δὲν θὰ ἐξήρχεσθε ζῶν· ἀλλ' ἡ ἡλικία καταστέλλει τὰ πάθη ἐν αὐτῇ, μετὰ περισσοτέρας μυχικῆς γαλήνης καὶ ὀρθοτέρας σκέψεως ἐξετάζονται τὰ πράγματα ἢ ἐν τῇ νεότητι. Ἀποδίδει τις δικαιοσύνην καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅπερ οὐδέποτε πράττουσιν οἱ ἐμπαθεῖς. Ἐγὼ, κύριε, μαθὼν τὸν μετὰ τῆς συζύγου μου ἔρωτά σας, ἐσκέφθην τί νὰ πράξω· εἶμαι γέρον πολιδς, εὐκολον ἤθελεν εἶσθαι πρὸς δύο νέους ὡς ὑμᾶς νὰ ἐξαπατήσητε τὴν ἐπαγρύπνησίν μου καὶ νὰ καταγελάσητε τῆς ζηλοτυπίας μου· ἐφ' ὅσον ἀνήσυχος καὶ σκεπτικὸς ἤθελον εἶσθαι, ἐπὶ τοσοῦτον γελοῖος καὶ μισητὸς θὰ ἀποκαθιστάμην πρὸς τὴν σύζυγόν μου... Δὲν ἔχω τὴν ἰσχὺν ὅπως ἀναλάβω τοιοῦτο μέρος, καὶ ἂν ἦσθε χρηστὸς ἀνὴρ δὲν θὰ ἐπιθυμήσετε νὰ τὸ ἀναλάβω. Μὴ ἀγωνίζεσθε λοιπὸν ὅπως μὲ ἐξαπατήσητε· ἂς ὑπερβῶμεν τὸν νόμον, ὅτε δεσμὸς τις δὲν λύεται κόπτεται· λάβετε τὴν σύζυγόν μου.

— Κύριε!

— Διστάζετε; Πῶς; λατρευόμενος παρ' αὐτῆς, ἀφ' ὅτου ἠρχίσασθε περιποιούμενος αὐτὴν ἀδιαλείπτως δὲν θὰ τῇ ἐπανελάβατε, ὡς συνηθίζουσι τοῦλάχιστον οἱ ἔρασταί—ὅτι ἦτο ὠραία καὶ νέα, ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς θὰ ἐδίδετε τὴν

ζωήν σας, καὶ ἀναμφιβόλως θὰ προσεθέσατε ὅτι ἄδικος ὑπῆρξεν ὁ Θεὸς ὁ συνδέσας τοιαύτην νεότητά, τόσῃν δροσερότητα μὲ γέροντα ἀσθενῆ καὶ μὴ δυνάμενον νὰ τὴν ἐννοήσῃ οὐδὲ νὰ ἀγαπήσῃ αὐτήν; Ὁ γέρον λοιπὸν οὗτος τὴν ἐγκαταλείπει εἰς ὑμᾶς. Γαλλία, Ἰσπανία, αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι, Ἀγγλία, Ἀρκτος καὶ Μεσημβρία, ἡ οἰκουμένη ἅπασα τέλος μυρία σᾶς προσφέρουσιν ἄσυλα ὅπου ἐλευθέρως θὰ δύνασθε νὰ ἀγαπάσθε. ἄρκει νὰ μεταβάλητε ὄνομα καὶ θὰ καλυφθῆτε ἀπὸ τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐξ ὅσων σᾶς λέγω ἐννοεῖτε ὅτι δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ σᾶς καταδιώξω.... Δύνασθε νὰ ἀναχωρήσητε ὅπου ἠθέλητε, τὴν ἐσπέραν ταύτην. Χωρὶς προῖκα ἔλαβον τὴν σύζυγόν μου, τοιαύτην σᾶς τὴν παραχωρῶ. Οὐδὲ θόρυβος οὐδὲ σκάνδαλον θὰ ἀκολουθήσῃ, θὰ εἶπω πρὸς τοὺς φίλους μου ὅτι ἡ σύζυγός μου μετέβη νὰ κατοικήσῃ εἰς ἓν τῶν μακρὰν κειμένων κτημάτων μου· μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο ἐτῶν ἕνεκα ἀνιάτου ἀσθενείας τὴν παρεκίνησαν οἱ ἰατροὶ ἵνα χάριν διασκεδάσεως ταξιδεύσῃ εἰς Ἰταλίαν· διὰ τοῦ χρυσίου θὰ ἐπιτύχω πλαστὸν πιστοποιητικὸν τοῦ θανάτου τῆς καὶ τότε ἐνδύομαι τὰ πένθιμα. Τὰ Μεδιόλανα εἶναι μεγάλη πόλις, οἱ δὲ ἄνθρωποι ὑπὸ πολλῶν περισπῶνται ἀσχολιῶν καὶ ἴσως δὲν θὰ ἐπιστήσῃσι πολὺ τὴν προσοχὴν των καὶ ἔπειτα θὰ διαθέσω τὰ πράγματα ὥστε νὰ μὴ διεγερθῆ οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια.... Σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω, αὔριον δύνασθε νὰ ἀναχωρήσητε, ἂν θέλετε δὲ καὶ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀκόμη.... Πῶς; ἄναυδος καὶ ψυχρὸς μένετε! Καὶ δὲν ῥίπτεσθε εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ δὲν μὲ εὐχαριστεῖτε χύνων δάκρυα εὐγνωμοσύνης; Τί ἤρχεσθε λοιπὸν νὰ πράξητε ἐνταῦθα; Δὲν ἠρκέσθητε ἀπατῶν ἐμὲ, ἀλλ' ἀπατᾶτε καὶ ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ἠθέλατε νὰ παρεκτρέψητε; Δὲν ἀγαπᾶτε λοιπὸν τὴν σύζυγόν μου; Λοιπὸν δὲν εἰσθε ἐραστῆς ἀλλὰ μάλιστα ἀπατεῶν, εὐκολονομίζων κατ' ἐπιφάνειαν τὸ νὰ ἐξυβρίσῃ ἓνα γέροντα, νὰ ἀτιμάσῃ μίαν γυναῖκα, χωρὶς οὐδὲν νὰ σκεφθῆ οὔτε τὴν θέσιν

οὔτε τὴν πιθανότητα τοῦ νὰ μεταφέρῃ αὔριον ἀλλαχοῦ ἔρωτα ἐγώιστήν; Δειλέ· προσβάλλετε γέροντα διότι νομίζετε ὅτι ἀποινεῖ δύνασθε νὰ τὸν ὑβρίσητε, ἐνῶ ἠθέλετε ὀπισθοδρομήσει ἐνώπιον ἔρωτος κινδυνώδους, ἐὰν ὁ Ῥιβόνης ἦτο συνηλικιώτης ὑμῶν.... Ὅχι, κύριε, δὲν ἠγόρασα τὴν θαλημηπόλον μου. Ταῦτα πάντα μοὶ ἀφηγήθη ἡ σύζυγός μου, ἥτις ἐπὶ στιγμὴν γοητευθεῖσα, ἐνόησεν ἀκολούθως ὅτι πρὸς τε ἑαυτὴν καὶ πρὸς ἐμὲ ὤφειλε, καὶ δὲν ἠθέλησεν ἵνα διὰ μίαν στιγμὴν ἀφροσύνης δυστυχῆ ἐφ' ὅλην τὴν ζωὴν τῆς... Ἐὰν δὲν μὲ πιστεύετε θὰ πιστεύετε ἂν ἀντιρρήτως εἰς αὐτὴν ταύτην.

Πρὶν ἢ ἀκόμη τελειώσῃ τοὺς λόγους τούτους, ἡ κυρία Ῥιβόνη ἠμοῖξε τὴν θύραν τοῦ σπουδαστηρίου, καὶ τὸ πικρὸν τῆς νέας μεϊδίαμα συνεπλήρωσε τὴν ἀμχανίαν τοῦ ἀπατεῶνος.

— Τώρα, στραφεὶς πρὸς τὴν σύζυγον εἶπεν ὁ κύριος Ῥιβόνης, εἶμαι πεπεισμένος, θὰ παύσετε πλέον σκεπτομένη περὶ αὐτοῦ, καὶ δὲν θὰ τὸν ἀγαπᾶτε πλέον διότι εἶναι ἄξιος ὅλης τῆς περιφρονήσεως ὑμῶν. — Ἐξέλθετε.

Ὁ σύζυγος ἐσυγχώρησεν ἡ διαθήκη ἀνευῶθι ἀνευ τῆς ἐλαχίστης μεταβολῆς.

Ἡ Ἐλίξα ἔμεινε χήρα καὶ πλουσία, πλὴν οὐδέποτε ἐσκέφθη νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον. Βέβαιοι ὅμως εἶναι ὅτι τὸν ἐν στιγμῇ ἀπογοητεύσεως πληρῶσαντα τὴν καρδίαν τῆς, τὴν εἰσέτι παρθένον τοῦ ἰσχυρωτέρου τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, αἰετοπεριεφρόνησε διότι ἐν αὐτῷ δὲν εἶδεν ἢ χαμερπῆ ἀπατεῶνα.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Αἶνιγμα α'.

Εἶναι τὸ αἶνιγμα δεινὸν καὶ δύσκολος ἡ λύσις,
 Ἐκεῖνος δὲν μὲ ἔλυσε καὶ σὺ δὲν θὰ μὲ λύσης·
 Ἡ λύσις εἶναι δέσιμον· ἐγάθην ἂν μὲ λύσης,
 Χιλίους κόμβους δέσε με, κ' ἰδοὺ εὐθὺς ἡ λύσις.
 Μὲ ἔλυσε; — Τί ἔμεινεν ἀφοῦ τοὺς κόμβους λύσης;
 Δέσε με, εἶμαι αἶνιγμα αὐτόχροημα ἡ λύσις.
 Πλὴν πάλιν σοῦ ὑπόσχομαι τὸ αἶνιγμα ἂν λύσης
 Νὰ γείνης μέγας βασιλεὺς λαοὺς νὰ κατακτήσης.

Αἶνιγμα β'.

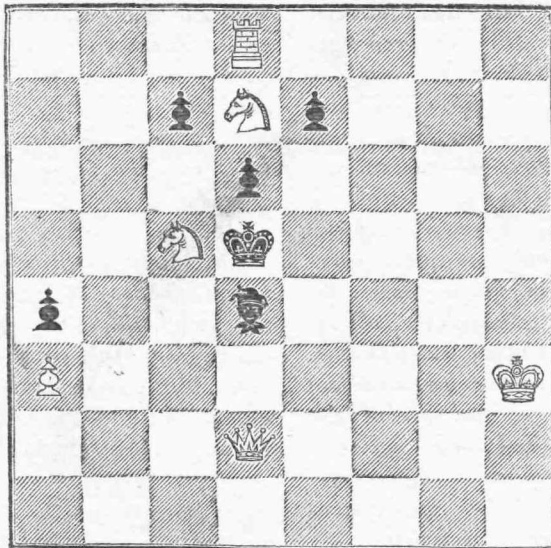
Οὔσα εἰμι ἀκέφαλος πλὴν κεφαλὴν ἂν φέρω
 Τοὺς φίλους μου εὐδαίμονας πρὸς τοὺς αἰθέρας αἶρω,
 Τὸ ἄσμά μου ἀκούουσιν οἱ ἀληθεῖς μου φίλοι
 Καὶ ἔπειτα τὸ ψάλλουσι τ' ἀνθρώπινά των χεῖλη.
 Καὶ σὺ, ὦ ἀναγνώστὰ μου, γλυκὰ θὰ τραγωδήσης
 Ἐὰν τὸ εὐκόλον αὐτὸ αἶνιγματάκι λύσης.

Α. ΗΛΙΑΔΗΣ

Ὁ Κ. Ἡλιάδης προσφέρει εἰς τὸν λύσοντα ἢ τὴν λύσουσαν ἐν ἧ καὶ ἀμφότερα
 τὰ ἀνωτέρω αἰνίγματα, ἐν ἀντίτυπον τῆς παρ' αὐτοῦ συγγραφείσης κωμωδίας:
 «Οἱ ἀμοιβαίως Ἵπηρεται.»

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΖΑΤΡΙΚΙΟΥ

Μαῦρα

Λευκά

Τὰ λευκὰ παίξουσι καὶ εἰς τέσσαρας κινήσεις αἰχμαλωτίζουν τὸν βασιλέα.

Ὁ «Παρθενών» προσφέρει εἰς τὸν λύσοντα τὸ ἀνωτέρω πρόβλημα τὰ ἐξῆς:

Ἐὰν μὲν ὁ συνδρομητῆς ἦναι ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, λαμβάνει ἐν παιγνίδιον ζατρι-
 κίου, ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ λαμβάνει ἓνα τόμον τοῦ μυθιστορήματος: «Ὁ Ἀγ-
 γελος Πιτοῦ.»